

غازي صلاح الدين

لکندڙ

سادو هيرانند شوقيرام آڏواڻي بي. اي

۶

پيرومل مهرچند آڏواڻي

سندھي ادبي بورڊ

حيدرآباد سندھ

غازي صلاح الدين

لکندڙ

سادو هيرانند شوقيرام آڏواڻي بي. اي

۶

پيرومل مهرچند آڏواڻي

سنڌي ادبي بورڊ

حيدرآباد سنڌ

چاپو ٽيون	سال ۱۹۷۰ع	تعداد ۱۰۰۰
چاپو چوٿون	سال ۱۹۷۶ع	تعداد ۳۰۰۰
چاپو پنجون	سال ۱۹۸۳ع	تعداد ۵۰۰۰

[سنڌي ادبي بورڊ جا حق ۽ واسطا قائم]

قيمت: ٻارهن روپيا

[Price: Rs. 12-00]

ملھ جو هنڌ،

سنڌي ادبي بورڊ جو بڪ اسٽال،

سنڌ يونيورسٽي نيو ڪئمپس ڄامشورو.

(پوسٽ باڪس نمبر 12، حيدرآباد سنڌ.)

هيءُ ڪتاب ”نوید پرنٽنگ پريس“ ڪراچي ۾ ڇپيو ۽
 مسٽر غلام رباني آگري، سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ
 ان کي ڇپائي پڌرو ڪيو.

عرض ناشر

هيءَ امر باعث مسرت آهي جو زهر نظر ڪتاب ”غازي صلاح الدين“ سنڌي ادبي بورڊ طرفان چوٿون دفعو شايع ٿي رهيو آهي. درحقيقت سنڌي عوام طرفان، بورڊ جي مطبوعات جي پسنديدگي ۽ مقبوليت جو هيءُ ٻين ثبوت آهي.

غازي صلاح الدين ابويي بن نجم الدين (۱۱۶۹-۱۱۹۳ع تائين)، پنهنجي بهادري، الوالعزمي ۽ جهاد في سبيل الله جي لحاظ کان تاريخ اسلام ۾ مثالي شخصيت ٿي گذريو آهي. سندس مجاهدانه ڪارنامن جي ابتداء سال ۱۱۶۴ع (۵۵۹ هجري) کان ٿئي ٿي، جڏهن سندس آقا نورالدين زنگي، کيس ۽ سندس چاچي امير شيرڪوه عرف اسدالدين کي، مصر فتح ڪرڻ لاءِ روانو ڪيو. ان وقت مصر ۾ فاطمي خاندان جو آفتاب خلافت، غروب ٿيڻ تي هو ۽ ملڪ جو سمورو انتظام نااهل وزيرن جي هٿ ۾ اچي ويو هو، جي هميشه صليبي تاجدارن سان سازباز ڪندا رهندا هئا. سنه ۱۱۶۹ع ۾ امير شيرڪوه، مصر فتح ڪيو، ۽ فاطمي خليفي، کيس ”امير الجيوش“ جو لقب ڏيئي، وزير اعظم جو عهدو تفويض ڪيو. ٻن مهينن جي مختصر عرصي بعد، امير شيرڪوه جو انتقال ٿي ويو ۽ سندس جڳهه تي غازي صلاح الدين ابويي کي ”الملك الماس“ جي لقب سان، وزارت عظميٰ جون واڳون سوليون ويون.

سنه ۱۱۷۱ع ۾ آخرين خليفن ”آزد“ جو انتقال ٿيو ۽ اهڙي طرح سندس موت سان فاطمي دور خلافت (۹۰۹ع کان ۱۱۷۱ع تائين)، جي پڄاڻي اچي ويئي. ان بعد غازي صلاح الدين، مصر ۾ پڻ، عباسيه خلافت کي تسليم ڪيو ۽ جمع نماز وقت، بغداد جي عباسي خليفن جي نالي تي خطبو پڙهڻ شروع ڪيو. چند سال بعد، سلطان اورالدين زنگي (۱۱۴۶-۱۱۷۴ع تائين)، ۲۸ سالن جي شاندار حڪومت بعد، سال ۱۱۷۴ع ۾ وفات ڪئي، ۽ پنهنجي پويان ۱۱ سالن جو فرزند نالي اسماعيل ڇڏي ويو، جو نوعمر ۽ ناتجربڪاري سبب، پنهنجي عظيم والد جي جڳهه ڀري نه سگهيو. اها حالت ڏسي، غازي صلاح الدين، مصر، حجاز ۽ يمن اندر پنهنجي خودمختاري جو اعلان ڪيو ۽ سنه ۱۱۸۱ع ۾، شهبازي اسماعيل کان شام فتح ڪري پنهنجي مملڪت ۾ شامل ڪيائين. کيس انهيءَ عظيم الشان ڪاميابي تي، عباسي خليفن ”ناصر“ طرفان، ”سلطان“ جو خطاب عطا ڪيو ويو، جنهن بعد ئي کيس سلطان غازي صلاح الدين ايوبي جي نالي سان سڏيو وڃي ٿو.

سلطان جو زنده جاوید ڪارناما، سال ۱۸۸۷ع ۾، جبروسلم جي فتح هو، جنهن ۾ هن صليبين جي متحده لشڪر کي، جنهن جو مجموعي تعداد سٺ هزار کان به زياده هو، شڪست فاش ڏني، مگر تاريخ گواه آهي ته بطور هڪ فاتح جي، سندس ڪردار آڻي به بيمثال رهيو. سلطان جي رواداري ۽ رحمانيءَ جو هيءُ عالم هو، جو عيسائين جا هزارين جنگي

قيدي، بلا معاوضه آزاد ڪيائين ۽ سندن مال خواه اهل عيال کي ذره برابر به نقصان نه پهچائين. تاهم جيروسلم جي تسخير عيسائين تي شاق گذري ۽ هو ٽين صليبي جنگ لاءِ زور شور سان تياريون ڪرڻ لڳا. سال ۱۱۸۹ع ۾ عيسائين جا ٽي جليل القدر شهنشاهه، مثلاً جرمني جو فريڊرڪ، فرانس جو فلپ آگسٽس ۽ انگلنڊ جو رچرڊ، هن ناڀاڪ اتحاد لاءِ متحد ٿي ويا، ۽ اهڙيءَ طرح پورو يورپ، عربن جي خلاف صف آرا ٿي ويو. جنگ مسلسل ٽي سال هلي، جنهن جي دوران صليبين کي ٻي درجي شڪستون حاصل ٿينديون رهيون ۽ سندن جاني نقصان ٻي شمار ٿيو، حتيڪ جرمني جو بادشاهه فريڊرڪ، درياھ ۾ ٻڏي مري ويو، ۽ انگلنڊ خواه فرانس جا بادشاهه، شدت گرمي ۽ جنگ جي سختي سبب، سخت بيمار ٿي پيا. سلطان صلاح الدين کي جڏهن اها خبر ملي تڏهن حريفان مقابل جي علاج لاءِ نه صرف ضروري انتظامات ڪيائين، پر سندن آرام و آسائش لاءِ برف، شربت ۽ تازو ميوه پڻ مهيا ڪيائين. سلطان جي انهيءَ انساني رواداري، عيسائي بادشاهن جي غير انساني رويي ۾ تبديلي آندي، ۽ هو سلطان کي عزت و احترام جي نظرن سان ڏسڻ لڳا ۽ سائس سپٽمبر ۱۱۹۲ع ۾ صلح جا شرائط طي ڪري، بي نيل و مرمر واپس وطن وريا. ۴ مارچ ۱۱۹۳ع تي، قاريخ اسلام جي هن ماڀر غاز سلطان، شام جي دارالحڪومت دمشق ۾ رحلت ڪئي، ۽ هو پنهنجي پويان عقيدتمندن ۽ ماهر ڪندڙن جو جسم غفر ڇڏي ويو. صليبي جنگين جو هيءُ عظيم ترين فاتح، بهادري خواه انساني

رواداري ۾ يڪتائي زمانه ٿي گذريو. وٽس جو ڪجهه هو سو محتاجن ۽ ضرورتمندن ۾ تقسيم ڪيائين ۽ مرڻ وقت سندس ذاتي اثاثن بجز هڪ فولادي زره هڪ تلوار ۽ هڪ دينار جي ٻيو ڪجهه به ڪين نڪتو.

الغرض سلطان غازي صلاح الدين ايوبي هزار در هزار خوين جو مالڪ هو. مگر زير نظر ڪتاب سندس متعدد وصفن مان محض چند وصفن جهڙوڪ سندس الوالعزمي، بهادري، مهمان نوازي ۽ انسان دوستي جي تذڪره سان معمور آهي. هينئر هيءُ ڪتاب سنڌي ادبي بورڊ طرفان چوٿون دفعو شايع ٿي رهيو آهي. اميد ته علم دوست حلقن ۽ سنڌي زبان جي بهي خواهن طرفان هن ڪوشش کي استحسان جي نظرن سان ڏٺو ويندو.

والسلام

سيڪريٽري

سنڌي ادبي بورڊ

حيدرآباد سنڌ

ڪراچي

۲۷- جنوري ۱۹۶۲ع

منڍ

سادو هيرانند جيڪي ديس جا ڪهڙا ڀريا، سي ڪنهن کان ڪجهه ڪنهن. سندس هڪ ڳالهه، جنهن جي شايد ڪن ڪي خبر نه به هجي، سا هيءَ آهي ته هن صاحب سنڌي ٻوليءَ ۾ هڪ عمدي ڪتاب ڪيڻ جي ارادي سان سرويالٽرسڪاٽ جي ”ٽيلسمن“ (ٽلسم) جو ترجمو ڪرڻ شروع ڪيو هو. نومبر ۱۸۹۱ع کان وٺي اهو قصو پنهنجي ”سروني“ مخزن ۾ ٿورو ٿورو ڪري ڇاپيندو ويو؛ پر ڪتاب پوري ٿيڻ کان اڳ پاڻ پرلوڪ ٻڌاريو، جنهنڪري سندس شروع ڪيل ڪم اڌورو رهجي ويو.

ويجهڙائيءَ ۾ مون کي دل ۾ آيو ته سادو هيرانند جو اهو اڌ ۾ ڇڏيل ڪم آڏو وڃي پورو ڪريان. انهيءَ مراد سان ”سروني“ اخبار جا جهونا فائل هٿ ڪيم. اول ته ٻيا ڪيترا عمدا مضمون، جي پاڻ لکيا هئا، ڪٺا ڪري هڪ ڪتاب ڇپرائي پڌرو ڪيم، جنهن جو نالو ”هيري جون ڪٿون“ رکيم. هينئر هيءَ ”ٽلسم“ ڪتاب پورو ڪري؛ پڙهندڙن جي پيش ڪريان ٿو. منڍ ۾ سرويالٽرسڪاٽ جو مختصر احوال پڙهندڙن جي معلوميت لاءِ ڏنو اٿس.

هيءَ ڪتاب نهايت نصيحت آميز آهي. پنهنجو ڌرم ۽ پنهنجي آبرو پنهنجي جان کان به وڌيڪ عزيز سمجهڻ، نيت جو صفا ۽ دل جو دلير ٿيڻ، اهڙي فراخدلي ڌارڻ، جو دشمن

سان به سڄڻ ٿي هلڻ؛ بيمارن جي خدمت ڪرڻ، اوکيءَ ۾
 ٻين جي واهر ڪرڻ، قول تي قابو رهڻ، شراب کي ڌڪارڻ،
 دغا ۽ ڪوڙ کان وٺي وڃڻ، آبپرو ٿي ڪو ڪم نه ڪرڻ؛
 اهي ۽ ٻيون ڪيتريون ڳالهيون هن ڪتاب ۾ چٽيءَ ريت ڄاڻايل
 آهن. اهوئي سبب هو جو ساڌو هيرانند جهڙي لائق انسان
 هن ڪتاب ڪڍڻ جو ارادو ڪيو هو، ته ننڍيءَ ٽهڙيءَ وارا اهو
 پڙهي، ان مان چار لڄڻ پرائين.

حيدرآباد سنڌ

- پيرومل مهرچند

۱۴- مئي ۱۹۲۷ع

سر والتر سڪاٽ

والتر سڪاٽ سن ۱۷۷۱ع ۾ سڪاٽلنڊ جي تختگاه ايدلبرگ ۾ ڄائو هو. سندس وڏا اصل ايامن کان هاڪاري ويڙهو قوم هئا، ۽ سرحدن طرف اها قوم ايامن کان هاڪاري هئي. سندس ڪڙم مان پهريون ماڻهو سندس پيءُ هو، جو صلح سانت ۾ وقت گذارڻ لاءِ شهر ۾ اچي رهيو هو. پٽ سرڪاري دفتر ۾ ڪلارڪ هو، ۽ پاڻ ننڍڙي ئي هوندي پيءُ سان گڏ سندس آفيس ۾ وڃي لکپڙه جو ڪم سکندو هو. آفيس ۾ ڪم ڪندي هو قاعدن جا ڪتاب به پيو پڙهندو هو. سن ۱۷۹۲ع ۾ بئريسٽر ٿيو ۽ وڪالت ڪرڻ لڳو. سن ۱۷۹۹ع ۾ شيرف مقرر ٿيو ۽ ۱۸۰۶ع ۾ سيشن ڪورٽ جو هيڊ ڪلارڪ ٿيو. وڪالت وارن ڏينهن ۾ شادي ڪيائين ۽ انهيءَ کان پوءِ کيس پنهنجي چاچي کان ورثي ۾ ڪا جائداد به ملي. هيءُ پهريون ئي ماڻهو هو، جو ۱۸۲۰ع ۾ جارج چوٿين جي صاحبيءَ ۾ بئرونيت ٿيو هو.

سر والتر سڪاٽ کي مائٽي سٺي شعر جوڙڻ توڙي ڪتابن لکڻ جو گهڻو شوق هوندو هو. شعر جا ڪي ڪتاب لکيائين، پر انهن ۾ گهڻو نالو ڪونه ڪڍيائين. هن پوءِ نثر جي ڪتابن لکڻ تي زور رکيو. انهن ڪتابن مان هيءُ گهڻو ساڃو ٿيو ۽ ناماچار به نڪتس. ۱۸۲۵ع تائين ڪتابن مان پئسو ڄام ڪمائيائين، پر پوءِ هڪ ڳري چمٽ لکيس، جنهن ۾ اگر تڪر

ڇٽ ٿي ويس. ڪن چاپخاني وارن سان گجهيءَ طرح ڀاڻياري
 ڪندي هٽائين. اهي چاپخانا وڪڻڻ ته هڪ لک سترهن هزار
 ٻائونڊ پري ڏيڻا پيس! انهيءَ قرض ادا ڪرڻ ۾ هن جي سڀ
 ملڪيت هلي ويئي. هن جي هاڻ چوڌاري اچي ڪٿي. ٻنهي
 جي ڄمات لڳڻ کان ٿورا ئي مهينا پوءِ سندس زال چالاڻو ڪيو
 ته ڪهر ڊائونڊول ٿي ويس. سندس طبيعت به ڊهي پئي ته
 هيءُ هڪاري حيران ۽ پريشان ٿيو. ۱۸۲۶ع کان وٺي ۱۸۳۲ع
 تائين ڏاڍو ڏکيو گذران ٿيڻ لڳس. انهيءَ هوندي به همت
 ڪالهه هاريائين. هيءُ جهڙو محنتي ڇمجي تهڙو هو. ٻچاڙيءَ
 وارن ڏينهن ۾ تڪليفن هوندي به ڪتابن لکڻ کي اورچ ٿي
 لڳو. انهن مان جيڪا پيدائش ٿيندي هيس، سا قرض بلي پيو
 ڏيندو هو. طبيعت عليل هوندي به پاڻ گهڻو ٻئي پتوڙيائين،
 تنهنڪري بدن هڪاري ڊهي پيس ۽ ۲۱-سيپٽمبر ۱۸۴۲ع ۾
 چالاڻو ڪيائين. مرڻ وقت ٽيهه هزار ٻائونڊ قرض هوس، جو
 پوءِ سندس ڪتابن جي حق تصنيف وڪڻڻ سان ادا ٿيو.

سرواڻر تاريخي ناول گهڻا لکيا آهن. سندس ويورلي
 ناول، اٺونھو، ڪينلورٽ، ٽيلسمن (ٽلسر) ۽ ٻيا ڪتاب اڄ
 تائين مشهور آهن. پنهنجن تاريخي ناولن ۾ هن گهڻو ڪري
 سڪاٽلنڊ جون ڳالهيون آنديون آهن. هن ٽيلسمن (ٽلسر) ڪتاب
 ۾ به ڪروسيڊ (ديني لڙائي) جي ڳالهه ڪئي اٿس، جنهن جو مکيه
 اداڪار به هڪ سڪاٽ آهي.

تتڪرو

صفحہ	مضمون	پٽ
۱	دشمن مان ٿري سچڻ	۰۱
۹	غار ۾ اسرار	۰۲
۱۹	دشمن وٽان دوا ۽ دعا	۰۳
۲۹	حڪيم کي ڪوٺ	۰۴
۱۴۴	جهنڊي تان جهڳڙو	۰۵
۵۹	ڪل مان ڍل	۰۶
۷۳	مڙس جي مڙسي	۰۷
۹۱	سورسي لاءِ سفارش	۰۸
۱۰۸	تتل هنيانءُ تي چنڊو	۰۹
۱۲۲	پاڻڻ سان پرچاءُ	۰۱۰
۱۳۷	ابڊت جي همت	۰۱۱
۱۴۵	آئي بلا ٿري	۰۱۲
۱۵۸	قسمت جو ڦيرو	۰۱۳
۱۷۴	ڪٽي جي ڪارروائي	۰۱۴
۱۸۰	انجام کي ٻاڻي	۰۱۵
۱۹۰	مخالف ڌر جي مهماني	۰۱۶
۱۹۵	ڌڻي حق وڪيل	۰۱۷
۲۰۲	نيت جي مراد	۰۱۸

ٺيلسمن

عرف

غازي صلاح الدين

باب پهريون

دشمن مان قري سچ

شام ملڪ ۾، سچ آپڙ سان گهڻي تهت ڪندو آهي. هڪڙي ڏينهن سچ اڃا ڪٿي مس ڪڍي هئي. ته هڪ يورويي جوڌو ڊيڊسي (مثل سمند) جي ڀر وارن وارياسن پٽن مان ڏيئي ڏيئي ويندو ڏسڻ ۾ آيو. دو سڪائيندڙ جو ويٺل هو. ۽ پنهنجو ڏورانهون ڏيڍ، ڇڏي، پٽائين ۽ ڪروميد (ڏيئي لڙائي) شامل ٿيڻ لاءِ آيو هو. ههڙي گرم ملڪ ۾ هرڪو جيڪر لڏا ڪپڙا ڪري ته ته ڪجهه ٺڪرو رهي، پر هن پهلوان پوشاڪ اهڙي پهري هئي، جنهن ۾ ماڻهو ٻارن ساند ۾ ٿئي. چوٽي ۾ کان وٺي ڪڙي ۾ تائين زنجير بند زرم ته تي، ۽ رڪ جو هول مٿي ۾ هوس، ۽ هڪ ٺڪندي ڍال ٻڃي ۾ پئي لٽڪيس: هڪڙي پاسي کان ڊگهي سئين، ۽ ٻي سئين (ڌارن سان) تار جيلو سان ٻڌل هوس. جنهن جي مٿس صليب جي نموني هئي، ۽ ٻي پاسي ٿلهو خنجر پئي لٽڪيس.

هڪڙو رڪ جي چوٽيءَ وارو ڀالو زين سان ٻڌل هوس، جنهن جو چيڙو رڪاب ۾ اٽڪيل هو. بت تي انهيءَ ڪري ٻار جي مٿان هڪ زريدار چوڻو هوس. چوڻي ڍال تي مالڪ جي سڃاڻپ جو خاص نشان هڪ مٿل چيتي جي شڪل هئي، جنهن جي مٿان هي لفظ لکيل هئا: ”سون کي ننڊ آهي. مٿان ڪو جاڳائيم.“

پهرئين ٻار هن جوان کي گرميءَ ڪهڻو ڪونه لکايو، پر پوءِ جيئن ڏينهن ويو ٿيندو، تيئن واري ويٺي ٿيندا ٿيندي، ۽ ڪهوڙي جا سنب سڙڻ لڳا، سڄ پنهون ٿيو ته انهن آس سبب هي ڀاڻ اچي عاجز ٿيو، سگهوئي لڪون لوسائڻ لڳيس. واٽ تي نه وڻ نه وساهين، جتي ڪا ڪهوڙي سامي پئي. ڪنهن مهل پريان ڪڇيءَ جا وڻ ڏسڻ ۾ آيس. آساک دڪڪان لاڙو ڪري، انهن ڏي رخ رکي هليو. ارادو هوس ته اتي ڇانو ۽ پهرو ڪري پوءِ پنڌ پئجي. هي آها وڻن واري واٽ وٺي هليو ته وڻن وچان ڪو ماڻهو نظر آيس. سگهوئي اهو شخص پنهنجي ڀل-ڀلوڙ ڪهوڙي کسي هڪ چوٽ سر-ميدان ڏيائيندو، هن ڏي ڪاهيندو آيو. سندس پٽڪي، ڊگهي ڀالي ۽ هوا ڏانڊڙ سائيءَ چادر مان معلوم ٿيو ته هي هڪ جوڌو ترڪ آهي. چوٽي آهي: ”وهران ۽ ملن ويري“، يعني سڄ ۽ جيڪو گڏو سو اڪثر سڄڻ نه هوندو. اها ڳالهه ڪئي، هن يوروهي جنگي جوان زين مان ڀالو ڪڍيو، ۽ هن سان سامهون ٿيڻ لاءِ سنڀريو.

ترڪ پنهنجي گهوڙي کي واڇوڙي وانگر آڏائيندو آيو. ساڄي هٿ ۾ هڪ ترار سئين ڪري جهلي هٿائين، ڇا پنهنجي مٿي جي چوڌاري هٿي ڦيرايائين. جيئن هو چوڌو ترڪ ويو اوڏو پوندو، تيئن هن ڪرستان پهلو ان هاڻ ڪري هڪ هنڌ جهليو، جو ڄاڻائين ٿي ته جي دشمن ڏوڙي ڏوڙي مون سان اچي لهڪندو ته منهنجي زنجير بند زرم ۾ هٿيارن سان لڳڻ ڪري، ايڏا وري اڳس ٺهندو.

سگهوئي هنن ٻن پهلوئن جي وچ ۾ موٽار ڇٽاڀيٽي لڳي جا ڪا مهل هٿي هلي. ڪنهن وقت ترڪ جي هٿ مان ترار ڪسڪي ويئي، ويتر ٻئي مان تير ڪهي ويس، تنهنڪري لاچار صلاح جي خواهش ڪيائين. پوءِ ڪرستان جي ويجهو وڃي، هن کي هٿ هٿ ۾ ڏيئي، مرڪٽي منهن سان چيائين: ”تنهنجي منهنجي وچ ۾ هن وقت ويڙهه بند آهي، تنهنڪري اچ ته هاڻ ۾ ڪو وقت ساز ملوڪ ۾ کڏ گذاريون.“

ستل چيتي واري جوان ورائي ڏني، ”هلاشڪ، هر مون کي ڪيئن هڪ ٿئي ته تون سڄ ٻچ مون سان سيٺ محبت ۾ گذاريندين؟“ هو ترڪ، جو هڪ امير ٿي ڏٺو، تنهن ڪنڀرائي سان چيس: ”نبي سڳوري جو جيڪو سچو آستي هوندو، سو ڪڏهن به وعدي نه ڪري ٿو نه ڪندو. آءُ هاڻ جيڪر توکان خامن گهران، هر مون کي خاطري آهي ته جيڪي سڃا سوڙما هوندا آهن، تن وٽ دغا جو نالو به نه هوندو آهي اتي هن

عيسائي ۽ کي ويسام آيو. پنهنجي ترار تي هٿ رکي
 چيسائين: ”آءٌ مڳوري صليب جو سنهن کڻي چوان ٿو
 ته جيئن قسمت اسان کي هڪڙي سان گڏ رهائيندي
 تيسين آءٌ تنهنجو وفادار دوست ٿي رهندس.“ هو ترڪي
 جو کين اڳي سندس ويري ٿي پيلو هو، تنهن جواب
 ۾ چيس: ”ڏٺي مڳوري ۽ رسول ڪريم جو مون کي
 قسم آهي جي منهنجي ڪا توڙي ٻري نظر هوندي -
 هاڻ هل ته هن تلاءَ ڏي هلاون، جو هيءَ آرام ڪرڻ
 جي مهل آهي. مون به اڃا چئن تائين ٻائي آندو،
 ته توکي پريان ايندو ڏسي، مون کي خواهه منجهان به
 تون سان سامهون ٿيڻ لاءِ وڌي اچڻو پيو، جو تون
 مخالف ڌر جو آدمي آهين. پر، هاڻ پاڻ سنڪتي
 آهين.“ هو پوءِ دلين مان غير ڪڍي، دوستن وانگر
 هڪڙي سان گڏجي، ڪڇين ڏي روانا ٿيا. وٺن جي
 چانو وٽ هڪ چشمو هو، جنهن جو ٻائي آئيني کان
 به اوچل هو - اتي لهي پيا، ۽ ٿورو گهڻو ڪاٽي، پاڻ
 کي تازو ڪيائون. پنهنجن وهن کي به تازو ڪام
 ڪارائي، ٻائي ٻاري، چيڪ ڇڏي ڏنائون، ۽ انهن
 پرواري چراگاهه ۾ ٻاٽرادو پئي چينو.

هنن ٻن جوانن جي بت ۽ شڪل جي وچ ۾ زمين
 آسمان جو تفاوت هو: يوروي جانڻو هو، ۽ ڀوريڙا
 وار هئس، جي ٿوڀي ۽ لٿي کان پوءِ گهاٽا ۽ نه بديدار
 معلوم ٿي ٿيا. سندس سهڻي ڪچي ۽ ڀريل نيلين اکين
 مان ظاهر هو ته هو اصل نهايت حسين هو، پر هاڻ

دشمن مان ٿري سڄڻ

اڀرلدي وارن ملڪن جي گرمي سبب شڪل جيڪي سو ڪٽڪرنسڪي پئي پائينس. سندس ٻول-چال مان پڌرو هو ته دل جو سڄو ۽ نهايت دلير هو. هن-ٽن مڙهن ۾ ته اک به ڪانه ٿي پڏيس ۽ سندس ڪلها ڪٽل هئا. ۽ گهڻو آزمودگار هو. سندس ڪالهاڻن جو نمونو به تابعدارن جهڙو نه، پر حاڪماڻو هو، ۽ نهايت فضيلت جهڙو انسان پئي ڏٺو.

ترڪ امير هن کان بلڪل پئي ڊول جو هو. هو قداور مڙس هو، تنهن هوندي به پنهنجي يورويي سنگتيءَ کان فوٽ کن چوٽو هو. سو ڪيئن جو يورويي تمام لنبو هو. سندس بدن نازڪ ۽ لاهوڪو هو. منهن پورو هوس، ڪاري ڊگهي ۽ گهٽ بیدار ڏاڙهي هيس. نڪ سنهو ۽ سهڻو، اکيون آهوءَ جهڙيون پر ڪجهه قدر پيٽليون، ۽ ڏند عاج جهڙا اڇا هئس. هيءُ امير جوانيءَ جي ڦور ۾ هو. جيڪر ڏاڍو سنهو ۽ سوڌولڳي ها، پر ڇا جو نرڙ سوڙهو هوس ۽ بت جو به بلڪل سوکيم هو. هو ڪنهن بيماريءَ سبب پتلو ڏسڻ ۾ نٿي آيو، پر هن جي اصل هائي اهڙي هئي.

يورويي نائيت (جوڌو) ۽ امير پوءِ هڪٻئي کي خبرون چارون ڏيڻ لڳا. ڪروسيدرن (ديني لڙائي ڪندڙ عيساين) ۽ ترڪن جي وچ ۾ ويڙهه بند ٿيڻ کان پوءِ جيڪي ٿيو ٿاڻو هو، سو سماچار پئي هڪٻئي کي ڏنائون. ڪالهن ڪندي نائيت چيو: ”بهادر ترڪ،

جيڪڏهن آءٌ حضرت عيسيٰ جي روضي مبارڪ جي زيارت لاءِ وڃڻو نه هجان ها، ته جيڪر توکي سلاستيءَ جي هڪ ڏيئي، انگنڊ جي بادشاهه رچرڊ جي چانوئيءَ ڏي وٺي هلاڻ ها. هن وٽ پهلوئن جو ڏاڍو لدر آهي. اڪلو همت ڀريو سو هجي، هو ٻلي سندن دشمن ٿي هجي، ته به هو هن کي مان ڏيڻ وارو آهي. حال ته آءٌ زيارت جي مراد من هئي نڪتو آهيان: اڄ ٿيوڊرڪ نالي هڪڙي ڪامل درويش سان ساري رات ڏيئيءَ جي بندگيءَ ۾ گناهه لاءِ پهتاءَ لاءِ گذارڻي اٿم. اهو درويش اينگادِيءَ طرف هڪ غار ۾ ڏيئيءَ جي عبادت ۾ گذاري ٿو. ”ترڪ جيڪس: ”توڪي اوستائين سلامت پهچائڻ لاءِ آءٌ توهان کڏجوڻو هلاڻ. مون کي هڪ آهي ته مون کان سواءِ، تون پنهنجي سر اتي مشڪل بهجي سگهندين.“ هن يوروهي جوڌي سندس پلمانسائيءَ لاءِ ٿورا مڃيا. هو ته ٻيئي ڪهوڙن تي چڙهي روانا ٿيا.

وارياسي پٽ مان پٽ ويندي، ترڪ پنهنجي سنگتيءَ کان سندس نالو پڇو. يوروهيءَ ورائي ڏني: ”اڃا پنهنجي نالي ظاهر ڪرڻ جو ضرور وقت سمجهان، پر تڏهن به ٻڌ: ڪروسڊرن منجهه ”ستل چيتي وارو ڪينيت“ سڏجان ٿو، پنهنجي ملڪ ۾ مون کي ٻيا لقب مليل آهن، پر اهي اوهان کي آچارڻ ٿي ڏکيا لڳندا.“ تون هاڻ پهلوان، مون کي پنهنجو نالو سڏ؟“

دشمن مان لري سجن

ترڪ: اي چيتي وارا جوڏا، منهنجو نالو شير ڪوھ آھي. آءٌ ڪردستان جو ويٺل آھيان، ۽ سلجوق نالي گھراڻي مان آھيان. اسان جي گھراڻي کان وڌيڪ مان وارو ھتي پيو ڪو به گھراڻو ڪونه ليکبو آھي. ڪينيٽ: ھائو، مون پاڻ ٻڌو آھي ته اوهان جو سلطان انھيءَ نالھري خاندان مان آھي.

ترڪ: انگلنڊ جي بادشاهه رچرڊ جي اسين گھڻي ناسوس پيا ٻڌون. اوهين هن جي رعيت آھيو ڪيئن؟ ڪينيٽ: هن مذهبي ويڙھ ۽ آءٌ سندس طرفدار آھيان، ۽ مون کي آبروءَ وارو درجو آھي. آءٌ رھندڙ به انھيءَ ملڪ جو آھيان، جنھن ۾ هو راج ڪري ٿو، پر اصل کان آءٌ هن جي رعيت نه آھيان. ترڪ: انھيءَ جي معنيٰ ڇا؟ اوهان جي ھڪڙي ملڪ ۽ بادشاهه آھن ڪيئن؟

يورويي: رچرڊ انگلنڊ جو بادشاهه آھي، ۽ آءٌ سڪاٽلنڊ جو ويٺل آھيان. اھي ٻه جدا ملڪ آھن. انهن ٻنھي ملڪن جا رھاڪو وقتي پاڻ به آئندڙ آھن، پر هن مذهبي ويڙھ ۾ پئي ھڪجيترو ڇاھ وٺندڙ آھن، جيئن توهان پاڻ اڪين سان ڏٺو ھوندو.

اھڙيءَ طرح ڪالھيون ڪندا، پاسو پاسي سان لائي، ھي ڏگ مڙس رڻ مان رمندا رھيا. سڄ لاڙائو ٿيو ته يورويي جوڌي ڏٺو ته هن اوجھڙ پاسي اسين فقط ٻه ڄڻا نه آھيون، پر ڪو ٿيون به اسان جي ڪڍ پيو اچي. اھو ٿيون ڄڻو ڊگھو ۽ پتلو ھو ۽ پڪريءَ جي ڪل سان ٻت ڍڪيل ھوس. يورويي ٻھربائين

سمجهيو ته هيءَ عجيب ۽ جهنگلي صورت، جا لڪرين
 تان ۽ وٺن وڃان حيرت جهڙيون لڙنيون کائيندي ۽
 تڪو ٽهندي پئي اچي، سا ڪو جن پُٽ آهي! هن
 امالڪ پنهنجي ڀالي ۾ هٿ وڌو ته ايتري ۾ هو
 الله لوڪ اچي پهتو ۽ ترڪ لغام جهلي چيائين: ”آءٌ
 اينڪا ڊي“ هي مٿ وارو سنڀاسي آهيان. منهنجو نالو
 ٿيو ڊرڪ آهي. شينهن ۽ چيتا ڀلي منهنجا سنگتي ٿين
 ۽ منهنجي ڪڏڙي ۽ پناه وٺن، پر هيءَ ٻڪري انهن
 جي ڏانن ڀر ۾ ڊڄندي.“ اتي ترڪ هن يوروهي جوڌي
 کي چيو: ”هن جيڪي چيو سو تون سمجهيو هوندو،
 پر آءٌ هن جو مطلب پوريءَ طرح سمجهي سگهان ٿو.
 هن جي چوڻ جو مطلب هيءَ آهي ته اسين هلي،
 سندس غار ۾ آرامي ٿيون، حقيقتون هن جي غار کان
 سواءِ ٻي ڪا جاءِ هتي آهي ئي ڪانه، جتي اسين سڄي
 رات مٿو لڪائي سگهون. تنهنجي ڍال تي چيني جي
 شڪل آهي، تنهنڪري توکي چيتو ٿو ڪوئي، منهنجو
 نالو شيرڪوم آهي. تنهنڪري مون کي شينهن ٿو
 ڪوئي ۽ سندس بت ٻڪريءَ جي ڪل مان ڍڪيل
 آهي، تنهنڪري پاڻ کي ٻڪري ٿو سڏي. توکي
 جنهن وٽ اڄ رات رهڻو هو، سو توکي سولائيءَ سان
 ڀائرماد ۾ گڏجي ويو، هاڻ بهتر ٿيندو ته اسين سندس
 پٺ وٺي هلون، پر سڀ وقت نظر ۾ رکندا هلون،
 جو هيءَ واچوڙي وانگر تڪو ڀڄو وڃي.“
 يوروهي جوان اها ڳالهه قبول ڪئي، ۽ هي
 پئي چٽا هن جي پٺ وٺي آئي هليا.

باب ٻيو

غار ۽ اسرار

انهڳاڏيءَ جي مڙهيءَ وارو سنڀاسي هن رڻ جي
وائن جو چڱي ۽ هر واقف هو. هو تمام ڦڙت ۽ چالاڪ
هو، سو ٻهن ٻيچرن تان، توڙي سوڙهين سڳرن مان،
هنن سوارن جي سونهن ڪندو هليو. ترڪ جيوڻيڪ
هلڪي ٻار سان هو ۽ سندس گهوڙو اڻڪين لاهين چاڙهين
جو هيراڪ هو ته ٻه هتان سواريءَ ڪندي هن کي
گهڻي ڏکيائي پئي ٿي. هو يوروهي، جنهن مٿان لوهي زره
جو ٻار هو، ۽ جنهن جي گهوڙي تي بوجو به گهڻو هو،
تنهن کي اٿانگن چاڙهين تان چڙهندي، توڙي لاهين
تان لهندي، ٻل ٻل اهو ڏپ پئي ٿيو ته اجهوئي اونڌو
ٿي ٿوڪيران - نيٺ اهو جوڪائڻو پنڌ سڪ سان ٻورو
ٿيو، ۽ هي هڪ غار جي منهن وٽ اچي بيٺا اتي
سنڀاسي هت ۽ ڏيائي ڪٿي اچي اڳيان بيٺن. هيٺ
يوروهيءَ کي دلچسپ ٿي. هٿو انهيءَ ساعت گهوڙي
تان ٽپ ڏيئي لٿو، ۽ غار ۽ اندر گهڙيو.

اها غار ٻن ڀاڱن ۽ ورهايل هئي: ٻاهرئين ڀاڱي
۽ ٻنهي سوارن پنهنجا وٽ هڪ ڪٺ ۽ ٻڌا. انهيءَ
وچ ۽ فقير اندرئين ڀاڱي کي ٺاهيو ٿوڪيو، ۽ پوءِ
هي ٻنهي کيس اندر وڃي مليا. غار جي ٻاهرئين ڀاڱي
مان هڪڙي ڪوئيءَ ڏانهن لنگه، دروازي ڀرسان هو.

اها ڪولي ڪشادي هئي ۽ سنڀاسي جي موهن جي جاءِ هئي. اتي ٻه سوم پتيون رکيل هيون، جي درويش ٻاريون. غار ۾ هڪ ميز جي اڳيان ٻه ڪرسيون رکيل هيون، تن تي ٻنهي مهمانن کي ويهاريائين. درويش هوءَ انهيءَ ميز تي ڪجهه ڀاڄي، دال، مڪل گوشت ۽ روڻيون انهن لاءِ آڻي رکيون. جڏهن هو کاڌو کائي رهيا، تڏهن باقي جيڪا جوڻ آڻ ٻڄي، سا درويش ميز تان کڻي ويو. هوءَ هنن جي اڳيان شربت جا ٻيلا آڻي رکيائين، ۽ چيائين: ”ٻچا ڏئي ۽ جو نالو ياد ڪري، هيءُ پي وڃو.“ اهي ئي پهريان لفظ هئا، جي سنڀاسيءَ غار ۾ هنن سان ڳالهائيا. ايترو چئي، پاڻ غار جي ٻاهرئين ڀاڱي ڏي ويو، جتي سندس عبادت جي جاءِ هئي، شايد اتي وڃي بندگيءَ ۾ مشغول ٿيو. انهيءَ وچ ۾ سرڪينيٽ پنهنجي سنگتيءَ شير ڪوھ کان ڪيترائي سوال هن درويش بنسبت پڇيا. هن چيس: ”اهو سنڀاسي هڪ ڪرستان آهي. هو اصل هڪ وڏو جنگي سردار هو، پر هاڻ سڀ دنوي لاڳاپا لاهي، پنهنجي حياتيءَ جا باقي ڏهاڙا جبر و سام ۾ گذارڻ لاءِ آيو آهي.“ انهيءَ گفتگو هلندي هنن ٻين جي هلڻ جي آهت ٻڌي، تنهن ئي ترڪ پنهنجي سنگتيءَ کي اشارو ڏيئي چيو: ”ماٺ ڪرا هيءُ سائين لوڪ اسان کڻي چوڻ اچي ٿو ته هاڻي تپ ڪريو، مون کي سندس دستور جي سڏ آهي. هن کي اها ڳالهه نه وڻندي آهي ته کيس ڪو بندگي ڪندو ڏسي.“ جلد ئي سنڀاسي اندر آيو، ۽ گنپير آواز سان چيائين: ”سڳورو نالو

آهي الهي ڏٺي جو، جنهن ڏينهن جي ڪشالن پٺيان آرام لاءِ رات ٺهرائي آهي، جنهن ۾ ٽڪل بت کي تازي ڪرڻ لاءِ ننڊ خٽي اٿس. ”ٻنهي جوڏن چيو ”امين!“ هو پوءِ ميز وٽان اٿيا ته درويش اشاري سان بسترا ڏيکارين. هي بسترن تي وڃي ليٽيا ته درويش رهندو رهيو. هي ٻيئي پهلو ان ٽڪل هٽا، تنهنڪري ستت ئي ننڊ کڻي وين.

ڪينيٽ ڪڇ تائين ڪوڙهي ننڊ ڪئي. ڪنهن وقت اهو سنڀاسي هن جي هنڌ وٽ آيو. هن کي هڪڙي هٿ ۾ چانديءَ جي ٻٽي هئي، تنهنڪري ٻئي هٿ سان هن جي ڇاتي تي زور ڏيئي، هن کي جاڳايائين. هو پاسو ورائي، واٽرو ٽي ٺهارڻ لڳو. سنڀاسيءَ چين ۽ چيس: ”ڪڇ ڪين، مون کي توسان ڪا خلاصي ڪالھ ڪرڻي آهي، آٽا آئي چوڻو هائي، هوريان هوريان منهنجي پٺيان اچ.“ ڪينيٽ پاڻ ترار تي ڪٺي ته سنڀاسيءَ ڪن ۽ چيس: ”جيڏي امين هلون ٿا، اوڏي روحاني ترار گهرجي، ۽ اتي رڪ جي هٿيار جي ضرورت ڪانهي.“ هن دلير مڙس يڪدم منهنجي اها ترار هنڌ هيٺان رکي ڇڏي، باقي هڪ ڀالو، جو چيلھ سان ٻڌل هوس، سو ٻڌوئي پيو هوس، پوءِ هن حيرت جهڙي سنڀاسيءَ جي پٺيان ويو. هي ٻئي اهڙو هوريان هوريان لڪري ٻاهر ٿيا، جو امير جي اک نه کلي، ۽ هو آئي ئي ستو پيو هو. غار جي ٻاهرئين ڀاڱي ۾ عبادت جي جاءِ هئي، ۽ اتي ڏيئو ٻئي ٺمڪيو، سنڀاسيءَ اتي اچي، اهڙي سچائيءَ ۽

هر ٻن مان عبادت ڪئي، جو هيءُ ٻي ڀيرو ٻي جوان هن
 کي پنهنجي دل ۾ ڪاملن جي قطار ۾ ليکڻ لڳو.
 ڪجهه وقت عبادت ڪرڻ کان پوءِ، منياسيءَ ڀڄيس
 ”تون انگلنڊ جي بادشاهه رچرڊ جا مون ڏي سلام
 ڪئي آيو آهين ڪيئن؟“ جو ڏي جواب ڏنو: ”انگلينڊ
 جو بادشاهه بيمار هو، تنهنڪري وٽائس مون کي
 ڪو به حڪم ڪونه مليو. آءٌ ڪرستان شهزادن جي
 منڊليءَ مان ٿو اچان.“ منياسيءَ ڀڄيس: ”پلا، ڪا
 نشاني؟“ ڪينيٽ ورائي ڏني: ”مون کي چيائون ته
 توکان جي نشاني پڇي ته تون هي لفظ چئج: ”بادشاهه
 هڪ فقير کان پيو.“ هن چيس: ”اها نشاني مون کي
 دل سان لڳي آئي، سچ ڪري پڇين ته، آءٌ توکي
 ڀليءَ پٽ سڃاڻان ٿو، پر تڏهن به دستور آهي ته،
 جيڪو سپاهي پھري تي بيٺل هوندو آهي، سو دشمن
 توڙي دوست کان پريان ئي هڪل ڪري ڀڄندو
 آهي ته ڪير آهين؟ مون کي به انهيءَ ڪري توکان
 پڇڻو پيو، جو منهنجي جوابداري رواجي پهريندار کان
 وڌيڪ نازڪ آهي. ائين چئي، هن ٻيڙي مان ڪسي
 پنهنجي پٺيان اچڻ لاءِ اشارو ڏنائين. پوءِ هڪ
 بل-بلان يا قربانگام جي پٺيان وڃي، هڪڙو اشڪنجو
 ڦيرايائين ته غار جي ڪنڊ وٽان هڪ دروازو کلي
 پيو، ۽ انهيءَ وٽ هڪ ڏاکڻ ڏسڻ ۾ آئي. منياسيءَ
 ڏٺو هن جو ڏي جي اکيان ڪيو، ۽ ٻيئي چٽا
 چڙهيءَ تان چڙهي، هڪ اونڌاهي ڪوٺيءَ ۾ ويٺا.
 اتان وري هڪ ٻي ڏاکڻ مٿي ٿي ويئي، مٿي هڪ

ڪنڊ ۽ دروازو هو، جنهن جي ٻاهران ڪيتريون
ڪليون ڪٽل هيون. درويش انهيءَ دروازي ڏي وڌيو،
۽ پنهنجي سنگتيءَ کي چيائين: ”هيءَ در تي ڀيرا
ڪڙڪاءُ.“ هن اڃا ڪڙڪايو ته دروازو پاڻيهي کلي
پيو، ۽ هڪ مندر جهڙي جاءِ ڏسڻ ۾ آئي. غار ۾
ٻين هنڌ ڪو ڪاريگريءَ جو ڪم ڏسڻ ۾ ڪونه ٿي
آيو، پر هتي ڪاريگر حد ڪري چڪا هئا. اها
عبادت جي جاءِ ٽڪر ٽاڪي جوڙي هئائون، ۽ ان کي
اهڙو سهڻو ۽ سوڌو بنايو هئائون، جو ان جي ڏٺي دل
پئي خوش ٿي. درويش پاڻ پاسي ٿي بيٺو ۽ ڪينيٽ
قربانگاهه اڳيان مٿو ٽيڪيو. هو اتي چوڌاري پئي
نهار بائين ته اوچتو هڪ پرڻائون در پائمرادو کلي پيو،
۽ هڪڙو ڪاٺ جو وڏو ٽڪر نظر چڙهيس. جنهن
تي ڪي اکر اُڪريل هئا، جي بهڪيا پئي. آهي
لائن ٻوليءَ جا لفظ هئا، ۽ انهن جو مطلب هو*

* ”سچو صليب“ يعني اهو ساڳيو صليب، جنهن تي حضرت
عيسيٰ کي ڦاهيءَ چاڙهيو هئائون. ساڻس گڏ ٻن چورن کي به ساڳي
مزا ملي هئي. جيروسلم جو ڪالويري ٽڪر، جتي تنهن کي
صليب تي چاڙهيو هئائون، اتي ٽيئي صليب رومن بادشاهن
جي قاعدي موجب پوريا ويا هئا. شهنشاهه قسطنطين، جنهن
جي نالي پٺيان قسطنطينيه شهر سڏجي ٿو، تنهن جي ماءُ
سينٽ هيلينا، عيسوي چوٿين صديءَ ۾ اهو هنڌ کوتارايو ته
ٽيئي صليب لڌا، پر سڌ ٿي پيشي ته ڪرمت وارو صليب ڪهڙو.
اهڙو نشان مليو، جنهن مان ٻه صليب جي سڌ پئي.

”سچو صليب.“ سا ڳڻي وقت ڳاڻي جو آواز ٻڌڻ ۾ آيس: ائين سمجهيائين ته ڪي زالون گڏجي ٻچن پيون ڳائين. ٻچن پورو ٿيو ته پڙنائين دروازي واري جاءِ موٽي پائيهي بند ٿي. سرڪينٽ سانت ڪري، اتي ڏٺي جي بندڪي ٻيئي ڪئي، تان جو ڪڪڙن فجر جي پانسگ ڏني. انهيءَ صبح جي سوهر مهل هڪ لنڊي رومي گهنڊ جو آواز هن جي ڪن ۾، هر سڌ ڪانه ٿي پيس ته اهو آواز اچي ڪٿان ٿو. هن کي وري به اڳيون صليب ظاهر ڏسڻ ۾ آيو. جيئن هن، ان جي اڳيان گوڏا کوڙي، بندڪي ٿي ڪئي، تيئن وري به زالن جا مٺيءَ لات وارا گيت ٻڌڻ ۾ آيس: اهي آواز جيئن پوءِ ٿيڻ ويجهڻا پوندا آيا، سگهوئي هڪ ڳجهو دروازو کلي پيو، جو هيستائين ڪينيت کي ڏسڻ ۾ آيو هو. هن گنبد دار ڪوئيءَ ۾ هاڻ وڏي هلاڪ سان ڳاڻي جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. هيءَ وري وسمي ۾ پنججي ويو، تازي کليل دروازي ۾ ڪري اڳيون ڪهاڻائين. اتان هڪ وڏي جماعت اندر ايندي ڏٺائين: جن مان چار سهڻا چوڪر برف جهڙن اچن چوڻ ۾ ڍڪيل، ٻه ٻه ٿي اندر گهڙيا. پهريائين ٻه چوڪر واسوڙا لوڏيندا، واس ڌوپ ڪندا آيا، ۽ پويان ٻه وري گلن جي ورکا ڪندا مندر ۾ گهڙيا. انهن جي پٺيان پهريائين هڪڙيون ڇهه ۽ پوءِ ٻيون ڇهه زالون اندر آيون. پهرين ڇهن ڇڻين کي اچي پوشاڪ، مٿان ڪارا برقع هئا، جن مان ظاهر هو ته هو هڪڙيون سنڀون

هيون، جن حق بخشي، سڄي چمار گوشي نشيني ■
 عبادت ڪرڻ جو پڪو پرن ڪيو هو. پوين چوڻ کي
 اڃا برقعا هئا، جن مان معلوم ٿي ٿيو ته جوڳي جي
 مارڪ ۾ هؤ اڃا ٿول هيون ■ سڄي چمار حق بخشي
 ويهڻ جو پرن ڪوڻ ڪيو هئائون، پر رڳو اتفاق
 سان ٻين ستين جي سنگ ۾، مندر ۾ اڇي عبادت
 ڪنديون هيون. پهرين ڇهن چئين کي هٿن ■ وڏيون
 تسبيحون يا مالهائون هيون، * پوين ڇهن کي ڳاڙهن
 ■ اڇن گلن جا هار هٿن ۾ هئا. اهي سڀ گيت
 ڳائينديون قربانگاهه جي چوڌاري طواف ڪرڻ
 (هرڪرما ذبح) لڳيون. ٿيڻ ڏيندي سندن ڪپڙن
 جا پلو ڪيترا پيرا ڪينٽ کي ٿورو ٿورو پٽي لڳا،
 پر هٿن ڏانهن اک کڻي ۽ ڪين نهاريو. ڪينٽ
 سمجهي رهيو هو ته هن وقت آءٌ پنهنجي عيسائي مذهب
 جي اهڙي مٽ آهيان، جنهن ■ ڪيتريون زالون
 * مرد دنيا ترڪ ڪري، پنهنجي سڄي چمار ڏئي ■
 جي عبادت ڪرڻ ۾ گذاريندا آهن. هنن زالن جنهن
 مهل پهريون ڦيرو پئي ڏنو، تنهن مهل ڪينٽ
 پنهنجي دل ۾ ائين پئي سمجهيو ته هي رواجي دنيوي
 زالون نه آهن، پر انهن جو درجو مٿي آهي، جو هي
 سڀ دنيوي تعلق ٽوڙي ڪري، انهيءَ جي عبادت
 ٿيون ڪن، جنهن جي ئي عبادت ڪرڻ جڳائي. جڏهن
 ٻيو ڦيرو هنن ڦيرو ڏنو، تڏهن هو وري اتان لنگهيون
 جتي هيءَ جوڌو ڳوڏا ڪوڙيو ويٺو هو. انهيءَ گهمري

اچن برقعن وارين زالن مان هڪڙيءَ هن وٽان
 لنگهندي، پنهنجي هار مان هڪ گل ڇنڻو جو سندس
 هٿن مان ڪيري ڪينيٽ جي ڀر تي وڃي پيو. هن
 بهلوان چرڪ ڀريو، پر ڪڇيائين ڪين، جو ڀاڙيائين
 ته شايد اتفاق سان گل پاڻيهي ڇڄي ڪيريو هوندو.
 تنهن هوندي به ٽئين ڦيري ڏيڻ مهل هن سورهي جو
 سمورو ڌيان انهيءَ گل ڪيرائيندڙ عورت ۾ وڃي کٽو.
 هن جو ويس وڳو ۽ هلڻ چلڻ پين پنجن زالن جهڙو
 ٻئي لڳو، تنهنڪري هن کي سڃاڻڻ ڏکيو هو، ته به
 هن دلاور جي دل هن جي ديدار لاءِ ائين تڙپڻ
 لڳي، جيئن ڪو ٻڪي ڪوڙڪيءَ ۾ تڙهندو آهي.
 ٽئين ڦيري ڏيڻ ۾ هنن زالن کي ٿورو وقت لڳو،
 پر هن جوان لاءِ هر هڪ گهڙي وڏي ورهي ٿي پيئي.
 نيٺ جنهن سٽدريءَ لاءِ هن هيڏي اڪير مان ٻئي
 واجهايو، سا ويجهي ٿي. جڏهن ٽيون ڀيرو هن وٽان
 لنگهي، تڏهن پنهنجو ٿاهو ڪو هٿ رٿي جي ڀلو مان
 ٻاهر ڪڍيائين، ۽ وري هڪ گل جي مڪڙي ڪيرايائين،
 جا هن جوڌي جي ڀرن تي اچي پيئي! ائين ڪئي
 ڇڻجي ته پهريون گل اتفاق سان ڪيريو هوندو، پر
 اها ساڳي ڳالهه ٻيو ڀيرو اتفاق سان بلڪل نه ٿي
 هوندي. وڏي ڳالهه ته جنهن سهڻي ۽ نازڪ هٿ مان
 گل ڪيريو، سو جيتوڻيڪ رٿي مان اڌو ڪاهرو ٻاهر
 نڪتل هو، ته به سڃاڻائين ته اهو هٿ منهنجي
 من موٽي جو آهي. انهيءَ ڳالهه لاءِ جهڪڻ هن ڪا

ٺاهي ڳڻندي هيس ته اها هيري جي منڊيءَ مان ٿي
 ملڻس، جا هن اڀڙا جي آڱر ۾ پيل هئي. هيءُ
 سون ورتي سندري، جنهن جي وار جي هڪ هڪ تار
 هن جي اندر لاءِ ڪٽار هئي، سا هتي ڪيئن آئي!
 هينئر دنيا ترڪ ڪري جوڳن بني آهي ڇا؟ انهن
 خيالن ڪينيت کي بهربائين منجهائي ڀرپشان ڪري
 ڇڏيو، پر پوءِ پائينائين ته هيءُ سڀ سڀ ڇڏي دل جو
 ڦرلو هوندو. ڪينيت اڃا انهن ويچارن ۾ هو ته ڀڃڻ
 ڇهه ڪارن برقعن وارن ڪماريون هڪڙي پٺيان ڪليل
 دروازي مان لنگهي، موٽي ٻاهر ويون. آخر جنهن
 ڀڃڻ ورتي هن کي ۽ پيرا اشارا ڏنا هئا، سا ٻاهر نڪتي.
 ٻاهر وڃڻ وقت هن ڪنڌ ورائي ڏانهنس ٺهاريو، ۽
 زور سان پنهنجي برقي جو پاڻو لوڏيائين جو هن جوڏي
 ڏٺو. پوءِ ته دروازو لڪاءَ مان موٽي بند ٿيو. شيدن
 جو آواز بس ٿي ويو، ڪوئيءَ ۽ اونڌم ٿي، ۽ سر
 ڪينيت اونڌم ۽ اڪيلو رهجي ويو. جڏهن اها
 مهڻي صورت موٽي مورت هن جي اکين کان غائب
 ٿي ويئي، تڏهن هيءُ مڙس سندس خيالن ۽ اتي ئي
 اڏڻ ڇڏي ويو، جو ڇڻ ڪنهن جادو ڪيو هوس.
 سگهوئي هڪ بهري مان ۽ چامڙا نڪري، انهيءَ
 ڪوئيءَ ۽ آيا ته هن مڙس جا خيال ٽٽي ويا. چامڙن
 مان هڪ زال هئي ۽ ٻيو مرد هو. ٻنهي نفرن وانگر
 اچي ڪوئيءَ کي بهاري ڏني. جڏهن ٻئي هن پهلو ان
 جي ويجهو آيا تڏهن بهاري ٻئي بند ڪري، هن جي

سامهون ڏيئو جهليائون، جنهنڪري هن کي سندن
 سٽوٽ جهڙين شڪلين جاڇڻ جو وجهه مليو. هنن
 ٻيڪيس ڏسي، وٺي تهڪڙو مڇايو. سندن اهڙي هات
 تي سرڪينٽ کي مٿيان لڳي ۽ پڇيائين: ”اوهين
 ڪير آهيو، ۽ ڇو هن پاڪ مڪان ۾ مسخري لائي
 ويٺا آهيو؟“ مرد چيري کان وڌيڪ ڪوري آواز سان
 ورائي ڏني: آءُ ڄاڻو ٿيڪهينس آهيان.“ زال ڏاڻ
 جهڙي سنهي ڪيڪ ۾ چيو: ”مان هن جي ٻران بيماري
 گهٽيسوارا آهيان.“ سرڪينٽ وجهن لاءِ چيڻ ۾
 هو هوڏ ٻڏي بيهي رهيا. ايتري ۾ جنهن پاسي کان
 ڪينٽ هن عبادتگاهه ۾ آيو هو، تنهن پاسي کان
 آواز آيو: ”ماٺ ڪريو، بيوقوف! توهان جو ڪم
 لٿو، هاڻ روانا ٿيو.“ ڪم ٻڏي پيئي ڄاڻا هليا ويا.
 ترٿ ئي سنڀاسي ۽ اچي، پنهنجي مهمان کي هيٺ غار
 ڏي موٽائي نيو. اتي سرڪينٽ اچي، سڄي صديق
 سان ڪجهه مهل مالها ڦيري، ۽ پوءِ رستري تي ليٽي
 پيو. سگهوئي ڳوڙهي ننڊ کڻي ويس. صبح جو جاڳيو
 ته ڪن ضروري ڳالهين بابت سنڀاسي سان گفتگو ڪيائين.
 هن ڪو ڪم ڏسيس، تنهنڪري ٻه ڏينهن پيا ۽ هن غار
 ۾ گذارڻ جو ٺهراءُ ڪيائين. اهي ٻيئي ڏينهن هن پنهنجي
 دستور پٽاندري عبادت ڪئي، پر جنهن ڪوئي ۽ پنهنجي
 محبوب جو ديدار ماڻيو هئائين، تنهن ۾ وجهن ڪونه مليس.

باب ٽيون

دشمن وٽان دوا ۽ دعا

جارڊن لنڊي جي پروارو ٽڪرائتو برٽ جنهن جو مٿي ذڪر ڪيو ويو آهي، سر چڏي هان انگلنڊ جي بادشاهه رچرڊ جو احوال ڏجي ٿو. رچرڊ جي چانولي انهيءَ وقت عسڪر ۽ عسقلان جي وچ ۾ هئي. ساڻس نه رڳو پنهنجو، پر يورپ جي ٻين بادشاهن جو لشڪر به، ججهوئي هو. سموري ڪنگ جو هاڻ سردار هو ۽ ڏاڍي اميد هيس ته انهيءَ فوج جي وسيلي فتح ڪند ٿي، جيروسلم ۽ پنهنجي اختياري چمائيندس. سندس اڻڀڄو پٽون ٻارهن ٿي ها، پر ڇا جو گهر ڦٽل هون. ساڻس ٻيا جيڪي يورپي شاهزادا هن ڪم ۾ حامي هئا، تن جو هتي اچڻ کان پوءِ ساڙ وڃان ميلاپ ٿي پيو هو، جنهنڪري سوپ ڪٽڻ جو آسرو خيرڪو هو.

صفا صبح جي مهل هئي. رچرڊ بيماريءَ سبب بستري داخل هو. سندس روشن اکيون ڪي تب جي بٽ ۽ ڪي من جي ٻيٽيءَ ڪري ٻريون پئي. سندس منهن مان معلوم پئي ٿيو ته هي شينهن جهڙو مڙس بيماريءَ سبب ڪري ويو هو. اکهائيءَ ڪري حجامت نه لهرائي هئائين ۽ کاڌي ۽ چوڻ تي وار ڪهنجهي منجهي ٻيا هئس. سندس بستري سان لنگو لنگ سڙاسي ڊها

نالي هڪ ڄاڻو جوان ٻڌو هو. جو سندس ويجهو مائٽ وفادار خدمتگار هو. هن کي جو بيمار بادشاهه جي سنڀال لهڻي هئي، سو ئي راتيون ساندم اک ۽ کين لاتي هٿائين. تنهن جي هڪ ٻي ڪوئي ۽ بادشاهه جا ڪي گهرو عملدار ويا هئا. هنن ڪي اها ئي ڪٽي هئي ته اسان جو خاوند ڪيئن چٽندو، ۽ خدا ائين نه ڪري، جي مري ويندو ته اسان جا الائجي ڪهڙا حال ٿيندا!

ڪيتري مهل بادشاهه تب وچان نستو ٿيو ٻيو هو. آخر پاسو ورتي سرٿامس کي چيائين: ارمان آهي جو تون اسان کي ملڪ راج جي ڪا سٺي خبر چار ڪونه ٿو مٿائين؟ افسوس! اسان جا جنگي جوان هينئر زالن جهڙا ٿي پيا آهن ۽ اسان جون زالون مندر ۽ مڙهيون پيئنديون وتن! هينئر اهڙي ڪا پهرئي ڪانهي جا مڙسي ڪري، اسان جي پهلوائي ۽ جو ڏاڪو وجهي. سرٿامس ورائي ڏني، قبل حال جنگ بند آهي. پوءِ وڙهڻ جو ڪم اسين ڪهڙو ڪريون؟ مهاراڻي، شهزادي ۽ ٻيون وڏگهراڻيون اينڪاڊي جي سٺ جي زيارت لاءِ ۽ مائينجن جي هن اکهائي ۽ چٽڻ لاءِ سڪائون سڪن ويون آهن. ڏي اوهان جي بيماري لاهي ته اسان لڪ ڪٿيا! رچرڊ بادشاهه بيماري جي چٽائي مان چيو: تڏهن شاهي گهراڻي جون عورتون ۽ نياڻيون اهڙن جو ڪاٺن هنڌن ڏي ويون آهن؟ اتي ته اهڙا بدعاهه پيا ٻڌجن جن کي نڪو هيلن

وات جو نڪو ٿين ٻڌو. ٿامس ورائي ڏني ۽
 ”سلطان صلاح الدين خاطري ڏني آهي ته وات تي
 سندن وار جو به نالو ڪونه ڪنهندو.“ رچرڊ چيو:
 ”برادرانهي ۽ مومن سلطان ۽ اسان اڃا ڪميا نيان آهن،
 جنهنڪري هن کي اسان کان ان جو حساب وٺڻ ڪهي.
 ڏٺي ڪري اسين پيرين پيرين ٿيون ته هو هن سان
 ائين لڙيو، جو ڪرستان توڙي مسلمان پيئي بيٺا ڏسندا.“
 ائين چئي تب جي جوش وچان هن پنهنجي ساڄي ٻانهن
 بستري مان ٻاهر ڪڍي. اهڙي تيزي ۽ مان لوڏي
 جو چڻ ته ڪا ترار يا تير هٿ ۾ هئيس، جنهن مان
 سلطان جي جوهردار پٻڪ ڌارو ڌڪ ٿي هنيائين.
 سر ٿامس آمالڪ بستري تي لاهي سهاريس، ۽ جيئن
 ڪا ماڻه پنهنجي ٻار کي پرچائي بس ڪرائيندي آهي.
 تيئن بس ڪرايائينس، ۽ چيائينس: ”قبل، ٿورو ٿورو.
 ٽونس ۽ من کي تپڻ نه ڏبو آهي. توهان کي ٿوري
 ڪٽس آهي، سا لهي ته هو ٻلي جنگ جي ميدان ۾
 هلي لڙجو.“ رچرڊ چٽائي ۽ مان چيو: ڪٽس! چڱو پلا
 اسان کي ته ڪٽس ٿي آهي، پر ٻين عيسائي شهزادن
 کي ڪهڙي هري ورتو آهي: ڇا ٿيو آهي فرانس جي
 فلپ کي؟ ڪهڙي اگهائي ۽ آسٽريا جي بزدل بادشاهه
 ۽ ٻين ڪائمر واجڪمارن کي اچي ورايو آهي؟ اسان
 کان پنج ته اسين ٻڌايون ۽ سستي ويڙهي ويئي اٿن.
 نه تائي ۽ ۽ ستمناڻي ۽ ورايو اٿن. اهڙي ڪنهن مرض ۾
 مبتلا به آهن جو چلڻ چڪي ويا اٿن ۽ ڪالهائي نٿا سگهن.

الدره اهڙو ڪو هائڻو اچي ويٺو اٿن، جو جيڪي منجهن
 ساهڻو ۽ سڏير آهن تن جو به هنيان ۽ ڪاڇي ويو آهي.
 پنهنجن وڏن جو ننگ ناموس ٻوڙيو اٿن ۽ ڏٺي ۽ ڪان
 نااميد ٿي ويٺا آهن. ”سرتاس چيو: ”ڏٺي ۽ جي ليکي، اهو
 جوش ۽ غصو ڇڏيو. لبللا مدارالمهام اوهين آهيو.
 ٿورو ئي ويچار ڪريو ته اوهان جي سڱالائي ۽ سبب
 ٻين کي ڇا آڇهندو هوندو؟“ رچرڊ چيو، هاڻ ڇٽ
 ٿو ٻڌين، پر اهي چئون ڪهڙي ڪم جون؟ يورپ
 جا هيترا سورهم ساهي هتي اچي ڪٿا ٿيا آهن ۽
 وڳو هڪ چئي جي ناچڱائي ۽ ڪري ٻانهون ٻڌي
 ويٺا آهن!“ اڄ ته ڪٿي رچرڊ بيمار آهي، پر سڀاڻي
 جي مري پوي، ته هو ۽ هي ٽيهه هزار جوڏا جنگ جوڙڻ
 جي بدران عذر واري ويهندا ڇا؟ اسان جي اگاهائي
 سبب پاڻ سان ڪو ٻيو اکوان چو نٿا چوندين؟“
 سرتاس چيس: ”هو اڳيئي اهڙي صلاح مشورت
 ڪري رهيا آهن. اتي رچرڊ بادشاهه ڳالهه ڪئي ورتي
 آڻو ڏنو ۽ چيائين: هاڻ! تڏهن اسان جا طرفدار
 اسان کي جيئري ئي مٿن ڪڍ ليکي ويٺا آهن ۽ وري
 ڪا غيرت آيس، سو چيائين: نه، نه. اهو چڱو ڪم
 ٿا ڪن. ڪنهن کي ٿا مقرر ڪن؟ سرتاس چيو:
 عهدي ۽ اقبال ڪسي ڏسي، فرانس جي بادشاهه کي
 پنهنجو مهندار ڪن ته عجب ڪونهي. انسي رچرڊ
 خاڻ مان چيو: اهو به ڀاڻو ته ادي به ڀاڻي! فرانس
 جو بادشاهه جيڪا ڪوڏر هڻندو، سا ڏيهه به ڏسندو.

اسين پنهنجي دل ڪري ائين ٿا سمجهون ته هو اسان کي جيروسلم تي ڪاهڻ بدران هوسرگوتئي اسان کي پئرس ڏي موٽائي وٺي هلندو. انهيءَ گفتگو هلندي بادشاهه ڪو آواز ٻڌو. سرٿاس کي چيائين: ٻڌ ته سهي، هي چاچو آواز پريان ٻڌڻ ۽ ٿو اچي؟ سرٿاس چيو: آءٌ ڀانيان ٿو ته فلپ بادشاهه جوشڪر نثريون ۽ توتاڙا ٿو وڃائي. رچرڊ چيس: تون ته ڪو ڪنن کان گهرو ٿو ڏسجين. ڪرستان قوم ڪڏهن به اهڙو شور نه مچائيندي آهي. هيءُ ته ترڪن جو آواز پيو ڀانئجي. سگهو وڃي پتو ڪڍي اچ ته ڪهڙا بيگانا آدمي اسان جي ڇانوڻيءَ تي ڪاهي آيا آهن.

سرٿاس حڪم مڃي، تنبوءَ کان ٻاهر ويو. وڃڻ وقت ڪيترن سردارن کي ڀارت ڪيائين ته جهيستانين آءٌ موٽي اچان تيسٿائين بادشاهه جي پوريءَ طرح سنڀال پيا ڪجو.

سرٿاس بادشاهه جي تنبوءَ کان اچا ۽ وڪون مس ڀري ويو ته ڏٺائين ته ترڪن جون تريون، توتاڙيون، شرنايون ۽ نقارا پيا وڃن ۽ اٺن تي چڙهيل ڪيترا ترڪ رچرڊ بادشاهه جي لشڪر جي تبين وٽ اچي پهتا آهن. يوروهي ڪروسيلڊرن جي وچ ۾ پئڪن سان مسلمان ڏسي، هيءُ وائڙو ٿي ويو. هيڏي هوڏي نهاريائين ته ڪا بهر ڪڏهين، جنهن کان هن عجيب ڳالهه بابت پڇا ڪريان، منهن ۾ سرڪينيت گذيس

جنهن سلام ڪيس ؟ چيائينس : مون کي اوهان سان
ڪجهه ڳالهائڻو آهي. سرٿامس انگريز امير هو ؟
سڪائيند وارا ڏٺا ڪين وٺندا هئس. هن کي اهڙي
ڪا ڏيکاري نه ڏيئي، چيائين : آءُ تڪڙو آهيان، جو
بادشاه سلامت جي ڪنهن ڪم لاء وڃان ٿو.
سرڪينيٽ چيس : مون کي جيڪا ڳالهه ڪرڻي آهي،
سا خود بادشاه جي ڀلي لاء آهي. مون پاڻ سان
هڪڙو مور ذات جو مسلمان حڪيم آندو آهي، سو
چئي ٿو ته آءُ رچرڊ بادشاه کي چٽائيندس. سرٿامس
چيو : مسلمان حڪيم تي ڪهڙو اعتبارا دوا بدران
مرڳو زهر آندو هجي، ته پوءِ ان لاء جوابدار ڪير
ٿيندو؟ سرڪينيٽ ورائي ڏني : هو پنهنجو سرخامن
ڏئي ٿو، جي حرڪت ڪندو ته اسين به جيئرو ڪين
چڏينداسونس. سرٿامس چيس : آءُ اهڙا ڦورو گهڻي ئي
سڃاڻان، جي ڪنهن بدڪم لاء ڪم ڪشين ته پوءِ
پنهنجي سرجو سانگو ڪونه ڪن. اهي سوري
تي به اهڙا سرها ٿي چڙهن جو چڻ ته سوري
چار هيندر سان راند کيڏڻ ٿا وڃن. سرڪينيٽ چيس :
ائين هوندو، پر سلطان صلاح الدين جو اهو وڙ نه آهي.
هو جيتوڻيڪ اسان جو مخالف آهي، ته به سندس
ڀلماڻسائي سچائيءَ سندن دشمن به گمان ٿي ڪين
سگهندا. سلطان وٽ انهيءَ حڪيم جو ڏاڍو مان ؟
قدر آهي. سندس مرتبي پٽاندڙ پنهنجا ڪڇ سوار
خدمتگار ڏنا اٿس. جي هن کي وڏيءَ ڌام ڌوم سان

هتي وٺي آيا آهن. ٻي ڳالهه ته سلطان خاص رچرڊ بادشاهه لاءِ ڪجهه شهن ۽ ميوو سوکڙي طور موڪليو آهي. ۽ دعا سلام گهڻا چيا اٿس. اوهين بادشاهه سلامت جا خاص خدمتگار آهيو، تنهنڪري اهو آڻڻ تي لڏيل مال هان وٽ رکايو. ۽ سياڻي ويڄ جي ڳالهه لاءِ ڪو جوڳو بندوبست ڪريو. سرٿامس پڻ پڻ ڪندي چيو: هيءَ نهايت عجيب ڳالهه آهي، پر مون کي ٻڌايو ته اوهان جو هن قصي ۾ واسطو ڪيئن ٿيو؟ سرڪينيت چيو: آءٌ اينگاديءَ جي زيارت لاءِ نڪتو هوس، اتي جي سنڀاليءَ لاءِ ڪو پيغام مليو هوم. سو واٽ ويندي پهچائڻو هوم. سرٿامس چيس: ڪهڙو ناپو پهچائڻ ويا هئو. ان جي ڪهڙي ورندي آندي اٿو؟ سرڪينيت چيو: مون کي معاف ڪريو، اهي ڳالهون ٻڌائڻ جون نه آهن. سرٿامس شوخيءَ سان چيس: توهان کي خبر نه آهي ته آءٌ انگلنڊ جي بادشاهه جي معافي صلاحڪارن مان آهيان؟ ڪينيت چوڻ مان چيس: آءٌ اوهان جي بادشاهه جو تابعدار آهيان ڪيئن؟ مون ته رڳو پنهنجي خوشيءَ سان انگلنڊ جي بادشاهه جو هن جنگ ۾ ٻانهن ٻيلي ٿيڻ قبوليو آهي. مون کي ٻين بادشاهن ۽ شهزادن جي منڊليءَ موڪليو هوم. ۽ آءٌ ناپو به انهن منڊلي وارن کي پهچائيندس. ٿامس ڊيو وڏو امير هو. پنهنجي هٿ ۾ ٻيو ڇهندو هو، پر سرڪينيت جي هن جواب هن جون وايون بطل ڪري ڇڏيون. وري به پنهنجو غرور

ڪين ڇڏيائين. ڪينيٽ ڪي چيائين: توهين بادشاهن
۽ شهزادن جا نياها سنيها آڻيندڙ - نيندڙ هوندو، هر
باد رکجو ته ڪنهن به ويڇ ڪي مجال نه آهي، جو
مون گلستان جي سردار جي اجازت ڌارڻ رچرڊ بادشاهه
جي بستري جي ويجهو وڃي سگهي. هو پوءِ شوڪجي
ڦوڪجي هليو ٿي ويو، ته سرڪينيٽ بلڪل شان
سان هن جي ويجهو ويو. ٺهر سان چيائينس گلستان جي
سردار ايترو ته سمجهندو هوندو ته آءٌ ايماندار ۽ سچار
جنڪي جوان آهيان. ٿاس ڏيوا پهريائين طعني طور
چيو: سڀ سڪاٽ سچار آهيو، ۽ اها اوهان جي ڪٿل
جي آڏو ڏاڻي آهي! اتي ئي سمجهيائين، ته مون ڪي ائين
چوڻ نه ڪندو هو، ويتر جو ڏٺائين ته سرڪينيٽ
تو ڪپاڙهو ٿي ويو آهي، سو اتي ئي ڪنپيرائيءَ سان
چيائين: مون پنهنجي اکين سان ڏٺو آهي ته اوهين
پنهنجا فرض ايمانداري ۽ همت سان ٻيا آڻيندا آهيو،
تنهنڪري اوهان جي سچائي ۽ وفاداريءَ ۾ گمان آڻڻ
مون لاءِ وڏو گناهه ٿيندو. هن سڪاٽ جوڌي جڏهن
ڏٺو ته هاڻ منهنجي سچائي پٽري پٽ قبول ڪئي
اٿس، تڏهن چيائين: اي گلستان جا سردار، صليب جو
لشان جو منهنجي ڪلهي تي لڳڻ آهي تنهن جو توڙي
پنهنجي سرداريءَ جو آءٌ قسم ڪئي ٿو چوان، ته آءٌ
جو سفارش ٿو ڪريان ته هيءُ مسلمان حڪيم بادشاهه
جي دوا ڪري، تنهن ۾ منهنجي مراد فقط ايتري آهي
ته رچرڊ بادشاهه جلد چٽي. جنهن سچائيءَ ۽ پلمانسيءَ

وڇان سڪاڻ ڳالهايو، تنهن ٿاسس ۽ ٻو جي دل تي
گهڻو اثر ڪيو. هن ٻوه نهايت مٺي نموني چيو ۽
سرڪينيت! آءٌ قبول ٿو ڪريان ته اوهان کي پنهنجي سر
خاطري هوندي، پر هن ملڪ ۽ زهر ڏيڻ عام ڳالهه
آهي. اسان جو بادشاهه، جو سڄي عيسائي لشڪر جو
سرڪردو آهي، تنهن جي جان هڪ مسلمان حڪيم
جي حوالي ڪرڻ لاءِ اوهين مون کي ڪيئن ٿا صلاح
ڏيو؟ سرڪينيت چيس: سائين منهنجا، توهين دلچاهه
ڪريو. منهنجي هڪ جنگي سردار کي اهڙو تپ ٿيو
هو، جنهن کي ڏينهن کاڌو ڇڏي ڏنو هو. هن حڪيم
جي فقط ٻه ڪلاڪ دوا ڪئي اٿس ته هينئر ئي آرام
اچي ويو اٿس. انهيءَ ۾ شڪ ڪونهي ته هيءُ
قابل حڪيم آهي، ويتر سلطان جهڙي پليمانس موڪليو
اٿس، سو هو ضرور هتي چڱيءَ نيت سان آيو هوندو.
سرٿاس سمجهيو ته هيءُ حڪيم جي بادشاهه کي
ڇڏائي ته عجب ڪونهي! پر وري به دل ۾ شڪ
پئي ٿيس، تنهنڪري پئي ٻڌيو ته ٻيو. آخر سرڪينيت
کي چيائين: جنهن جنگي سردار جي هن حڪيم دوا
ڪئي آهي، سو مون کي ڏيکاريندا؟ هن چيس:
بيشڪ، مون سان گڏجي هلو ته ڏيکاريندو، پر اسان
جي غريبيائي جاءِ ڏسي گهٽيو. اسان جي اسڪاٽنڊ
جا پهلو ان هتي موجن ماڻڻ لاءِ ڪونه آيا آهن،
تنهنڪري هتي نڪي فرش فروش ۽ گلر غالچا، نڪي
اڇا سٺا سائين ۽ ڪومل بسترا اٿئون. سرٿاس چيو:

هئن ۾ ائين گهرجي. جيڪي هتي ۾ ٻني لڙائيءَ لاءِ
آيا آهن ۽ پوءِ به دلپوي نعمتن ۾ ٻاهرين ٺٽ کي
ٿا ڪڙهن، تن تي پاڻ ارمان کائڻ گهرجي. هتي عيش
عشرتون وساري، سور ۾ سختيون برسر ڪرڻ گهرجن.
اهڙيءَ طرح ڳالهائون ڪندا، هو آخر سرڪينٽ جي
جاء وٽ اچي پهتا.

سرڪينٽ جتي منزل انداز هو، قتي تنبو لڳل
هئا ۽ ڪن سردارن لاءِ ڪچيون لانڍيون ٺهيل
هيون. سرڌاس جهڙي سردار لاءِ اهڙين لانڍين ۾
وڃڻ ٿي لڄ جهڙي ڳالهه هئي، پر هن وقت هو
سوريءَ گهٽ ڪري، اندر گهڙيو. لانڍيءَ ۾ اهو جنگي
سردار سٺل هو جنهن جي سرڪينٽ ڳالهه ڪئي هيس. بيمار
جي پراسان هڪ مسلمان حڪيم ٺٽڪ ٺٽڪ تي چاڙهي،
ڏاڍيءَ فلڪ سان ويٺو هو. بيمار سردار جي نار سوڌي
ٻئي هلي ۽ مٿي ٽنڊ هيس، جنهن مان صاف معلوم ٿي ٿيو
تہ گهڻو فائدو ٿيو اٿس. سرڌاس پوءِ سرڪينٽ کي
پاسيرو وٺي، ڪجهه وقت ساڻس ڳالهايو. موڪلائڻ
وقت سرڪينٽ وري ۾، تاڪيد ڪيس تہ حڪيم کي
ضرور گهرائجو.

باب چوٿون

حڪيم کي ڪوٺ

سرتاس موٽي بادشاهه وٽ ويو. سڄي ڳالهه پيرائڻي ڪري ٻڌايائين. بادشاهه چيس: ”ڳالهه ته ڏاڍي عجيب ٻڌائي اٿئي، پر توکي هڪ آهي ته اهو سڪائيندڙ جو جوان برابر ليڪ نيت آهي؟“ هن ورائي ڏني: ”آءٌ سڪائن جو اڻ ڀر سڃاڻا، منجهن ڪي رڃ چڱا مڙس آهن ته ڪي جنسي لڪا، پر هي سڪا جهڙو لائق انسان چئجي تهڙو آهي. مان ٻانڀيان ٿو ته هن چيٽي واري پهلو ان جي مردانهگي سائينجن پاڻ جنگ جي ميدان ۾ ڏئي آهي.“

بادشاهه: ”هائو، اسان برابر هن کي پهلوائيءَ مان لڙندو ڏٺو آهي. مڙس الموت آهي، پر البت ڪنڌ ۽ ڪلي اٿس، نه ته هن کان اڳي اسان جي مڙس ڪهڻي مهرباني ٿي ها. ها، پر تو هن مسلمان حڪيم بابت چيو ته هن کي رڻ ۾ گڏيو؟“

ڏاس: ”نه، قبلا. ڳالهه هيئن آهي. اينگاديءَ جو منياسي، جنهن جي هيڏي هاڪ آهي، تنهن ڏي هن سڪا کي موڪليو هئائون...“

بادشاهه: ”(چرڪ ماري) ڪنهن اوڏي موڪليس؟ چو اوڏي ويو؟ جنهن وقت اسان جي راڻي اسان جي

ڇڳي لائي ڪاڻ اوڏي سڪائون سڪن ويهي آهي، تنهن وقت ڪنهن کان اهڙي ناداني ٿي جو هن کي اوڏي موڪليائين؟

ناس: ”قبلا، ڪروميدرن جي منڊليءَ هن کي روانو ڪيو هو، پر ڪهڙي مطلب لاءِ سو مون کي به ڪو بهڏايائين!“ اوهين مهاراڻي جو خيال نه ڪريو. هن جي رواني ٿيڻ جي خبر هن چانوئيءَ به ڪنهن انهي اشر کي به ڪانهي.

بادشاهه: ”خير، انهيءَ ڪالهه ڪسي ڏسي وٺيو. هاڻ تڏهن چئبو ته هن سڪاڻ ايلچيءَ کي ڪو رولو حڪيم انگاديءَ جي غار ۾ گڏيو؟

ناس: ”نه حضور، جيڪا ڪالهه ڪيائين، تنهن مان ائين سمجهڻ ۾ ٿي آيو ته کيس هڪ ترڪ امير وٽ تي گڏيو، جو کيس سامهون ٿيو. پوءِ جڏهن انهيءَ امير هن کي پاڻ جهڙو پهلوڻ ڏٺو، تڏهن پيئي پاڻ ۾ ائين ڪير ڪندو ٿي ويو، جيئن جوڌن کي ٿيڻ جڳائي. انهيءَ ترڪ امير مائينجن جي ناچگانيءَ جي خبر پڌري. سلطان صلاح الدين واري حڪيم وٺي ڏيڻ جو اقرار ڪيو. سڪائيندڙ جو نائيٽ انهيءَ ڪري مڙهيءَ ۾ سندس لاءِ ترسيو. جڏهن حڪيم آيو، تڏهن پاڻ سان وٺي آيس. حڪيم صاحب اهڙي تزڪ ۾ تومار سان آيو آهي، جو جن ته ڪو شاهي خاندان مان آهي. اڳهڻو جو تڙيون ۽ توتاڙيون پڏن ۾ ٿي آيون، سي سندس مائون پئي وڃيون. انهي حڪيم جي هٿان سلطان صلاح الدين

سائينجن ڏي هڪ خط موڪليو آهي، جنهن جو ترجمو انگريزيءَ ۾ ڪرايو ويو آهي.

هن پوءِ اهو ترجمو پيش ڪيو، جو بادشاهه پڙهيو. خط ۾ گهڻن سلامن ۽ دعائن بعد هن طرح لکيل هو: ”اسان کي معلوم ٿيو آهي ته اوهين گهڻو بي مزي آهيو، اوهان جي دوا درمل اهي ڪرستان ۽ يهودي حڪيم ڪن ٿا، جن تي ڏٺي سڳوري توڙي پاڪ رسول جي برڪت ڪانهي. انهيءَ سبب اسين پنهنجو هڪ حاذاق حڪيم اوهان ڏي موڪليون ٿا، جنهن جي هٿ ۾ ڏٺي ادڙي شفا ڏني آهي، جو جنهن بيمار جي ڪمري ۾ پير پائي ٿو، اتان خود عزرائيل به پٿر ڪري اڏامي وڃي ٿو اهڙو سنو پرو ماڻهو پيو اوهان کي ملڻ ٿي مشڪل آهي تنهنڪري اوهين مهرباني ڪري، هن کي هڪواريءَ ضرور آزمائجو. اسين پنهنجيءَ دل ڪري ائين ٿا سمجهون ته اسان جي حد ۾ اچي، اوهين ڪنهن مرض جو شڪار ٿيو، ۽ اسين اوهان جو ڪو تدارڪ نه ڪريون، ته انهيءَ ۾ اسان جي تمام گهڻي گهٽتائي ٿيندي. اسان جي دلي مراد اها آهي ته ڀلي اوهين اڳي کان اڳرا ٿي، جنگ جي ميدان ۾ اسان سان اچي مقابلو ڪريو، ته هڪٻئي جي پهلوانيءَ جي پروڙ پوي، جيڪڏهن هڪٻئي سان ٻڄي گاڏوسين ته ڪٿي شانائتو صلح ڪنداسين، پر جي مرض وڌي اوهين رحلت ڪري ويندا، ته اسان جي دل ۾ نهايت گهڻو ارمان رهجي

ويندو ۽ مرض وگهي مرڻ بدران ميدان ۾ مرڻ وڌيڪ
شانائتو آهي! تنهنڪري ڌڻيءَ جي درگاه ۾ اسان
جي اها استدعا آهي، ته اوهين شل سگهوئي شفاياب
ٿي، جنگ جي ميدان ۾ اچي، اسان کي پنهنجو مبارڪ
منهن ڏيکاريو.

هن خط رچرڊ بادشاه ۾ نئون سام ڦوڪيو.
سرٿامس کي چيائين: ”پلي ته اهو حڪيم اسان جي
اچي دوا ڪري. سلطان صلاح الدين جيڪا مهرباني
اسان تي ڪئي آهي، تنهن جو عيوض هن کي جنگ
جي ميدان ۾ منهن مقابل ڏينداسين: هو جڏهن لڙائي
لاڻه خوان آهي، تڏهن اسين به ڪو ڪاٺي ڪپين
ويهنداسين. پهرين ست هن کي اهڙو ڌڪ وڇائينداسين،
جيڪو پاڻ به قبول ڪندو ته ڪو مڙس کڏيو هوم.
اسان کي اميد آهي ته اسان جي صليب جي هٿي واري
ترار هڪ ڌڪ سان هن جو پيڙو ٻار ڪندي، ۽ رت
سان گڏ هن کي ٻچاڙيءَ جي موڪلائي ڏيندي. هاڻ
وقت نه وڃايو، اهو حڪيم حڪم اسان جي حضور
۾ حاضر ٿيڻ گهرجي.“

سرٿامس سمجهيو ته بادشاهه آپ جي جوش وچان
ٿو ڳالهائي، سو باادب چيائين: ”حضور! هاڪ مڪان
۾ اچي ٿاهاڪ حڪيم جي دوا ڪيئن وٺندا؟ هي ڳالهه
نه ويچارڻ گهرجي ته هيءَ حڪيم انهيءَ سلطان وٽان
آيو آهي، جو اسان جو جاني دشمن آهي.“ بادشاهه
چيس: ”نو ڳالهه، کي سمجهوئي ڪينهي، سلطان اسان

جو دشمن ٿئي، تنهنڪري ئي هن کي اسان سان پاڻ
ڀلاڻو آهي، ته متان خسيس تپ جي ڪري اسان پن
حاڪمن جي وچ ۾ شروع ٿيل معاملو فيصل ٿيڻ ڌارن
۾ هجي وڃي. اسان کي يقين آهي ته هو سچي دل سان
اسان جي چڱپلائي چاهي ٿو. مردن کي ئي مردن جو
قدر هوندو آهي، ۽ انهن لاءِ عزت ۽ قرب ڌاريندا
آهن. اهي جي هڪٻئي جا مخالفتي هوندا آهن ته
منڊن هڪٻئي لاءِ قرب ڪهڻجي ڪونه ويندا آهي.
سلطان اسان جهڙو ئي پهلوڻ ۽ هر طرح لائق انسان
آهي، هن جي نيڪ نيتي ۽ ڪمان آڻڻ اسين ڪانه
ڏا سمجهون.

سرٿاسن چيو: ”انهي حڪيم سڪائيندڙ جي هڪ
سردار جي دوا ڪئي آهي. انهي کي ڪوفائون ٿيو،
ته پوءِ حضور جن به ڪئي هن جي دوا آزمائين. حال
اسان کي ترسن گهرجي. هن غلام جي جياهي جو
مدار حضور جن جي حياتي تي آهي، تنهنڪري هن
بندي جي مرضي نه آهي ته اڳرو ٿي ڪو قدم ڪهڻجي.“
بادشاهه چيس: ”جيڪڏهن توکي سامهون تي اڏو آهو
آهي ته ڀلي وڃي خاطري ڪري اڃ نه سڪائيندڙ جي
سردار کي حڪيم جي دوا مان ڪهتر يقدر فائدو ٿيو
آهي. اسين ته پنهنجي دل ڪري ائين لا چاهيون
ڀلي هن جي دوا اسان کي چاڙهي يا ماري، ته
اسان لاءِ ڪا هڪڙي واهه ٿئي. بستري تي
سمهي بهار ٿي پيا آهيون. ٻاهر گهوڙا پيا ڏڙا هڻن

جنگي ترين ۽ توتارهن جا رسيلا آواز ٻيا اچن، ۽
 امين موٽن واسڪر گهر ۽ ٻيا هجون، سا ڳالهه اسان
 کسي لڻي سڀيائي، ڀلي ته حڪيم اچي اسان جي دوا
 ڪري، پوءِ جيڪا جوڙي شاهه بادشاهه جي اهڙي
 مرضي ڏسي، سرٿامس امالڪ حڪيم کي ڪوٺڻ ويو.
 منهن ۽ ٿاڻر جو هادري گڏيس. هن کان پڇيائين:
 جيڪڏهن ڪو مسلمان حڪيم اسان جي بادشاهه جي
 دوا سٽي ڪري ته انهيءَ ڪو ديني اعتراض ته
 ڪونهي؟ هادريءَ چيس: دوا ۽ ڪهڙو اعتراض
 ٿي سگهندو. هن وقت جيڪي بادشاهه سلامت جي
 دوا درمل ڪن ٿا، سي وري عيسائي مذهب جا
 آهن ڇا؟ اهي به يهودي آهن. يهودين ۽ مسلمانن
 کي ورهايو آهي ڪيئن؟ اهڙا سنسلا دل تي اٿن
 اجايا آهن، جنهن مان ڪو فائدو ٿئي، تنهن جي دوا ڪجي
 پوءِ اڳوڻي ڀلي ته ڪهڙي به مذهب جو هجي. خود
 جيڪي ڪارائتيون دوائون آهن، تن مان ڪيتريون
 ڪندين ٻوٽن مان ٺهيل آهن. پوءِ اهي ڳالهيون
 ويهي ڪٿيون ڇا. جيڪا ڳالهه ٻڌڻ جوکي آهي، سا
 هي آهي ته اوهين اول تسلي ڪريو ته جنهن بيمار
 جي دوا انهيءَ حڪيم ڪئي آهي، تنهن کي ڪو
 فائدو ٿيو آهي يا نه. سرٿامس چيس، اهو ته مون
 کي اڳيئي خيال آهي. هو پوءِ هادريءَ کان
 موڪلائي، حڪيم کي ڪوٺڻ ويو سرٿامس موٽڻ
 ۽ دير ڪئي ته بادشاهه کي اچي اٿڻ لڳي، هو

وڌيڪ صبر سهي ڪين سگهيو، سو هڪدم سرڪينٽ
ڏي ماڻهو ڊوڙائي هن کي گهرائي ورتائين. هن کي
اول اها خبر ڪڍڻي هئي ته حڪيم کيس ڪٿي
ڪيئن ڪڍيو.

بادشاهه جي سڏ تي سڪاٽ سردار انهيءَ دم وٺس
وڃي حاضر ٿيو. بادشاهه گهڻو واقف ڪين هو،
تنهنڪري پڇيائينس: ”اوهان جو نالو ڇيئي وارو
ڪينٽ آهي؟“

ڪينٽ: هاڻو، قبلًا

بادشاهه: اوهان کي نائيت جو لقب ڪنهن ڏنو؟
ڪينٽ: سڪائيندڙ جي شير دل بادشاهه وليءَ پنهنجي
شاهائيءَ ترار سان چهي، مون کي نائيت ڪيو.

بادشاهه: تحقيق، اوهين انهيءَ آروءَ جا لائق
آهيو. اسان پاڻ اوهان کي جوکائڻن وقتن تي جنگ-
جي ميدان ۾ سورهيائيءَ سان اڙندو ڏٺو آهي. هاڻ
اسان کي ٻڌايو ته ڪهڙي ڪم لاءِ ڪنهن جي
چوڻ تي ڊڊبسي (مثل سمند) جي ويران پٽن طرف
انهڙيءَ واريءَ مڙهيءَ ۾ ويا هئا؟

ڪينٽ: حضور، شهزادن جي منڊليءَ جي حڪم
سان آءٌ اوڏاهن ويو هوس.

بادشاهه: پر اهڙي جرات ڪنهن کي ئي، جنهن
اسان جي اڳواٽ منظوريءَ وٺڻ ڌارن اوهان کي
حڪم ڏنو؟

ڪينيٽ : اهو ته انهن کان ڀڄڻ گهرجي. جن اهڙو
حڪم صادر ڪيو. سڳوري صايب جو نشان جنهن
وقت مون پنهنجي بدن تي لڳايو. تنهن وقت کان پنهنجي
دين ڀاڻ جي خدمت ڪرڻ منهنجو فرض ٿي چڪو.
حضرت عيسيٰ جو روضو مبارڪ اسان کي ڪيئن به
ترڪن جي هٿن مان ڇڏائي پنهنجي قبضي ڪرلو آهي.
انهيءَ ڀاري ۾ جيڪو حڪم ملندو. سو ڪنهن به
چون وڃا ڪان سواءِ مون کي تابعدارن وانگر مڃڻو
آهي. حضور جن جي ناقوانائيءَ سبب جن کي هينئر
چرخو هلائڻو آهي، تن جو حڪم اڪين تي رکڻ
بدران، جي آءٌ سائن ڦيل مقال ويهي ڪريان ها ته
ٻين عيساين لاءِ خراب مثال وجهان ها، تنهنڪري مون
بيڙڪ بچاڙي ڪئي.

بادشاهه : آفرين! اوهان تي برابر ڪا به ميار ڪانهي.
باقي جن تي ميار آهي، تن سان ائين تڏهن ليسڪو
لاهنداسين، جڏهن هن نڀا کي ۽ بيماريءَ مان ڇڻنداسين.
هلا، انهيءَ نياڻي جو ڪجهه مطلب اسان کي سمجهايو.
ڪينيٽ : قبلان اها ڳالهه نياڻي ڏهندڙن کان
ڀڄڻ گهرجي.

بادشاهه : (ڪاوڙجي) سرڪاٽ پنهنجو خهر گهرو
ته اسان سان اها ڪيڏي بازي نه هلو. سڏو جواب ڏيو.
ڪينيٽ : قبلان جنهن مهل مون پنهنجي وطن جا
وڻ ڇڏيا، تنهن مهل ئي پنهنجو سر تريءَ تي کنيو
هوم. سڀڪنهن کي پنهنجو ايمان ڪم آندو. سو

ايمٽ وڃڻو آهي، جهڙو اڄ تهڙو سپان. دين جي
خيال وڃان مون کي هن خاڪي جسم جو ڪوبه
خيال ڪونهي!

بادشاهه: شاباهن آهي اوهان جي همت کي! مڙس
ته اوهان جهڙا! سچ اوهين بانڪا بهرواهه آهيو،
ڪنهن تي ڌڙڪ نٿا اٿيو، هر اوهان کي اسان جو
ڪجهه احاط ضرور ڌارڻ گهرجي. ڪو ڪنڊو ڪپندو
آهي ته ان جو ڪن مڃبو آهي. اوهان اسڪائينڊ جي
ماڻهن جو اسان سدائين خير گهريو آهي. جيڪي پلايون
اوهان جي ملڪ سان ڪيون اٿئون، سي اوهان کي
وسارڻ نه گهرجن: اوهان جا قلعا اسان وٽ گه
پيا هئا، سي پنهنجا ڏوڪڙ خرچي، وري اوهان کي
ٺاهي جوڙي ڏنا اٿئون. اوهان جو ملڪ اڳي اسان
جي تابنديءَ ۾ هو، پر اسان اوهان کي تابعداريءَ کان
ڇڏائي، خود مختاري ڏني آهي. هڪڙو ته ايتريون
پلايون اوهان سان ڪيون اٿئون، ٻيو ته هتي سڄي
عيسائي لشڪر جا اسين سرڪردا آهيون، تنهنڪري
اوهان کي جڳائي ته اسان کي سڻايو ته اسان جا
رفيق ڪهڙيون لڪپڙهون پيا ڪن؟

ڪينيٽ: قبل، جڏهن اوهين مون کي ائين شرمايو
ٿا، تڏهن ٻڌو ته ٻڌايانو. آءٌ هن مطلب لاءِ ويس
ته اينگلينڊ جي سنڀاليءَ جي معرفت، هميشه لاءِ صلح
جو بندوبست ڪري، سمورو لشڪر وٺي، پنهنجي
ملڪ ڏي موٽي هليجي.

بادشاه: (ارمان وچان) اسان کي شهزادن جا ٿڙ
اگيئي ساريا پيا هئا، پر اسان نٿي ڀانيو ته هو اصل
لاناڻي ڏوري لنگهي ويندا. اول اوهين ٻڌايو ته اهڙي
نڀاهي پهچائڻ تي اوهان جي دل ڪهڻ وري؟
ڪينيٽ: ڦرلا، آءٌ ڪهڻي خوشيءَ سان ويس، ڇو
جو اسان ڏٺو ته اسان جو لاکيڻو مهندار، جنهن جي
مهنداري هيٺ اسين سوپ کڻي سگهنداسين، سو ناچڻو
ٿي پيو آهي، ۽ پيو ڪو اهڙو مڙس آهي ئي ڪو،
جنهن جي جهنڊي هيٺ لڙي، اسين فتحمند ٿيون.
هيءَ جواب ٻڌي، بادشاهه کي نهايت ارمان ٿيو.
ڏک وچان چڻ هنيانءَ ٿي ڦاٽس، پر پنهنجو درد لڪائي،
وڌيڪ سماچار پڇڻ لڳو.

بادشاهه: اهو صلاح ڪهڙن شرطن تي ٿيو آهي؟
ڪينيٽ: شرطن جي مون کي مڏ ڪانهي، مون
کي بند ٿيل لفافو مليو هو، جو مون سنڀاليءَ کي
هٿون هٽ پهچايو.

بادشاهه: انهيءَ سنڀاليءَ بابت اوهين ڇا ٿا سمجهو؟
ارزق فقير آهي، مستانو آهي يا سچو چو سنت آهي؟
ڪينيٽ: هن ملڪ جا ماڻهو مستانن کي ولي
ڪري ليکيندا آهن، تنهنڪري هيءَ ظاهري اهڙي
ڀيڪاري ڏيندو آهي، جو چڻ ته مست ڦاندر آهي،
باقي عبادت بلڪل سچيءَ دل سان ڪندو آهي. هن
جهڙو عابد ۽ زاهد ڪو ڇڏو هوندو. اهڙي ساک
آءٌ به پريندس.

بادشاهه: ٻيلا، هن جهاد بنسبت سندس ڪهڙا
خيال آهن؟

ڪينيٽ: هو چوي ٿو ته غيب جي خبر ڄاوند ڪي،
راڻي جنهن صورت ۾ رچرڊ بادشاهه بيمار ٿي پيو آهي،
تنهن صورت ۾ اهڙي اس رکڻ اجائي آهي. ته ٻيو
ڪو حاڪم همت ڪري، ترڪن کي ان ۾ ڇڏيندو،
۽ پئلسٽائين ۽ عيسائين جو دڳو ڇڏيندو.

بادشاهه: اوهين اسان کي ٻڌايو ٿا، پر اسين هڪ
تي خوش ٿي، ماٺ ڪري ڪين ويهنداسين. توهان
کان اسان کي اڃا گهڻيون حقيقتون پڇڻيون آهن. اول
هي ۽ ٻي ٻڌايو ته اينڪاڊي ۽ جي مڙهي ۽ اوهان اسان
جي راڻي ڏٺي؟

ڪينيٽ: مون کي لڳو سڄي ته مون ڏٺي.
بادشاهه: (ڏسجي) اسان جو سوال هي آهي ته مڙهي
۽ جتي جو ٻيئون رهن ٿيون، انهي توهين اندر ويا
هئا يا نه؟ انگلنڊ جي راڻي، جا اتي پنهنجي
سميت زيارت لاءِ وڃي آهي، سا توهان ڏٺي يا نه؟
ڪينيٽ: حضور، ڪوڙ ٻڌائڻ منهنجو شيوو نه
آهي. جيڪا سچي ٻڌائڻ آهي، سا ٻڌو: سياسي مون
کي برابر غار اندر عبادتگاهه ۾ وٺي هليو هو. اتي
ڪي نئون سياسيون آر تي ڪنديون، ۽ ٻي ڏينديون
مون کي ڏسڻ ۽ آڻڻ ۾ سندن منهن ڍڪيل هئا،
تنهنڪري چئي لڳو سگهان ته انهن ۽ انگلنڊ جي راڻي
هئي يا نه.

بادشاه: ٻلا، امري ڪا مٿي ٻه، جنهن کي
اوهين سڃاڻو!

اتي سرڪينٽ منجهي ٻيهي رهيو، جو پنهنجي
ٻياريءَ جي ڳالهه ڪرڻي ڪانه هيس، خصوصاً هن
سبب، جو هو رچرڊ بادشاه جي سؤٽ مٿي. بادشاه
ٿورو بستري تان اٿي چيو: ”جي نائيت ۽ ڀلاسل
آهيو، ته اوهان جي لائيت ۽ ڀلامانسيءَ جي پروڙ
هينئر اوهان جي جواب مان ٻوليدي. توهين چٽي
چئو ته توهان انهن مان ڪا سڃاڻي يا نه؟“ سرڪينٽ
گنگ-ٿڙ ڪيو ڳالهائڻ لڳو. چي، ”هڪ ڪانهي،
پر پانئجي ٿو ته...“ بادشاه ڏڙهي ڏيئي چيس:
”پانئجي ٿو، ڀالئجي ٿو نه، ڪريو! متل چيئي وارا
سردار، شينهن کي هاڻ تي نه چيڙيو!“

انهيءَ وقت ٻاهران هل هلاچو ٻڌڻ آيو. بادشاه
يڪدم پنهنجو رخ ڦيرائي مائو ڪيو. سرڪينٽ کي
چيائون: ”حال ٺهيو، اوهين هينئر وڃو، ۽ يڪدم
سرٿامس کي حڪيم سوڌو اسان ڏي موڪليو.“

سرڪينٽ ٻاهر نڪتو، ته هڪ خدمتگار بادشاه
کي وڃي خبر ڏني ته شهزادن جي منڊليءَ مان ٻه
ڄڻا حضور جن جي عيادت ڪرڻ آيا آهن: هڪڙو
ٽيمپلر سردارن جو سرڪردو، ٻيو مانسٽيريت جو
مارڪس.

بادشاه ٻنهي کي اندر سڏايو. هڪٻئي کان خواهش
خير عافيت پڇڻ پڇاڻا مانسٽيريت جي مارڪس رچرڊ

کي چيو: سڀني بادشاهن ۽ شهزادن اوهان کي گهڻو
ڪري پڇڻ آهي ۽ چيو اٿن ته جنهن صورت ۾
مسلمان اسان عيسائين جا دشمن آهن، تنهن صورت ۾
توهين عيسائي لشڪر جا سرڪردا ٿي، مسلمان حڪيم
جي دوا هرگز نه ڪجو، مٿان هڪڙيءَ مان پڇي ڪري
وجهي. بادشاهه چين: اسان کي خبر آهي ته يورپ
جا سڀ بادشاهه ۽ شهزادا اسان جا گهڻڪهرا آهن.
توهين هاڻيهي ڏسندا ته اسين ڪيئن ٿا سندن صلاح
جي پيروي ڪريون. حال اوهين مهرباني ڪري هن
ڀرواري تنبوءَ ۾ وڃي ويهو.

هي ٻيئي چڻا هوءَ ٻاهرئين تنبوءَ ۾ وڃي ويٺا.
سگهوئي سرٿامس، سرڪينٽ ۽ حڪيم آيا. بادشاهه
جي تنبوءَ ۾ گهڙڻ کان اڳ مسلمان حڪيم، مارڪئس
۽ ڊيمبلرن جي گرنٽڊ ماسٽر (سرڪردي) کي سلام ڪيو.
گرنٽڊ ماسٽر گهنڊ هائي چيس: توکي ايتري جرات
ڪيئن ٿي آهي، جو عيسائي مذهب جي سرڪردي وٽ
پنهنجي هوشيارِي ڏيکارڻ آيو آهين؟ هن جواب ڏنو:
”سائين جو خليف سچ، جهڙو سوجهرو ڪرسان کي
تهڙو مسلمان کي ڏئي ٿو. جهڙيءَ طرح سچ ڪو
تفاوت نٿو رکي. تهڙيءَ طرح مون ڏئي جي ٻنڌي
کي ۽ حڪمت جي هنر هلائڻ مهل ويڃان ڏسڻو نه
آهي. منهنجي نظر ۾ سڀني مذهبن جا ماڻهو هڪجهڙا
آهن. ڀلي ته ڪنهن جو ڀلو ٿئي. گرنٽڊ ماسٽر چيس:
باد رکجان ته جي بادشاهه سلامت کي تنهنجي دوا

مان ڪو نقصان پهتو ته توکي گهوڙن جي لتن هيٺان
 لتاڙائي، پرزا پرزا ڪرائيندس. حڪيم ورائي ڏني،
 اوهان جي اها بي انصافي چئي. هندو فقط اها ڪندو،
 باقي شفا ته ڏئي ۽ جي هٿ ۾ آهي. اتي مارڪئس،
 حڪيم کي چيو: اسين سمجهون ٿا ته اوهين قابل ويڃ
 آهيو، ۽ پنهنجي وسان ڪين گهٽائيندا، پر اسان کي
 پنهنجيون به ڳالهون ٻڌيون آهن. اوهين بادشاهن ۽
 شهزادن جي منڊلي ۽ اکيان هلي، اسان جي ڊاڪٽرن
 کي ٻڌايو ته اوهين بادشاهه سلامت جي ڇٽائڻ لاءِ
 ڪهڙيون دوائون ڏيندا، ۽ هن کي ڪهڙي پرهيز
 ڪرڻي هوندي. جيڪڏهن اسان جي ڊاڪٽرن کي
 اوهان جون دوائون ۽ رٿون پسند آيون، ته پوءِ
 اوهين جوابداري کان ڇٽا. پوءِ اوهان جي وار جو ۽
 ڪو نالو نه وٺندو. حڪيم چيو: مون اوهان جي ڳالهه
 سمجهي. هاڻ مهرباني ڪري منهنجي به ڳالهه ٻڌو.
 آءٌ سلطان صلاح الدين جي حڪم پٽاندڙ هتي اوهان.
 جي بادشاهه جي دوا درمل ڪرڻ لاءِ آيو آهيان.
 پنهنجي سلطان جي حڪم جي مون کي بجاواري ڪرڻي
 آهي. آءٌ اوهان جي ڊاڪٽرن سان بحث مباحثي ڪرڻ
 لاءِ نه آيو آهيان. مون کي اميد آهي ته ڏئي ۽
 سڳوري ۾ رسول ڪريم جي برڪت سان آءٌ اوهان
 جي بادشاهه کي ٺٽو ڪندس. جيڪڏهن مون هن
 کي اڳي کان اڳرو نه ڪيو ته پوءِ اوهان جون
 تراريون، جي مون مومن جي خون جون پيامي آهن،

سي ڀلي مون تي هلائڻجو. هاڻ اوهين مون کي وڌيڪ
 دير نه ڪرايو. حڪيم جا اهي لفظ ٻڌي سرٿاس
 انهيءَ دم اٿي آيو، ۽ پڇيائين: ڪير ٿو دير ڪرائي؟
 اڪيئي ٿوري دير ٿي آهي ڇا؟ ائين چئي هو، ته
 ويهندي، حڪيم کي بادشاهه جي تنبوءَ ۾ وٺي ويو.
 پٺيانئس سرڪينوٽ سان گڏ ڪرندڙ ماسٽر ۽ مارڪٽس ۽
 ويا. انهن ٻنهي کي ڏسي بادشاهه چيو: ڀلي آيا! اوهين
 ڏسڻ آيا آهيو ته رچرڊ ڄاڻي وائي ڪيئن ٿو ڪوڙي ۽
 ٿپو ڏئي! سرٿاس! اسين سرون ڪي پڇون، ته به
 تنهنجي مهربانيءَ لاءِ گهڻو احسانمند آهيون. سرڪينوٽ،
 اوهان جو ٿورو اسان کي نه وسرندو، جو اسان کي
 هيءَ حڪيم اٿي ڏٺو اٿو. هاڻ حڪيم صاحب سگهو
 اچي اسان جو علاج ڪريو.

باب پنجون جهنڊي تان جهڳڙو

حڪيم اڪيئي بادشاهه جي بيماريءَ جي ارڪانن
هاٿ ٻڌو هو، تنهن هوندي به هيٺ رکڻ مهل تائين
سندس نار جاڇڻ لڳو. پوءِ صفا ٻائيءَ جو ٻيالو ڀري
کيس مان هڪ ٻاڙهي دوا ڪڍي، ان ۾ وڌائين.
جڏهن ڏٺائين ته دوا ڪري ٻائيءَ مان ملي ويئي آهي،
تڏهن بادشاهه کي ٻيڻ لاءِ ڏٺائين. بادشاهه سندس
هٿ جهلي چيو، ٿورو ترسو. توهين حڪيم آهيو ته
اسين به طب چالون. توهان اسان جي نبض ڏئي آهيو،
هاڻ اسين اوهان جي ابض ٽپائينداسون. حڪيم الهيءَ
ساعت پنهنجي ٻانهن بادشاهه جي هٿ ۾ ڏني، جنهن
هاڪ تائين جاچي چيو: هن جي رڳن جو رت معصومن
جي رت وانگي آهي. جيڪي حاڪمن کي زهر ڏيڻ
چاهيندا آهن، تن جي نبض اهڙي سوڌي نه هلندي
آهي. سرٿاس! هاڻ اسين مرون خواهه ٻڌون، ته به
حڪيم صاحب کي انعامن اڪرامن مان سلامت روانو
ڪجو. هيٺ جي مڇ ٻچ اجل اچي وڃي ته به جيڪر
سلطان صلاح الدين جي ايڪ ايتي ۾ ۽ شڪ ڪونه ٿيون.
جيڪڏهن قسمت ياري ڪئي، ۽ جيئرا اٿياسون ته
سلطان جي منهن مقابل ڇهه شڪرگڙاري ڪنداسون،
جو دشمن ٿي اسان جي علاج جو بندوبست ڪيو اٿس.

بادشاهه پوءِ سڄوئي پيالو هڪڙي ئي ڳيت مان
 پي ويو، ۽ بستري تي لٽي پيو. اڪچنپ ۽ لنڊ
 کڻي ويس. پوءِ سڀ تنبوءَ مان نڪري ٻاهر ٿيا،
 باقي حڪيم ۽ سرنامس بادشاهه وٽ رهيا. تنبوءَ جي
 چوڌاري ڪيترا سڀاهي تراريون ۽ ليزا کڻي بهري تي
 بيهي ويا. هيترو لشڪر تنبوءَ جي چوڌاري ٻئي ڦريو
 ته ۱۰ پڻ پڪو ڪونه ٿي ٿيو. سڀني جا منهن موڪا
 هئا، ۽ اهڙي سٺن کڻي اختيار ڪئي هئائون، جو ۵
 ته ماتم ۾ هئا. مارڪس ۽ گرٽڊ ماسٽر جنهن وقت
 بادشاهه جي تنبوءَ مان ٻاهر نڪتا، تنهن وقت پهريدارن
 کين عزت ڏيڻ لاءِ پنهنجا هٿيار هٿ ڪيا، پر سندن
 آهائي حالت هلي آئي.

مارڪس، اٽليءَ طرف مانسٽيريت نالي ۽ ڏهه
 رياست جو والي هو. سندن نالو ڪانريڊ هو. ٽين
 ڌرمي جنگ پيري الڪريزن ۽ فرينچن جي اچڻ کان
 اڳ، ڪروسيدرن سندن مهنڌاريءَ هيٺ ٿاڻر نالي
 ۽ شهر، ترڪن جي ڪاهڻ کان ٻهائي ورتو هو،
 تنهنڪري هي ٿاڻر جو شهزادو به سڏبو هو. هينئر
 ڪروسيدرن جو سرڪردو رچرڊ بادشاهه هو. مارڪس
 ڄاتو ٿي ته اسين جيڪڏهن ترڪن کان ڪٽينداسين،
 ته ۱۰ نالو رچرڊ جو نڪرندو. پوءِ اسان کي ڪهڙي
 کڻي پئجي آهي، جو پنهنجو لشڪر ويهي مارايون؟
 ٽيمپلرن جو گرٽڊ ماسٽر فرانس جو ويٺل هو. هو
 ۱۰ مارڪس جهڙو طمعي هو. هن ويڙهه ۾ سڀني رچرڊ

کي پنهنجو سرڪردو ڪيو هو ته هو (رچرڊ) وري هنن سڀني کي پنهنجو پوئلڳ ڪري سمجهندو هو. رچرڊ جي امڙي هات ڪنهن کي به نٿي وٺي. هينئر هي سڀ هتي اچي ڦاٿا هئا، ۽ سلطان سان صلح ڪرڻ لاءِ آيا هئا.

مارڪس ۽ گرئڊ ماسٽر، جو رچرڊ بادشاهه کي پهچن ويا هئا، سو رڳو ٻاهر يون ٻيو رکيو هئائون. دل ڪري ائين پئي چاهيائون ته رچرڊ اڃ مري ته سپان ٻيون ڏينهن ٿئي. هينئر هي پئي چٽا ڪنهن خلاصي هنڌ ويهي، پاڻ به پهچائڻ لڳا ته آئيندي ڪهڙو قدم کڻجي. ڳالهين ڪندي گرئڊ ماسٽر چيس: هڪ ڳالهه مون اڃا نه سمجهي آهي. سڄي منڊليءَ جو منل چيتي واري سردار تي صلح جي پيغام پهچائڻ جو ڪم رکيو، سو ڪهڙي سبب؟ مارڪس چيس: انهيءَ معنيٰ هئي. سلطان جو چوڻ هو ته صلح نڌن ڪپو جڏهن رچرڊ بادشاهه پاڻ اها ڳالهه چوريندو. منڊليءَ وارن جو مطلب هو ته رچرڊ کي ٻڌائڻ کان سواءِ اهو ڪم ڪجي. جڏهن ڪم ٺهي راس ٿئي، نڌن رڳو ڪن تي برلا ۽ وجهجيس. هنن چاتو ٿي ته سرڪينيت کي جيڪڏهن صلح جي پيغام پهچائڻ لاءِ موڪلبو ته سلطان هن جي اچي چمڙي ڏسي، ضرور ائين سمجهندو ته رچرڊ موڪليو اٿس. شهزادن کي اها به خاطري هئي ته سرڪينيت کي رچرڊ وٽ وجهڻ جو ڪو وجهه ڪونه ملندو، جو انگلند وارن کي سڪائيندو.

وارا ڏٺا ڪين وٺن. اهي ڪالهيون ڪٽي هنن سرڪينيٽ تي اهو ڪم رکيو هو.

گرٽيلو ماسٽر چيو: مارا ڏاڍي حرفت هڪٻڙي هئائون. مارڪئس چيس: ”پر ڏسو ته ٿي ڇا ٻيو! پيغام ههڙائڻ جي جنهن تي پڳ رکي سون، سو موٽندي هڪ حڪيم هاڻ سان وٺي آيو آهي ته رچرڊ چڱو ڀلو ٿي، اسان سڀني جو نئين سر رت ٻيئي، پر رڪو ڏئي ٿي. حڪيم جيسين هن کي چٽائي ٿي چٽائي، تيسين آءٌ رٺائي و رولس وجهي ٿو ڏيانس. آسٽريا جي ڊيوڪ کي امڙو ڇيڙي ٿو بهاريان، جو رچرڊ کي بستري تان اٿڻ سان اول پنهنجي گهر ٺاهڻ جي لڳندي، ۽ ڪروسڊرن کي جنگ جي ميدان ۾ وٺي هلڻ جو ٿيڻ صفا ڊاهيو پوندس. هنن ٻنهي ڪڏ ڪوٺيندڙن ٺهراءُ ڪيو ته اهي ٻه گهر (انگلنڊ ۽ آسٽريا) ٻارجن.“

آسٽريا جي گرٽيلو ڊيوڪ جو نالو ليو ٻوڙيو هو. اول هن جو پاڻ اهو مطالب هو ته رچرڊ سان دوستيءَ جو ناتو وڌائجي. انهيءَ مراد سان هن هتي اچي ۽ ساڻس گهڻي لڙهه وڃڻ رکي، پر ”آٺان مينهان ڏاڪيها مياڻ؟“ رچرڊ پنهنجي نارمن گهراڻي وارن وانگر شراب خاني خراب کي جهنڊو به ڪين هو ۽ آسٽريا جي ڊيوڪ کي ٻيالي پئي ۽ کان سواءِ سرندي ڪين هئي. رچرڊ کان جرات ۾ ڪهڻو گهٽ هو، تنهنڪري هن ڪهڻو گهڻو مائل ٿيڻ ته ڪونه ڏنس، پر هاڻ سندس لاه ڏل ۽ حقارت ڏاڍاڻ لڳو، جا وقتي ظاهر

۱۰. ڪندو هو. رچرڊ جي اهڙي هات ڪري ليو هولد
۱۱. هو ڪيس ڏڪارڻ لڳو. هنن ٻنهي جي وچ ۾
فرانس جي بادشاهه فلپ هڪاري نفاق وڌايو. فرانس
۱۲. انگلنڊ اڳيئي پاڻ ۾ چالڊيا مڪسي هئا. هتي
اچڻ کان پوءِ فلپ کي دل ۾ آيو ته آءٌ رچرڊ کان
وڏو ليکجن ۽ اڃان، تنهنڪري هن پنهنجي ٻاريءَ
کي زور وٺائڻ ۽ رچرڊ جي ٻاريءَ جي زور کٽائڻ
لاءِ، سڀني شهزادن کي ائين ٻڌي ذهن نشين ڪرايو.
ته رچرڊ رڳو انگلنڊ جي ناماچار ڪيڻ لاءِ ڪروسڊرن
جو سرڪردو ٿيو آهي. اسين سندس زبردست آهيون
ڪيئن، جو سندس جهنڊي هيٺ لڙون؟ انهي چيوڙ چاڙ
ڪري ڪروسڊرن جي چانوڻيءَ ۾ ڏٺو جا آثار
اڳيئي ڏسڻ ۾ پئي آيا.

مارڪس جنهن وقت انگلنڊ ۽ آسٽريا جي وچ ۾
ناسازي پيدا ڪرڻ جو ارادو ڪيو هو، تنهن وقت
شهزادن جون دليون اڳيئي حسد وچان اٿيل هيون،
جنهنڪري آسرو هوس ته سولائيءَ سان مچ مچائي سگهيو.
هن پوءِ آمالڪ وڃي آسٽريا جي ديوڪ جو رچرڊ
جي جهنڊي ڏي ڏيان چڪايو ۽ چيائينس: ”رچرڊ
اڳيئي ٽوڪريو وٺي، ويتر هن کي پنهنجو جهنڊو
پڻ سڀني جهنڊن کان مٿي هڻڻ ڏنو آئو ته هن
جون اکيون هڪاري وڇون ۽ وانگر ڪاهار ٿيون
آهن. هاڻ ڪنهن جي به نقو پڏي. اوهان جهڙن
خانداني حاڪمن کي ۽ گاريون ڏهندي ڪو خيال

ٺٽو ٺٽيس. اوهان جي هيئن ٻيو لاهڻي لاهي ته اسان جا ڪڇ ٻيا ڪرن، پر توهين هن جون سڀ ڪالهيون ڪنن پٺيان ڪري، سردار ڪري ٻيا سمجهوس! توهان تي هٿ ماضي ڏنا اٿس ته هاڻ اسان کي ڪڇو کائڻ ٻيو اچي. پر پنهنجي قسمت کي چئون. اوهان جهڙا بهادر اڏا لڪر ٿي ويٺا آهن ته هو اسان غريبن کي ڪيئن ڪيئن، هن لاه چو ڪين آسان ٿيندو!

مارڪس اهڙي طرح چيڙيس ته هن جو رت ٽهڪڻ لڳو. آسٽريا جي ڊيوڪ هو ٻڪو ارادو ڪيو ته يا رچرڊ جو جهنڊو صفا لاهي ٺٽو ڪڇي يا پنهنجو جهنڊو به ايترو ئي مٿي ڪوڙجي ته سڀڪو سمجهي ته اسين ڪانٽس گهٽ ڪونه آهيون. هو هو پنهنجا مال هو سڀرائي جهنڊي واري جاءِ ڏي ويو. مارڪس سمجهيو ته هاڻ ڇو ته سو سوڙي ڏکي، سو گوڙ سان تڳي اچي ويو، جو پاڻ ڏٺو ڪرائو نه هوس.

رچرڊ بادشاهه اڃا پنهنجي تنبو ۾ رستو ۾ هو. جنهن وقت حڪيم سمجهيو ته هن کي ننڊ مان جاڳائڻ ۾ ڪا حرڪت ڪانه ٿيندي، تنهن وقت هڪ ڪڪر ڀڄائي، بادشاهه جي منهن تي ڪهاڙائين ۽ سندس نبض ڏسي چيائين: هاڻ تپ صفا ٿئي ويو آهي. اتي بادشاهه اڪيون ڪوليون ۽ چيائين: برابر، هاڻي بخار ڪونهي. هو سرگامس کي حڪم ڏنائين ته اسان جي خزاني مان ٻه هزار پهرون ڪڍي، ڪم صاحب

کي ڏي، جيڪڏهن ايتريون بهرون هڪيون حاضر نه هجن ته جيڪي ڪنن تن جي عيوض جواهرات ڏينس. حڪيم پنهنجو شان رکي چيو: قبل، ڏئي جي بخشيل حڪمت هي بندو ٺاهي تي نه وڌندو آهي. هن بندي لاءِ اهائي خوشي بس آهي، جو ڏئي جي فضل سان سائينجن جهڙو وڏو حاڪم سندس هٿان چٽو آهي. حضور جن وري بستري تي ليٽي ٿورو آرام ڪن. بادشاهه چيس: اوهان جو چوڻ ته ضرور هيجو، پر ٻڌو ته سهي ته ٻاهر ڪڍون، ڪوڙ گهمسان متو آهي! سرٿامس تون يڪدم خبر ڪڍي اڃ ته چانوئيءَ ۾ راجا چالاءِ ٿا وڃن؟ بادشاهه جو حڪم هجي، سرٿامس ٻاهر ويو ۽ اتي ئي موٽي اچي چيائين: قبل، آسٽريا جو حاڪم ليوپولڊ پنهنجي هٿالي-ٻاين جو ميڙ وٺيو ڪنهن ڪيل لاءِ ويو وڃي. رچرڊ ڪاوڙجي چيو: انهيءَ شرابيءَ جيوقوف کي اڃ نٿي اچي. اهي نسا نسا پنهنجي تنبو اندر لٿو ڪري. سڀني عيساين جي وچ ۾ پنهنجا وڪا ٿو ٻڌا ڪري. ٻڌڻ ويو آهي وسري لڏڻ آيو آهي يادا! اوڏيءَ مهل مانستيريت جو مارڪس ڪانريڊ هان کي سرخرو ڪرڻ خاطر بادشاهه وٽ ڪڙڪ ڏيڻ لاءِ آيو. بادشاهه هچيس: آسٽريا جو حاڪم هان کي هيئن بدنام ٿو ڪري ما ڪالهه ٺهي ٿي؟ ڪانريڊ اول بادشاهه جي تندرستيءَ جو ذڪر ڪندي چيو آءٌ ڏاڍو خوش ٿيو آهيان، جو حضور جن، ڪن جو ڪن

ايتريقدر شفاياب ٿيا آهن. وري آسٽريا جي حاڪم جي ڳالهه ڪري چيائين: آڇ ڊيوڪ ليو پولڊ جي ڪٿي نه ڪٿي ڪي ڪو ليکي ڪونه ٿو، مگر هي اهڙو خراب ڪم ڪيو اٿس، جنهن جيڪر ڪڏهن سائنس شامل نه ٿجي، حضورجن کي شايد خبر ڪانهي ته هو ڇا ٿو ڪري. هو ان ڪلمب جو ڪتل جهنڊو لاهي، پنهنجو جهنڊو ٿو ڪوڙي. مارڪس جي هيءَ ڳالهه ٻڌي بادشاهه شينهن وانگر ڪجهه لڳو. مارڪس چيس: قبل، اوهين پنهنجو من نه تهايو. بيوقوفن کان ڪم مڙيئي بيوقوفيءَ جا ٿيندا.

رچرڊ هڪدم اڃانڪ ماري بستري تان اٿيو ۽ اڪچنپ ۽ ڪپڙا ڍڪيائين. مارڪس کي چيائين: اسين اوهان کي حڪم ٿا ڏيون ته اوهين هاڻ اسان کي ڪجهه نه چئجو. هينئر اسان سان جيڪو هڪڙو اکر ڳالهائيندو، تنهن کي اسين پنهنجو دشمن ڪري سمجهنداسين. حڪيم صاحبه، اوهين به مٿان ڪي هينئر ڪچو، ائين چئي بادشاهه تنبوءَ جي سرخ مان ترار چوڙي، ٽڙ ٽڪڙ ۽ ٻاهر نڪتو. بادشاهه جي اهڙيءَ حالت تان مارڪس اهڙي ڏيکاري ڏني، جو ڄڻ ته ڏاڍو عجب لڳو هوس. هو ٻوڙ وڌي سرنامس جي ويجهو ويو، پر هن رخ به ڪونه ڏٺو. سرنامس هاڻ به اهڙو ئي تنبوءَ کان ٻاهر نڪتو ۽ گهوڙيسوار کي حڪم ڏنائين: يڪدم لارڊ سئلسبري ڏي آڏام ۽ وڃي چئس ته ڪڇ لشڪر وٺي ستت ئي هونٽ جارج جبل

تي امان جي پٺيان اچي. ٻڌائجانس ته بادشاهه جي لڳن مان ٽپ لهي ويو آهي ۽ هيئر ڪاهار وڃي ورتو اٿس. سرٿاس هيئن قاصد ڊوڙايا ۽ لشڪر ڪٺا ڪيا ته چانوئيءَ ۽ قسمن قسمن هل پوڻ لڳا. اها ڌرتيءَ جي مهل مٽي. سڀني اوڏيءَ مهل اک ٿي لائي، پر هيئر جو ڪوڙ متو سو خلعون اچي مڙيون. ڪن اهو هٽل هلايو ته ترڪ ڪاهي آيا آهن. ڪن هل هلايو ته بادشاهه کي مارڻ جو منصوبو ٿيو آهي. ڪن وري اهو هٽلايو ته بادشاهه جو ٽپ وگهي چالائو ٿيو آهي. ڪن الهن کي رد ڏيئي هيئن چيو ته آسٽريا جي ڊيوڪ رچرڊ بادشاهه جو خون ڪيو آهي! مطلب ته جيترا ماڻهو تيتريون ڳالهائون. خود ڪيترن اميرن کي ڳالهه جو پورو پتو ڪونه ٿي پيو. هو چون ته اسين ڳالهه سمجهون ته هو پنهنجي لشڪر کي ان موجب هدايت ڪريون. ائين نه ٿئي جو مرڳو ايتو قدم کڻي، پاڻ کي اڏو اچون. انهيءَ وچ ۾ انگريزي لشڪر جي سڀ سالار توتاڙا وڄائي، پنهنجون پائڻيون ڪڍيون ڪيون. سڀ سپاهي ڍالون، پالا، تير، ڪمان ۽ تراريون کڻي تيار ٿي آيا. بادشاهه ڪنهن به آواز تي ڏيان ڏيڻ ڌران زور مان سينت جارج جبل ڏانهن سڻيندو ويو. ساڻس گڏ فقط سرٿاس ۽ ٻه خانگي نوڪر هئا. چيتي واري سردار جو پريان پنهنجي تنبو وٽان بادشاهه کي هيئن چوڻ مان ويندو ڏٺو، سو يڪدم ترار بهري، ڊوڙي وڃي سرٿاس سان مليو. چوڌاري آسٽريا جو

ڪڻڪ ۽ ٻين قومن جو ميڙ مڙيو بيٺو هو، انهن سڀني جي وچان واٽ ڪري، رچرڊ جبل جي چوٽيءَ تي چڙهي ويو. انگلنڊ جو جهنڊو اڃا کٽو بيٺو هو، پر ان جي ڀرسان آسٽريا جو جهنڊو به ڪپي ويو هو. جهنڊن وٽ آسٽريا جو ڊيوڪ پنهنجن سنگتين ۽ خدمتگارن سان گڏ اهڙو سرهو منهن ڪيو بيٺو هو، جو ڄڻ ته ڪا وڏي ڪيپ کڻي هئائين. رچرڊ اشڪر وچان واٽ ڪري، وڃي ساڻهون بيس. هڪدم آسٽريا جي جهنڊي هٿ وڃي، شينهن جهڙي گجگوڙ ڪري ڇيائين: اهڙي جرات ڪنهن کي نٿي آهي، جو انگلنڊ جي شاهائي جهنڊي جي ڀرسان هيءَ ٽڳڙي ڪڙي ڪئي اٿس؟ ليوهولڊ، ڪو رڍ جهڙو مڙس نه هو. هو ڏنڊين ڏاند هو، تنهنڪري هيءَجي ڪين ويو. هن کي اهاڻي حيراني لڳي ته هيءَ جو ههڙو مرئينڪ حالت ۾ پيو هو. سو ايتري وقت ۾ اهڙو پاڻ ڪنهن وٽس جو هيڏي چاڙهي چڙهي، مون سان هٿ اٽڪائڻ آيو آهي! اتي رچرڊ پيو ڀيرو زور سان ساڳيو سوال پڇو. ليوهولڊ هن جي ههڙي آڪڙ ڏسي، سندس روڪڻ لاءِ چيو: اهو جهنڊو مون آسٽريا جي ليوهولڊ ڪڙو ڪيو آهي. رچرڊ چوٽ مان چيس: آسٽريا جي ليوهولڊ کي هن ڪهڙيءَ پتو هوندو ته سندس جهنڊي ۽ سندس سردار هتي جو انگلنڊ جي رچرڊ وٽ ڪيترو ملهه آهي. ائين چئي زور سان زمين مان اُشان هڻي ڪڍيائين ۽ بيرق ڦڙي ڇيهون ڇيهون ڪيائين. ۽ جهنڊي تان

پئي لئون رکي ڇهائين: آسٽريا جي جهنڊي جو اسان وٽ اجهو اهو مان آهي. هاڻ ڏسون ته اوهان به ڪهڙي ٻوٽي آهي جا اسان کي سامهون ٿي ٿئي؟ رچرڊ هيئن لڪارهو ته آسٽريا جي سردارن مان هر هڪ واکو ڪري چيو: آءُ-آءُ-آءُ.

خود آسٽريا جي ڊيوڪ به چيو: آءُ تنهنجي خير واندس. هنگريءَ جي هڪ جوڌي جوان پنهنجي ديس-پاڻن کي هڪاري چيو، پيارا ڀائرو، اسان جي ملڪ جي آبرو هيئن لٽن هيئن لٽاڙجي ۽ اوهين ٻوٽ ٻڏي ويهي رهو، سا ارمان جي ڳالهه آهي. هينئرڪ-رڪالي ڪرڻ اجائي آهي. هاڻ مرندي ڪهڙا سين؟ اسان جي ڪنڊ تي جڏهن لت اٿي آهي تڏهن اسان کي هٿن جي صفائي ڏيکارڻ گهرجي ۽ انگلنڊ جي آبروءَ کي خاڪ سان ملائڻ گهرجي. ائين چئي، هن پنهنجو خنجر ميان مان ڪڍي، رچرڊ کي ڪلهي وارو ڌڪ ٿي هنيو، ته ستل چيٽي واري سردار مڙسي ڪري اهو ڌڪ پنهنجيءَ ڍال تي جهلي ورتو، جنهنڪري بادشاهه ٻڄي ويو.

رچرڊ چيو: اسان قسم ڪندو آهي ته جنهن جي ڪلهي تي صليب جو نشان هوندو، تنهن تي ڪڏهن به هٿيار نه هلائينداسين. تنهنڪري اي هنگريءَ جا جوان، ڀلي جيءَ ۽ جيڪو دم جيئن، سو انگلنڊ جي رچرڊ جا ڳڻ ٻيو ڳڻجان. ائين چئي، رچرڊ وڃي بک وڌس ۽ پاڪر ۾ ڀري، وٺي جو کڻي اهلابلينس

ته هو ٽڪريءَ تان ڦيرائون ڪاٺيندو اچي هيٺ ڪيريو
 رچرڊ جو هوڙو پهلوانيءَ جو ڪم ڏسي مخالف ڌر
 جون وايون ولھايون ٿي ويون. ڪنھن کي به اهڙي
 جرات نه ٿي جو هن سان سينو ساھي سگھي. آسٽريا
 جي فوج مان جيڪي ساھي پريان بيٺا هئا، تن گھڻي
 وات ساٿ ڪيا. ڇي: هن انگلنڊ جي ڪٽي کي ڪھي
 ڪٽرا ڪٽرا ڪرڻ گھرجي. جيڪي ويجهو بيٺا هئا تن
 ٻڪاريو: ساٿ! ساٿ! مڳوري صليب جي صدقي
 ساٿ ڪريو! پاڪ ڪليسا جي نيت ماڻ ۾ رهو.
 ايتري ۾ لارڊ سٽاسبري پنھنجي لشڪر سوڌو ويجهو
 ٻوندو ڏسڻ ۾ آيو. ساڳي وقت فرانس جو بادشاهه
 فلپ به ۾ ٿي سردار پاڻ سان وڏي دريافت ڪرڻ آيو
 ته هيءُ هل هنگامو ڇالاءِ ٿيو آهي. هن جو ڏاڍو ته
 رچرڊ بيماريءَ مان اٿيو آهي ۽ آسٽريا جي ڊيوڪ
 سان به آبرو ٿي ڇي هلت ڪري رهيو آهي، سو حيران
 ٿي ويو. رچرڊ کي چيائين: جيڪي ٻائر صليب جي
 صدقي هتي جنگ جوڻ آيا آهن، سي پاڻ ۾ وڙهي
 ڍانڪا ٿين، سا ڳالهه اسان جي منهن تي اٿي پئي.
 هيئن هڪٻئي جو رت ڇٽڻ نٿو ٿوي. رچرڊ جو ڏاڍو
 ته هي مون کي آسٽريا جي ڊيوڪ جهڙو سمجهي ۾ لائون
 ٿو ڳالهائي، تنهن ڪاوڙجي چيس: اهو پنهنجو سمجهائڻ
 بند رکيو. هي ڊيوڪ آهي يا شهزادو آهي يا ڪير
 به آهي، پر جنهن صورت ۾ اسان جي ٻي ادبي ڪئي
 اٿس، تنهن صورت ۾ اسان کيس سيڪٽ ڏئي آهي،

له ڪنهن جي ڪٿي ڪي هٿ لائجي، نه پنهنجو بست
 ٿاڙائجي. اتي ڊيوڪ وڏي فرانس جي بادشاهه جي
 سامهون ٿيو ۽ چيائينس: آءُ اوهان کي توڙي سڀني
 حاضر شهزادن کي وينتي ٿو ڪريان ته اوهين هن
 ڳالهه جو نياڪ ڪريو. هن انگلنڊ جي بادشاهه منهنجو
 ڪنل جهنڊو هڻي ٿاڙيو آهي، ۽ ان کي لتون هنيون
 اٿس. ۽ ائين ڪرڻ ڪري منهنجي گهڻي آبرو ورتي
 اٿس. رچرڊ چيو: برابر، هر هن سبب، جو هن بي ادبي
 ڪري، اهو اسان جي جهنڊي جي ڀر ۾ ڪوڙيو، اسان
 سان هي برابر ڪندو ته سندس جهنڊي جا بيشڪ
 اهڙا حال ڪنداسين. فلپ چيس: پيارا انگلنڊ وارا
 هاڻ اوهين ٿوري حالت ڪريو ته آءُ ڊيوڪ کي سندس
 چٽڪر سمجهايان. هن پوءِ آسٽريا جي ڊيوڪ کي
 چيو: اوهين ائين نه سمجهو ته انگلنڊ جي بادشاهه
 کي پنهنجي ڄاڻوڻي ۽ سڀني کان مٿي جهنڊي هڻڻ
 جي موڪل ڏني اٿئون، تنهنڪري اسين سندس
 بچ-لڳو ٿي پياسين. اسين خود مختار آهيون، انگلنڊ
 جي ايل ڪولم پيا آهيون. هر جنهن صورت ۾ هتي
 سڳوري صليب خاطر سڀاهي ٿي لڙڻ آيا آهيون ۽ رچرڊ
 کي سندس سورمائيءَ سبب عزت آبرو ڏيئي، پنهنجو
 سر ڪردو بنايو اٿئون، تنهن صورت ۾ اوهان کي هن
 سان هتي ڪلهو هڻڻ نه ڪندو هو. هاڻ اوهين جڏهن
 پنهنجي اهڙي هٿ لاءِ افسوس ظاهر ڪندا، تڏهن
 جيڪا بي عزتي انگلنڊ جي بادشاهه اوهان جي ڪئي

آهي، تنهن جو بدلو اوهان کي وٺي ڏيو. ڊيوڪ
 ڪاوڙ مان چيو: صليب وارن سڀني سردارن جو ميڙ
 ڪوٺائي، اهو معاملو ڀڃي ڇڏيا ۽ اها ڳالهه
 فاسپ کي به وٺي. رچرڊ ۽ ڊيوڪ کي چيائين: حال
 ٻائرن واسڪر ڀاڪر ٻائي هڪٻئي کان موڪلايو.
 مٿڙيا سي جڙيا - هڪڙو چئي ٻيو چئي، تنهن جو پورهيو
 ڏئي نه ڇڏي. ڊيوڪ اندر ۾ گهڻوئي ٻئي پوسريو، هر ظاهري
 ڪجهه ڪڇڻ واجب نه سمجهي، انهن وڌي، رچرڊ
 جي ويجهو ٿيو. رچرڊ ٻيپرواهي ۾ سان چيو: اسان کي نڪو
 بهوتوفن جو، نڪي سندن بهوتوفي ۾ جو خيال ڪرڻو
 آهي. اتي ڊيوڪ خار کائي، هوٽي هٽيو. رچرڊ چيو:
 ڪن ماڻهن کي ڪڙڪهيتي واري همت ٿيندي آهي. جا
 رات جو ڏسڻ ۾ ايندي آهي. اسين هاڻ هي ۽ پنهنجو
 جهنڊو پھري ڌارن نه ڇڏينداسون. ڏينهن جو ته رڳو
 ٻريان شينهن جي اک مٿس هڻڻ ڪري ڪو ويجهو
 نه ويندس. هر رات جو ڪو راکو هتي ضرور بيهارڻ
 ڪبي. هو ۽ سرڪينيت کي چيائين: چيتي وارا بهادرا
 اوهان جي اڳيئي اسان تي مهرباني آهي، جنهن جو
 جوڳو عبوض اوهان کي اوس ڏيو. هي الڪلنڊ جو
 جهنڊو هاڻ اوهان جي سنڀال هيٺ آيو. سڄي رات
 اوجاڳو ڪري، هن تي پهرو ڏجو. هتان ٽن والڻ
 کان وري هرگز نه ڇڏيو. جيڪڏهن جهنڊي جو
 ڪو نقصان يا بي عزتي ڪرڻ اچي، ته سرجي ست
 ڏينهي به ان جو بچاءُ ڪيو. اوهين ٻن مڙس جا ست

باب ڇهون

ڪل مان ڍل

اڌ رات جي مهل هئي. چوڏهين جو چنڊ اهڙي سهائي لائي ويٺو هو جو ڌرتيءَ تي ڇن تہ رڻو پلٽجي ويو هو. اهڙي وقت سڪائڻ جو سرڪينٽ هڪي سر انگنڊ جي جهنڊي جو راڳو ٿيو ويٺو هو. مائس لفظ روسوال نالي هڪ قداور ۽ سٽروئڙ شڪاري ڪنو هو، جو هن اڪيلي ميدان ۾ هن جو وڏو مددگار هو. چانوٺيءَ جي پهريدارن رکي رکي پئي پڪاريو، تہ ڪٿي اهڙي ڀونڪار ٿئي ڪٿي جو ڇن تہ هنن کي جواب ۾ چيائين ٿي تہ، آءٌ به پنهنجي مالڪ مان گڏ هوشيار آهيان ۽ بهري تي خبردار آهيان. ڪنهن وقت سرڪينٽ هڪ هنڌ سٽڪ ٿي اڀري رهيو تہ ڪتواهڙيءَ طرح ٻچ لوڏيندو هئن کي پئي چيڙيس، جو ڇن تہ بهري تي هوشيار رهڻ جو تاڪيد ٿي ڪيائينس.

لشان جي نزديڪي ۾ ٻسار ڪندي سرڪينٽ کي اها سهڻي صورت ياد آئي، جنهن جو مشاهدو اينگاديءَ واريءَ مڙهيءَ ۾ مائو هئائين. اها ڏج مڃ جهڙي ٻانهن، رچرڊ بادشاهه جي موٽ هئي. هي عاشق زار انهيءَ دل-گهرئي دلدار جي مار سببان بيم قرار ٿيو، پر ڪيڏانهن هن صاحبزاديءَ جو مان مرتبو،

آهيون، تنهنڪري جيڪڏهن ٿي ڄڻا يا وڌيڪ اوهان تي حملو ڪن، ته يڪدم پنهنجو ٻوٽڙو وڃائڻجو، ته اسين به انهيءَ دم اوهان جي واهر لاءِ ڊوڙي اينداسين. ڪيئن، جهنڊي بچائڻ جي جوابداري هاڻ تي کڻو ٿا؟ ڪينيٽ چيو: گهڻيءَ خوشيءَ سان. انهيءَ ۾ گُٺسان ته منهنجي سسي لٽي، ڌڙ کان ڌار ڪڍيو. مون کي رڳو ٿوري ساعت اجازت ڏيو ته آڏ ۾ هٿيار هڻوهار بهري اچان. هو پوءِ انهيءَ دم زهر ڍڪي ۾ هٿيار بهري، جهنڊي جو واهي ٿي اچي بيٺو. رچرڊ ۾ فاب پوءِ هڪٻئي کان موڪلائي هليا ويا، ۽ وڃي پنهنجي پنهنجي ماڳ سٽڪي ٿيا. مارڪس هينئر ڪيڊون هٿ لڳو، جيڪو ڏٺائين ته سندس حرفت هئي وڃي هنڌ ڪيو هو.

۱ ڪهڙنهن هن جنگي جوان جو درجو؟ ظاهري اها
 ۲ ڪلهه ناسمڪن پئي ڀانئجي، ته اها حسن جي ڪاڻ
 ۳ ڪنهن به وقت هٿياليو ٻڌي، هن سان لائون لهندي.
 ۴ هيترا ڏينهن ناآميديءَ جو ڪڪر هن جي دل تي
 ۵ غبار لايو ويٺو هو، ته به محبت جو مڇ ڊپيل باهه
 ۶ جيان، سندس دل به پئي ڊڪيو ۷ هن وقت هن اڪيلي
 ۸ پست ۹ درد جا دونهان هن جي اندر سان آهن
 ۱۰ لڳاءُ هينئر هڪ آلت دل کي هوس، هيترن جنگي
 ۱۱ جوڏن مان رچرڊ هن کي شرف ڏيئي، پنهنجي جهنڊي
 ۱۲ جو بهر بدار بنايو هو، سا هڪ وڏي ڪپالهه هئي.
 ۱۳ انهيءَ زماني ۾ جن سورمن کي اهڙو جوابداريءَ جو
 ۱۴ ڪم سپرد ٿيندو هو، سي ائين سمجهندا هئا ته
 ۱۵ بادشاهه اسان تي وڏي لوازش ڪئي آهي، ۱۶ اسان
 ۱۷ کي پنهنجو هڏ-رت ڪري ٿو سمجهي. هيءُ به دل
 ۱۸ ائين سمجهڻ لڳو ته بادشاهه جو مون تي هيڏو
 ۱۹ چٽ رکيو آهي، سو جي پنهنجي سوٽ ڪنهن وقت
 ۲۰ مون سان پرڻائي، ته عجب ڪونهي. وري پنهنجي
 ۲۱ بهري جي ڪپالهه کڻندي چوڻ لڳو ته پنهنجي مراد
 ۲۲ حاصل ڪرڻ کان اڳ جي هن ماڳ تي مارجي
 ۲۳ ويندس، ته انگلنڊ جو بادشاهه جنهن مون کي هن
 ۲۴ ڪم تي مقرر ڪيو آهي، سو اڻڇو منهنجي خون جو
 ۲۵ بدلو وٺندو، ۲۶ شاهي گهراڻي واريون مون لاءِ ڪوڙها
 ۲۷ ڪاڙهنديون، بلڪ ساري لوڪ ۲۸ منهنجو لاساچارو
 ۲۹ ٿيندو، اها ڪا ٿوري ڪپالهه نه آهي!

انهن وٽندڙ ويچارن ۾ هن جا ٻه ڪلاڪ سڪا
 سان لبري ويا. ڪنهن وقت سندس ڪتو گهڙي
 گهور ڪري اٿيو ۽ پريان هڪ ٻاچي ڏي الر ڪري،
 اها وٺي اڃان لڳ ڏنائين، جو سرڪينيت جا خيال
 ٽٽي ويا. هن پاڻ ۾ ٻاچو ڏٺو. امالڪ پنهنجو ڀالو
 سنئون ڪري، هڪل ڪري پڇيائين: اڙي، ڪهڙو
 آهين؟ پريان ڪنهن کينگهي آواز سان چيو: اهو
 چوپيرو شيطان جهلي قابو ڪر، نه ته اسان جو تو
 تائين اچڻ نه ٿيندو. سرڪينيت پڇيس: تون آهين
 ڪير، جو منهنجي حد اندر پير پائي سگهندين؟ هتي
 آيو نه آهين، ته مٿو نه آهين. وراڻي مليس: جي
 اهو ڪتو قابو نه ڪندين ته تيرڪمان ۾ وجهي
 اهڙو چٽيندو ساڻس، جو سگهوئي دوزخ جا در
 ڏيکاريندو ساڻس. اتي زم جي تڻڪ ٻڌڻ ۾ آئي. سرڪينيت
 ڏمڪيءَ سان چيس: اها سيڱ جا سنبرائي الڻي، سا
 پاڻ وٽ سوگهي رک، ۽ يڪدم ڇانڊوڪيءَ ۾ نڪري
 نروار ٿي، ته آءُ ڏسان ته تون ڪير آهين. نه ته
 هن ڀالي سان آفت ماري وجهندو ساڻس.

هو شخص جبل جي اوٽ ڇڏي، ڇانڊوڪيءَ ۾
 سنئون ٻيٺو ته هن يڪدم سڃاتو ته هيءُ اينڪاڊيءَ
 جي مڙهيءَ وارو ڄامڙو آهي. سرڪينيت پنهنجي ڪتي
 کي ماٺ ڪرڻ لاءِ ٻٽڇڪار ڏني. ڪتو پنهنجي مالڪ
 جي سامهون سمجهي، ماٺ ڪري، جهنڊي جي پريان

وڃي لڏيو. ڄامڙي جڏهن سمجهيو ته مون کي سڃاڻو
اٿس ۽ هاڻ ڪٿو مون کي ڪين چوندو، تڏهن
سهڪي سهڪي، چاڙهيءَ تي چڙهيو. سرڪينٽ هڪ
ٿلهي تي بيٺل هو، تنهن جي ويجهو اچي، ڪمان
ڦيرائي ڏاڻي هٿ ۾ جهليائين ۽ پنهنجو ساڄو هٿ هن
کي هٿ ۾ ڏيڻ لاءِ ڊگهو ڪيائين. سرڪينٽ هٿ
هٿ ۾ ڏٺس. اتي ڄامڙي خاڻ مان چيس: چوڪهدارا
تو کي اسان جو مرتبو وسري ويو آهي ڇا، جو هٿ
هٿ ۾ ڏيئي، اسان جي آبرو ٿو وٺين. جهڪي
سڄا عاشق هوندا آهن، سي پنهنجي قريب جي قاصد
جا پير به چمندا آهن، پر نهيو، تو شايد هاڻ بهڻ
کي پنهنجي دل تان لاهي ڇڏيو آهي. اتي هيءَ
عاشق پلڪڙو ٿيو، پر وري به پنهنجي نوڪريءَ جو
اونو ڌاري لٽوليءَ طور چيائينس: سائين، اوهان جو
مرتبو ڪنهن کي وسرلندو پر، معاف ڪجو، آءٌ
هتان ئي ڪنڌ نورائي اوهان صاحبن جي قدمبوسي
ڪريان ٿو اتي ڄامڙي جي تٽل هنياءُ تي چنڊو
ٻيو، چيائين: نهيو، هاڻ جن اسان کي توڙي موڪليو
آهي، تن جي حضوريءَ ۾ هڪدم هلي حاضر ٿيءُ.
نائيت نمائائيءَ سان چيس: غريب نواز، آءٌ معافي
طلب آهيان. مون کي صبح تائين هن جهنڊي وٽ
ٻهري ڏيڻ جو حڪم مليل آهي، تنهنڪري مون کي
هتان چرڻو ڪينهي. ائين چئي هو ٿلهي تي پٿر
ڪرڻ لڳو. اتي ڄامڙو وڏي هن جي اکهار ٿيو،

۽ هن کي پيار ڪرڻ کان روڪي ڇيائين: ”جي اسان جي حڪم مڃڻ کان انڪار ٿو ڪرين ته انهيءَ جو فرمان ٻڌائينداسون، جنهن جي حسن تي ڊيو ۽ ۱۰ يون مستان آهن، ۽ جنهن جي تابعداريءَ ۱۱ رهن لاءِ خود فرشتا حيران آهن. اتي هن عاشق کي شڪ ٻيو ته منهنجي محبوب هن غلام کي مون ڏي موڪليو آهي. وري اتي ئي غيرت آيس ته منهنجي منار منهنجي لاءِ ههڙي بدو ۽ بدڪار کي ڪيئن قاصد بنايو هوندو! هن پوءِ سندس منجهه ڪڍڻ لاءِ ڪانئس کي سوال پڇيا. ڇا هڙي جڏهن ڏٺو ته هن کي منهنجي ڳالهه تي پراڻ ٿيو اچي، تڏهن هڪ هيري جي منڊي ڪڍي ظاهر ڪيائين، ۱۲ ڇيائين: هيءُ نشاني جي مڃائين ته پوءِ جنهن جي هيءُ منڊي آهي، تنهن جو حڪم مڃي، اسان سان گڏجي هل، نه ته جيڪا توکي چڱي لڳي، سا ڪر.

چنڊ جي روشنائيءَ تي، هن عاشق پنهنجي معشوق جي منڊي سڃاڻي. اڃا به جيڪڏهن ڪو شڪ هوس ته منڊيءَ کي جيڪا گلابي رين ٻڌل هئي، تنهن جي ڏسڻ سان اهو شڪ صفا لهي ويس. يقين ٿيس ته هيءُ برابر انهيءَ دلرہا جي نشاني آهي، جنهن تان آءٌ جيڪر پنهنجو سر به مدد تي ڪريان.

منڊيءَ ۽ رين ڏسڻ سان سرڪينٽ کي ٻهر بندي ته سڻن وٺي ويئي، پر پوءِ قسم وجهي ڇيائينس: سچ چو ته هيءُ نشاني توکي ڪنهن ڏني آهي، ۱۳ تون

هتي ڪهڙي ڪم آيو آهين؟ شهزاديءَ کي سڏ آهي ته اڃ رات مان ڪٿي آهيان؟ ڪهڙو جوابداريءَ جو ڪم پاڻ تي کنيو اٿم؟ سڏ اٿس ته منهنجي جان... ايترو چئي، ٿوڪا ڪيائين: چيائين: منهنجي جند جان منهنجي سڄڻ تان قربان! سامه جو مون کي سانگي ڪونهي، پر ايتري سڏ اٿس ته سڄ اڀرڻ کان اڳ جي آءُ پهرو ڇڏي پئي ڪنهن پاسي ويندس، ۽ پٺيان ڪا خرابي ٿيندي ته منهنجي آبرو خاڪي ٿي ويندي. سندس اهڙي مرضي آهي ڇا ته آءُ سڄ ڪجهه سهڻائي سندس سلام تي هينئر هلاڻ؟ نه نه، مون کي اها دعا دل سان ئي نٿي لڳي. آءُ ته ڀانيان ٿو ته شهزاديءَ رکيو هن غلام سان چرچو ڪري، توجهرڙي قاصد کي هيڏانهن موڪليو آهي. اتي ڄامڙو اچي کائو ۽ شوڪجي ٿوڪجي چيائين: تون جي عاشق سڄو هوندين ته اسان ڇا، جي ڪوڙو هوندين ته اسان ڪو؟ اسان جي هاڻ الله واهي! ائين چئي، ڄامڙو منهنهن منهن تي چاڙهي هليو ٿي ويو، ته ستل چيتي واري جوان ليلائي چيس: ترس، ترس! مون تي ٿورو لاء، مون کي ڀلا رکيو هن سوال جو جواب ڏي ته منهنجي دل گهرڙي دلدار هتان ويجهي آهي يا پري؟ ڄامڙي چيس: ٻنڌ جو ٿو پڇين؟ اهڙيون پڇائون مزور ڪندا آهن، جن کي ٻنڌ ٻڌائڻ - زوري ملندي آهي. سڏ ٻنڌ هجي، مهل هجي، ڪو هجي، ڪي جو جن هجي، ته ۽ سڄا عاشق اها ڳالهه تهچن برابر نه

اٿي، اڪيون ٻوٽي اڏامندا ويندا آهن، هر جنهن صورت
 تنهنجي دل کي گمان کان وڌيڪ آهي، تنهن صورت
 توکي ٻڌايون ٿا ته جنهن لائق شهزادي سان کي
 توهڙي نالائق ڏي موڪليو آهي، سا هتان ايترو
 پنڌ هري آهي، جو اسين هتان تير آچلابون نه اٿي.
 وڃي لڪاء ڪري.

سرڪينٽ مان ٻيو ڪو هيئن ڳالهائي ها ته جيڪر
 ڏينهن جا تارا ڏيکاريس ها، پر هي سندس پرين
 جي پار کان آيو هو، تنهنڪري هن تي ڪوسو نه
 ٿيو. هو وري به چڱيءَ طرح منڊي چٽائي ڏسڻ لڳو،
 ڇن ته هوري خاطري ڪرڻي هيس ته مون سان ڪو
 فريب نه ڪول ٿو ٿئي. جڏهن پڪ ٿيس ته نشان
 ڪوڙي ڪانهي، تڏهن ڄامڙي کان پڇيائين: مون
 کي اتي گهڻو وقت ترسو پوندو ڇا؟ ڄامڙي چيو:
 وقت! خبر نه آهي ته تون وقت ڇاڪي ٿو چوين؟
 حقيقتون پهلوان جو وقت سندن پهلوانيءَ جي ڪمن
 ماندر ٿيو آهي. سرڪينٽ چيس: اها ڳالهه هوري
 ڪئي اٿئي، پر ٻڌاء ته هيئر سندس واسطي ڪو
 بهادريءَ جو ڪم ڪرڻو اٿم ڇا؟ اهو ڪم اهڙو
 ضروري آهي ڪيئن، جو رات جون هي ٻئي گهڙيون
 مهمل ڪري ڪين سگهجيون؟ ڄامڙي چيس: اسان کي
 چيو اٿس ته هن گهڙيءَ وٺي اچوس، هيءَ نياپو
 ڏجوس: جنهن هٿ کڻ ڪهڙا هئا، سو هٿ کڻي ه
 هار به وجهي سگهي ٿو.

ڄاڻي جي انهن لفظن تي سڪاٽ سردار ٿري ٻڌڻ
ٿي ويو. هن کي اها ڳالهه دل سان لڳي آهي ته
اينڪاڊي جي مڙهيءَ ۾ هن برابر گل ڪيرايو هئا.
هينئر هو يقين سمجهي رهيو هو ته، قاصد ڪوڙو
ڪينهي. ڄاڻي کي چيائين: هاڻ ايترو رڳو ٻڌاءِ ته
مون کي هتان ڪيتري پنڌ تي وٺي هليو آهين؟ هن
هٿ کڻي چيس: اجهو هو تنهن ڏس، جنهن جو ڪلت
ٿيل بوناب ڇانڊوڪيءَ ۾ ٻڌو چوڪي.

سرڪينيٽ کان هينئر پيون سڀ ڳالهيون وسري ويون، جنهن دلدار جي ديدار لاءِ سڪيو ٿي، تنهن وصل جي واڌائي موڪليس، ته اهو به ويچار ڪونه ڪيائين ته پٺيان ڪي ٿي پهتو ته پوءِ رچرڊ بادشاهه جي اڳيان ڪنڌ ڪيئن کڻي سگهندس. پنهنجي دل ڪري ائين ٿي پائيان ته جهنڊي جي ويجهو ڪو ويندو ته ڪونه، پر جي ڪو ويو ته ڪو ضرور پوئو ڪندو، هن جي پهوڙ تنبو وٽ منهنجي ڪن تي اڀڄو پوندي. آءُ الهيءَ دم ڊوڙي، هتي وقت سر اچي سهڙندس. اهڙو آت دل کي ڏيئي، پوري جو ڪم ڪتي جي حوالي ڇڏيائين، پنهنجي زرم لاهي جهنڊي جي ويجهو ٽنگيائين، پاڻ ڄامڙي سان گڏجي، شهزاديءَ جي تنبو ڏي سڻيندو ويو.

سرڪينيٽ اڪڙو هئي تڪڙو ڊوڙيو جو پير هٿ سان نه هئي لڳس، پر ڇا'مڙو ڇاڻي واڻي شاهائي قور هلي لڳو. ڪينيٽ ڪڙڙي ڪٺڙ لاه چيس، ته هيڪاري

وڪ گهٽائي، ۽ سندس پٺيان پير پير ۾ پائي پئي ويو. هن کي چيائين: تو اسان جو چوڻ ڇڏيو هو ڇا، جو اسين تنهنجو چوڻ مڃون؟ ڪينيت ڏلو ته هيءُ ته ڏاڍي جٽ ٿي، هاڻ هن کي باز ڪيئن اٿجي؟ نڪي پئسو ساڻ هوس، جو ڪجهه خرچي ڏيئي راضي ڪريس، لکي وقت هوس، جو هن سان ويهي مٿو هڻي. پوءِ ته پاڪر ۾ پري، ڪنهن ڪٿي ويس: ڇاڙهي گهٽي ۾ ڇڙيون لوڪيون، پر هاڻ ڪتي ڀلي کان ڦاٻو هو. سرڪينيت ڇهر تان چالون ماريندو هيٺ لٿو ۽ وڃي شهزاديءَ جي تنبوءَ جي ويجهو ٿيو. پر ڀان پهريدار ٻول ڏسي، هيءُ هڪڙو ڇاڙهي ڪي لاهي، ڀت تي ڪيائين ۽ چيائينس: هاڻ اهڙي ڪا واٽ ڏس، جو اسان کي ڪو ڏسي نه وٺي؟ ڇاڙو پهريائين گوشتاڻ ڪرڻ لڳو، پر پوءِ هڪ ڪجهيءَ واٽ کان وٺي ويس ۽ تنبوءَ جي ٻاهرئين ڀردي جو ٻلڻ مٿي ڪٿي چيائينس: سرڪي اندر ٿي. هو ڀردي اندر ٿيو ته ڇاڙو هن کي اتي بهاري، هاڻ تنبوءَ ۾ گهڙي ويو. هن کي چيائين: جيسين اسين توکي نه سڏيون، تيسين اتي بيلو رهج.

ويجاري ڪينيت سان ڊوھ ٿيو هو. رچرڊ جي سؤٽ، جنهن جو نالو ايڊٽ هو، تنهن جي ملائڪن کي ۽ سڏ ڪانه هئي ته ڪو منهنجي نالي هڪ سردار کي ڀنڀلائي، هن کي هيڏي مهل وڏي جوابداريءَ واري نوڪريءَ تان گهرائي ورتو اٿن. رچرڊ جي

جي راڻي، جنهن جو نالو پيرنگيريا هو، تنهن کي
اڳيئي ٿيٽ هئي ته هنن ٻنهي جي پاڻ ۾ محبت آهي.
هن رڳو آزمودي لهن لاءِ، اٽڪل سان ايڊٽ کان
منڊي ڇڏائي، پنهنجي ڄامڙي غلام هٿان هن سردار
ڏي مڪي، ته ڏسون ته پهرو ڇڏي اچي ٿو يا نه.

سرڪينيٽ ڪا مهل ٻاهر اوندم ۾ ايندو هو. هو
گهڻي دير سهي نٿي سگهيو، جو پنهنجي اوڪري ۾
اٽو هوس. جيئن دير ٿيندي ويئي، تيئن هو اڇتائڻ
لڳو: جي، ناحق آيس، هاڻ هتي اچي پنهنجي محبوب
کي منهن ڏيکارڻ ڌارڻ موٽي وڃان، سا ڳالهه به نٿي
ٿهي. جڏهن آيو به آهيان، تڏهن ڀلي ته هڪواري
ڏسي ته سندس لاءِ ههڙي جوکي جهڙي ڪم ڪندي
به ڪين گذر آهيان. اتي ئي دل ۾ آيس ته هن بهڪاه
وقت، الڪنڊ جي راڻي ۾ جي تنبو اندر، هيئن چورن
وانگر ٻيل ڪو ڏسندم ته ڳالهه مان ڳالهوڙو ٿي
پوندو. اهو به خيال آيس ته ٻاهر نڪرڻ ۾ ڪو
پهريندار ڏسي وٺيم، ته پوءِ ڪهڙي واه ويندس؟
انهن خيالن هن مڙس کي منجهائي ڇڏيو. هاڻ سچ پچ
اچي ٿالو هو، پر نه ترسي ٿي سگهيو، نه ٻاهر نڪري
ٿي سگهيو.

ڪنهن مهل تنبو مان سرهر ٻڌڻ ۾ آيس، سگهوئي
راڻي ۾ سندس سهيلن ٽهڪڙو لاتو. ڄامڙي به مائڻ
گذ ٿي، ڪري پئي کليو. تنبو ۾ هتي چاق پئي
پري ۾ ان جي دٽي تي سندن پاڇا هن کي ٻاهر ڏسڻ

■ ٻئي آيا، ڪينيت ۽ هنن شاهي گهرائي وارن جي وچ ■ رکيو هڪ ڀيرو هو. تنهنڪري هن سندن سر ٻر ۽ ٻئي سمجهي. هن کي يقين ٿيو ته مون سان رکيو مسخري ڪئي اٿن. راڻيءَ ■ سندس سهيلين اڃا ڪليو ٻئي ته هن ڏٺو ته ايڊت ٻئي ڪمري مان نڪري وئي آئي. هن پنهنجي ڪنن سان ٻڌو ته ايڊت مٿن ڏاڍا چوڻ ڇڏيا. هو ٻوڙ ڀرو ڀرو ڪري ڪينيت وٽ آئي ۽ پنهنجي مان مرتبي توڙي لڄ ليه، جو ڪو سانگو نه ڪري، هن کي چيائين: توهان کي هتي لڳي ڪري گهرايو اٿن، پر توهين هينئر ڪي وڌيڪ ڪچو ڀڄو نه. هينئر ئي ڊوڙي وڃي پنهنجي نوڪريءَ تي چڙهو.

ڪينيت ارمان وڃان اڪيون هيٺ ڪيون.

ايڊت: توهان سربرستي ڳالهه ٻڌي بيٺي ڇا؟

ڪينيت: هاڻو، ٻڌيم. هنڌ ڏسي هاسي ڪبي آهي، پر هاڻ جيڪي ٿيو سو ٺهيو. ايترو چوندس ته اڄ پڻ بهلوانن اڳيان منهنجو ڪنڌ هيٺ ٿيو، پنهنجي بهوقوفيءَ جي ڪم لاءِ ڪڏهن ۽ ڪهڙي سزا ملندس، تنهن ڳالهه جو مون کي سانگو ڪونهي، پر منهنجي لڳن جي لوڏ لاهي ڇڏيائون، تنهن ڳالهه جو گهڻو ارمان اٿم. هاڻ منهنجي ڀرپٽ جي ترڪ جهنڊي کي اڇي لڳا هوندا ته سندن ترارين مٿان هاڻ اڇلائي ٻرزا ڪندس، ته من ائين پنهنجي رت ڏيڻ سان هيءَ به عزتيءَ جو ٽڪو ڏوٻي وڃي!

ايدٽ: ڏاها ٿيو، ائين نه چئو. ڏلي ڪندو ته
 اڃا سڀ سڪ هوندو. توهين رکيو ڪڙي ڪٿو.
 ڪينيٽ: آءٌ رکيو توکان معافي گهرڻ لاءِ ترسيو آهيان.
 ايدٽ: ڪهڙي خطا ڪئي اٿو جو معافي ٿا گهرو؟
 ڪينيٽ: مون کان اها خطا ٿي جو آءٌ ائين وسهي
 ويس، ته تو جا ڪمزاديءَ کي مون خيس خادم جي
 خدمت جي سچ بچ درڪار ٿي هوندي.
 ايدٽ: وڃو، مون اوهان کي معافي ڏني. هڪڙي
 ڪري توهين پاڻ مون کي معاف ڪجو، جو منهنجي
 ڪري توهين هيتري تڪليف وٺي هيڏانهن آيا. پر
 ٿيو، وڃو ترسو نه. آءٌ پاڻ اوهان جو وڌيڪ قدر
 مڃيندس، جي ارهين منهنجو چوڻ مڃي هينئر هتان
 هڪدم ويندا.

ڪينيٽ: (منڊي آچي) چڱو پلا، هيءَ پنهنجي
 قيمتي منڊي وٽ، جنهن منهنجي لاءِ هيڏو جنجڻ پيدا
 ڪيو آهي.

ايدٽ: نه، اها اوهان کسي ٿي. اها منهنجي
 قدرشناسيءَ جي نشاني، منهنجي هن وقت جي ارمان
 جي نشاني، پلي اوهان وٽ هجي. پر پلائي ڪري
 چڙچوٽ ڪريو. پنهنجي صدقي نه، ته منهنجي صدقي
 سگها وڃو.

ايدٽ جي انهن لفظن هن عاشق جي دل کي ٺاري
 وڌو. تڪڙي موٽڻ لاءِ هيترو تڪيد ڪيائينس، تنهن
 مان پڪ ٿيس ته هن جو مون لاءِ سڄو ڀڄو هڏ ٿيو

ڪٽرڪي. هينئر هن مڙس کي سندس ٻنڌ جا ڀاڙا ملي چڪا، بلڪ جيڪا بيعزتي ٿي هيس، تنهن جي به چن مجراڻي ملي چڪيس. هو پوءِ ڪوڏا سنوان ڪري آيو. آفت وچان گهڙي ساعت ايڊٽ ڏانهن اڪيون کڻي، پوءِ نهي نياز ڪري، ٻاهر نڪتو. هي سڀ وقت ايڊٽ کي پنهنجي مان شان جي مڌ ڪانه ٿي پئي، جو ڌاربي مرد سان هيئن چڙواڳ ٿي ڳالهائين. پوءِ لڄ وچان ڪنڌ هيٺ ڪري تنبوءَ ۾ گهڙي ويئي.

سرڪينيت سڻيندو ويو. ايڊٽ ٿور-ويو ليڻ لاه چيو هوس، سو حڪم مڃڻ پنهنجو فرض سمجهي، هيءُ عاشق آڏامندو ويو. اڃا ٿورو اڳڀرو وڌيو ته جبل جي چوٽيءَ تان ڪي آواز ٻڌڻ ۾ آيس. پهريائين چٽي ۽ ڪاوڙ ڀري ڀؤنڪار ٻڌائين ۽ پوءِ اتي ئي اهڙي ڪيڪڙت ڪن پيس جهڙي ڪو ڪتو عذابن مهل مهل ڪندو آهي. هيءُ هينئر هرڻ کان به تڪيون چالون ماريندو، اٿي ڊوڙيو ۽ هڪساهيءَ جبل جي چوٽيءَ تي چڙهي ويو. اوڏيءَ مهل چنڊ ڪڪرن مان نڪري نروار ٿيو هو. چنڊ جي روشنائيءَ تي ڇا ڏسي ته انگنڊ جو جهنڊو ٺهي ئي ڪولا جهنڊي جو ٿيو ڀڳو ٻيو آهي ۽ ان جي ڀر ۾ وفادار ڪتو مرڻينگ حالت ۾ ٻيو آهي.

سرڪينيت سراجي ويو. هٿن مان ڪيبي ڪيري پيس. هن کي اهاڻي ڪاڏيءَ واري مٿ تي ايتري ۽ آيو ڪير جو لائوڙي ڏيئي وهو هيڏي هوڏي گهڻوئي

اهاڙيائين پر ڪا به ٻيهر ڏسڻ ۽ ڪا به آيس. هو ٻيو وڏي پنهنجي وفادار ڪٽي جو حال ڄاڻڻ لڳو. ڪٽي کي ڪاري زخم رسيا هئا، ۽ هاڻ هن جو دم درميان هو. هن پنهنجي مرئينگ ڪٽي کي پاڪر ٻاتو ته ڪٽو کيس ڏسي اهڙو خوش ٿيو، جو هڪ واريءَ پنهنجو سور وسري ويس. ڪينيت زخمن تي هٿ لائين ته هن جو سور وڌيو. ڏاڍا ڪيڪڙاڻ ڪيائين، پر تنهن هوندي به ٻچ لوڏي هن جا هٿ ٻئي چٽيائين. ڪٽي جي حالت ڏسي، سرڪينيت پنهنجيءَ حالت تي ويچار ڪرڻ لڳو: ڇي، ههڙو هڪڙو ته خواري ۽ موت مون کي منهن ڏيئي آيا آهن، ٻيو ته هيءُ منهنجو سڄو سنگتي اهڙي وقت مون کان موڪلائي ٻراوڪ ٿو ٻڌارجي، جنهن وقت ٻين سڀني جي ڦڦڪار ۽ لعنت مون تي پيئي هوندي، ۽ مون سان ڪوبه همدردي ڪرڻ وارو ڪونه هوندو. انهن ڪالهين هن مڙس جي اندر کي اهڙي جهوري لائي، جو رڻ ۽ اڇي چٽڪيو. ڏک وڃان سڏڪا ڀري ايترو زار زار رنائين، جو ڪنهن کي به جيڪر مڙس رحم اچي وڃي.

باب ستون

مڙس جي مڙسي

سرڪينٽ اڃا انهيءَ ڏک جهڙيءَ حالت ۾ ويٺو هو ته سندس ڀرسان ڪنهن چئي ۽ ڪنڀر آواز سان چيو ۽ ڪهه بختي ان مدائني مينهن وانگر آهي، جو آکاڻو توڙي پاڇاڻو ٻوي ته ٿڌ پيدا ڪري، ۽ ماڻهن توڙي سرن کي اهنج پوڄائي. انهيءَ هوندي به انهيءَ موسم ۾ قل ڦول، ڪجور ۽ ڏاڙهون گهڻي پيدا ٿين.

هي لفظ ٻڌي، سرڪينٽ واٽڙن وانگر پٺيان نهاريو. ڇا ڏسي ته حڪيم سندس پٺيان پلٽي ماري اچي ويٺو آهي، ۽ نياس وڇوڻ اهو ڀرپوڻ پيو ڏئي. هن چوڌي کي گهڻي اڃ آئي، جو حڪيم رٽندو ڏٺس. هي ٻوڙا اگهي، وري به پنهنجي مرئينگ ڪتي ڏي ڌيان ڏيڻ لڳو. حڪيم اهو حال ڏسي چيو: هنر واري جو هنر، بي هنر جي جند، اڙي بابا، جسڪا ڪام تسڪو ساڃي، اور ڪري تو لنگا باجي. - ڦٽ چٽائڻ جنگي جوڌن جو ڪم نه آهي، هر اسان ويڃن جو. ڪينٽ چيس: حڪيم سائين، هي ويچارو هاڻ اوهان جي چٽائڻ کان هري آهي. وڏي ڳالهه، ته اوهان جي شريعت موجب ڪتو پليد آهي، هوڏ هن جي دوا ڪيئن ڪندا؟ حڪيم ورائي ڏني: ڏکن مٽڻ يا جان

هڃائڻ جي طاقت جيڪڏهن ڪنهن انسان کي رب
بخشي هجي ۽ اهو اها طاقت ڪم نه آڻي، ته کيس
لعنت آهي. هاسي ٿيو ته ڏسانس ته ڪوڙا زخم رسيا
اٿس. ڪينيت ماڻ ڪري هاسي ٿي بيٺو. حڪيم
ڪٿي جا ڦٽ چڱيءَ طرح ڄاڻي، سندس ڦٽ مان ڀالي
جو ٽڪر ڪڍيو، ۽ زخمن تي ڪجهه مالم لڳائي، رسال
ٻڌائين ته رت وڃڻ بند ٿيو. ڪينيت کي چيائين: هن
ڪٿي کي پنهنجي تنبوءَ ڏانهن ٺٽڻ جي رخصت ڏيو،
ڏٺي ڪندو ته منهنجي نظر هيٺ ڇڏي هوندو. ڪينيت
ورائي ڏني: ٻلاڪ ليرس، جيڪڏهن ڇڏو ته ملڪيت ئي
تومان جي آهي، ڇو جو هن کان پوءِ مون کي نڪي
جنگيون ڪرڻيون آهن، نڪي ڪتن مان شڪار
ڪرڻو آهي.

حڪيم وات مان هڪ اکر به نه ڪڍيو، پر ٽاڙي
وڇايائين ته به حبشي غلام انهيءَ ساعت اچي حاضر ٿيا.
حڪيم جي حڪم تي هنن غلامن ڪٿي کي هنج به
ڪٽيو. ويڇاري ڪٿي کي ضعف مٿيان پاڻ ڇڏائڻ
جي طاقت ڪانه هئي ته به ڪٽڻ ورائي، پنهنجي مالڪ
ڏي نهارائين. ڪينيت ارمان مان چيس: رسوال،
الشفه توهارا منهنجا آرزو ٿاڻين وفادار دوست، هاڻ
خدا حافظ! ائين چوندي لڙڪ لڙي پيس. ڳلن تان
ڳوڙهن جون بولڊون اس نه ڪن. حبشي ڪٿو ڪٿي
ٿورو ڀرتي ويا ته ڪينيت سڏڪو ڀري چيس،
افسوس! آءٌ هن ڪٿي جوڙو به ڪين آهيان! جيڪڏهن

فرض ادا ٿي ڪندي، پنهنجي حالت هن مرلينگ ڪٿي جهڙي ٿئي ته آءٌ پنهنجا بخت سمجهان ها.

حڪيم: توهين انسان ٿي هن لاجيز ڪٿي جي حالت ۾ هئڻ جي چوڻا سڏ ڪريو؟

ڪينٽ: جيڪو ڪٿو پنهنجي فرض ادا ٿي ڪندي مرلينگ ٿئي، سو انهيءَ انسان کان اڻڀرو بهتر آهي، جو پنهنجي فرض ادا ٿيءَ کان گوشو ڪري، ساڳئي هٿ جڳ ۾ ڪٽڻ ڪٿي گهمي! حڪيم صاحب، ڏٺيءَ جيڪا حڪمت جي ذات اوهان کي بخشي آهي، تنهن سان توهين ڪرامت جهڙا ڪم ڪري سگهو ٿا، پر دل جي درد جو نڪو ويڄ نڪو طبيب، پنهنجي درد جي مون کي سڏ آهي. جنهن تن لڳي، سو تن ڄاڻي. حڪيم: توهين جي پنهنجي اندر جو سور سليندا ته ان جو به علاج ٿي سگهندو. هر هڪ بيماريءَ لاءِ ٻڪي آهي ٿي آهي.

ڪينٽ: پنهنجي اندر جا سور آءٌ ڪهڙا سليان! رات الڪلنڊ جو جهنڊو هن جاءِ تي ڪٽل هو، آءٌ انهيءَ جي سنڀال لهڻ لاءِ مقرر ٿيل هوس. هينئر جڏهن رات هاڻوڪيئي آهي ۽ صبح ٿيڻ ۾ باقي ڪا ٿوري وڃي آهي، تڏهن ڏسان ٿو ته جهنڊي جو ٽپو ٽپو پيو آهي، بيرق گر آهي، آءٌ اڃا ڪٽڻ ڪٿي جڳ ۾ پيو جيتان!

حڪيم: مون کي اوهان جي پهلواني جي خبر آهي مٿي سارائي کان سواءِ اوهين جهنڊو هٿان ڇڏڻ وارا

ڪين آهيون، پر هي ڪهڙو سبب جو اوهان جي زهره، سالر ٻئي چڙهي آهي؟ رت جو ڦڙو ته ٺهيو، پر ڌڪ جو نشان به اوهان جي بدن تي ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو اچي. ۱۰۰۰ ٺهيو، ٺهيو، توهين شايد پنهنجي نوڪريءَ تان هليا ويا آهيو ۽ اوهان جي پرڻ هيءَ مارجا ٿي گذري آهي. پر توهين جو پنهنجي جوابداري وساري، نوڪريءَ تان ٺڪي ويا هوندا، سو ضرور ڪنهن ڪلنار جي عشق جي تار توهان جي تن مان لڳل هوندي، ڀڪ ٿي ڀڪ اهو ليکيو ٿيو آهي. اها ڪا اڳڪلهي جي ڳالهه ڪانهي، اوائل ۾ ڏاڏو آدم به ائين پنهنجي زال جي هٿن خوار خراب ٿيو هو. ڪينيٽ: ائين ئي سمجهو، پر پوءِ ڇا ان جو ڪو علاج؟

حڪيم: ان جو علاج ٻيو ڪهڙو ئي سگهندو. رچرڊ بادشاهه جي غضب کان جي ڀڄڻ گهرو ته هلي سلطان صلاح الدين جي سام وٺو. ”جتي ڀڄڻ لاهي جاءِ، تي ڀڄڻ ڪم وريام جو.“ ڪينيٽ: انصاف توهان جا نه وڃائبا، جو توهين مون کي اهڙي صلاح ٿا ڏيو! اهو پوءِ اها صلاح چو نه ڏيئو ته اوهان ڦٽو ڪري پئڪو ٻڌان؟ اهو ته اڳيئي خاڪ ٿي اٿس، باقي پنهنجو دين به ٻوڙيان!

حڪيم: مون ته اوهان کي سهڻي صلاح ڏني آهي. سلطان وٽ پنهنجي ججهي هلندي آهي، ۽ هن کي

۽ سورمن جو گهڻو قدر آهي. اها ۽ مون کي خبر آهي ته اوهان جي گهر مان ٿئي آهي. اوهان جا طرفدار اڄ نه ته ميان سلطان جي پيش هوندا ۽ صالح هڪري وطن ڏي ورندا. صالح جو رتعو اوهين پاڻ هڻائي آيا آهيو، هو هينئر سلطان وٽ هلڻ ۽ ڏا اهم سمجهو؟

ڪينيٽ: صالح جو رتعو مون رسايو ته انهيءَ مان مون کي ڪهڙو سود، جو ڏسان ٿو ته ورلديءَ رات پوڻ کان اڳ آءٌ جيئري ٿي مٿن جي قطار ۾ ٿيندس، ۽ منهنجي عزت آبرو خاڪ مان ملي ويندي. حڪيم: منهنجو مطلب ٿي اهو آهي ته اوهان جي آبرو خاڪ نه ٿئي. توهين هلڻ ۽ شڪ چوڻا ڪريو؟ اوهان جي منڊليءَ وارا سلطان مان صالح ڪرڻ جون اڳيئي هڪون هڻائي رهيا آهن، رڳو رچرڊ جو ڪن ڪڙو ڪرڻ وائن. ٻي ۽ هڪ ٻانهي هڻو. اوهان کي شايد ويسه نه ۽ اچي ۽ هر آءٌ اوهان کي اها ڪڙڪ اڳيئي ڏيئي ٿو ڇڏيان ته فرنگستان ۽ ايشيا جي جوڌن جي وچ ۾ جيڪو عهد نامو ٿيو آهي، تنهن تي رواجي ٿئي هئڻ بعد ان سان جو سلطان سڱ جي مهر هڻندو، ۽ رچرڊ بادشاهه جي سؤٽ ايڊٽ هن جو حرم سينگاريندي.

حڪيم جي وائڻ هي پويان لفظ ٻڌي، سرڪينيٽ جو سڄو منهن ٽاسي ٿي ويو، پر وري ۽ هن جي سموري پٺ وٺڻ لاءِ ڪاوڙ روڪي، هن ڪمان

پڄاڻين : اهو ڪهڙو عيسائي آهي جو اهڙي ان رهندي
 سڱ ٿيڻ جي اجازت ڏيندو؟ مون کي هڪ آهي ته
 عيسائي مذهب جو ٿاهو ٻار ۽ اهڙي شهرت جي ڪم
 لاءِ نفرت ظاهر ڪندو. حڪيم چيس : سائين، توهين
 ڪهڻو پٽلا آهيو. خود فرانس جي بادشاهه فلپ ۽ رچرڊ
 بادشاهه جي ٻين طرفدارن جي اها مرضي آهي ته سڱ ڪڍي،
 ٻئي ڌريون هئا ۽ کير ڪڍڻ ۽ وڃڻ ته وڌيڪ رت ڇاڻ
 نه ٿئي. اها مائٽي ٿورڻ ڏينهن کان سجهي پئي. ٿاڻر
 جي هادري، رچرڊ بادشاهه وٽ انهيءَ مائٽيءَ چورڻ
 جو ڪم هئا تي ڪٺيو آهي. هاڻ جڏهن ڪالهه اچي
 اتي پئي آهي، تڏهن توهين سلطان وٽ هلڻ ۽ شڪ
 چوڻا ڪريو؟

هيءَ ڪالهه ٻڌي، سرڪينٽ کي تنهن کان چوڻي ۽ ٽائين
 هاءِ لنگي ويئي. حڪيم کي چيائين : توهان رچرڊ
 بادشاهه کي چڙايو ۽ منهنجي هڪ جنگي سردار کي
 چڱو ڀلو ڪيو، تنهنڪري ۽ اوهان جا اهي ڪٺ
 ڪٺي، هينئر غم ڪاٽي، ٿري ٿو وڃان. توهان کان
 سواءِ ٻيو ڪو اهڙي ڪالهه ڪري ها ته جيڪر ڇپ
 ڪبي ڪڍائين ها. توهان جا جڏهن اسان جي
 تي احسان آهن، تڏهن آءٌ به اوهان جي احسان ڪري،
 اوهان کي صلاح ٿو ڏيان ته اوهان جي ٻهر مان
 جيڪو رچرڊ بادشاهه وٽ اها مائٽي چورڻ وڃي،
 تنهن کي چئجو ته ڪو سئالو زرم ڏيکي وڃي،
 رچرڊ جي جنگي ٻيڙ جو ڏک جهلي سگهي، نه ته هو

هن کي اوهان جهڙي حاذق حڪيم جا به هٿ پهچي
ڪين سگهندا. حڪيم چيس: تڏهن چئبو ته اوهان
کي سلطان وٽ هلي ڪان عار آهي. اوهين پنهنجي
جان بچائڻ جي نٿا ڪريو؟ آءٌ وري به اوهان کي
چوان ٿو ته پرلڏيءَ کان پاسو ڪجي، ۽ هاڻي پنهنجي
پير تي ڪهاڙو نه هڻجي. سرڪينيٽ چيو: ائين ڏلي
نه ڪندو جو آءٌ پنهنجي پير تي هاڻي ڪهاڙو هڻندس.
پر اهو به ٻڌائي ٿو ڇڏيانو ته ڏوه ڪري پوءِ سزا
کان پاڻ بچائڻ لاءِ ٻچ هاڻي. ٻچن ڪاٺرن جو ڪم
آهي. اهو ورياسن جو وڙڻي نه آهي. مون کي اهوئي
ارمان آهي ته توهان جهڙو ماڻهو، جنهن وٽ وفاداريءَ
جو قدر اجهو اهو آهي، تنهن وٽ منهنجي وفادار
ڪتي جو ڪهڙو قدر ٿيندو؟ حڪيم چيس: جنهن
پنهنجي زبان مان اهڙا لفظ ڪڍيا، تنهن چئبو ته
پنهنجي بخشش موٽائي ورتي، پر اسان حڪيمن جو
اهو لائق نه آهي ته ڪنهن بيمار کي چٽاڻڻ ڌارن
پاڻ وٽان ڪڍي ڇڏيون. هاڻ يقين چائجو ته جنهن
وقت ڪٿو چئو، تنهن وقت توهان جي حوالي ڪندوسائس.
سرڪينيٽ چيس: سچ اٿس. منهنجي موت اچڻ
۽ هاڻ ڪا دير ڪانهي. آپ اڪين ٻيو ڏسجي،
تنهنڪري هينئر بازن ۽ شڪاري ڪٿن بابت ڳالهين
ڪرڻ. وقت وڃائڻو نه اٿم هينئر مون کي ڇڏيو
ڪا گهڙي پنهنجن گناهن لاءِ ٻهتا ڪري پنهنجو
پاڻ ڏلي کي پرڻان حڪيم چيس: اوهين پنهنجيءَ

هوڏ تي بيٺا آهيو تنهنڪري اوهان کي ڪي وڌيڪ
چوڻ واجب نٿو سمجهان، هاڻي توهان جي قيامت
مون کي بلڪل ويجهي پيئي نظر اچي. ائين چئي
حڪيم هليو ويو. سرڪينٽ وري سموري ڪالاهه تي
ويهي ويچار ڪيو. جنهن وقت ايڊٽ جي مائٽي
جي ڪالاهه پاد پيس، تنهن وقت پيون سڀ ڪالهيون
وسري ويس. اول هن جو اونو اچي لڳس. هن
پوءِ پنهنجي مٿي مان زرم داري هول لاهي ڦٽو ڪيو،
۽ ٽڪري تان ٽڪڙو ٽڪڙو هيٺ لهي، بادشاهه
جي تنبوءَ ڏانهن ولا ڏيندو ويو.

صبح جي مهل هئي، وچرد بادشاهه اڃا نند ۽ هو
ته ٻاهر آواز ٿيو، جنهن مان سمجهڻ ۽ آيو ته ڪو
هٿيار پنهوار پهريل جوان تنبوءَ ڏانهن ٽڪڙو ٽڪڙو
وڌاڏو ٿو اچي. سرٿامس اوڏي مهل بادشاهه جي
پر ۽ ستو پيو هو. هن اهو پهري جو آواز ٻڌي، اڃا
هڪاريو ٿي ته ڪير آهي؟ ته ايتري ۾ مٿل چيتي
وارو سردار ڏاڍو غمگين حالت ۾ تنبوءَ ۾ گهڙي آيو.
هي ۽ جو اجازت ڌارن اندر آيو، سا ڪالاهه سرٿامس
کي نه وئي. هن کي چيائين: سرٿامس، اوهان کي
اهڙي پيچاءِ حجت ڌارڻ نه ڪيندي هئي! اني بادشاهه
جا ڪيو. هن جوڌي کي ڏسي، سرٿامس کي چيائين:
سرڪهنيٽ لڪ جنگي جوڌن وانگر پنهنجي بهري جو
سماچار ٻڌائڻ آيو آهي، تنهنڪري هو جي پٺان ڊپ ڊاهه
اندر لنگهي آيو آهي، ته ڀولو ڪونهي. بادشاهه هو ۽

استري تان اٿي ڪڙو ٿيو، ۽ هن جوان ڏي مهر ڪري
چيائين: سرسڪاٽ، اوهين پنهنجي ايمان جي سلامتيءَ
سان بهري ڏيڻ جي خبر ٻڌائڻ آيا آهيو؟ اسان کي
پنهنجي دل ڪري اڳيئي خاطري آهي ته انگلنڊ
جو جهنڊو رکيو هئا ۽ ٽڙ ٽڙ ٿي وڃن ٿا ۽ دشمن جي
ڌرن پالمراد پيئي ڏڪندي، توهان جهڙي جوڌي
مؤس جي بهري ڌارن تي سلامت بچو هوندو.

ڪينيٽ: اڄ کان وٺي مون کي مانجهي مؤس
جي قطار ۾ ڪو ڪوڙ ليکيندو. اسوس! منهنجي
پهلوانيءَ جي پڄاڻي ٿي وڃي. مون نڪي خبرداريءَ
سان، اڪي ايمان جي سلامتيءَ سان پهرو ڏنو. انگلنڊ
جو جهنڊو ڪڇي ويو.

بادشاهه: جهنڊو ڪڇي ويندو ۽ اوهين جيئرا
جا ڪندا اسان تائين اهو سماءُ پهچائڻ ايندا! ائين هرگز
نه هوندو. اوهان جي منهن تي هڪ رهنڊ به ڪانهي
(شوڪجي) زبان بند ڇو ڪئي اٿو! سچ ڳالهائو.
بادشاهن سان مسخريون ڪرڻ واجب نه آهن. اوهان
جي اهڙيءَ بيهوديءَ همت لاءِ به اسين اوهان کي
معافي ڏينداسين، جي رڳو ايترو چوڻا ته اوهان اڳهڻو
ڪوڙ ٿي ڳالهائو.

ڪينيٽ: (زور سان) ڦيلا، آءُ ڳالهائيندس ڪوڙا
پر لهيو، مون کان اٿي آهي، تنهنڪري هينئر مون
کي سڀڪجهه صبر ڪري سٺن ڪهرجي. ڪوڙ ڳالهائڻ

ڪميٽن ۽ ڪائون جو ڪم آهي، تنهنڪري وري
 مان چوان ٿو ته مون سڀ سچ ڪالهايو آهي.
 بادشاهه: (چڙ مان) ڏٺي ٿو چالي... (ڪاوڙ
 روڪي) سرٿاس، اوجا کي سبب شايد مغز جاء نه
 اٿس، باقي سندس پهلو اٿي ۽ اسان کي شڪ ڪونهي.
 اها ته ٿيئي نه آهي ته هن بهادر جي ٻيئي جهنڊو ڪڍي
 ويندو، پر تڏهن به خبر ته ٺهي اچي، ها ٻئي ڪنهن
 کي موڪل ته سمورو سماه آڻي ٻڌائي.

اهڙي ۾ بادشاهه جو هڪ ٻيو مقرب سرهينري
 ڊوڙندو آيو ۽ رچرڊ اڳيان رڙ ڪري چيائين: قبل،
 جهنڊو ڪوڪڙي ويو آهي ۽ جنهن سردار پهرو پئي
 ڏنو تنهن کي به شايد ڪو ماري ويو آهي! اهو
 انومان هن ڪالها، مان ٿو ڪڍجي، جو جنهن هنڌ
 جهنڊي جو ٽٽل ٿيو پيو آهي، تنهن هنڌ رت جو دٻو
 ڏسڻ ۾ پيو اچي. اتي ڪينيت تي نظر پيس ته وائڙو
 ٿي چيائين: اڙي، هي هتي ڪنهن کي بيٺل ٿو ڏسان!
 رچرڊ بادشاهه جو هن وچان اٿي پنهنجي جنگي تير
 هٿ ۾ کڻي، ۽ چيائين: اهو دغا باز آهي ۽ هن کي
 ائين قتل ڪيو، جيئن ڪنهن دغا باز کي ڪرڻ چڪائي.
 ائين چئي ڏک هئڻ لاه تير مٿي کنڀائين. مڪات
 سردار مٿي اگهاڙو ڪنڌ هيٺ ڪيو، چپ پيڙيو،
 ٽپ ٿيو بيٺو هو، اندر ۾ عبادت پئي ڪيائين. بادشاهه
 جيتوڻيڪ ڏک هئڻ وارو هو، ته به هن جي ههڙي
 همت ڏسي هڪ واري هٿيار ڪري هوٽ ڪيائين.

سرهيڙي کان پڇيائين: تو اتي رت ڏلو؟ وري
مڪات سردار ڏي منهن ڪري چيائين: اسان پنهنجي
اڪيڻ توکي بهادريءَ سان لڙندو ڏلو آهي. سچ چو ته
جيڪي رهن جهنڊو چورائڻ آيا، تن مان تو ٻن کي
ماريو، يا هڪڙي کي؟ رڳو ايترو کڻي چئو ته جهنڊي
ٻجائڻ لاه تو ڪنهن کي هڪڙوئي ڏک هنيو، ته پوءِ
اسان توکي جان بخشي. پوءِ جيڏانهن وڻهي تيڏانهن
انهيءَ ڦڪاريل حالت ۾ هليو وڃي.

سرڪينيت مردانگيءَ سان چيو: قبل، توهان
مرن کي ڪوڙو ڪوٺيو آهي، سو توهان مون سان
ناحق ڪيو آهي. سچي ڳالهه هي آهي ته جهنڊي جي
ٻڄاءَ ۾ فقط هڪ مسڪين شڪاري ڪٽي پنهنجو رت
کاڙيو آهي. ڪٿو پنهنجي خاوند کان وڌيڪ خبردار
۽ وفادار هو، ۽ جو ڪم سندس ڏئي ڦٽو ڪري ويو،
تنهن تي هو توڙ تائين قابو رهيو (۱).

اتي بادشاهه تهئي ٻاهه ٿي ويو. جولان وچان هٿيار
کڻي، غز ۾ ٿي هنياڻيس ته سرنامس اچي وڃ ۽ پيو،
۽ چيائين: قبل، ههڙي ڀاڪ مڪان ۾ پنهنجي مبارڪ
هٿن سان اهڙو ڪم نه ڪريو. سائينجن ساڻي سٺي
چٽڪ ڪئي. انگلنڊ جي ڏچا جو ڌارين کي ڪهڙو
قدر پوندو؟ هي سڪالينڊ جا ماڻهو رڳو ڏن جا
نوم آهن. ڏورانهان ڏاڙهي، اوربان ڪڪ. زبان

جي لڙاٽ گهڻي هئي ڇاڻ، هر ڪم ڪرڻ جو منجهن
 سوجهرو ڪونهي. بادشاهه چيس: تو برابر سچ ٿي چيو
 پر اسان نٿي ڀانيو ته هيءُ ڪو اهڙو ويل هوندو
 تحقيق اسان کي اها ڳالهه وسارڻ نه ڪهندي هئي ته
 ڪيئن سڪائيندڙ جي بادشاهه وليم اسان کي دوکو ڏنو
 هو. هو، ديني لڙائيءَ لاءِ لشڪر جي ڀرتي ڪرڻ جا
 دلاسا ڏيئي، پوءِ ڪنڌ کڻي وهاڻو ڏيئي ويهي رهيو،
 هن ٻيڙيءَ ڇاڙهي ٿرهو ڪڍيو، ۽ هين جا هي حال، جو
 انگلنڊ جو اڄ ڪنڌ هيٺ ڪرايو اٿس.

سرڪينيٽ پنهنجي سڪائيندڙ جي حاڪم جي ڪلا
 ٻڌي چيو: ٻيلا، سڪائيندڙ جي وليم بادشاهه اوهان سان
 هرگز دغا نه ڪئي هئي. حالتون اهڙيون اچي پئيون
 جو هو لشڪر جي ڀرتي ڪري نه سگهيو.

بادشاهه ڪاوڙجي چيس: بيشرم، زبان بند ڪرا
 وري ٿامس ڏي منهن ڪري چيائين: اسان کي هن
 مالھوءَ جي هلت تان گهڻو عجب ٿو لڳي. هيءُ بزدل
 يا دغا باز آهي، ته به جنهن وقت اسان کيس ڏک ٿي
 هنيو، تنهن وقت ائين مڙس ٿي بيٺو جو ڄڻ ته اسان
 کيس سرداريءَ جي ڀڳت ٿي پهراڻي، جيڪڏهن ڪو
 تر جيترو ڀڄي ٿيس ها، يا جي رڳو ڪو لڳ ڀڳ ڪيس
 ها، يا اک ٽڙ ڪيس ها ته انهيءَ ساعت سندس مغز
 ڀڄي هرزا هرزا ڪريو ها. پر جو نڪي ڊڄي ٿو،
 نڪي ٻاڻ بچائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو، تنهن تي
 پنهنجي تبر هلائڻ اسان کان به ڪانه ٿي ٿئي. هن مڙس

جي مڙسي ڏسي اسين ته حيران ٿي ويا آهيون. ڪجهه وقت ماٺ ٿي ويئي. نيٺ ڪينٽ زبان چوري چيو: تبلا بادشاهه: هاڻا نيٺ زبان کلي اٿيئي؟ هاڻ جي معافيءَ جو طلبڪار آهين ته اها معافي اسان کان نه، پر ڏئيءَ کان ڪهر. تو پنهنجي قصور ڪري انڪنڊ جي رسوائِي ڪئي آهي. اسين جو ڪر اهڙا قصور پنهنجي سڳي ڀاءُ کي به معاف ڪين ڪريون.

ڪينٽ: مون کي ڪنهن هندي کان معافي گهرڻي ڪانهي. مون کي سڄي سائينءَ کان توهه طلبو آهي. ڏئيءَ کان معافي مڱڻ جي مهلت به جي نه ڏيندا ته اها ڳالهه هن وقت اوهان جي اختيار آهي. هو باجهارو پنهنجي باجهه سان منهنجا ڏوهه ڀاليهي مڙهندو. توهين مون کي هينئر ئي ماريو يا ڪجهه مهل کان پوءِ قتل ڪرايو، ته اها اوهان جي مرضي. هر ڀلائي ڪري گهڙيءَ بل ج مهلت ڏيو، جو پڇاڙيءَ ۾ ڪا ڳالهه چولي اٿر.

بادشاهه: ڇو، جيڪي چولو اٿيئي؟

ڪينٽ: مون کي جيڪي چولو آهي، تنهن ۾ خود انڪنڊ جي شاهي گهراڻي جو واسطو آهي. اهڙي ڳالهه اوهان جي مبارڪ ڪنن ڌاران پئي ڪنهن جي ڪنن تي وجهڻي نه اٿر.

بادشاهه: (پنهنجن مقربن کي) چڱو، اوهين پاسي ٿيو.

سرهينري حڪم مڃي هليو ويو، هر مڙناس

چٽر بونئي ڪين.

لامس: حضور، هڪواري نتيجائو ۾ ڏراو، پوءِ
 ۾ ڪيئن ٿا مون کي حڪم ڏيو، ته هن ڪهڙي سڪاٽ
 وٺ اوهان کي اڪيلو ڇڏي وڃان؟
 بادشاهه: (ڪاوڙجي) هيءَ دغا باز بڪي سراسان کي
 ڇا ڪري سگهندو؟

لامس: قبلا، توهين بي مزي ۽ ڪم هٿيار، هيءَ
 ڏٺو، توهين زرم دار، پوءِ هن وٽ آءُ اوهان کي اڪيلو
 ڪيئن ڇڏي وڃان؟

ڪينيٽ: (بادشاهه کي) فڪر نه آهي. ڀلي اينو
 هجي. هيءَ وري ۾ نيڪايت آهي، تنهنڪري هن جي
 روبرو آءُ اوهان کي ٻڌايان ٿو ته دغابازيءَ جي چار
 حضور جن جي چوڌاري وڃائجي ويئي آهي.
 بادشاهه: اها اسان کي اڳهڙي سڏ آهي. تون پنهنجي
 ڳالهه ڪر.

ڪينيٽ: آءُ جنهن دغابازيءَ جي ڳالهه ٿو ڪريان،
 ما اهڙي آهي جو انگلنڊ جا هڪ سؤ جهنڊا ڪڇي
 وڃن، ته ۾ توهان کي انهن جو ايترو ارمان نه ٿئي،
 جيترو جيڪر انهيءَ ڳالهه جو ٿئي. (هڪي) مون
 شا-شا-شاهزادي ايڊٿ...

بادشاهه: ڇا ڇا، شاهزاديءَ بابت ڇا ٿو چوين؟
 ڪينيٽ: ڇا جوان! اوهان جي شاهي خاندان جي
 آرو خاڪ ڪرڻ جي ست سئجي ويئي آهي. اها
 رٿ رڻي اٿن ته شاهزادي ايڊٿ جو سڱ سلطان
 صلاح الدين کسي ڏيئي، هن کي سرچائجي ۽ عهدنامي

تي صحيح ٻاراڻجي. پر آءٌ دلي بادلي ٿو چوان ته آءٌ
عيسائي مذهب وارن تي هڪ وڏو ڪلڪ ٿيندو،
انگلينڊ جي آبرو انهن ڏي به ويندي.

سرڪينيٽ ڀانيو ته هيءُ ڦاٽ ڦاڙيندس ته بادشاهه
پنهنجي طرفدارن تي ڏمريو، پر هن اٿلو مٿس چوڻ
چڏيو ۽ چيائين: به شرم، اها پنهنجي زبان بند رک.
وري جي شاهزاديءَ جو نالو پنهنجي پليد زبان سان
ڳهندين ته تڏهن انورين سان تنهنجي چپ چلارائي
چڏينداسين. ڪميٽي، دغا ٻازا اسان اڳيئي سمجهيو هو
ته تو پنهنجي ڪنهن وڏيءَ نالائقيءَ ظاهر ڪرڻ لاءِ
اڪيون مٿي ڪنيون هيون. تو اسان سان هيڏي دغا
ڪئي، ته اسان توکي آبروءَ وارو سمجهي، توکي
ڳالهائڻ جو وجهه ڏنو. پنهنجي بدناميءَ جو ٻاڻهي
ڏڪر ڪندي توکي وات ۾ ٿوڪڻا نڪرڻ ڪهندا هئا.
توڪي پنهنجي مرم ته ڪونه ماريو، اٿلو مٿس ڪي،
اسان جي شاهزاديءَ جو نالو ائين ٿو ڳهنين، جو ڇڻ
ته تون سندس روادار آهين، تنهنڪري توکي سندس
هيڏو تاءُ ٿو اڀري! اسان جي سوڻ سلطان سان پرڻجي
يا پنهنجي نيات ۾، ته انهيءَ ۾ تنهنجو ڇا؟ اسان جا
شهزادا جوانتيون ڏين يا حرقت جي چار پڪوڙين، ته
ان ۾ تنهنجي ڪا ربيع ڪو خريف؟

سرڪينيٽ بهادريءَ سان چيو، سچ، منهنجو واسطو
ڪونهي. منهنجي لاءِ هيءُ دنيا هاڻ ڪا گهڙي ساعت
مس آهي. سر وٺي ڪان پوءِ سچ اڀري ته اڀري،

له نه نه مهه. پر ايترو چوان ٿو، ڪامائيءَ جي
اڏيءَ اڳيان ڪنڌ جهڪائيندي به ايتري چوڻ
کان ڪين ڪسندس، ته پنهنجي ساري ڪُل کي ڪڇو
لائيندا، جيڪڏهن شاهزادي ابدت جي شادي...

بادشاهه هن کي ڳالهائڻ جي وچ ۾ روڪي،
پنهنجي جنگي تبرهه ۾ ڪٽي، ۽ چيائين: خبردار!
هن جو نالو نه ڪنهن هڪڙو ٻل به هن جو خيال دل
تي نه آڻ. اتي سرڪينٽ عشق جي آليل وڇان چيو:
هن جو نالو نه ڪنهن ۾ هڪڙو ٻل به هن جو خيال
دل تي نه آڻيان! بادشاهه سلامت! آءٌ ڏٺيءَ سڳوري
جو سڻهن ڪٿي ٿو چوان ته مرڻ گهڙيءَ تائين انهيءَ
مٺيءَ جو نالو آچاريندس ۽ سندس سهڻيءَ صورت جو
دل تي ڏهان ڌاريندس. توهين پنهنجي جنهن طاقت تي
هڏو ٿا، سا ٻي منهنجي آگاهڙي پيشاليءَ تي آزمائي
ڏسو ته مون کي ائين ڪرڻ کان روڪي سگهو ٿا؟
اتي بادشاهه هڪاري اچي مٽيو، پر هن کي ڏک
هئڻ کان هاڻ روڪيائين. سگهوئي ڪنهن اچي خبر
ڪئي ته راڻي پٺي اچي. بادشاهه چيو: ترسابوس،
ترسابوس، اندر اچ نه ڏيوس. هتي جيڪي وهي
واهري پيو، سو زالن جي ڏسڻ ٻڌڻ وٽان نه آهي.

بادشاهه پوءِ سرٿاس کي حڪم ڏنو ته هن کي
پٺي تنبو ۾ وٺي وڃي نظربند رک، جو جلدئي جلاد
جي حوالي ڪيس. هڏيءَ ۾ هن جي آرو نه وٺي،
بل ته مرڻ مهل به جنگي جوانن واري پوشاڪ

مر تي هجيس. جلاد جي حوالي ڪرڻ کان اڳ ڪو
بادري به گهرائي ڏجانس ته ڀلي ته هن جي اکيان
ڏوهه - پاس ڪري.

سرٿاس خوش ٿيو جو بادشاهه سرڪينيت جي
خون ۾، تنهنجا هٿ نه رڱيا. هو انهيءَ دم هن
بد نصيب عاشق کسي ٻئي ڪمري ۾ وٺي ويو.
سرڪينيت سگهوئي قيدين وانگر زنجيرن ۾ قابو ٿيو.
هن هاڻ دنيا سان ڏهي ٿوڙي، هاڻ ڪٿي هروردگار
کي پرڻيو. رب جي رضا مٺي ڪري ٻئي مڇيائين.
هن کي هيئن مرڻ لاءِ تيار ڏسي، سرٿاس جي دل
وگهرڻ لڳي. هن کي چيائين: جيڪڏهن اوهان جي
مرضي هجي، ته آءٌ اوهان لاءِ ڪجهه چؤچاءُ ڪريان؟
ڪينيت چيس: بلڪل نه. آءٌ نه ڪجرامن وانگر نوڪري
نان پڇي ويس، تنهنڪري مر ته جوکي سزا مليو.
هاڻ جڏهن جلاد به تيار آهي. تڏهن سسي ڌڙ کان
ڌار ٿيڻ لاءِ تيار آهي. ڪينيت جي انهن لفظن سرٿاس
جي دل هيڪاري مڇيائي. هن حيرت ۾ ٻئي چيس:
مون کي ته هيءُ سموري ڪالو، هڪ ڪجهارت وانگر
ٻيئي نظر اچي. اوهين نامڪيا بهوان آهيو، تنهنڪري
ائين ڪين چئبو ته ڪو اوهين ڪاٺرن وانگر ڊڄي،
نوڪريءَ تان پڇي ويا هوندو؟ ائين به ڪين چئبو
ته اوهان کسي دل ۾ ڪا دغا هجي. دغاوازن
جي شڪل ئي ٻڌري. ڪوبه دغا باز ماڻهو اوهان
وانگر هيئن ماٺ ميٺ ۾ مرڻ ڪين قبوليندو. هتي

تہ ڪو ٻيو رولو ٻيو ڀانئجي متان! ڪنهن اهلا جي
 آه ٻڌي، هن جي مدد لاءِ ويا ؟ ٻڌيان جهنڊو ڪڇي
 ويو؟ يا ائين آهي ڇا تہ ڪنهن جي ناز ڀريل ائين
 اوهان جي دل ڏٺاري؟ سرڪينٽ، مون کان شڪ
 اءِ ڪريو. پادريءَ جي اکيان ڏوھ۔ پاس ڪرڻ
 بدران مون سان چٽلو. مون سان سڄي ڪريو تہ آءُ
 قصو ٺاهي وڃهان. وڃرڻ بادشاهه ٿري کان هوءَ جهڙو
 مڪن، هن کي آءُ ٻڌي پڇائيندس۔ سرٿامس ساڻس ڏاڍو
 مٿو ماريو. ٿڌيون ڏيئي، ڪوسيون ڏنائينس، پر هن
 عاشق پنهنجو راز نه سڀيو. وصل جي وعدي بدران
 هن جي حق ۾ قتل جو وعدو ٿي چڪو تہ، هيٺون
 نه هاريائين، اڏي تہ اڏيڻ لاءِ سرسپرائي آيو.

باب اٺون

سورمي لاه مفارهن

رچرڊ جي راڻي وڏگهراڻي هئي. حسن جي ٻه
ڪاڻ هئي. جهڙي هيس ڇهڙي صفا، تهڙا هٿس روڻ
ملا. هو ايڪيهن ورهين جي ڄمار جي هئي، پر هاڻي
اهڙي هيس جو ڏسڻ ۾ گهڻو لڏي پئي آئي. سپاه
۾ اڃا ٻاراڻو هوس. بادشاهه مٿس اڪن چڪن هوندو
هو ۽ سندس سڀ آرا انڪل سهندو هو. راڻي ۾ کيس
گهٽ ڪين گهرندي هئي. بادشاهه جو پاڻ تي پيار
ڏسي، مٿس ججهي حجت هلائيندي هئي، پر سندس
شوڻ سپاه جي ڪري وقتي کانئس ڪن ۾ هڻندي هئي.
بادشاهه جي سوڻ ايڊٽ ۾ نهايت حسين هئي.
سونهن سوڻا ۾ راڻيءَ جي مٿ هئي ۽ عقل ۾ پاڻ
کانئس ٻه رتيون سرمن هئي، جنهنڪري بادشاهه
اڪثر انهيءَ دانهن ڏنداگير سان صلاح مصلحت ڪندو
هو. بادشاهه جو هن جي راءِ کي گهڻو وزن ڏيندو
هو، تنهن سبب راڻي هن سان ساڙ يا وير نه رکندي
هئي. سڀني ۾ ڪڏهن ايڊٽ جو مٿو نه گهرائين،
پر سپاه جي چلولي هئي، تنهنڪري ڪا به بيڪاهه ساڻس
چرچو ڪونه ڪري، پنهنجي دل ولدراڻهندي هئي.
سرڪينٽ جي ايڊٽ سان ماليئي محبت هئي، سا

ڪالھ رائي ۽ سندس سھيلين کان گجھي ڪانه هئي .
 سرڪينيت جي الفت جا اڇاڻ هو ٻريان ئي سھي
 ڪندھون هيون ۽ ايڊٽ اڪيان هن جون ڪالھيون
 ڪري، هن کي ورائي وٺنديون هيون . ڪڏهن ته
 ايترو ته ڪٿ ڪنديون هوڻ، جو هو وڃاري ٿڪي
 ئي ڪنڌ کڻي هيٺ ڪندي هئي، ۽ بعضي ته خفي
 ٿي هوندي هئي . انهيءَ هوندي به رائيءَ جا منجهس
 ٻران هوندا هئا ۽ ڪڏهن به پاڻ کان پاسي نه ڪندي
 هيس، جڏهن اينگاديءَ جي مٿ ۾ بادشاهه جي چوڻ لاءِ
 سڱا سڱن ويٺي هئي ته ايڊٽ کي به پاڻ سان آيو
 هئائين . مڙهيءَ ۽ ڦيرن ڏيندي ڪينيت جي ٻين
 وٽ، ايڊٽ گل ڪيرايو هئا ته اهي رائيءَ جي ڪ
 سھيليءَ ڏٺا هئا، ۽ رائيءَ سان اها ڪالھ ڪئي هئائين .
 رائيءَ سمجهيو ٿي ته امان جي وڃڻ کان پوءِ ڪينيت
 ضرور ايڊٽ بابت خيال ٻيو ڪندو هوندو، سو هن
 جي خيال ۾ پئنگ وجهڻ لاءِ ٻن چاٻڙن کي ٻھاريءَ
 ٻاڻن جي ٻھائي مڙهيءَ ۾ موڪليو هئائين . الھيءَ چرچي
 مان پوري ڪانه پئي هيس، سو هيٺر ايڊٽ سان
 روشني ڪرڻ لاءِ سرڪينيت ڏي چاٻڙن هٿان ڪوڙو
 نياپو موڪليو هئائين، پر هاڻ ڪل مان ڍل ٿي پئي .
 جنهن رات سرڪينيت ٻھرو ڇڏي، ايڊٽ ڏي ويو
 هو، تنهن رات رائيءَ ۽ سندس سھيلين گھٽا ٿي ڪانه
 ڪئي . ايڊٽ کسي پُون پُون ڪري اچي ورتائون .
 ان وقت هن، سندن سڱن ۽ سڱون جو سانگو ڪونه

ڪيو. هن کي اهاڻي گهڻي هڻي ته شل هن ويچاري جي سک سان رهجي اچي. صبح ٿيڻ سان ڪنهن داسي کي سماءُ لهي اچڻ لاءِ ڊوڙايائين. هن اني ئي اچي ٻڌايس ته جهنڊو ڪم ٿي ويو آهي. ٻهريدار جو ٻتو ڪونهي. ڪالهم ٻڌڻ شرط ايڊٽ جا ڍڪر لڳي ويا. اڪين اڳيان اونڊم اچي ويس. اني هڪ سهيلي سڏندي آئي، چيائين: ڦهر ٿي ٿو چڪي، ڪو بلو پيش ڪريو، نه ته راه وڃندي. ڪولڊر ٿو ڪسجي! ايڊٽ کي اڳيئي ٻئي ڀروڻ پيا ته اڄ خير ڪونهي، ما لڄ لاهي رائيءَ جي ڪمري ۾ لنگهي ويئي. اڪين مان اٿسا ڳوڙها ڳاڙيندي چيائين: تنهنجي انڌي رونشي مان هي انگور نڪتا آهن، هاڻ بادشاهه کي ڪيئن به باز آئي، هن ويچاري تان آئي بلا ٿار.

ڪالهم ٻڌڻ شرط رائيءَ جون ٻه ٻه ويون ڇهه به ويون. پنهنجي ڪمي تي ڏاڍو پڇتائڻ لڳي. وري به پنهنجي دل کي ڪوڏ ڏيئي، ايڊٽ کي چيائين: تون دل ڊهليءَ ۾ رک، سڀ سڻائي ٿي پوندي، اتي هڪ ٻي سهيليءَ اچي چيو: اڃا قتل ڪونه ڪيو اٿنس، پر جلاد اچي ويو آهي. سگهو ويچاري جي ڪا واهر ڪريو، نه ته هن جي هچا اسان تي پوندي.

جلاد جو نالو ٻڌي ايڊٽ ڪاراجي ويئي، رائيءَ کي به لڳن. اچي مياڻو ٻيو. سرڪميٽ لاءِ سڪائون سڪن لڳي. ايڊٽ چيس: سڪائون ٻلي سک، پر بهريائين پنهنجو ڪو ٻوڙو پار. اني هڪ داسيءَ چيو: رائي صاحب،

ايدٽ ويچاري سچ ٿي جوي. ٽٽي ۽ وهندي اوھين وڃي
وڃ ۽ ٻٽو، نه ته وڏو ڪلور ٿي چڪندو. راڻي ۽ چيو:
آءٌ هيٺر ٿي ٿي هلاڻ. مون کي نئون وڳو ڏيو ته اهو
ڍڪي وڃان. ايدٽ آسالك نئون وڳو آئي ڏٺس.
راڻي تڙ ٽڪڙ ۽ ڪپڙا ڪيا ۽ وارن کي جهڙو تهڙو
ٺاهي، هان لاءِ تيار ٿي. ايدٽ کي چيائين: بادشاهه
جوشل رخ سولو هجي ته هن کي باز آڻڻ پري ڪولهي.
اتي ئي پنهنجن ڪپڙن ڏي ٺهاري چيائين: هي ڇا
مون کي سائي رنگ جو وڳو ڇو ڏيڪايو آئيئي؟
مون کي آسماني رنگ جو وڳو سولهندو آهي، ۽
بادشاهه کي به اهو وٺندو آهي.

ان ايدٽ کي ساڙ لڳا. راڻي ۽ کي چيائين: هوڏانهن
الانجي ڪهڙو ٿي چڪو هوندو، ۽ هتي تون
پنهنجي ويس وڳي جي ڳالهه ڪئي پئي ٿاڻائين. هان
تون ويٺي هج، آءٌ ٿي بادشاهه وٽ لنگهي وڃان.
هيٺراڏينهن منهنجي منهن تي سرم جي مهر لڳل هئي،
هر اڃ هڪ بهادر جي حياتي ۽ بچائڻ لاءِ آءٌ اها
لوڪاڻي لڄ لاهي ٿي ڦٽي ڪريان. مون ستياڻي جي
ست جي اوهاڻ سڀني کي سڏ آهي، انهي ۽ هوندي به
جي مون کي ڪنهن ڏکيا ڏوراها ڏنا ته آءٌ لوڪ
جي ڪلا ۽ خواري جي ڪاري سر تي ڪٽندس، هر
هن بي قصور جي حياتي ضرور بچائيندس. ائين انگلنڊ
جي لڄ ٻت سان رهجي ايندي، نه ته هن ڪونڊر جو
ڪوس اسان جي ماري ۽ قوم تي هڪ ڪلڪ ٿيندو.

ائين چئي، ايڊٽ هلي ٿي ويئي. رائيءَ چيس: ٻيهر، آءٌ ٿي هلاڻ. الهيءَ دم رائيءَ هڪ وڏو ڪهڪهو ٻانو جنهن ۾ سينگار جون سڀ ڪهڻايون ڍڪجي ويون. هوءَ پوءِ ٻي سهڻايون ۽ ٿورا هٿيارن پنهوارن سان پهريدار پاڻ سان وٺي، ٽڪڙي ٽڪڙي بادشاهه جي تنبوءَ ڏي ويئي.

بادشاهه کي جنهن مهل خبر ملي ته رائي اچي پئي، تنهن مهل ئي هن حڪم ڏنو: ترساڻوس، ترساڻوس، اندر اچن ته ڏيوس. رائيءَ اهي لفظ پنهنجي ڪنن سان ٻڌا. ايڊٽ کي چيائين: ڏٺو، سون اڪهڻي ائين ٿي ڄاتو ته بادشاهه اسان کي اچڻ ڪين ڏيندو. ان وقت بادشاهه وٽ تنبوءَ ۾ ڪو ماڻهو حاضر هو. بادشاهه هن کي چيو: هاڻ جلد وڃي ڪم جي سراجي ڪر. هڪڙي ئي ڏڪ سان هن جي سسي ڌڙ کان ڌار ڪندڻ ته، توکي ڏهه مهرون العام ڏينداسون. هنن زالن اهي لفظ ٻڌا. ايڊٽ هينئر وڌيڪ صبر سهي ڪين سگهي. هن ڏٺو ته هاڻ حاج ٿي هٿان وڃي. رائيءَ کي چيائين: ڪا واٽ ڪري سگهو اندر وڃ، ته آءٌ ٿي تولا ۽ واهر ڪريان. هوءَ پوءِ وڏي چوڀدار وٽ ويئي ۽ چيائينس: چوڀدارا الڪنڊ جي رائي رچرڊ بادشاهه جي ملاقات لاءِ آئي آهي. واٽ ڏي ته اندر وڃي.

چوڀدار ادب وڃان چوڀ هٿ ڪئي ۽ هٿ ٻڏي چيائين: هن بندي کي روڪ ڪرڻ جو ڪوبه اختيار

ڪولهي، پر حڪم جو تابعدار آهي. هن وقت اندر وڃڻ جي منع ٿيل آهي. ايڊٽ اماڻڪ چوهار ڪي هڪ هڪ سان چڪي پاسي ڪيو ۽ ٻئي هٿ سان تنبو ۽ جو ٻرو مٿي کڻي، راڻيءَ کي چيائين: هاڻ هلي آءٌ. چوهار ڪي اهڙي جرات نه ٿي جو راجڪماريءَ کي روڪي سگهي. راڻي به ناڪار ڪري ڪين سگهي. تنهنڪري انهي اندر لنگهي.

وچرڊ بادشاهه هلڪ تي آهليو پيو هو. ڪائونس ٿورڙا قدم پري هڪ ٿلهو قدآور مڙس پيو هو. جنهن جي شڪل توڙي پوشاڪ مان پڌرو هو ته، هٿو جلاد آهي. هي اندر گهڙيون ته بادشاهه هنن کي ڏسي، وائڙو ٿي ويو. هن کي سندن اچڻ جي ڳالهه ڪين وئي، تنهنڪري اول ته سوڙو ڏنائين. اڃا زبان سان ڪجهه چيائين ٿي ته راڻي اماڻڪ وڏي شاهائي هلڪ ڏي ويئي ۽ گوڏن ۾ ويهي، بادشاهه جو ساڄو هٿ پنهنجي نساڪ هٿ ۾ جهلي، پنهنجي اکين تي رکيائين. ۽ پوءِ چين تي آئي جميائين. بادشاهه پڇيس: هيترو نياز ۽ نثرت اڄ ڪهڙي سبب ٿي ڪرين؟ راڻيءَ چيس ته هي شخص پيو آهي، تنهن کي ڪڍو ته پوءِ ٻڌايانو. هن کي ٿي ڏسان ته منهنجي ڌڻ پيئي ڏڪي. بادشاهه يڪدم جلاد کڻي وڃڻ لاءِ حڪم ڏنو، پر هو ٿورو چٽري، وري بهي رهيو. اتي بادشاهه پڇيس: حڪم ملڻ کان پوءِ به هونئن ڏت ڏنائين؟ پيو آهي؟ جلاد چيو: ڪفن

دفن بابت به حڪم ملي. بادشاهه چيس هن جو دفن عيسائي مذهب موجب ٿيندو. هاڻ ڪدم وڃ. جلاد حڪم مڃي هليو ويو. جلاد جي وڃڻ کان پوءِ بادشاهه سنئون ٿي ويٺو. پنهنجو رخ ڦيرائي راڻي ڏي ڪيائين. ۽ پڇيائينس: هيڏي مهل ڪيئن پند ڪيو اٿئي؟

راڻي: معافي! منهنجا خاوند، معافي! بادشاهه چاچي معافي؟ تو ڪهڙو گناهه ڪيو آهي، جنهن لاءِ توکي معافي ڏيون؟

راڻي: اول انهيءَ لاءِ معافي ٿي گهران، جو هيئن حجت ساري ري موڪلايو تنبوءَ ۾ ڪهڙي آيس.

بادشاهه: اها ڪا اهڙي ڳالهه ڪانهي، جنهن لاءِ تون معافي طالبين: سچ جا ترورا اسان جي تنبوءَ اندر اچن، ته به سچ جيڪر اسان کان معافي ڪهري ڇا؟ تون ڀلي آئين، اسان توکي اچڻ کان روڪ ڪئي، سو هن ڪري جو ڪنهن اهڙي ڪم ۾ مشغول هئاسين، جو اوهان نرم دل زالن جي ڏسڻ ٻڌڻ جو نه هئو. هي ڳالهه ته هي ملڪ اهڙو آهي جو بيمار جي ويجهو ڪهڻو نه وڃجي.

مهاراڻي: ڏئي اوهان کي نوان ڏينهن ڏنا آهن، هاڻ ته ضعف ڪونهيو؟

بادشاهه: هاڻ هاڻ ۾ اهڙي سڪه سمجهون ٿا، جو جيڪو جنگي جوان تنهنجي تابعداري نه ڪري، تنهن جو سز ٿوڙي وجهون.

رائي: توهان جي جيڪڏهن مون سان سڄي پریت آهي.
 ته مون سان هڪڙو وڙ ڪريو. آءُ اوهان جي اکيان
 جهولي جهلي، هڪڙو، رکڻ هڪڙو وڙ گهران ٿي.
 بادشاهه: ٻياري، جيڪي چوڻو اٿئي، سو چئي ڏي.
 رائي: رکڻ هڪ چئي جي جيئڻ لاءِ هٿ ٽنگيان
 ٿي. انهيءَ سڪاٽ سردار کي ڪيئن به پهچايو!

بادشاهه: (خفي ٿي) انهيءَ بدبخت جي اسان سان
 ڳالهه نه ڪر. انهيءَ نڀاڪي جي حق ۾ اڳيئي فيصلو
 ٿي چڪو آهي. هن کي هاڻ مٿن جي قطار ۾ سمجهه.
 رائي: پر پنهنجا حاڪم اهڙو ويل نه وهايو.

هڪ ريشمي جهنڊي وڃڻ ڪري ڪنهن ڪواٽر کي
 نه ڪهايو. آءُ اهڙو ٻيو جهنڊو اوهان کي پنهنجن
 هٿن سان آڇي سٺي ڀرت سان ڀري ڏيندس. جيڪي
 موتي مون وٽ آهن، سي سڀ هٽي، اهو جهنڊو
 سينگاريندس. ۽ جيترا موتي هٽندس اوترا ڳوڙها
 اوهان جي شڪرڪڌاريءَ ظاهر ڪرڻ لاءِ پنهنجن هٿن
 نمائڻ نيشن مان ڳاڙيندس.

بادشاهه: (خفي ٿي) موتي! ساري مشرق جا موتي
 ڪٿي مڙهين ته به انهيءَ جهنڊي وڃڻ جو داغ اسان
 جي دل تان لهڻ جو نه آهي. اسان جي آبرو ته
 جيڪو ٽڪو لڳو آهي، سو ڪنهن لازڪ ناريءَ جي
 لڙڪن سان ڏوٻجڻ جو نه آهي. تون بيشڪ اسان کي
 ٻياري آهين، پر توکان به وڌيڪ اسان کي پنهنجي
 آبرو ٻياري آهي، اسان جي ڳالهه ۾ تون نه ٻڌو.

رائي: (ايڊٽ کي ڪن ۾) ٻڌين ٿي؟ هيءُ ته هاڻ
مرڪو ٿي ٿو.

ايڊٽ: (رائيءَ کي آهستي) چڱو مان ٿي چوانس.
ٻلي ته مون تي ڪوپ ٿئي، ۽ جيڪو چوڻ چئدو
هجي سو چئدي. (بادشاهه کي) ڀلا، آءُ اوهان جي
هڏ رت ٿي، اوهان کان رحم ڪو، ٿي طلبان، پر
اوهان جي اکيان انصاف جي جهولي جهليان ٿي. حق
جي دانهن بادشاهن کي هر دم اونهائين گهرجي.

بادشاهه: آها! هاڻ اسان جي مٿيائي ٿي ڳالهائي
ايڊٽ، تنهنجي گفتگو هميشه شاهائي هوندي آهي.
تنهنڪري اسين توکي ورائي ۾ اهڙي ڏينداسين. اسين
آسند ٿا ڪريون ته تون پنهنجو شان مان مڃائي، ڪا
پيهودي طلب نه ڪندين.

ايڊٽ: پيارا ڀاءُ، آءُ رڳو ايترو چوان ٿي ته جنهن
جوڌي کي اوهين قتل ڪرائڻ ٿا گهرو، تنهن جنگ
جي ميدان ۾ جيڪا عيسائي قوم جي خدمت ڪئي
آهي، سا دل تان ميساري نه ڇڏيو. هيءُ ويچارو
ڪهڙو وڇايل چار ۽ فاسي، پنهنجي فرض ادا
ڪرڻ کان گهڻو آهي. هن وٽ ڪنهن شخص جي نالي
هڪ نياپو ويو هو. (ٻي کي) پاسير-ڇو نه چلي
چوان) مٿا ڀاءُ، هن وٽ هڪ نياپو منهنجي نالي ويو،
هو انهيءَ تي گمراه ٿي، پنهنجي نوڪريءَ تان ٿوري
رات لاه هليو آيو. هاڻ اوهين ان انصاف ڪريو

تہ هن چالوئيء ۽ اهڙو ڪهڙو عيسائي جنگي جوان
آهي، جو بادشاهه جي ڏهڙيءَ ويجهي ماڻيائيءَ جي
سڏ تي هن وانگر هليو نه ايندو؟
بادشاهه: (ڪاوڙجي) تڏهن هوءَ ڏي بيگام وقت
تو وٺ آيو هو؟

ايڊٽ: هائو، پر هينئر وقت ڪونهي جو آءٌ سڄي
ڳالهه ويهي اوهان کي سمجهايان. هينئر ئي هاڻ تان
حرف لاهڻ لڪي ٻين کي حرفي ڪرڻ لاءِ وقت اٿس.
بادشاهه: (طعني طور) تون پنهنجا لائق ڪري هن کي
ڪهڙي هنڌ ڪڏهن؟

ايڊٽ: مهاراڻيءَ جي تنبوءَ ۾.
بادشاهه: (تڏي) ڇا؟ اسان جي راڻيءَ جي تنبوءَ ۾!
ڇوڪري، تون حد ڪري چڪي آهين، جيڪڏهن
هن سردار لالائي ڪري تو ۾ نظر رکي ۾. تو اسان
جي ڪل جو نقص ڏوڙي، هن سان منهن ڏيئي ڳالهائيندو.
ته اسان کي انهيءَ ڳالهه جو به ايترو ارمان ڪونه ٿو
اٿي، جيترو هن ڳالهه جو، ته تو ايڏي جرات ڌاري،
جو خود اسان جي راڻيءَ جي تنبوءَ ۾ هن کي هاڻ وٺ
گهرائڻ کان ڪين ڪئين؟ تنهنجي هاڻ اهڙي ڏکري
لڳي آهي جو خود اسان جي اکيان به مرڪي پنهنجي
منهن سان ٿي چوڻ ته هن تنهنجي سانگي نافرمانِي
۾ عدول فرضي ڪئي! افسوس، اسان نٿي ڀانيو ته،
تنهنجي ايتريقدر ڪڙه لڏل آهي. ايڊٽ، اسين قسم
ڪئي ٿا ڇوڻ ته تون پنهنجي اهڙي پوڄي جي

هات لاء پنهنجو نصيب پئيدهن ۽ هاڻ ڪنهن مندر
ها مڙهيءَ ۾ فقير پائي ٿي گذارڻو پوند ۽.

ايڊٽ: قبل، اوهين پنهنجي بادشاهي زور تي مون
پاڻيءَ سان نسورو ناحق ٿا ڪريو. آءٌ هاڪدامن
آهيان. مون پنهنجي ڪل جو اٽس ڀڙيو ڪونهي.
اهڙي ساڪ اوهان جي راڻي ۾ پريندي. مون اڳيئي
عرض ڪيو ته هن وقت نڪي پاڻ نان لڪر لاهڻ
جي ڪوشش ڪنديس، لڪي پن تي لڪر پڇنديس.
آءٌ وري ۾ ڪچيءَ ۾ ڪهڙو هائي، عرض ٿي ڪريان
ته جو ويچارو دادي نه استادِي، ههڙيءَ آهيءَ ۾ اچي
ويو آهي، تنهن تي ڪو رحم ڪريو.

ايڊٽ جي آزي نيزاريءَ تي بادشاهه ڪوڙ ڌيان
ڪونه ڏنو. اتي هن اندر جلندي چيو: توهين بادشاهه
آهيو، هر ياد رکجو ته نيٺ اهو ڏينهن ۾ ايندو جو
شاهن جي شاهه، ڌڻيءَ بادشاهه جي اکيان هن کان ۾
گهٽ ڪناهن لاءِ اوهين خود رحم جا طلبگار ٿيندا.

بادشاهه ۾ (هڪاري ڪاوڙجي) هيءَ ايڊٽ ته ڪين
ٿي ڳالهائي. اسان جي خاندان جي عقل ۾ عزت واريءَ
ايڊٽ جو اهو وڙ ٿي نه آهي جو هيئن ڳالهائي آهيءَ
اسان جي سؤت نه آهي هر عشق جي قتل آهي، جا
پنهنجي لنگ ناموس جو خيال ميساري پنهنجي آشنا
جي جيئدان لاءِ اڀلائي رهي آهي. چوڪري، هاڻ
ٻڌ، اسين هينئر جو هينئر جلاد ڪي حڪم ڏينداسين

نه تنهنجي عاشق جي مڃي تنهنجي عبادت جي جاءِ ۾
آلي لنگيندو ۽ تون ان کي پير ڪري پئي پوڄجانءِ .
ايڊٽ : اوهين جي اهڙو ڪلور ڪندا ته آءُ به

انهيءَ سورمي جي مڃي ۾ جي درشن ڪندي ائين
چونديس ته هيءُ سڳورو سر انهيءَ سورهيءَ سردار جو
آهي، جنهن کي ائين چون لاءِ سڄو پڇو سبب هو ته
پڪريءَ وانگي آپ ڪهايو سين، يقدران دي اکي!
افسوس، اوهان جي اکين تي ايترو لٽ چڙهي ويو
آهي جو اوهان کي خبر ئي ڪانه ٿي پوي ته سورمن
۾ قدر ڪيئن ڪبو آهي؟ وري وڌيڪ زور شور سان

چيائين : توهان هن کي منهنجو عاشق ڪوٺيو؟ سچ،
هو منهنجو ملڪار هو. جهڙو عاشق صادق چئجي تهڙو
هو، پر تنهن هوندي به هن پنهنجي زبان سان ڪڏهن
مون سان عشقبازيءَ جي ٻولي ڪانه ٻولي، نه ڪڏهن
مون پنهنجي پرچي وڃائي. هو سدائين مون کان پري
رهي، مون کي پريان پير ڪري پيو پوڄيندو هو.
اهڙو اشراف ۽ وفادار ڪونڌر هيئن ڪسجي وڃي،
سو اسورو ناحق آهي!

رائي : (ايڊٽ جي ڪن ۾) ڏاڏي ٿي وڌيڪ نه،
چئيس. تون پاڻ تڏل ڪي هڪاري ٿوئي، سڄو قصو
بگاڙين ٿي.

ايڊٽ : (پير واهيءَ سان) پرواهه ناهي. جنهن
ڪنواري ڪنيا کي پاپ پلٽي نه پيو هوندو، سا ڪير
شينهن جي به ڪاڻ نه ڪڍندي. ٻلي ته هن سورهي

سردار سان جيڪي ويٺل واهڻا هجنس سي وهائي.
 جيئري ته آءُ هن سان پرڻجي ڪين سگهان ها، جو
 هو مون وانگر شاهي گهراڻي جو نه هو، پر سرڻ
 کان پوءِ ڪو به اهڙو سنڌو سيڙهو رهي نٿو سگهي،
 جو موت امير توڙي فقير کي هڪجهڙو ڪيو ڇڏي.
 اڄ جڏهن هو ويچارو منهنجي وگهي پنهنجو ڪنڌ
 ڪاهن کان ڪهائي ٿو، تڏهن آءُ هن جو پورو پورو
 قدر سڃاڻي. هن جي ياد ڪيري ۽ هنجنون هارينديس.
 ه هاڻ آءُ هن جي قبر سان لائون لهنديس.

ابديت جي واٽان اهي لفظ ٻڌي بادشاهه هڪاري
 جلي ويو. الانجي جيڪر ڇا ڪري وجهي ها، پر
 ڪنهن جي اچڻ جو آواز ٻڌائين، سو هنن زالن کي
 چيائين: هيٺر اسان جي منهن تان ٽري پاسي ٿيو.
 اتي هڪ درويش تڪڙو تڪڙو تنبو ۽ هليو آيو
 ۽ بادشاهه جي اکيان گوڏا کوڙي، هن کي گهرا
 سڏي هنن لاه وجهي چيائين: هن اي تصور جو ڪوس
 ٿيڻ نه ڏيو. اهو غريبان قهر خدائي. صاحب جي
 سرڪار ڏاڍي آهي، ڪو ترس ڪريو!

بادشاهه: (ڪاوڙجي) بيوقوف زالن ۽ درويش
 جو واسطو هڪڙو جو اسان جي ڪالهه ۾ ٿي ٿا پون!
 ۽ ٽپ ٽپ تي اسان کي آڏو ٿا اچن؟ اول اسان کي
 ٻڌايو ته هن بدبخت کي هيستائين جيئرو رهڻ ڏنو
 ڪنهن آهي؟

درويش: گلسنڊ جي سردار سرلاس، هن غلام جو عرض اگهاڻي، توستانين اهو قهر جو ڪم مهمل ڪرايو آهي، جيستائين حضور جن جي قدمبوسي...

بادشاه: (گالهائين کي روڪي) اسان جو حڪم ٻڌي سڏي، اوهان جي چوڻ تي هن کي هيستائين قتل نه ڪرايو اٿس! خير، انهيءَ گالهه کي ائين هائيهي ڏسي وٺنداسون. هاڻ توهين ٻڌايو ته توهان کي انهيءَ پليد جي باري ۾ ڇا چوڻو آهي؟

درويش: قبل، هن گالهه ۾ هڪ وڏو راز رکيل آهي، اهو راز کلندو ته اوهين هائمراد و هن جي قتل ڪرائڻ جو ارادو لاهي ڦڙو ڪندا.

بادشاه: تڏهن اوهين اهو راز کولي ظاهر ڪريو، پوءِ جيئن اسين سمجهنداسين، تيئن ڪنداسين. توهان جو رکيو درويشن جهڙو لباس ڏسي، اسان کي ڪوبه ڪم اڪيون ٻولي ڪرڻو ڪونهي.

درويش: هي هندو دنيا مان ٺڪا ٿوڙي، ويهن ورهين کان اينگاديءَ جي مڙهيءَ ۾ رهندو آيو آهي، هيئنر جهڪڻ هن غلام کي چڪا دٻوي خواهش آهي ته رڳي اها آهي ته عيسائي ڪليسا جو جيترو سام ۾ پڪو پايو هجي، جنهن انسان دنيا مان سڀ لاڳاپا لڻا، سو ڪنهن جي ڪاڻ ڪوڙ گالهائيندو يا ڪو نام، ٺاهيندو؟ سچي سچي گالهه هيءَ آهي ته هن نيڪ سردار کي مرڻ کان اڳ ڪنهن پادريءَ اڳيان ڏوھ-باس ڪرڻي هئي. اها

هان هن ٻندي اڳيان ڪشي اٿس. جو ڪڏهن
 ڏوھ. - باس ظاهر ڪرڻ جي، ڪليسا جي قاعدن موجب منع
 نه هجي ها ته هيءُ ٻندو سڄو راز کولي ظاهر ڪري ها.
 بادشاهه: تڏهين توهين اهي ساڳيا ايڱاڊي جي
 مڙهيءَ وارا درويش آهيو، جنهن جي وائي هتي
 هر ڪنهن جي وات ۾ آهي. توهين اهي ساڳيا آهيو نه؟
 جنهن وٽ اهو ٺپاڳو سردار، سلطان سان صلاح ڪرڻ
 بابت پيغام کڻي آيو هو. امڙيءَ ڳالهه ۾ پهرين اسان
 سان صلاح مصلحت ٿيڻ ڪندي هئي، پر اسان کي بستري
 داخل ڏسي، شهزادن کي پنهنجي روه سوه جيئن آيو
 تيئن ڪري چڪا! توهين اسان جي طرف جو نيا هو
 ڌاريءَ بادشاهت ۾ اسان کان ڀڄڻ ڌار ان پهچائڻ ويا
 هئا، تنهنڪري هيڪاري ضرور آهي ته توهين هن
 لاءِ وڃ ۾ پئوئي پئو، تنهن کان اڳ. هن جي سسي
 ڌڙ کان ڌار ٿيڻ گهرجي.

اتي درويش ادب ۾ قرباني جي ڳالهه نه ڪئي،
 چوٽ مان چيو: خبردار، جي هن جي وار جو نالو
 ورتو اٿو! جيڪڏهن انڌ جي گهوڙي تي چڙهي، قهر
 ڪندا، ته پوءِ انهيءَ مان هڪ امڙي وڏي خرابي
 پيدا ٿيندي، جو خود اوئين چوندا ته اوهان جي ڪو
 ٺٽڪ ٻانئون وڌي ته اها خوشيءَ سان قبوليو، پر ههڙي
 خرابي جيڪر قيام ڪين قبوليو. بادشاهه سلامت، پوءِ
 جو کڻي مان منهن موٽيو، تنهن کان هيٺرئي چيٽيو.
 جنهن ڪچي نه ٿڙي، سو ڪاٻاڙي.

چرڊ بادشاه، درويش جو گهڻو لحاظ ڪندو هو،
 ۽ ڪليسا جي ڪارپردازن کي ججهي عزت ڏيندو هو.
 هن درويش جي انهن ڌمڪين تي پاڻ هيڪاري مڻيو.
 جوش وچان زمين تي لت هڻي چيائين: اوهين زالون
 توڙي هيءَ درويش، سڀ اسان جي منهن تان هيٺ
 ڦرو، نه ته قسم آهي ته.....

مٿان قسم ڪندا آهيا ائين چونڊو حڪيم اندر
 هليو آيو.

بادشاه: اچو حڪيم صاحب، اوهين به شايد ڪو
 اهڙو سوال ڪشي آيا آهيو، جو اسان کي مڃڻ
 مشڪل ٿئي؟

حڪيم: قبل، مون کي ڪنهن بلڪل ضروري ڪم
 بابت توهان سان ڳالهائڻو آهي.

بادشاه: اول اسان جي راليءَ ڏانهن موٽ ڪريو
 ته هوءُ ڏسي ته اهڙي بيماريءَ مان اسان کي ڪنهن ڇڏايو.
 حڪيم: (اڪيون هيٺ ڪري) اسان مشرق جي
 ماڻهن لاءِ پراڻيءَ زال ڏي رکيو اک ڪشي نهارڻ به وڏو
 گناهه آهي.

بادشاه: (زالن کي) تڏهن ڀلا توهين وڃو. هيٺ
 اسان کي وڌيڪ نه ستايو. توهان کي ايتري خاطري
 ڏجي ٿي ته منجهند کان اڳي قتل نه ڪرائيس. بس
 هاڻ ته خوش ٿيو؟ ايڊٽ! هاڻ جي سڀني هجين ته
 ماڻڙي ڪري هلي وڃ.

اهي لفظ ابدت ڏي اهڙي گهور ڪري چيائين،
 جو هن جهڙي دلير ۽ ڪرڙي وانگر ٿڪڻ لڳي،
 رائيءَ جون ۽ ڪليون پئي ڪنيون. هو پئي هو
 پنهنجي شاهائي شان جو ڪو به خيال نه ڪري ائين
 پڳيون جيئن ڪاريءَ ڏيڻان ڪانءَ پڇي. رائيءَ کي
 ڏاڍو ڏک هو، جو بادشاهه کيس نرادر ڪري ڪڍيو
 هو، پر ابدت پنهنجو من نه جٽڪايو. ۱۱ اردبار ٿي صبر
 اختيار ڪيائين.

باب نائون

تتل هنيان ۽ تي چنڊو

حڪيم کي پنهنجي تنبو ۾ هيئن اوچتو ۽ آبهراڻي ۾
سان ايندو ڏسي، بادشاهه پڇيس: ڪيئن وڏا پير
ڪيا اٿو؟

حڪيم: قبلان هن بندي جو هڪ عرض آهي، ڏٺو ۽
اوهان کي هٿ ڏيئي رکيو آهي ته،
بادشاهه: (وچ ۾ روڪي) ته اسين به ٻئي ڪنهن
کي هٿ ڏيئي رکون! اهو مطلب اٿو يا ڪو ٻيو؟
حڪيم: ائين، قبلان جنهن نيڪ سردار کي قتل
ڪرايو ٿا، تنهن جهڙي خطا ڪئي آهي، تهڙي خود
ڏاڏي آدم به ڪئي هئي، ٻيو هن کي ڪهڙي
مهار ڏي!

بادشاهه: آدم خطا ڪئي ته، انهيءَ به موت جو
ڏانئو چڪيو. حڪيم صاحب، توهان جنهن مهل هتي
پير پاتو، تنهن مهل ئي اسان سمجهيو ته اوهين ڪهڙي
ڪم لاءِ آيا آهيو. پر مهربان ٻڌو، بادشاهه ٿي
اسان هزارن جو ڪوس ڪرايو هوندو، ۽ ڪيترن
کي پنهنجن هٿن سان پورو ڪيو هوندوسين. عجب
جي ڳالهه آهي ته اڄ هڪ خسيس ماڻهو جي حق ۾
واجبي فوضو ڪري، هن کي موت جي سزا ملڻ جو

حڪم جاري ڪيو اٿئون ته هوڏانهن اسان جي راڻي
۽ سوٽ، ته هوڏانهن اينگاديءَ وارو درويش ۽ اسان
جو حاذق حڪيم سفارت ٺاهي، سندن سفارش ڪرڻ
آيا آهن! هو بيشرم اسان جي آهروءَ تي ٽيڪو لائي،
۽ امين هن کي ڪاهه سزا نه ڏيون! اسان کي ته
اهڙيءَ سفارش تي ڪيل پيئي اچي.

حڪيم: تڏهن ڦٽل ڪلندڙ ڇهن مان موت جو
فرمان جاري ٿيڻ نه گهرجي. هاڻ هيءَ بند واهائي اميد
ٿو ڪري ته توهان هن جوان کي سندس جان بخشين؟
بادشاهه: توهين هزار قيدن جي ٻانهن گهرو ته
اسين اهي سڀ اوهان کي آزاد ڪري ڏيون. توهان
جي قوم جا اسان وٽ ڪيترا راجنيتي قيدي آهن.
هنهنجن ديس-پائين کي ڇڏايو ته ڀلي اهي وڃي پنهنجن
ٻارن ۽ ڇڻن وٽ سڪي ٿين، والي هن ڪهڙي ڇڻي جي
ڇڏائڻ مان اوهان کي ڇا هڙ حاصل ٿيندو؟ انهيءَ
ڪمبخت جي حياتي هينئر ضبط ٿيل ۽ ملڪ الموت جي
قبضي سمجهڻ گهرجي.

حڪيم: اسان سڀني جي حياتي ضبط ٿيل ۽ ملڪ الموت
جي قبضي آهي، پر اسان جو وڏو لهييدار نهايت رحيم
آهي، ۽ مدي ۽ ڇڻن کان اک هرگز تنگ طلبي نٿو ڪري.
بادشاهه: پر اسان کي پهريائين سمجهايو ته ڪهڙي
سبب توهان کي هن جو تاهه ٿيو اهي، جو اوهان
اسان کي پنهنجي حڪم منسوخ ڪرڻ لاءِ هينئر

ستايو ڏا! بادشاهه ٿي اسان کي ضرور عدل ڪرڻو آهي، پوءِ اوهين وڃ ۾ چوڻا پئو؟

حڪيم: بادشاهه کي نه رڳو عدل، پر فضل به ڪرڻو آهي. اوهين عدل ۾ فضل جا صاحب ٿي، هر ڀرو پنهنجي نه هلو. هن بندي جو هڏ هن ڪري ٿو ڪرڪي، جو هن هڪڙي چٽي کي جيئدان ملڻ ڪري گهڻين حياتين جو بچاءُ ٿيندو.

بادشاهه: سو وري ڪيئن؟ سڄي سڄي ڳالهه ڪجو، ڪو ٿام ٿامي نه ٻڌائجو.

حڪيم: ٿام ٿام کان ڏٺي رکي! سڄي سڄي ڳالهه هي آهي ته جنهن دوا مان حضور جن توڙي ٻيا ڪيترا شفاياب ٿيا آهن، سا هڪ طلسم آهي، جنهن جي جوڙڻ لاءِ سعد ستارن جي پوري پوري ساعت تي غرض ڪرڻو پوي ٿو. ڏٺي! ان جو جس هن بندي جي هٿ ۾ ڏنو آهي. هيءُ غلام چڱي ويلا وٺي، اهو طلسم هائي ۾ پوڙي، جنهن ايمار کي پياريندو آهي، تنهن کي جيءُ-ڏاڻ ٿي لڳندو آهي.

بادشاهه: آهي -را-ر جيءُ-ڏاڻ؟ اهڙا طلسم جي حڪيمن کيسي ۾ هائي کنيا ته ڪين ستن جي ساڻ لڏڻ کان اڻ به چٽي بولدا اسين سمجهون ٿا ته اهڙو طلسم رڳو توهان وٽ ئي آهي!

حڪيم: غريب ڀرو، جنهن دوا مان فيض رسي، تنهن نسبت خندو ڪرڻ ناچائز آهي. اهڙو طلسم شايد ڪو ٻيو جوڙي به سگهي، پر سڀڪنهن جي

جاه نه آهي جو اهو ڪم آڻي سگهي. هن طلسم ڪي ڪم
 آڻيندڙ تي ڪهڻا پنڌن آهن. فاقا ڪڍڻا ۽ رياضتون
 ڪرڻيون پون ٿيون. ۴ عيش عشرت کان ڪجهه عرصو
 گوشو ڪرڻو پوي ٿو. پر وڏو شرط هيءُ آهي ته
 جيڪڏهن ڪنهن ايتري جفاڪشي ڪئي، ۵ هڪ
 مهيني اندر ٻارهن مريضن کي نه چڻايائين ته، هوءَ طلسم
 جو زور هليو ويندو. ۶ ٻيون مريض ۷ خود حڪيم
 ٻارهن مهينن اندر هوار خراب ٿي مرندا: هن بندي کي
 هينئر ڪيئن ۸ ڪري ٻارهن چڻو بچائڻو آهي، نه ته
 اسان پنهي لاءِ زوال، ۹ هڪ سال اندر انتقال آهي.

بادشاه: ٻاهر ڇانوڻي ۱۰ ۱۱ جاچ ڪريو ته ڪهڻي
 مريض ملي ٻولدو. توهين جنهن کي بچائڻ گهرو ٿا،
 تنهن جو طب اسان جو جلا دهاڻهي ڪندو، پر اسين
 ته سمجهي نٿا سگهون ته هن کي جيئدان وٺي ڏيڻ
 ڪري اوهان جو عدد ڪيئن پورو ٿيندو؟ اوهان جو
 ٻارهن چڻ جو عدد تڏهن پورو چئبو، جڏهن اوهين
 ڪنهن کي پنهنجي حڪمت سان چٽايو؟

حڪيم: حضور جن کي اول اها ڳالهه سمجه، ۱۲
 اچي ٿي ته جتي ٻيا حڪيم چٽ پٽن سان مٿي بيٺا ته
 تپ ڪو نه ڪڍي، تن تي هن غلام رکي ٿڌي هائي
 پيارڻ سان سائينجن کي ڪيئن نوبتو ڪيو؟ جڏهن
 اها ئي ڳالهه سائينجن کسي سمجه، ۱۳ نه آئي، تڏهن
 هن طلسم جي باري ۾ ٻي ڪا ڳالهه جيڪڏهن سمجهڻ
 ۱۴ نه آئي، ته ان جو ويچار ڪرڻ نه گهرجي. هن

وقت بندي سان هيءَ جڻ آهي جواج صبح جو هڪ
 پليد جانور جو علاج ڪيو اٿس، جنهنڪري پٺي
 ڪنهن کي طلسم جي وسيلي چٽاڻ کان خارج آهي.
 هن باري ۾ وڌيڪ سوالن پڇڻ جو ضرور ڪونهي.
 ايترو چوڻ بس آهي ته جيڪڏهن هن نيڪ سردار کي
 چوڻڪارو ملندو ته حضور جن تان هڪ وڏي آفت
 ٿري ويندي.

بادشاهه: حڪيم صاحب، اوهين به ڪنن مان
 ڪهه ڪڍي، اهو چڱيءَ طرح ٻڌي ڇڏجو ته سون
 ڪٺڻ ۾ منهي جهڙين ڳالهين تي ڀرمجي وڃڻ،
 ٻيڙين مابن ۾ اڻجهڻ، ماڻهن جو ڪم آهي. جنهن جو
 نالو رچرڊ، سو اهڙين واهيات ڳالهين کي ڌيان ۾ نه
 ڪين آڻي، تنهنڪري يقين ڄاڻجو ته اوهان جي ڊيچارڻ
 تي اسين ڊچي ڪوٺا ٻوڏاين. اسان جي ڪيل سهر
 جي ڪيل جي ڊچي ها ته گهر کان ٻاهر ٻيڙ ڪڍون ٿي
 ڪين ها.

حڪيم: حضور جن ڀلي انهن ڳالهين کي واهيات
 ڪري سمجهن، پر ايترو يقين ڄاڻڻ ته بندي کي خلاف
 ڪوٺا چيو آهي. تنهن کان سواءِ، اهو انصاف آهي، جو هڪ
 خسيس ڏوٺ لاءِ ڪنهن کي معافي نه ڏيئي، ماريءَ
 دنيا جي هر هڪ بد نصيب بيمار کي هن طلسم جي
 فائدي وٺڻ کان محروم ڪجي! بادشاهه سلامت، اوهين
 وري به ويچار ڪريو. ڪنهن جي اک ڪٺڻ سولي
 آهي، پر وجهڻ ڏاڍي ڏکي آهي. بادشاهه جهڙو

مارڻ جو ڪم ڪن ٿا، سو شيطاني آهي، حڪيم
چٽاڻن جو ڪم ڪن ٿا، سو رحماني آهي. توهان کي
جڏهن ابتر ۽ طاقت ڪانهي، جو ڪنهن جو رکڻو
ڏاڏ جو سور لاهي سگهيو، تڏهن هيءُ طاسم، جو خاق
کي فيض ٿو رسائي، تنهن جي نائدي وٺڻ کان انسان
ذات کي ڇو ٿا آڏو ڦرو؟

بادشاهه: (شوخيءَ سان) هيءُ حد گستاخي آهي.
توهين اسان جا حڪيم آهيو يا وزير؟

بادشاهه جي شوخيءَ تي حڪيم ڀرو ته ڪين ٿيو،
پر پاڻ به قدم مٿي ويو. رڪت رکائي اصل ڪالم
ڪيائين. چوٽ مان چيائينس: فرنگستان جا بادشاهه
ٿي ڪري، پنهنجي پلائي جي ميوض مون کي اهو اجورو ٿا
ڏيو، جو مون ٿي اڪيون ڪڍي ٿا اچو؟ هاڻ ڏسجو ته آءُ
اوهان کي ڪيئن ٿو چنگ چاڙهيان. هينئر ديس ڀرديس
اوهان کي بدنام ڪندس، جتي قدردان ماڻهو هوندا،
اتي اوهان جي بهتريءَ ۽ هي شڪريءَ جو ڏنڊورو
ڏيندس. جن اوهان جو ناز ۽ ناموس به ٻڏو هوندو،
انهن کي به آگاهه ڪندس ته اوهين اول درجي جا
گڏجور آهيو.

حڪيم جي اهڙن حرفن ٻئي ڪيڏن تي بادشاهه
وڃ ٿي ويو. بلڪدم پنهنجي تراز ۽ هٿ وجهي
چيائين: ڪهڙا، تون اسان کي اهڙا وڃيل اکر ٿو
ڳالهائين. هاڻ مٿان پنهنجي حياتيءَ مان ڪڪ ٿيو،
آهين؟ حڪيم بادشاهه جي تراز ڀر بلڪل ڪن

ڏٺو، پاڻ اڳيرو وڌي چيائين، هن، هن، آءٌ سمجھان ٿو ته منهنجا لفظ توهان کي ڏهنين وانگر ڏسڪين ٿا، پر اهو ڪجهه نه آهي. حقيقتاً پنهنجي زبان سان آءٌ اوهان کي ايترو خوار خراب ڪري ڪين سگهندس، جيترو مون کي خون ڪرڻ سان توهين پاڻ کي پاڻيهي خوار خراب ڪندا.

۱
چڙد بادشاه لالائيءَ تپئو هو، هي مڙس تنو ته
چن جن متو. پوءِ ”نه تيذا سٺت، نه ميڏي ڪوام“
هيٺ مٿي جي ڪا به سڌ ڪانه پوندي هيس. باقي اهو
لڳل هوس ته پنهنجي عزت آروءُ جو جهجھو خيال
ڌاريندو هو، ۽ پٽلبي پٽلائي به ڪنهن جو احسان ڪرڻ
وساريندو هو. هن حڪيم جون مٿس مهرون لڳل
هيون، جو کيس مٿو جياريو هئائين. اهو احسان ياد
ڪري هيءُ اسان کانئس هتي پري ٿيو. دل ۾ چوڻ
لڳو: جنهن مون کي چٽايو، تنهن کي جيئي خون
ڪندس ته سچ بچ پاڻ کي بدنام ڪندس، ۽ پوءِ
ڪنهن جي اکيان ڪٽڻ کي به ڪين سگهندس اهو
لوڪ لڄا جو خيال ڌاري، هي وڏي حڪيم جي ويجهو
ويو، ۽ چيائينس: اسان جي تاج ۾ جيڪي هيرا جواهر
لڳل آهن، سي جيڪڏهن گهرو ها ته اسين
انهن ڏيندي به ڪين ڪهايون ها، پر جڏهن توهان
پنهنجي لاءِ پاڻيهي انعام چونديو آهسي، تڏهن
اسان کي به پنهنجو شاهڻو شان رکي، اوهان کي
مولائج مناسب لڳو لڳي. هاڻ اهو ڪاٺيلڇو لعنتي

اسان اوهان کي آيو هائو ڏنو: اسين اوهان کي پروانو
 لکي ٿا ڏيون، سو وڃي اسان جي مقررن کي ڏيکارو
 ته اهي انهيءَ نياڪي جي ٻانهن اوهان جي حوالي ڪندا.
 بادشاهه پوءِ ڪاغذ کڻي، ٻه اکر رهڙي ورتا،
 اهو پروانو حڪيم کي ڏيئي چيائين: انهيءَ سڪات
 کي اوهين پنهنجو غلام ڪري رکجو، جيڪو ڪم
 اوهان کي وٺي سو هن کان وٺجو. ايترو چئجوس ته
 وري ڪڏهن ٻيئي ٻيلائي به اسان جي منهن تي
 نه چڙهي.

هينئر حڪيم جي منهن ۾ ٻائي وريو، بهر ٻائين
 جيڪا ننڍي ٿي ڏيکار ٻائين، سا ڇڏي ٿڌو ٿيو ۽ وري
 اکوٽڪو تاهه ڌارن جهڙو نمونو اختيار ڪري چيائين.
 حضور جن جيئن فرمائين ٿا، تهئن اوس ڪبو.

بادشاهه: شايس، اوهين هن کي چڱيءَ طرح
 ذهن نشين ڪرائجو ته پنهنجي سر جي جيڪڏهن سلامتي
 ڪهي ته وري ڪڏهن به اسان جي اکهن آڏو نه اچي.
 حڪيم صاحب، اوهان کي ڪجهه پيو به گهرجي ته
 بلاشڪ گهري وٺو.

حڪيم: حضور جن پنهنجي سڃاڻ سان هن طاماعوءَ
 کي تار ڪري ڇڏيو. هاڻ هن ننڍي کي ٻي ڪاهه
 لوڙ ڪانهي، هيءَ ئي بخشش ڪنج آهي.

بادشاهه: نه نه، اوهين حجاب نه ڪريو، اوهين
 جيڪي طلبندا، سو حاضر.

حڪيم: شڪر ۽ بندي جي هينرايتري خاطر دائري
ٿي ٿي. هاڻ جڏهن حضور جن وڌيڪ نوازش ڪرڻ
لاءِ تيار آهن، تڏهن رڳو اهو قول ملي ته ڪنهن ۾
وقت هن بندي جو ٻيو ڪو ڪم هوندو ته بادشاهه سلامت
ناڪار نه ڪندو؟

بادشاهه: (هٿ هٿ ۾ ڏيئي) اسين اوهان سان
شاهالو لول لا ڪريون ته اسان تي جيڪا به فرمائش
رکندا، تنهن جي پٺيان دهر پورائي ڪندا. اوهين ۾
ايتري مهرباني ڪجو، جنهن کي اسين ڪا سزا ڏيون،
تنهن لاءِ سفارش ڪرڻ نه اچجو، باقي ٻيو جيڪو به
ڪم چوڻا، سو اڪين سان پورو ڪري ڏيو.

حڪيم: ڏني شل اوهان کي وڏي ڄمار ڏيندو!

ائين چئي، حڪيم بلڪل ادب سان نوڙي سلام
ڪري هليو ويو. هن جي وڃڻ کان پوءِ بادشاهه سڄي
ڳالهه جو مٿان وٺي ويچار ڪرڻ لڳو. جي، عجب
جي ڳالهه آهي، جو هن مسلمان حڪيم کي سڪائيندو
جي جوان جو ايترو ناڪ ٿي اڀريو، جو اسان سان شوخ
هوندي به ڪين ڪٿو. شاهه اسان کي آهي، جو
جيڪي سندس ذات-هائي اسان وٽ قيد آهن، تن جي
آجايڻ لاءِ وات ڪين وڌائين، پر اسان جي
ذات-هائيءَ جي آزاديءَ لاءِ هيڏي هوڏ ٻڌائين! ههڙو
ليڪه مومن اسان باعمر ڪوڏ ڏٺو، پر لهيو، اسان
هن جي جان بخشي، هاڻ آسٽريا جي ڊيوڪ جو

لڪه ماڻ ور لاهڻ گهرجي. پر هڪل ڪري پڇيائين ۽
گلڪلنڊ جو سردار حاضر آهي؟

بادشاهه جي هڪل تي سرٿامس امانڪ اندر پهتي
آيو. هن جي پٺيان اينڪاڊي جي مڙهي وارو سنڀالي
اهڙيءَ ريز سان لڪي اچي پيو، جو بادشاهه کي ڏسڻ
۾ ڪن آيو.

بادشاهه: (سرٿامس کي) اوهين هيٺ جو هيٺو شرناپن
۽ توتوڙين وارا پاڻ سان وٺي نهايت شان شوڪت سان
آستريا جي آرڪ ڊيوڪ وٽ وڃو. هن وقت هو پيشور
ڪالسي تي هوندو ۽ سندس گهڻي ٺڪريل اتي
هولدا. انهن سڀني اڪيان ٺاهي لوڪي چنڊوس ته اسان
جو فرمان آهي ته انڪلنڊ جو جهنڊو جو دغا بازي
ڪري ڪم ڪرايو اٿس، سو هڪ ڪلاڪ جي اندر
پيدا ڪري، نه ته کيس چڱائي نه رهندي.

ٿامس: حضور، جيڪڏهن هو آئي وڃي ته پوءِ؟
بادشاهه: ائين جي سڪي ۽ ٽپي هڻي ويو ته
امين سڳو ڪڍي، کيس ثابت ڪري ڏيکارينداسين ته
اها چوري پاڻ ڪرائي اٿس، ۽ پوءِ پنهنجي جيل جو
آسرو هلي ويهي.

ٿامس: ٻيلا، ٿورو ويچار ڪريو. هت امين دشمن
سان ديني لڙائي ڪرڻ آيا آهيون، نه پاڻ ۽ وڙهڻ
آيا آهيون!

بادشاهه: اوهين به ويچار ڪريو ته اوهان کي شاهي
فرمان جي بجاوري ڪرڻي آهي. ديني لڙائي! اسان جا

رلي جي جڏهن سلطان سان صلح ڪرڻ لاءِ خواهان آهن،
 تڏهن ديني لڙائي وري ڇاڄي؟ اسان ڀانيون هو ته
 هتي اچي جنگ جي ميدان ۾ پنهنجو ڏاڪو وجهنداسين.
 جڏهن ائين ڪرڻ جو وجهه نه مليو، تڏهن پنهنجي
 آبرو ته ڪسي ڪين ڪرائي هلنداسين. آسٽريا جو
 ڊيوڪ پاڻ کي پلي گيسنگ سمجهندو هجي. ۱۱ جنهن
 صورت ۱۱ انگلنڊ جي جهنڊي جي فصيحتي ڪئي اٿس،
 تنهن صورت ۾ سائس جوکي جٺ ڪنداسين. بادشاهه
 جو اهڙو ٻڪو ارادو ڏسي، سرٿامس صبر ڪري هليو
 ٿي ويو ته اينگلينڊ جي سنڀاسي ۱۱ اشارو ڏيئي بيهاريس،
 ۱۱ پاڻ وڏي بادشاهه جي ويجهو وڃي بيٺو. هي ۱۱
 سنڀاسي جتي پئرس هو. ڏيڍون رياضتون ڪيون هئائين،
 ۱۱ روزا رکيا هئائون، جنهنڪري ڪري ڪندا ٿي ويو
 هو. مٿي جا وار وڏي جڏائون ٿي ويا هئس. ۱۱
 سولھاري دن تائين پئي پهتس. مڃڻ جا واراٽ ڏانهن
 لڙيل، ۱۱ ڀرون ڪجهه قدر اکين تي وريل هئس.
 اکين ۾ تيج گهڻو هوس، ۱۱ مڙس ڏاڍو ڏيا وارو پئي
 ڏٺو. بادشاهه ڏانهن ائين منهن ڪري بيٺو، جو چڻ
 ته ڏٺي ۱۱ وٽان سندس لاءِ ڪو فرمان آندو هئائين.
 هن وقت جيتوڻيڪ بادشاهه خفي ٿيو ويٺو هو، ته ۱۱
 هن کي جوکي تعظيم ڏنائين، ۱۱ ساڳئي وقت سرٿامس
 کي حڪم ڏنائين ته بنان دير حڪم جي بجاوري ڪر.
 اينگلينڊ جي سنڀاسي ۱۱ وري ۱۱ سرٿامس کي اشارو
 ڏيئي بيهاريو، ۱۱ پهروان وانگر بادشاهه کي چيائون :

آءُ اوهان کي ڏٺي جو اسم ۽ ڪليسا جو اسم وجهي
 چوان ٿو ته اهو پنهنجو يهودو حڪم بند رکيو، هتي
 روضي مبارڪ جي مدفن لڙڻ لاءِ آيا آهيو، نه
 ڀائرن جو رت پئڻ آيا آهيو. آسٽريا جي ڊيوڪ
 کي ۽ اوهان وانگر سڳوري صليب جو نشان ڪلهي
 تي لڳل آهي. اهو ديني نشان توڙي ڀانئڻي جو
 اعلان وساري، جيڪڏهن هن جي رکيو وارو نالو
 ولندا ته پنهنجو ننگ ناموس ٻوڙ بندل ۽ ياد رکجو ته
 ڏٺي جو غضب اوهان تي نازل ٿيندو

بادشاهه اهڙا ڌڙڪا ڏيئي، اسان کي ڊيچارڻ
 جي ڪوشش نه ڪريو. رچرڊ بادشاهه ائين ڊڄڻ
 وارو نه آهي. اسان اوهان کي عزت ڏئي

سنياسي: (وچ ۽ روڪي) مون کي اوهان جي
 عزت خير ئي گهرجي! سڄي سائين کي عزت ڏيو،
 جنهن کي ڏهن جڳائي. هتي اچن ڪسان اکڻ سڀني
 شهزادن سان ڀانئڻي جي هٿ هٿ جوڙي ڪيو هئو.
 انهيءَ انجام کي هائي ڏيئي، پنهنجي عزت وڌايو.

سنياسي: جا اهي هويان لفظ بادشاهه جي دل ۾
 تير وانگر چپي ويا. آسٽريا جي ڊيوڪ تي جيڪا
 ڪاوڙ هيس سا ڪافور ٿي ويئي، ڏاڍو ڪڪو وڪو
 ٿيو. نيٺ ڪهڙي ٺهر سان چيائين: اسان کي ڀائرن سان
 ڦٽائي ڪانهي، پر اسان جي لکڻ جي آهر ورتي
 اٿس، تنهن جو اسان کي ٻڌو ضرور چڪو آهي.

سنياسي: اها اوهان جي گهٽر بلڪل واجبي آهي. شهزادن پاڻ سمجهيو هون ٿا اوهين اهڙي ڳالهه لئي مٿي ڪري ڪين ويهندا. هنن، تنهنڪري پاڻ به بهي، لهراءُ ڪيو آهي ته انگلنڊ جو جهنڊو وري ساڳيو جاءِ تي قائم ڪجي، جنهن اڳئين جهنڊي سان حرڪت ڪئي هجي، تنهن کي هٿ ڪري، عبرت جهڙي سيڪٽ ڏجي.

بادشاهه: آسٽريا جو ڊيوڪ ڇا ٿو چئي؟ حرڪت ته سموري سنڊس پٺي پائنجي.

سنياسي: هو ته قسم کڻي ٿو وڃي، تنهن هوندي به جيروسلم جي وڏي پادريءَ تي اهو ڪم رکيو اٿن ته آسٽريا جي ڊيوڪ جي سڃاڻي، جنهن نمولي پرکڻي هيجس تنهن نمولي پرکي.

بادشاهه: اسان سان دونهو ٿي لڙندو؟ پاپ پل به هوندس ته سوڀ اڀريو سنڊس ٿيندي.

سنياسي: وڙهه جو نالو ٿا وٺو؟ تڏهن شاين آسٽريا جي ڊيوڪ کي آهي، جو پنهنجي قسم ۾ قول کي اوهان وانگر وساري ڪين وينو آهي.

اتني بادشاهه هيڪاري ٿڪو ٿيو. سنياسي ڪي چيائين: جڏهن شهزادن جي منڊلي اسان جي جهنڊي کي وري اڳوڻي ريت مان ڏيڻ لاءِ تيار آهي، تڏهن اسين انهيءَ باري ۾ ڪو به قدم نٿا کڻون.

بادشاهه پنهنجو ارادو ڦيريو ته سنياسي خوش ٿيو. کيس دعا سلام ڪري هليو ويو. ٻاهر نڪري

ھنڌين ماڳين اھو ھوڪو ڦيريندو ويو ته دنياوي
خيال وساري ديني خيال ڌاريو. ڏٺي جي راھ ۾ جي
سرنڌا ته اوهان کي شھادت نصيب ٿيندي ۾ جي ڪٽيندا
نه پنهجي جھالن ۾ جس لھندا. سنڀاسي جي الهجي وعظ
ٻڌڻ لاء ماڻھن جا حشام اچي مڙيا. هن جي هن ننڍڙي
تقررير ماڻھن ۾ گھڻو آتساھ پيدا ڪيو. بادشاھ کي
جڏهن انھي ۾ ڳالھ جي مٿي پھتي، تڏهن هو سنڀاسي
جي گھڻي ساراھ ڪرڻ لڳو. هاڻ هن جي قتل ھتيان
تي ھڪاري چنڊو پيو. ۾ پاڻ ۾ ساڙ وير وساري
ديني خيال دل ۾ ڌارڻ لڳو.

باب ڏهون

ٻائرن مان پرچاء

سنياسي جي وڃڻ کان پوءِ ٿاڻر جو وڏو هادري بادشاهه مان ملاقات ڪرڻ لاءِ آيو. بادشاهه جي بيماري واري عرصي ۾ جيڪي ٿيو ٿاڻو هو، سو هن کي ٻڌايائين، چيائينس: هيئنراها اميد رکڻ اجائي آهي ته شهزادا ڪو ٻوڏو ٻاريندا، ٻهلسائين جو شهر دشمن جي قبضي مان ڇڏائي سگهندا. هيڏانهن پنهنجو گهر ڦٽو آهي، ۽ سڀني کي آيو-آپ اچي لڳي آهي، ته هوڏانهن سلطان صلاح الدين جنگ لاءِ اڳي کان به وڌيڪ گرم ڪرم تياريون ڪيون آهن، ايترو ڪٽڪ ڪٽو ڪيو اٿس، جو اهي جي ڪٽڪ هڪواري ڪاهي ايندا ته اسان جي لشڪر جا يارڊانا ڪڍي ڇڏيندا. فرانس جو بادشاهه فلپ به سمجهي ٿو ته هيئنراسان جي دشمن سان دال نه ڪرندي. هن هاڻ پورپ ڏي موٽي هلڻ جو هڪو ارادو ڪيو آهي، پر رڳو اوعان جي ملاقاتي جو اونو اٿس. سندس رفيق ارل اوچسپين جو به اهڙو ئي ارادو آهي. آسٽريا جي ليوپولڊ کي اهي ئي ساڙ آهن، جو سڀني شهزادن اوعان کي ڪائمس مٿي فوقيت ۾ فضيلت ڏني آهي. هو چوي ٿو ته وڙهون اسين ۽ والوڪري انگلنڊ جي بادشاهه جو-

تنهن کان موٽي پنهنجي ماڳ ۾ هلون، ته اهو وڌيڪ چڱو آهي. ٻين شهزادن جا به اهڙائي خيال آهن. هيڏانهن اچڻ کان اڳ قسم ته سڀني کنيو هو ته ٲائرن وانگر بگڻشت ٿي رهنداسين، * هن ديني لڙائي ۾ ۱ ٻان ٲلي ۾ ٲٽ موکينداسين، ٲر هينئر حسد اچي کنيو اٿن. هرڪو چوي ٿو ته آءُ پنهنجو ڏاڪو وجهان، * ٻئي ڪنهن جو ٺالو نه نڪري.

بادشاهه ماٺ ڪري هن جي ڪالھ ويٺي ٻڌي. هن جو دڪ-هڪ اڪر دل سان ٻئي لڳس، * جيئن انهي ڪالھ تي گهڻو ويچار ٿي ڪيائين، تيئن وٺاس ۱ ويڙهيو ٻئي ويو. هن چاتو ٿي ته يڪي سر دشمن کان ڪڍڻ محال آهي، تنهن هوندي به دل ٻڌي چيائين: ٻين شهزادن جي اها ٻوڏي آهي ته ٻوه ڪڍڻ سان جا ٲاڳ، پنهنجي عزت تي اسان کي ٽڪو لائڻو ڪونهي. اسين ويهن ٿي تنهن جو زور لائي، دشمن کي شڪست ڏيئي، پنهنجي ڪليسا جو مان مڙهي ڪنداسين. جيڪڏهن جبر و ستم جي منارن مٿان مڱورو صليب کڙو ڪري نه مڱهياسون، ته ٻوه مر آهو اسان جي قبر مٿان قائم رهي!

ٲادري: اوهين راءِ لوڪ لاءِ اچي بيٺا آهيو، ٲر ڪرو ٻيا ائين مندر و ٻڌن. هنن ته ٻان هڪو ارادو ڪيو آهي، ته هينئر پنهنجو هڪڙو ماڻهو به ڪين مارائينداسين، بلڪ ڪنهن عيسائيءَ جو هڪڙو رت ۱ ڦڙو به کڙڻ ڪين ڏينداسين.

بادشاه: ائين ته سلطان به ڪمن چاهيندو ته سندس مان ڪو هڪڙو ڇٽو به رتوڄاڻ ٿئي.
بادري: سو لاهو پيو آهي.

بادشاه: تڏهن اوهان جي صلاح آهي ته صلح ڪجي؟
بادري: مارئي ڪن ٻڌايو چڱو. اسين جنهن مطلب لاءِ هتي آيا آهيون، سو مطلب پورو ٿئي، ته جنگ جڏل جو لالو ڇو وٺجي؟ عقل به ائين ٿو چوي، ته نهن سان چڄي ته ڪاتي نه وجهجي. سلطان اوهان جي لاءِ لاموس ڪي ڏسي، سولو پاڻ ڏئي ٿو. هو چوي ٿو ته حضرت عيسيٰ جو روضو عيساين جي قبضي ڪيو، جيڪي عيسائي آئيندي زيارت لاءِ ايندا، تن کي ڪاهه اٽڪ ڪانه وجهبي، هنن جي وار جو ٻه ٽالو نه وٺبو. هٿو ته ائين به چوي ٿو ته ٻلي اسڪلڊ جو حاڪم جبرو سلم جو بادشاهه ۽ سنڀاليندڙ ٿئي. هن کان وڌيڪ اسان کي ٻيو ڇا گهرجي؟

بادشاه: هاڻا ائين چوي ٿو ته اسين ٻلي جبرو سلم جا بادشاهه ۽ سنڀاليندڙ ٿيون؟ ائين جي ٿيو ته چئبو ته اسان جي ساري سرس آهي، سڄي بازي اسان کڻي. پر بادري صاحب، اوهان کي اعتبار اچي ٿو ته سلطان صلاح الدين هن پاڪ مڪان تان سڌو هٿ ڪڍندو؟

بادري: هو قسم کڻي ٿو چوي ته سڄي ملڪ جي ڪاروباري انتظام ڪاهه دست اندازي نه ڪندس، باقي ايترو ٿئي ته اسڪلڊ جي بادشاهه سان ڪڏ آءِ ۽

جیروسلم جو بادشاه ایکن ۱۰ اچان. هو رگو نالی
کي کڙهي ٿو. هو کڙيو کلايو چوي ٿو ته انگلنڊ
پر بادشاه اسان سان سچو ٿي، سڱ ڪنڊي ته
مون ٿي، ٿي ٿوبا ڇڏيا.

بادشاه: مان، سڱ ڪنڊي! ايڊٿ سڱ ۱۰ ڪهيس.
ويچارو ڄاڻي ٿي ڪين ٿو (ويچار ڪري) ۱۰ اها ڳالهه
اڳ ۱۰ اسان سان ڪنهن ڪئي ته هئي؟ ۱۰ هو
اسان جو حافظو ڪجهه قدر ڪهڻجي ويو آهي، تنهنڪري
ياد تقو اچي ته سڪالڊنڊ واري جوان ڪئي، يا
حڪيم صاحب ڪئي، يا اينڪاڊي ۱۰ جي مڙهي ۱۰ واري
سنياسي ۱۰ ڪئي. ايترو سڃي ۱۰ هو ته ڪنهن مڙيوئي
اهڙي واقيات ڳالهه ۱۰ ڪئي هئي!

پادري: اها ڳالهه اينڪاڊي ۱۰ واري سنياسي ۱۰ ڪئي
هوندي. هن، انهي ۱۰ ڏس ۱۰ پاڻ گهڻو پتوڙيو آهي.
جنهن وقت شهزادن جا وڪا پڌرا ٿيا، ۱۰ ڏٺائين ته
هنن مان ڪو هاڻ ورڻو ڪينهي، تنهن وقت کان وٺي
هن جي ننڊ ڦٽي آهي. هو انهي ۱۰ ڪري پنهي ڌرين
وٽ پيرا پيو ڪري. هو چوي ٿو ته عيسائي مذهب
وارا جنهن مطلب لاءِ سمنڊ جهاکي ۱۰ هيڏا ڪشالا
ڪري آيا آهن، سو جي مطلب سمورو ۱۰ هروڙ نه ٿئي ته جيترو
ٿي سگهي، اوترو چڱو. خرخسو نه خالي ۱۰ آڏيون،
ته پائلي.

بادشاه: ۱۰ اوهين ڪي پنهنجو ويچار ڪريو ٿا
ته اسين مسلمانن ۱۰ ڪيئن سڱ ڏينداسين؟

ٻادري : البت ٻوپ سائينءَ سان صلاح ڪرڻي ٻولدي.
روم جي هاڪاري سنڀاسيءَ کي چئبو ته اهو سائس انهيءَ
ڳالهه جو ذڪر چوريندو.

بادشاهه : اسان جي ٻچن کان سواءِ؟

ٻادري : (چٽ ٻڌي) اول حضور جن جي منظوري،
پوءِ ٻي ڪا ڳالهه. مجال آهي ڪنهن جي جو سائينجن
جي حڪم ڌاران ڪو قدم کڻي سگهي!

بادشاهه : انگلنڊ جو بادشاهه مسلمانن ۾ سڱ
ڏئي! مري ويندس، پر لاشائستي ڳالهه نه ڪندس.
اسين جي اهڙو ڪم ڪريون ته پوءِ ته هرڪو ائين ئي
چوندو ته: ويڻي سڱن کي، پر ڪن به ڪهڙي آئي!
ٻادري : قبل، اوهين انهيءَ ڳالهه جو خيال چوڻا
ڪرڻو؟ اسين به ڪهڙائي عيسائي ۽ ٻين جيون نڀائون
مسلمانن سان ٻيا پرڻائين. آهي ته ٻوپ سائينءَ کان به
ڪونه ٻچن. حضور جن رکڻا اها ڳالهه ٻڌين ته اهڙي
سڱ مان ساري عيسائي قوم جو ڪيترو ڀلو ٿيندو.
جيڪي ارڪانن ڏسجن ٻيا تن مان ائين ٻيو سمجهجي
ته الهي ماڻهي ٿين ڪري سلطان جيڪڏهن پاڻ
مسلماني مذهب ڇڏي، ڪرستاني مذهب اختيار ڪري
ته عجب ڪونهي.

بادشاهه : ڪرستان ٿيڻ جو ارادو ڏيکارڻو اٿس؟
اسان جي دين ۾ اچي ته پوءِ اسان کي سڱ ڪهڙو
۽ ڪو به اعتراض ڪونهي.

ٲادري : قبلآ اٲي تہ ھو ڪٲر مسلمان ھو، ٲر
 ھاڻ ٲادرين جا وعظ ٻڌا اٿس تہ خيال الٻت ٲريا اٿس.
 سلطان، جي ڪرستان ٿيو تہ ڏسجو تہ ٲيا ڪيترا مسلمان
 ھن جي ٲروي ڪندا ؟ ائين اسان جو دين وڌندو.
 بادشاهہ : جيڪڏھن انھي سڱ جو ڏڪر ٲيو ڪو
 ماڻھو اسان سان چوري ھا تہ انھي دم ماري وجھوس
 ھا، ٲر جڏھن توھان جھڙي ٲادري آھڙي ٲالھ
 ڪڍي آھي، تڏھن اسين ھن وقت ڪجھہ نقا ڪڍون.
 ھينئر شھزادن جو ميڙ ميڙو آھي، تنھنڪري اسين
 اوڏھين ھلون ٿا، ۽ ھن ٲالھ جو ٲو، ويچار ڪنداسون،
 حال ٲلي تہ اھا ٲالھ، ٲمين ۾ رھي.

رچرڊ بادشاهہ ٲوءِ شاھانو ويس و ٲو ڍڪي، وڏي
 ڌام ڌوم سان مجلس ۾ ويٺو. ٲيا بادشاهہ ۽ شھزادا
 اٲئي اچي ڪٺا ٿيا ھئا، ۽ سڀ سندس لا ۾ سيڙيا
 ويٺا ھئا. ھن اچڻ ۾ ٿوري دير لاني تہ سڀ ڪو پنھنجو
 ساڙ ويڙ ياد ڪري چوڻ لڳو: ڏسو رچرڊ جا حال !
 اسين ٲانءِ تہ سندس زير دست ھٿاسين، جو ٲوري
 مھل تي اچي حاضر ٿياسين، ۽ پاڻ ٲانءِ تہ اسان جو
 سردار آھي، جو جنھن مھل وٺندس تنھن مھل اٻندو؟
 ھي ۽ پاڻ ڪي سمجھي الائي چاڻوا ٲاڻئين ٿو تہ سچ
 چڻ تہ اٲري ۽ لھي ئي مٿاڻس ٿو! ھيڏو بانور الائجي
 ڪيو چاڻي اٿس؟ ھن ڪي ھاڻ لھي منئون ڪرڻ
 ڪھرجي. ھنن ٲوءِ پاڻ ۾ ارادو ڪيو تہ جنھن وقت

اهندو، تنهن وقت سندس مرحيا وڳو ٿالي مائر ڪنداسين
تہ ڀلي منهن پٽ سان لڳيس.

هنن اڃا پاڻ ۾ اهي ڳالهيون ويئي ڪيون تہ رچرڊ
اچي نڪتو. هن جي شاندار شڪل ۽ شاهائي هلت
هنن ۾ پالمرادو سندس لاءِ عزت پيدا ڪئي. هن
مڙس جي ڏها ۾ حشمت مٿن اهڙو اثر ڪيو، جو سڀ
پالمرادو اٿي بيٺا. فرانس جي بادشاهه کي هيڏو عڪس
هو ۽ آسٽريا جي ڊيوڪ کي رچرڊ ۾ هيڏيون باهيون
هيون، پر هينئر اهي ۾ هڪواريءَ باادب اٿي بيٺا.
سڀني گڏجي بلند آواز چيو: شهنشاهه کي اسان جي
تون سلامت رک خداوندا! رچرڊ جي هيتري مرحيا
ٿي تہ هو ٽوڙ لڳو. هو مڙس مان جو بسڪيو هو.
هينئر سڀني مان رکيس تہ پاڻ به سڀني کي ججهي
عزت آيو ڏيئي، ڪائناتن خوش خيرو عافيت ڀڄڻ لڳو.
اول گهڻي سرهائي ظاهر ڪيائين، جو مس مس هيڏي
جهابڪ لنگهي، پائرن جي سٺ ۾ ويهن جهڙو ٿيو
هو. هن پوءِ تقرير ڪرڻ جو ارادو ظاهر ڪيو تہ
سڀ ٺهي لڪي ويٺا، ۽ اهڙي ماڻ ٿي وئي، جو
سڀي پٽ تي ڪيري تہ ان جو ڪڙڪو به ٻڌڻ ۾
اچي. رچرڊ پوءِ پنهنجي تقرير شروع ڪري چين:
اڄ اسان جو وڏو ڏينهن آهي. اهڙي سڪوري
پنهن تي واجب آهي تہ هرڪو پٽ سان چائت
ڪري، پائرن سان پاڪ ٿي ويهي. هن جهاد ۾ پاڻ

موڪن جي حتي المقدور ڪوشش ڪرڻ گهرجي. (العين)
صاحب هن مڳوري ڪارج جا ابا آهيون. رچرڊ
اوهان جو ڇاڇو آهي. ڏٺي رچرڊ جو سپاڻا لنگهن
کان اهڙو ڪيو آهي، جو هو وڌيڪ ڪهرو خستو نه ٿي
ٿو، هو ڪي جو ڪي چئي ويهي ٿو، پر اوهين
صاحب انهيءَ خست ڪالھ جي خيال وچان پنهنجو
ديني فرض وساري نه ڇڏجو. مذهب جي راهه
مجاهدي ڪرڻ ڪري پنهجي جهانن ۾ جس ٿئي ٿو،
تنهنڪري ويهن ئي نهنن جو زور لائي اهو جس ٿئيو
جيڪڏهن پنهنجي ڪنهن قول يا فعل سان رچرڊ
ڪنهن کي رنجايو آهي ته هو سچي دل سان هن
پريءَ سپاڻا معافي مڱڻ لاءِ تيار آهي. اسان جا فرانس
وارا شريف ۾ جيڪڏهن رچرڊ جي اهڙي بدبختي
ٿي هجي، جو اوهان جهڙي لائق ۾ ڪي ڪنهن ڪالھ
ڪري رنجايو هجي ته مهرباني ڪري هيئن ڪٽي ڇڏو؟
فلپ: (اڻي بهي) انگلنڊ جي بادشاهه فرانس جي
حاکم جو اهڙو ڪو ڏوھ ڪيو ٿي ڪونهي، جنهن
لاءِ معافي مڱڻ جو ضرور ٿيس. اسان کي هن جهاد
جي اوني وچان ٻيون سڀ ڪالهيون ڪن پٺيان ڪري
ڇڏيون آهن.

انهن چئي، رچرڊ کي هٿ هٿ ۾ ڏيئي پائرن
والڪر گڏيو.

رچرڊ: (لهو ٻولڻ کي) آهڙا جي ڏوھ ڪي
الھو انگلنڊ تي ڪاڙو هوندي! ڪري هن

هاڻ انگلنڊ جي بادشاهه کي دل ۾ ڪرڻ لاءِ وڏوئي
 سبب ڏنو آهي. پر هن وقت هڪٻئي کي اهي ڏکيا
 ڏوراها ڏيئي، کير ۾ موري نه وجهي. چوڻي آهي
 ”گذريءَ کي ياد نه ڪجي جا گذري سا چوڪي.“
 پائڻ جي وچ ۾ سازسلوڪ چڱو آهي. هيٺڙن اسان
 کي کير ڪنڊ ٿي، ديني ڪم جي سرانجامي لاءِ ڪلهو
 ڪلهي ۾ ڏيئي بهڻ گهرجي. آسٽريا جي ليوپولڊ وٽ
 جيڪڏهن انگلنڊ جو جهنڊو هجي ته ڪڍي ظاهر
 ڪري ته هو، رچرڊ جيڪا آسٽريا جي جهنڊي جي
 بي حرمتي ڪئي آهي، تنهن لاءِ سچيءَ دل سان معافي
 وٺندو. قصي ٺاهڻ لاءِ سولي واٽ اها آهي. الفت ۾
 سڀڪي آهي، ڪلفت مان ڪي وٺو ڪينهي.
 رچرڊ جي انهن لفظن تي ليوپولڊ گهڻو هوسريو.
 هيٺ ۾ ٻئي ٺهڪا وريس، هر وات مان ڪجهه چوڻ
 واجب نه ٿاڻي، سوڻڀاڻي اکيون ڪري هيٺ ڪيائين.
 اتي جهروسلم جو وڏو ٻادري اٿي ڪڙو ٿيو.
 ٻادري: چور وٺيو آهي سڳل سان. آسٽريا جي
 ڊيوڪ قسم کڻي چيو آهي ته انگلنڊ جي جهنڊي جي
 سندس ملائڪن کي به سڏ ڪانهي. وڏي ڳالهه ته
 اهڙيءَ هٿ چٽوهيءَ مان هن کي هٿ ڇا ايندو؟
 رچرڊ: جيڪڏهن ائين آهي ته هو ۾ اها اسان جي
 آره زورداري چئي، جو پنهنجي حاڪم پاڻ کي چور
 ڪري ورتو اٿئون! اسين پنهنجي اهڙيءَ هٿ لاءِ
 معافي طلب آهيون. ”هار ماني، جهڳڙا ٽوٽا.“

ائين چئي، هن پنهنجو هٿ ڊگهو ڪيو، پر
ليو ٻولڻ ساڙن وڃان هٿ هٿ ۾ ڏنس. اتي رچرڊ
چيو: هيءُ ڇا! اسان جو مطلب هو ته پاڻ ۾ کير ڪند
ٿي وڃون، پر هيءُ هٿ هٿ ۾ ڏيڻ کان عار ٿيو
ڪري. انهيءَ ۾ چيتو لڳ اسين پنهنجي بيعزتي ٿا
سمجهون، پر هڪ ڪري اسين انهيءَ بيعزتي جا
لائق آهيون. اسان رت ٽهڪڻي سندس سان ڪونه
رکيو هو ته پاڻ به هينئر اهي خار اسان مان ڪڍيا
ائس. هاڻ چئبو ته هڪٻئي کان وير وٺي پاڻ ۾ ٻاڙو
جهڙو ٿياسين. اوڻ پڙي موٽ ۾، ڪنوار پڙي گهوٽ ۾.

رچرڊ هوءَ مانسٽيريت جي مارڪٽس، ٽيمپلرن جي
گرنڊ ماسٽر ۾ ٻين شهزادن ڏي منهن ڪري چيو:
جيڪڏهن اوهان مان ڪنهن کي به اسان ڪنهن به
طرح رنجابو هجي، ته هينئر اسين اوهان کان معافي
مڱڻ لاءِ تيار آهيون.

مارڪٽس، اسان کي نڪو ساڙ وڃي، نڪا ٻائي
آهي، باقي انسڪلنڊ جي بادشاهه جي جيڪڏهن اها
مراد هجي ته هن ديني لڙائيءَ ۾ رڳو سندس نالو
نڪري، ته اها سندس نيت پاڻ ڄاڻي.

گرنڊ ماسٽر، ڪنهن کي گل چئي منهن ۾ نه ڏبو
آهي. پر لڳي ڇهي ڪرڻ به واجب ڪينهي. اڄ جڏهن
انسڪلنڊ جي بادشاهه مون کي ڪالهائين جو وجهه ڏنو
آهي. تڏهن مون کي جيڪي چولو آهي، سو ظاهر

ظهور چئي ٿو ڏيان. انگلنڊ جي شريف ۽ جرات ڀري بادشاهه جو قدر سڃاڻي، اسان پنهنجي خوشيءَ هن کي پنهنجو سرڪردو ڪيو. هاڻ پاڻ کي جو سمجهي ٿو ته کيس پنهنجن ڀائرن تي هر طرح فوقيت ۽ فضيلت آهي، سا ڪالهه ڪهڻن جي رنجيدگيءَ جو باعث آهي. ٻيا شهزادا جيتوڻيڪ هن وقت ڪڇن لاءِ نه به دل ۾ سڳڻهن کي پيو سمجهندو هوندو ته اڳ ڪو خلاف ڪونه ٿيو ڇوان. سندس منهن مان ئي اها ڪالهه ڀائراڏو ٻڌي آهي، پوءِ وات مان چئي ڇو وڃائن. مون هڪڙي چئي پاڻ کي ڏٺو ڪيو، اهو ئي اس آهي. ٽپلرن جي گروئنڊ ماسٽر اهو ساڙ ڪڍيو ته سڀ اهڙيءَ طرح پڻ پڻ ڪرڻ لڳا، جو ڇن چيائون ئي ته چڱو سٺو ڇپا پائينس. رچرڊ کي باهه وٺي ويئي، پر اتي ئي پنهنجي ڪاوڙ روڪيائين. هن کيڏاريءَ سمجهو ته گروئنڊ جو مطلب ئي اهو آهي ته اهڙي ڪا چوڇڙي ڏيالس جو جوش ۾ ڀرجي، ڪا کڻي ڪالهه ڪري ته پوءِ سڀ ڀڄي وڌوس. ■ يورپ ■ ٻين عيسائين اڳيان به چوڻ جهڙا ٿيون ته رچرڊ جي سورن کان اسان کي لاجار سلطان سان صلح ڪرڻو پيو. اهي ڪالههون ٻڌي، هو پنهنجي غصي تي غالب پيو. آخر ٿڌي سيني سان چيائين: اسين قبول ٿا ڪريون ته بعضي وقت جي تنگيءَ سبب اسان ڪن ڪالهين ■ توهان ڀائرن سان صلاح مشورت ڪرڻ ڌار ان ڪو قدم کنبو هوندو، يا وقتي اسان پنهنجي ذاتي سڀا

موجب توهان جي ڪا ڳالهه هٿ ڪري، پنهنجي
 ڳالهه مٿي ڪئي هوندي، پر اهي اهڙيون ڳالهيون
 نه آهن، جن تان اسان جا ڀائر ايترو دل ۾ ڪن،
 جو پنهنجو ديني فرض وساري ويهن. ڪهڙين هٿين
 ڇهر ڪڍيو هئي. اوهان ڀائرن جي مدد سان ئي اسان
 کي سوپ کڻڻ جو آسرو آهي. توهين مهرباني ڪري
 هي ڳالهيون به خيال ۾ رکڻ ته جنگ جي ميدان ۾
 ائين پهرين صحت ۾ مهندارن وانگر ٿيڻي ٿي بيٺاسين ته
 منزلڪاهه تي موٽڻ مهل اوهان سڀني جي پٺيان پورائين
 وانگر ٿي ٿي آياسين. ڪنهن لڙائيءَ ۾ سوپ کڻندي،
 اسان کي ڪجهه مال هٿ ٿي آيو ته اهو رڳو توهان
 پاڻ ۾ ورهائي ٿي کنيو. اسان ڪڏهن اوهان کان
 حصو ڪونه ٿي گهريو، جو اسان سمجهيو ٿي ته ڪٽيل
 هنڌن تي اسان پنهنجو جهنڊو ڪوڙيو ته اهو ئي انعام
 اسان لاءِ بس هو. جيڪي هنڌ ۾ شمن کان ڇڏائي
 پنهنجي قبضي ڪيا اٿئون تن تي جيتوليڪ پنهنجو
 نالو ڌريو اٿئون ته به اهي اوهان جي حوالي ڪري
 ڇڏيا اٿئون. وقتي اوهان جي لشڪرن تي اسان برابر
 پنهنجو حڪم ٿي هلايو، پر هن ڪري جو اسان هنن
 کي پنهنجو لشڪر ڪري ٿي سمجهيو. اسان کي دل
 ۾ غائي ڪالهه هئي، تنهنڪري جتي اوهين پنهنجي
 لشڪر جي دوا سڻي ۾ خوراڪ پوڻ جو پورو
 بندوبست نٿي ڪري سگهيا، اتي اسان پنهنجي گنڊيان
 ڏوڪڙ خرچي، سندن هر گهور ٿي ڪئي. اهڙيون

ڳالهائون اسين پنهنجي زبان تي ۽ جيڪر ڪين آئون،
جو اسان جو مطلب ئي نه هوندو وات سان چئي وڃايون.
هر اڃ جڏهن اسان کي ڏکيا ڏوراها مليا آهن، تڏهن
ايترو چوڻ حق ٿا سمجهون ته اسان جي اولاد جي
نظر نه ڪريو، پر پنهنجو ديني فرض ادا ڪري،
پنهنجو لاساچار وڌايو. جيڪڏهن اسان جي مهنداري
مان اوهين بيزار آهيو ته پاڻ سان جيڪو به سرڪردو
چوڻ لڳو هجي سو پلي چونڊيو، ۽ رچرڊ گهڻي خوشي
مان ان جي مهنداري ۽ هيٺ اوهان ڀائرن سان ۽
ٿي پيهندو. جيڪڏهن اوهان جي دل جنگ کان
ماڳهن کڻي ٿي هجي، ۽ سچ پچ پويان پير ڪرڻ
الو ته به ڀلائي ڪري ڏي. پندرهن هزار ماڻهو ڇڏي
وڃجو. توهان جي پرڻ رچرڊ جيڪڏهن سوڀارو
ٿيو ته اها سوڀ فقط سندس نه، پر اوهان ڀائرن جي
به ليکبي. وڙهڻ لاءِ اوهان جا سڀاهي هوندا ته اوهان
جو به نالو ڪرندو.

رچرڊ بادشاهه جنهن فصاحت ۽ بلاغت سان هي
ننڍڙي تقرير ڪئي، تنهن سڀني تي جادو جهڙو اثر
ڪيو. ۽ ڪي شهزادا صلح جون واٽون ٺاهي رهيا
هئا، سي هينئر صلح توڙي ساڙ وڃڻ جون ڳالهائون
پيرن هيٺان ڪري، دشمن سان جنگ جوڻ لاءِ ڪم
ڪرڻ لڳا. ڪيترن وڏي واڪي هڪاريو ۽ جيروسلم
پڇايو، جيروسلم جنگ، جنگ! اهوئي ڏٺي جو ڪم
اهوئي سڄي سائين جو فرمان! شهزادن جا اهي بلند

نمرا پرانھن ٻڌن ۽ راڌو ڪرڻ لڳا. ڇوڪي ساهي-
 بهري تي بيٺل هئا، تن ۽ انهن لفظن لئون جو هن
 جاڳايو. اهي پنهنجن حاڪمن کان به وڌيڪ زور
 سان ساڳيا آواز ڪرڻ لڳا. هاڻ هرڪنهن کي جنگ
 جي وائي وات ۾ هئي. سڀني شهزادن پوءِ يڪمشت
 ٿي اهو اُهرهه ڪيو ته جنگ جڏل بند رکڻ لاءِ جهڪو
 عرصو ٻنهي ڌرين جي صلاح سان مقرر ٿيل آهي، اهو
 گذري ته وري جنگ شروع ڪبي. انهي اُهرهه بعد
 مجلس برخاست ٿي، ۽ هرڪو پنهنجي پنهنجي ماڳ
 وڃي سڪي ٿيو.

ٽيمپلرن جو گرئنڊ ماسٽر ۽ مائسٽريٽ جو مارڪئس
 پشيمان ٿي ويا، رچرڊ بادشاهه سان سڀ شهزادا ڀرتا
 ۽ ٻائرن وانگر ڪلهوڪاهي ۾ ڏيئي، جنگ جي ميدان
 ۾ لڙڻ جو قول ڪيائون ته هنن ٻنهي جا چپ به
 ڪارا ٿي ويا. ڇي، ڪتو ۽ ڪاڌوسين ڪُڪ ۽ ڪين
 ڀري مارڪئس چيو: مون کي ته اهوئي عجب آهي
 ته رچرڊ جي جهنڊي جي هيڏي ٻيجهڙي ٿي، ته به
 عمر ڪاٽي ويو! گرئنڊ ماسٽر چيس: ڀٽون ڀٽل پئي آهي.
 تون ٻنن کي گهڻوئي سياڻو ٿو سمجهين، پر رچرڊ
 تنهنجو استاد آهي. هن حريف سمجهو ته جي پنهنجي
 تي ٿي ٻيهندس ته گهر ۽ ڦيٽاڙو ٻوندو، ۽ پوءِ سلطان
 سان صلح ڪرڻ جو لڪرمون تي ڀڄندو، شهزادن
 جا ٽوڙ به مون کي اڳيئي ساريا پيا هئا. مون کي
 هڪ هئي ته رچرڊ، جي سندن ٻئي تي هٿ ڦيرائيندو،

۴. سان ملو چلو ڪالهائيندو ته هو سندس ٻانهن ٻڌا ٻانهائي
 پهتندا. هاڻ ڏسجانءِ ته سا ڪيو اهو رچرڊ ڪٿي ڪڍي،
 پوءِ اٿه ڪي ڏيندو ٻاهه. جنگ ۾ لشڪر ٻين جو
 مارائيندو. ۵. ڇاڙي ۶. چيرو مسلم جو بادشاهه پاڻ
 ٿيندو. ههڙي مطلبيءَ ڪي آءِ جيڪر هڪ ٻل به
 جيئرو رهڻ ڪين ڏيان. اهو ملعون مٿو ڀلو آهي.
 هاڻ سڪڙي ڪالهه ٻڌايانءِ ٿو، سا دل ۾ رکج. مون
 وٽ جيڪي دشمن جي طرف جا راڄڻي قيدي آهن،
 تن ۾ هڪڙو بندرو ترڪ آهي. هو اهڙو حريف
 آهي، جو جيڪڏهن چيڙبانس ته رچرڊ جو مڙم به
 ڪين ٿي، هاڻ رک ڏئيءِ تي! حال ڀلي ته وڏي
 واک هجيس، پوءِ ٻانهي هن مان ليڪو لاهيو. هو
 ٻئي ۱۰ رچرڊ جي برخلاف ڪو منصوبو سنڌ لڳا.

باب يارهون

ايدٽ جي همت

چرچ پنهنجي ڀائرن کي هرچاڻي، ۽ هنن کي جنگ لاءِ تيار ڪري، پوءِ پنهنجي راڻيءَ کي سرچاڻن ويو. اول راڻيءَ جي هڪ سهيليءَ کي سڏائي، ان کان جهنڊي ڪم ٿيڻ ۽ ايدٽ جي سرڪينٽ سان بيگام وقت ملاقات ڪرڻ بابت پڇا ڪيائين. انهيءَ سهيليءَ سرڪينٽي ڳالهه ٻڌائين ته چرچو ڪري چامڙن هٿان سرڪينٽ کي لاپهه موڪليو ويو هو، پراڻي پاڻ به لڏي هاتي ڪانه هٿائين ته هين ڪل مان ڍل ٿي پوندي. اتي بادشاهه سمجهي ويو ته ايدٽ به تصور آهي، ۽ هن کي هرچاڻن به ضرور آهي.

راڻيءَ کي جنهن مهل خبر پئي ته بادشاهه اچي ٿو، تنهن مهل هوءَ اچا سٺا ويس وڳا ڪري لهي ويئي. بادشاهه سندس تنبوءَ ۽ آيو ته هيءُ مٿنهن مٿنهن تي چاڙهي ويئي. بادشاهه جو اول مطلب هو ته راڻيءَ کي چنڊ ڪڍان، ههڙو يهودو چرچو ڪيو هٿائين، جنهن مان هي گل نڪتا هئا. پر هيءَ جا اڳيئي بڻو چاڙهي ويئي هئي، تنهن کي چنڊ ڪڍڻ واجب نه سمجهي، هن جي پاڻ دل وٺڻ لڳو. راڻيءَ پوءِ الٽو کيس عتاب ڏنا، ۽ ميڪ ميڪ ڪندي چيائين ۽

توهان منهنجو مان ڪو رکيو. مون گوڏن ڀر ويهي،
توهان کي هن سڪاٽ سردار پاران هاڻو ٻاتو ته توهان
مون کي نرادر ڪري موٽائي ڪڍيو. بادشاهه جيئن تئين
هرچائي چيس: تون دل وڏي ڪر سرڪينيت
صحيح سلامت آهي. اسان هن کي حڪيم جي حوالي
ڪري ڇڏيو آهي.

اني راڻي هڪاري اچي مٽي. چي، مون هن لاءِ
جهولي جهلي ته توهان مون کي هڪالي ڪڍيو،
مسلمان حڪيم جو مون کان وڌيڪ ٺسڪ پيو؟
بادشاهه چيس: هن اسان کي مٿو جياريو، سو هن جو
ٿورو اسان کان وسرڻ جو نه آهي. تون هاڻ جيڪر
حڪيم صاحب جو ججهو قدر ڪرين، جو اسان کي
اهڙو ته نونو ڪيو اٿس، جو اڄ اسين توتائهن چڙهي
آيا آهيون. اني راڻي ميهڪن بند ڪري چيو: توهين
الهي حڪيم کي مون وٽ وٺي اچو ها ته هوءَ اوهين
جيڪر اکين سان ڏسو ها ته الڪنڊ جي راڻي هن جو
ڪيترو قدر ٿي ڪري. اوهان جنهن ڏينهن مٽي تي
هاڻي وڌو، تنهن ڏينهن مون لاءِ چن ته سونو سڄ
آڀريو. الڪنڊ جو بادشاهه ڏسين جو ڏٺو، چوڏس
جو چنڊ، هن کان سواءِ منهنجو جيئن ڪهڙو؟

سڪوئي بادشاهه ۽ راڻي هاڻ اڳي کان به وڌيڪ
رامس پاس ٿي ويا، ۽ ڏوھ پيو ڄامڙي تي. بادشاهه
چيو: اهو نياڳو جي هن کي ارغلائي وٺي نه اچي ها
ته هيتري خرابي ٿي ٿي هاءِ ڄامڙي کي هوءَ

سندن ڄامڙي زال سوڌو ڏيس-وٺو ڏيئي، سلطان صلاح الدين ڏي تحفي طور ڏياري موڪليائين.

پنهنجي رل رائي کي سرچائي بادشاهه پوءِ ايڊٽ کي ڀرجائڻ ويو. هو ڪاري پوشاڪ ٻهري وار چوڙي، اهڙي طرح منهن کي هٿ ڏيو ويئي هئي، جو ڄڻ ته مانر هئي. بادشاهه اندر آيو ته ايڊٽ ادب وچان پنهنجي جاءِ تان اٿي ڪڙي ٿي. بادشاهه ويهن لاءِ چيس ته هو ويئي، ڀر وات مان ٻڪو ٻڪو ڪوٺي ڪڍيائين. هيءُ جا هيئن جهن ڪي چنولائي ويئي ته بادشاهه وڏي ويجهو ٿيس. ٻئي ڀيري چيائينس: پياري ايڊٽ ڇو، اسان تي ڪا ڪاوڙ آهي ڪيئن؟ اسان برابر توکي وڍيل اڪر ڳالهائين ٿا، جو اسان کي اهو گمان هو ته تو اسان جو نقص پوڙيو آهي. هيئنر جڏهن اسان کي يقين ٿيو آهي ته تون به قصور آهين، تڏهن اسان گهڻو پڇتايو آهي. هاڻ ڀڄ، تون اسان کي معافي ڪين ڏيندين؟ ايڊٽ: رچرڊ کي ڪير معاف نه ڪندو؟ رچرڊ منهنجو ڀاءُ ٿئي.

بادشاهه: ڀڄ، هاڻ گذري سا گذري، ڀڄ. ڇا اڃا اداس پيئي ڏسجين! ڏئي شل سڀ سک ڪري! ٻائي ويس وڳو توڙي منهن جو ڊول اهڙو ڪري ويئي آهين، جو ڄڻ ته ڪنهن جو غر وارو اٿيئي؟ ايڊٽ: هاڻو، اسان جي ڪل جي آرو چلي رهي آهي، تنهن جي ماتمداڙي ڪئي اٿم.

بادشاه : (منهن ۱ گهنڊ وجهي) هي ڇا چيڻ ۱
اسان جي ڪل جي آروڙ جو عذرا ائين چوڻ تي
تنهنجو وات وريو؟ ڀيڻ، اسين قبول ٿا ڪريون ته
اسان آبهرائي ڪري ۽ اکر چيا، پر تنهنجي ٻي ڪا
خطا ڪانه ڪئي اٿئون. جيڪڏهن اسان جي هٿان
ڪا ٻيڻي هجي ته بلاشڪ چؤ؟

ايڊٽ : اسان جي خاندان جي بادشاهن تي لازم آهي
ته ڏوھ لاه، سيڪٽ ڏين يا معافي ڏين. پر هيئن
سورمن کي گولو غلام ڪري، پنهنجي مخالف ڌر وارن
جي حوالي ڪرڻ سندن شان وڌان بلڪل نه آهي.
جيڪڏهن سرڪينيٽ ڪسي قتل ڪرايو ها ته اهو
جيتوليڪ لسورو انڌر ٿئي ها، ته ۽ ائين چوڻ ۱ اچي
ها ته اوهان انصاف جي ڪارروائي ڪندي، آبهرائي ۱
وڃان اهڙو حڪم ڏنو. پر هيئن جو هن کي اگهاڙين
پيرين ڪڍي، دشمن وقت غلامي ۱ جي زنجير ۱ ٻڌايو
اٿو، تنهن جهڙو قهر نه اڳي اسان جي ڪٽنب مان
ڪنهن ڪيو، اڪو ڪو ڪندو.

بادشاه : ٺهيو، سمجهيوسين. جنهن مان رڳو اڪين
جي ڀرپٽ هوندي آهي، سو جي اڪين کان پاسي ٿيندو
آهي، ته ائين پيو ڀانئبو آهي ته هو جهڙو دلڙا ۱ آهي
تهڙو ڪونهي. جيڪڏهن توسان اهو ليکون ٿيو آهي،
۱ تون يقين سمجهين ٿي ته هن کي ليڪالي ڏيڻ بدران
قتل ڪرائڻ وڌيڪ هو، ته هينئر ۱ ويل ويئي ڪانهي.

ابڊت: منهنجو ٻارو؟ پر ڀلي آئين چئو. جنهن منهنجي ٻار هٿ ڪرڻ لاءِ هٿيون سهڻيون ۽ سر

ڪيون سو سچ منهنجو پيارو آهي (۱). آءٌ جيتوڻيڪ شاهي خاندان مان آهيان، ته به هن جي هيڏي قربانيءَ جي لائق ڪين هيس. توهين پنهنجي دل ۾ الانجي ڇا سمجهندا هوندؤ، آءٌ اوهان کي يقين سان ٿي چوان ته مون رڳو هن کي همٿايو هئي ته هلي ته سڄو سورمو ٿي سائجي. آءٌ هن لاءِ هڪ جوت هيس ۽ ورهائين واريءَ وٽ به هن جي دل وٺڻ ۽ رهبري هئي ڪيم. هيستائين نڪي مون ئي پنهنجو مان مرتبو وساريو، نڪي هن ئي ڪڏهن ڪا يهودي حجت هلائي، باقي مون نيائيءَ تي جيڪڏهن ڪو ڪوڙو ٺڪر رکندا ته...

(۱) تن ڏينهن ۾ يورپ ۾ دستور هوندو هو ته جيڪڏهن ڪو جوڌو، ڪو پهلوانيءَ جو ڪم ڪندو هو ته عام زالون، پاڪ شهزاديون هن جي قدرشناسي ڪرڻ، ۽ هن کي وڌيڪ همٿائڻ لاءِ هن ڏي هار يا گل اڇلينديون هيون. بعضي ناز پريا نين ڪٿي هن ڏي مرڪي ٺهاريونديون هيون، ته اڳلو سمجهندو هو ته منهنجو قدر ٿيو ۽ مون کي انعام ملي چڪو. اهوئي سبب هو جو اينگاديءَ جي مڙهيءَ ۾ سرڪينيت ڏانهن ايڊت گل اڇلايا هئا. هتي به هن جي قدرشناسي ظاهر ڪرڻ لاءِ هن کي پنهنجو ”پيارو“ مڏيو اٿس. البت سرڪينيت ساڻس ڀرڻجڻ لاءِ خواهشمند هو، پر پاڻ شاهي خاندان جي هئي ۽ هن کي ڪهت درجي وارو ٿي سمجهيائين، تنهنڪري ساڻس ڀرڻجڻ جو ڪم خيال ڪونه هو.

بادشاهه: ٻياري ۾، تون پنهنجي ڀاءُ تي ايڏو الزام نه رک. اسان تو تي ڪوبه ٺڪر ڪونه رکيو آهي. اسان ائين چيوئي ڪونه ته تو پنهنجو مان مرتبو وساري، ڪو بيهودو ڪم ڪيو آهي. هو برابر جنگي جوڌو آهي، ۽ ملڪ جي رسم پٽندر جيڪڏهن تو ٻاري شهزادي هن جو قدر ڪيو ته ان ۾ ڪو عيب ڪونهي. پر اسان ڏٺو آهي ته اهڙين حالتن ۾ پهريائين ماليشي محبت ۽ پري کان عزت هوندي آهي، ۽ پوءِ وجهه ملڻ تي گستاخي ۽ حجت هلندي آهي. پر تون پاڻ کي سڀني کان وڌيڪ سڀاڻو پئي سمجهين، هو توهان کالهنائي ڪير.

ايڊٽ: توهين هڏ-رت ٿي، مون کي ڪا چڱي صلاح ڏيندا ته آءٌ اها اکين سان ڇڏيندس، باقي ٿيڪو ڪين سهندس.

بادشاهه: بادشاهه صلاح نه ڏيندا آهن، پر حڪم ڏيندا آهن.

ايڊٽ: (بيهر واهي سان) ائين ته سلطان صلاح الدين وارا به ٻيا حڪم جاري ڪن. هتي حڪم جي ڪهڙي کاله آهي؟

بادشاهه: چوڪري، تون هي چوين ڇاڻي؟ هن سڪات جو حق مان سڃاڻين ٿي، سلطان صلاح الدين جهڙي لائق انسان لاءِ ڪا به عزت نٿي ڏيکارين! اسان جي نظر ۾ سلطان جو درجو وڌيڪ آهي. سڪالنبه جو وليم اهڙو ڪوڙو، جو اسان کي لشڪر موڪلڻ

جو دلاسو ڏيئي، پوء ڪنڌ کي وهائو ڏيئي ويهي رهيو
سلطان صلاح الدين جيڪر ڪڏهن به دلاسو ڏيئي ته پوء
ڏري ڪين وڃي. اهي سڪائيند جا ماڻهو وقت جا
وڃي آهن. اهڙن به سڱ ڏيڻ بدران سلطان جهڙي
سڄاڻ مان سڱ کڻجي ته اهو وڌيڪ آهي.

ايڊٽ: هرگز نه! جيڪڏهن انگلنڊ جو بادشاهه
وڃي مسلمانن مذهب اختيار ڪري، ته به ايڊٽ پنهنجو
ڌرم ڪين ٻڌندي. پر مون کي ٻڌايو ته اوهين انگلنڊ
مان ڪڏهن، هتي مسلمانن مان لڙڻ آيا آهيو، يا هنن
کي سڱ ڏيڻ لاء آيا آهيو؟ انسوس! اڪولي بهلواني
اوهان وٽان شايد پڻ ڪري آڏامي ويئي آهي.
ڪروسيڊر تي اوهين ههڙا ڪيڏي ڪيئن ٿيا آهيو؟

بادشاهه: (پنهنجو شان رکي) نه ٻڌڻ، رچرڊ جي
بهلواني رچرڊ سان آهي. اهو ٿڪو تنهنجي آزمائش
لاء هو، تون جيئن چوين ٿي، تيئن ئي ٿيندو. جنهن
جنگ لاء منهنجهن ڇهاڪي آيا آهيون، سا اوس چوڻي.
بادشاهه پوء هن سان مٿو چٽو ڳالهائي، پنهنجي تنبو
ڏي موٽي ويو.

باب ٻارهون

آئي بلا تري

سرڪينٽ کي رچرڊ جي ڇانوڻي مان نڪالي ۽
ملي چوڻون ڏينهن ٿيو هئا. انهيءَ چوڻين ڏينهن،
سانجهي جي مهل، بادشاهه پنهنجي تنبو جي اڳيان
هوا کائڻ لاءِ ٻاهر نڪري ويٺو هو. هيٺ هن هاڻ
کنيو هو، تنهنڪري ههڙي کليل هوا هن لاءِ هاڻ
فائديمند هئي. ان وقت وٽس ڪا بهر ڪانه هئي.
منڊس مقرب - رٿامس ڊيوا لشڪر جي ڀرتيءَ ۽ سامان
- هڙي جي بندوبست ڪرڻ لاءِ عسڪران ڏي ويو
هو، ٻين سپاهين ۽ خدمتگارن لڙائيءَ لاءِ تيار پئي
ڪئي، جو هتي ڏينهن ترڪن سان لڙيو هون ۽ ڪن
تراريون هتي مليون، ڪن ڍالون هتي صاف ڪيون
۽ ڪن بئيجيون، ڍالا ۽ تير هتي تيار ڪيا. هٿيارن
جو ڪڙڪو ٻڌي ۽ چلڪي واريءَ تلوار جو جهلڪو
ڏسي، بادشاهه جي دل بهار بهار ٿيڻ لڳي، ۽ دل
۾ سوچ ڪرڻ جا سوڻ ڪندڻ لڳو.

سچ لاڙائو ٿيو ته چوهار اچي خبر ڪئي ته ڪو
قاصد سلطان صلاح الدين وٽان رقعو رسائڻ آيو آهي.
بادشاهه حڪم ڏنس ته تعظيم سان وٺي اچينس. بادشاهه
ڀانيو ته ڪو اسر ٿو اچي، پر هو ڏٺائين ته

حبشي آهي. اهو قاصد بدن جو ٺاهوڪو ۽ نهايت
قدآور مڙس هو. شڪل جيتوڻيڪ حبشين جهڙي هيس
ته به روش چڱي هيس. حبشين وانگر اڪي ناسون
قائل هيس، اڪي ماکوڙن جهڙا وار هئس، تنهنڪري
ذات جو حبشي ٻالوئي ڪين ٿي. مٿي تي اچي کير
جهڙي دستار، بت تي چيتي جي ڪل جو لڏين پانهن سان
ڪڍڻو، پيرن ۾ چاڪڙيون ۽ ڪچي ۽ چانديءَ جي
زيبدار دُري هيس. ٺنڱون ۽ پانهون اڪهاڙيون هيس،
۽ اهي به سندس منهن جي رنگ مان ملي ٿي آهن.
ڪمر وٽان هڪ سنئين خنجر پئي لٽڪيس، جنهن جي
ڪپ مٿان نانڪب جي ڪل چڙهيل هئي. ساڄي هٿ
۾ هڪ ٽڪيءَ نوڪ مان نيزو دوس، ۽ ڏائي هٿ ۾
ڪلاهاٽ جو مضبوط ڏورو هوس، جنهن سان
نهايت ٺاهوڪو ۽ شاندار شڪاري ڪتو ٻڌل هو.
قاصد اچڻ سان بادشاهه جي اکيان سجدو ڪيو،
پوءِ هڪ ڪوڏو جهڪائي، نهايت ادب سان هڪ
ريشي رومال بادشاهه کي ڏنائين، جنهن جي اندر
ڪيمخواب ۾ خط ويڙهيل هو. خط جو مضمون هن
طرح هو:

اوهان جي موڪايل پوئين پيغام مان ائين معلوم
ٿيو ته اوهان صحت جي ناتن ڪيڏن بدران، جنگ
جوڻ لاءِ تيار آهيو. ڏٺيءَ سڳوري جي برڪت سان
اسين جنگ جي ميدان ۾ دوبرو ٿي اوهان کي ثابت
ڪري ڏيکارينداسين ته اوهان ڪونه نظريءَ کان

اهڙو قدم کڻيو هو. اسان جي اٿام فوج اوهان جي لشڪر جا جيڪي حال ڪندي، سي اوهين اکين سان ڏسندؤ. ■ پوءِ ساڳيو ٻيڙيائيندؤ ته لساحق اوهان جنگ جو قصد ڪيو هو. پر اهي ڳالهون ٿيون هو. ■ جون، حال جنهن صورت ۾ اوهان اسان کي ٻين سوغاتن سان گڏ ۾ ڄامڙا تحفي طور موڪليا آهن، تنهن صورت ۾ اسين انهيءَ اٽلپ تحفي جي عيوض اوهان ڏي هڪ حبشي غلام سوکڙي ڪري موڪليون ٿا. نالو ضحاک اس، هن جي ڪاري شڪل ڏسي هن کي نڪمونه سمجهيو. جهڙيءَ طرح ڪنهن ميوي جي گل ٻاهران بدزبني ڏسڻ ■ ايندي آهي، پر اندر ڳر اکسير هوندي اس، تهڙيءَ طرح هن کي ۾ سمجهيو. سندس بدني طاقت ۾ دماغي قوت جي جيتري تعريف ڪبي، تيتري ٿوري ٿيندي. جنگ جي مهل هي اوهان جو چڱو مددگار ٿيندو. ■ مشڪل مسئلن حل ڪرڻ ۾ اوهان جو صلاحڪار. سندس عاج جهڙن اڇن ڏندن جي وچ ۾، سندس زبان کي خاوند خاموشي ڏيئي ڇڏي آهي، جنهنڪري ڪڇڻ ٻڇڻ کان لاجار آهي، باقي ٻيءَ هر طرح سان هيءَ جوان لائق انسان آهي. اسان کي اميد آهي ته هو اوهان جي پوريءَ طرح خدمت ڪري پاڻ موڪيندو، هن جي هر طرح سان ڀارت هجيو.

بادشاهه هيءَ خط پڙهي پوءِ هن حبشي غلام ڏي چٽائي ٺهرائڻ لڳو. هن جي بدن جو سهڻو گهاٽ ■

هن جا مضبوط ڏورا ۽ عمدي روغن ڏسي، ٻچيائينس :
 تون هاڻ مسلمان آهين؟ حبشي ڪنڌ مان لاڪار
 ڪئي، ۽ پنهنجي پيشانيءَ وٽ هڪ آڱر آڀي جهلي
 ان جي مٿان ٻي آڱر اهڙيءَ ريت سنئين ڪري
 جهليائين، جو ٻنهي آڱرين کڏجڻ ڪري صليب جهڙي
 شڪل ڏسڻ ۾ آئي. اتي بادشاهه چيو: اسان به جهو
 هو ته تون عيسائي آهين. هنن ٻي قياسي مسلمانن شايد
 تنهنجي چپ ڪپي آهي؟ حبشي ڪنڌ مان لاڪار
 ڪئي ۽ پنهنجي هڪ آڱر اهڙيءَ طرح مٿي کنياين،
 جو ڇن ته ائين ٿي چيائين ته ڏليءَ مون کي گونگو
 پيدا ڪيو آهي. بادشاهه هو به چيس: هٿيار صفا ڪرڻ
 ايندا ائين؟ حبشي ڪنڌ مان ها ڪئي. بادشاهه هن
 کي اهو ڪم سونهيو. حبشي امالڪ زهر، ڍال ۽ ٻيا
 جنگي هٿيار اهڙيءَ طرح صفا ڪرڻ لڳو جو ڇن ته
 اڳيئي ان ڪم ۾ ماهر هو. هن جو تحسين جوڳو
 ڪم ڏسي، بادشاهه چيس: تون اڳتي اسان جي اردليءَ
 ۾ ره ته مر سلطان سمجهي ته اسان تنهنجو قدر پوريءَ
 طرح ڄاڻو آهي.

منهن اونداهي ٿي ته انگلند مان ڪن قاصدن
 ٺال آندي. بادشاهه ٺال پڙهڻ کي لڳي ويو ته
 سندس خدمتگار ابولا ٿي ڦرڻ لڳا. ڪن پھڻن مان
 ٻئي راند ڪئي، ته ڪي ٽنگون ٿيڙي پيا هئا، ۽ ڪن
 ايندڙ لڙائيءَ بابت پاڻ ۾ سسڻ پٿس پئي ڪئي. هي
 وجهه وٺي، هڪ بندرو ترڪ، بادشاهه جي ويجهو

وڃڻ لڳو. ٻريان هڪ ٻهر بدار هڪل ڪيس ته هن پنهنجو لباتو لاٿو. هن جو سڄو بت ٻهروين وانگر قسمن قسمن رنگن سان رڱيل ڏسڻ ۾ آيو. ساهين ڀانيو ته هيءُ ڪو مسخرو آهي، سي امالڪ ويڙهي ويس. اها ڪا نئين ڳالهه ڪانه هئي. ڪرستان ساهي اڪير وانڌڪائيءَ جي وقت ۾ ترڪ راڳيندڙ، باز بگر ۽ مسخرا ڪهرائي، پاڻ وندرائيندا هئا. هن وقت جو ڏٺائون ته هڪ مسخرو ٻانهي ٻههه آيو آهي، سو خوب لاج ڪرايائونس. هي بندرو ترڪ مسخرن وانگر جهمريون پائيندو، ڪڳيون هڻندو، ڄاڻي وائي بادشاهه کي ويجهو ٿيندو ويو، ۽ هڪ گيڪ ملائي پٽ تي بڻجي رهيو. هڪڙي ساهيءَ ڀانيو ته ڦيريون پائيندي مٿو ڦري ويو اٿس، سو ٻائي آئي پيار پائيس. ٻئي چيو: دارونءَ جو پٽ پيار پوس ته بود ۽ اچي. هن کي دارونءَ جو ڍڪ ڏٺائون ته اهو هڪڙيءَ ڳيت سان ٻورو ڪيائين. ساهين ۽ اچي ٺهڪڙو پيو. سندن ٺه، ٺه، ٻڏي، بادشاهه پريائين هڪل ڪئي. سڀ ساهي امالڪ ٿڙي پڪڙي ويا، ۽ هي بندرو ترڪ ايتري پٽ ۾ پيو هو.

هاڻ ڪلاڪ کن سانت لڳي پيئي هئي. بادشاهه پنهنجي ٺهال وري وري پئي پڙهي. ٺهال ۾ ڪوسو سماچار ڪونه هو، سندن هر پٽ سندن ٻي ڀائر پاڻ ۾ وڙهي ڌار ٿيا هئا، ڪي امير پاڻ ۾ وڙهي ڍانڪا ٿي پيا هئا، ۽ ڪن شرطي جاگيردارن پنهنجن ڪڙمين

سان اهو ايل ويل وهايا هئا، جو اهي پوءِ معن منجي
 آيا هئا، ۽ خولر ٻڙيءَ جو گهڻو غطرو هو. انگلنڊ
 مان هي بدخبرون آيون، تن بادشاهه کي منجهائي
 ڇڏيو. هيءَ پنهنجن ئي ٽپين ۽ هو، تنهنڪري پيءُ
 ڪنهن ڳالهه جو سماءُ ڪونه ٿي پيس. سندس پٺيان ضحاڪ
 حبشي ڍال صفا ڪرڻ ۽ مشغول هو. ڍال ملي ملي
 آرسيءَ جهڙي اوچل ڪٽي هڻائين. جيڪو هندرو ترڪ
 پٽ تي پيو هو، تنهن جو ٻاجو ڍال ڀڙسڻ ۽ پٽي آيس.
 ڍال ۽ هن جي شڪل ڄاڻيندي ڏٺائين ته اهو هندرو
 رکي رکي ڪنڌ پيو معنيٰ ڪئي، ۽ ڇن بادشاهه جي
 نزديڪ وڃڻ جا وجهه پيو ڳولي. حبشيءَ اک ۽ رکيس،
 هو هندرو پوءِ ۽ رمزان رڙهندو، رڙهندو، بادشاهه
 ڏانهن وڌڻ لڳو. ضحاڪ سمجهي رهيو هو ته ڍال ۽
 ڪجهه ڪارو آهي. سگهوئي اهو هندرو شيطان نانگ
 وانگر سڀرندي، بادشاهه جي نزديڪ ويو، ۽ ٻانهن
 جي آستين مان خنجر ڪڍي، اڃا هٿيائينس ٿي ته ضحاڪ
 حبشيءَ مڙسي ڪري ٻانهن کان سوکھو جهلس. بادشاهه
 ته بچي ويو، پر خولي اچي ضحاڪ تي پيو. هن پهلو ان
 ٻاڻ بچائي ورتو، پر خنجر جو ٿورو گهڪو ٻانهن
 تي اچي ويس. بادشاهه تي جو هي اوچتو حملو ٿيو،
 سو اڇانگ ماري اٿيو، هڪ صندلي هٿ اچي ويس،
 سا ڀر ڪري، هن بندري شيطان کي اهڙي مغز ڌاري
 هٽائين، جو مغز ڦهلي وڌائينس. هن پوءِ لٽڪي لٽڪي
 سام ڇڏيو.

پوء ته بادشاه اچي پنهنجن خدمتگارن تي مٿيو.
 جي، حيف آهي اوهان جي حال تي! دشمن اسان جي
 جان وٺڻ لاءِ پنهنجا اسان تائين اچي پهتو آهي ته اوهان
 کي ڪو ٻڌو نه پيو آهي! هر لهيو، اسان جي خير
 سان رهجي آئي، دشمن پنهنجو ڪٽو لوڙيو، هاڻ
 هن جي سسي هڪدم ڌڙڪان ڌار ڪري، نيزي ۽ ٽنگي،
 ڪڙي ڪريو ته مر هر ڪو ملعون عبرت وٺي.

بادشاه پوءِ ضحاک ڏي وڌي، هن جي گهٽي
 شڪر گذاري ڪئي، ۽ چيائينس: جتي اسان جو سڄو
 لشڪر اسان کي ڪم ڪين آيو، اتي تون اڪيلي سر
 اسان کي ڪم آيو آهين، تنهنڪري تنهنجي جيتري ۽
 مهرباني مڃجي اوتري ٿوري. ائين سندس ٻانهن تي
 زخم ڏسي، رڙ ڪري چيائين: هي ڇا! هي زخم اڻڇو
 زهري خنجر سان ٿيو آهي. هڪدم خدمتگارن ڏي
 منهن ڪري چيائين: اوهان مان ڪو به هن جي زخم
 مان زهر چوسي ڪڍي، نه ته هي اٽڪ حلال ناحق
 مري ويندو.

زهر جو نالو ٻڌي، سڀ ساهي هڻي ويا. بادشاه
 چين: ڇهن سان چوسڻ ڪري ڪو به نقصان نه ايندو.
 نقصان جو ڊپ تڏهن آهي، جڏهن زهر ٻيٽ ۽ وڃي
 رت سان ملي. ڪنهن به ساهي جي مرضي نه ٿي
 ته هن حبشي غلام لاءِ پنهنجو جيءُ جو کي ۽ وجهجي،
 تنهنڪري سڀئي ٻيٽ ٻڌي ٻيهي رهيا. ساهين جا هي
 حال ڏسي، بادشاه کي هيڪاري ارمان ٿيو. پوءِ نڪا

ڪيائين هن لڪا ته، امالڪ هن غلام جو زخم پنهنجن
سگورن چين سان چوسڻ لڳو. خدمتگارن منع ڪيس،
ضحاک به اشارن ۾ گهڻو ليلائس ته اهڙو جوکي جهڙو
ڪم نه ڪريو، پر بادشاهه ٻڌو اڀڙو ڪري، هن سان
هاڻ پٽائڻ لڳو.

بادشاهه کي سارائڻ جو منصوبو ٿي، پاران جي گرڻدماءِ-مر
مٽيو هو. هي بندرو ترڪ انهيءَ جي مڃڻ تي
آيو هو، پر مارڻ واري کان رڪڻ وارو ويجهو آهي.
ضحاک جا هٿ هن کي رسڻا هئا، سي رسيا-بادشاهه
تان اٿي ٻلا ٿري، دشمن جو ساڻو منهن ٿيو. ٻاهر
ڏاڍا هٿل پئجي ويا، سو ڪيترا عملدار ڊوڙندا شاهائي
تنبو ۾ آيا، سرهينري سهڪندو سهڪندو، اندر آيو.
بادشاهه کي هن حبشيءَ جي زخم جو زهر پنهنجن چوڻ
سان چوسيندو ڏسي، رڙ ڪري چيائين: قبلا، هي ڪم
ڪهڙو ٿا ڪريو؟ بادشاهه چيس: هنن ڪانئر خدمتگارن
کي ڏيکارڻو اٿن ته سام تي ايترو آهو نه رڳجي،
مشڪلات جي وقت مڙس ٿي پوهڻ گهرجي.

بادشاهه پوءِ هن جو سمورو زهر پنهنجن چوڻ سان
چوسي ڪڍيو، پر هڪ ڳالهه، هن کي حيرت ۾ وڌو.
حبشيءَ جو جيڪو ڀاڱو چوسيائين تنهن تان ڪارانهن
صفا ٿي ويئي! هي وانڙو ٿي، منهن ۾ نهارڻ لڳس.
رچرڊ سڻيو هو، تنهن سڄي ڳالهه سمجهي ورتي، پر
اوڏيءَ مهل ڪجهه به ڪچن واجب نه سمجهي، ضحاک
حبشيءَ ڏي منهن ڪري چيائين: اسان جا خيرخواه

دوست، سلطان صلاح الدين پنهنجي تحرير ۾ ڄاڻايو آهي ته مشڪل مسئلن حل ڪرڻ ۾ تون اسان کي گهڻي مدد ڏيئي سگهندين. جيڪڏهن پاڻ کي موڪلڻو آئيئي ته اسان کي اهو چور لهي ڏي، جنهن انگلند جو جهنڊو چورائي اسان جو ڪنڌ هيٺ ڪيو آهي. اهو ڪم جي تو ڪيو ته تنهنجي تور جيٽرو سون توکي انعام ڏيو. ڪيئن، اهڙي مڙسي ڪندين؟ ضحاک بهرين ڳالهائڻ جي ڪوشش ٿي ڪئي، پر هو اتيئي پانهون پڙهي، گهڻي ادب سان ڪنڌ مان انهن ڪيائين. بادشاهه چيس: تون جيڪو اشارو ڪرين ٿو، تنهن مان سمجهجي ٿو ته تون اهڙي مڙسي ڪندين، پر تنهنجي گوانگن واري ٻولي اسين پوري طرح ڪيئن سمجهون؟ لکڻ پڙهڻ ايندو آئيئي؟ کونگي ڪنڌ مان انهن ڪئي. بادشاهه حڪم ڏنو ته هن کي لکپڙهه جي سانگري ڏيو. جهٽ مس قلم ۽ ٻيو کونگي کي ڏنائون، هو لکپڙهه پڙهو، ۽ نهايت خوشخط هو. هيستائين بادشاهه هن سان انهي ٻولي ۾ ٻئي ڳالهائيو، جيڪرستان ۽ ترڪ عام طرح ڳالهائيندا هئا، هينئر هن کونگي فرينچ ٻولي ۾ هي اکر لکيا:

قبلهء عالم، غيب جي خبر خاوند کي، پر خاوند پنهنجي فضل سان انسان کي عقل عطا ڪيو آهي. عقل جي وسيلي انسان غيب جا دروازا کولي سگهي ٿو. جيڪڏهن عيسائي لشڪر جا سڀ سرڪردا هن لاپيز

هندي اکيان قطار ڪري لنگهندا، نه چور ڪي ستن
هر دن اکيان به سڃاڻي سگهندو.

هي مضمون پڙهي بادشاهه ٽڙڻ لڳو، خوشي
وڃان ڪهڙن نه هئي مايو، سر هينري ڪي چيائين :
هي ڪالهه ڏاڍي هوري وقت تي ڪئي اٿس، سڀني
شهزادن قول ڪيو آهي ته انگلنڊ جي جهنڊي جي
جيڪا به عزتي ٿي آهي، تنهن جو بدلو اسان کي ڏيندا،
سڀالي سڀ اسان جي نئين ڪٽل بالڻي ۽ اکيان، پنهنجي اقبال
۽ عهدي پٽاندڙ درجي وار لنگهندا، ان کي جو ڪي
عزت ڏيندا، هن حبشي ڪي به اوڏي مهل اتي
بيهارينداسون، ڏسون ته ڪهڙي حڪمت هلائي،
چور ڪي ٻولي ڪي ٿو؟

هينري : قبل، انهي ڪالهه تان لهي وڃو، مس مس
شهزادن کي سرچايو اٿو، هينئر جڏهن سڀ سائينجن
سان ٻانهن ٻيلي ٿي بيٺا آهن، تڏهن هينئر ڪڪر و
ڪڙو هئي، واجوڪ نه وڌايو، جنهن سڳوري ڪم
لاه هيڏا ڪشالا ڪري آيا آهيون، تنهن جي هوري
ڪرڻ جو اول خيال ڌاريو.

بادشاهه : تون هي چوڻ چاڻو؟ اسان سائين اها
ٻول ٻولي هئي ڇا، ته جهنڊي جي چور ٻولي لهن
لاءِ ڪوبه اهڙو حڪم ڪونه آئينداسين؟ پنهنجي
بادشاهي، بلڪ پنهنجي جان کان به اسان کي پنهنجي
آرو وڌيڪ پياري آهي. پري سڀا ۽ جيئن اسان
جهنڊي جي ڪالهه ڪڍي هئي، تيئن جي آسٽريا جو

ڊهوك يا ڪو ٻيو پنهنجو ڏوھ باھي ھا ته اسين گھڻي خوشيءَ سا هن کي معافي ڏيون ھا. ھاڻ جڏهن اڪلو ڪانٽرن والڪر ٻجهڙو ٿي رهن ٻسند ٿو ڪري، تڏهن هن کي ٻڌري ڪرڻ لاءِ اسين جيڪي رستا واجب سمجهندا سين سي بيشڪ اختيار ڪندا سين.

هينري: قبل، هن حبشي غلام جيڪڏهن ڪا حرفت سڻي هجي ته ٻوءِ؟

بادشاهه: (حشمت سان) صبر! تون وڃ ۾ ٻوڪ نه پست. نون پاڻ کي سياڻو ٿي سمجهين، پر سچ ٻچ ته عقل جو ڪو تاھ آھين. تون ماڙي ڪري وڃي اسان جي حڪم جي تعميل ڪر. تون هن جي ڪاري چمڙي ڏسي هن جو قدر انهيءَ آھر ٿو ڪرين، پر حقيقتون هيءَ هڪ وڏي رت آهي. اسين سڃاڻونس ٿا ته ڪير آهي، پر اها ڳالهه هن وقت ظاهر نه ڪبي.

انهيءَ وڃ ۾ ضحاک حبشيءَ وري هڪ ٻيو رزو لکي بادشاهه کي ڏنو. انهيءَ ۾ هي لفظ لکيل هئا: سلطان صلاح الدين وٽان هن غلام کي شهزاديءَ ايڊٽ لاءِ ڪو نياپو مليو آهي. هي غلام جيڪر پنهنجي اڳوڻي سلطان جو حڪم پرچشم ڪري، سڌو ٿي سڌو وڃي نياپو ٻوڇائي ھا، پر جڏهن هيءَ بندو نئين خاوند کي سپرد ٿيل آهي، تڏهن پنهنجي نئين خاوند کي هٿ ادب جا ٻڌي عرض ٿو ڪري ته کيس پيغام ٻوڇائڻ جي اجازت ملي. جيڪڏهن انهيءَ طرح اها

موڪل ملي نه سگهي ته جيڪا خميس خدمت هن وقت
ڪئي اٿس، تنهن جي عيوض ۽ اها اجازت ملي.

بادشاهه: (دل ۾) سلطان صلاح الدين اسان جي
اهڻ ڏي نياپو موڪلي، ۽ اسين نياپي بهڻ ڄاڻڻ جي
اجازت ڏيون! هر ڇا، جنهن اسان جي جان بچائي،
سو هڪ عرض ڪري، ۽ اسين اهو نه اڳهايون! هاڻ
ڇا ڪجي! اڄ ڪلهه، اسان لاءِ سموئي اهڙو اچي پيو
آهي، جو اسان سان ڪو ٿوري پلائي ڪري ٿو ته
جهت ان جو عوض چڪي ٿو. ڪنهن جي ٿل ٿيڻ
جو حڪم ڏيو ٿا ته هو اسان جي راضي هٿ ڪرڻ
لاءِ اسان سان هڪ نه ٻي اهڙي پلائي ڪري ٿو، جو
لاچار اسان کي هن جي جان بخشڻي پوي ٿي. اهو
جي حال آهي، ته اسين حڪومت جو چرخو ڪيئن
هلائي سگهنداسين! ڏوهي ۽ کي جيڪڏهن سيڪت نٿي
ڏجي، ته ڪم نٿو لهي، ۽ جي سندس مهرباني ۽ جو
عوض نٿو ڏجي، ته اها ڳالهه به اسان جي منهن تي
اٿي هوي. - جنڊ ڪن ته جنڊ ڪورو، هٿ ڪن ته هٿ ڪورو،
هر ٿيو، اسان جي جان بچائي اٿس، ۽ جهنڊي جي
چور ڪولي لهڻ جو دلاسو ڏنو اٿس، تنهنڪري هن وقت
غم کان گهرجي. هيڏي جرات ماري، نياپي بهڻ ڄاڻڻ
لاءِ ٻڌري هٿ درخواست ڪئي اٿس، تنهنڪري
سمجهجي ٿو ته اهو نياپو ڪو الائي ۽ جو نه هوندو.
اهڙو آڻ دل کي ڏيئي، حبشي ۽ کي چيائين ۽ چڱو،

تنهنجو عرض ڪنهن مهل اڪهائبو. حال سرهينريءَ
 سان ڪڏجي وڃي سگهي ٿي. بادشاهه پوءِ سرهينريءَ کي
 هن جي گهڻي پارت ڪئي، ۽ حڪم ڏنائينس ته رنان دير
 ايندا ڏي. واري سنڀاليءَ کي گهرائي، اسان ڏي روانو
 ڪر. سرهينري ۽ ضحاڪ حبشيءَ پوءِ ادب سان بادشاهه
 اڳيان ڪنڌ ٺوڙائي هليا ويا.

باب تيرهون

قسمت جو ٿيرو

قدرت جا ڪم نيارا ۽ عجيب آهن، جو هريفن کي
۱. حيران ڪيو ۽ ٻڌين. ڪيڏانهن سرڪينٽ جو مان
۲. مرتب، ۳. ڪيڏانهن سندس هيءَ حال، جو هڪ
مسلمان حڪيم جو غلام بڻجي پيو ۽ چرند بادشاهه
جنهن وقت اهو ٿور جو قلم وهايو، تنهن وقت هي
يوروي جوڌو، پنهنجي ائين خاوند جي پٺيان موڪو
منهن ڪري هليو ويو. هو پوءِ حڪيم جي هڪ
تنهن ۽ اوڏو منجوهه ٻائي وڃي پهچي رهيو. ذڪر
وڃان من ۽ رجب آيس، هر روتل روڪيائين. هن کي هن
حالت ۾ ڏسي حڪيم کي قياس پيو. هن دلداري ڏيئي
چيس: دل وڏي ڪر، سختيون مڙسڻ جي مٿان اينديون
آهن. حضرت يوسف کي سندس ڀائرن وڪڻي ڇڏيو،
۴. هو وڃي فرعون بادشاهه جو غلام ٿيو. هر توکي
تنهنجي بادشاهه اهڙي انسان جي حوالي ڪيو آهي،
جو توکي ڀائرن وانگر جيءَ سان چڙهندو، ۵. سامه
۶. سان ڀندو.

سرڪينٽ هن جي شڪر گذاريءَ ڪرڻ لاءِ ڪجهه
چيو ٿي، هر زبان سٺي ليڪر ٿي ويئي هيس.
تنهنڪري وات مان هڪ اکر ۽ ڪوٺ آڪليس.

حڪيم سمجهيو ته هن کسي ڪجهه چئبو ته پاڻ هن جو من ڦڙسندو، تنهنڪري ڇڏي ڏنائينس. هن ۱۱ ۲ پنهنجي ماڻهن کي ڪوچ جو حڪم ڏنو. يڪدم سندس نوڪر ڇاڪر سامان ٻڌڻ کي لڳي ويا، پورجيءَ حڪيم کي ماني هائي ڏني، ۽ پوءِ سرڪينيت لاءِ ٿلهي پرچي کڻي ويو، پر هن نه ورتس. اورچيءَ چيس: هيئر ڪجهه ڪاٺي آرام ڪر، جو پوئين صبح جو هتان ڪوچ ڪرڻو اٿئون. ماني نه ڪاٺيندين ته لڏ ڪيئن ايندي؟ حڪيم به هن کي ڏاڍا زور ڪيا، پر هن کي ڪي به مٺو نٿي لڳو. وري به حڪيم جي مرضيءَ رکڻ لاءِ سگهو هاليءَ ۽ ڪاٺي پنهنجي اڙي پڇاڙين.

سڄي رات هن مڙس اک کان لائي. ٻيا لوڪر اڌ رات ڏيئي اٿيا، ۽ اُن تي سامان لڏي، سفر لاءِ تيار ٿيا. حڪيم صاحب به پنهنجي نير پٽاندر سوير اٿي، ڏلڏڻ-هائي ڪري، وضو ساري، فجر جي نماز پڙهي، تنهن وچ ۱۱ هڪ سئس گهوڙا سنجيا. اوڏيءَ مهل هڪ يوروهي عملدار، رچرڊ بادشاهه جي حڪم موجب، حڪيم صاحب کي ٿوري هنڌ تائين آهرائن لاءِ آيو. سرڪينيت کي حڪيم هڪ گهوڙو سواريءَ لاءِ ڏياريو، تنهن تي هي جنگي دلاور چڙهي، ٻن سان گڏجي هليو.

حڪيم صاحب وڏي دٻدٻي سان پئي ويو. چئني طرفن کان ڪيترا سوار ساڻس هڪڪاب پئي ويا، ۽

ٻه ڄڻا سندس ڪنڇڪ وٺي پئي هليا. سرڪينٽ سڀني جي پٺيان هـو. هن پٺتي ڪنڌ ورائي ڪروسيڊرن جي ڇانوڻيءَ ڏانهن نمائن وانگر نڀ ڪئي هئي لهار ۽ ڏيس. وٺو مليس، عزت آهرو خاڪ ٿيس، ۽ ٻياري ابڊٽ جي منهن ڏسڻ کان به مڪيو انهن ڳالهين هن مڙس ڪسي اهڙي جهوري لائي، جو هـو اچي روئڻهار ڪو ٿيو. هن کي پنهنجن پورن ۽ ڏسي، حڪيم وڌي هن جي ويجهو ٿيو، ۽ چيائينس: هاڻ جڏهن اسان ڪسي اڳتي هلڻو آهي، تڏهن پٺتي لهارڻ جو ڪم ڪهڙو؟ سوار کي سدائين خبردار ٿي هلي ڪهرجي. انهن بيخبالو ٿي هلند بن ته ڪنهن وقت لوڪرايند پڻ. سرڪينٽ ڏک مان ورائي ڏيس: اهڙي ڪا لوڪر اچيم، جو ڪنڌ پڇيم ته آڏ ڇيڪر پاڻ کي بختاور سمجهان! حڪيم چيس: ڇو ڪهڻو ٿيو آهين؟ انسان ڪوتاهه نظر آهي، تنهنڪري اڄ جي لڳائي ۽، سڀان جي چڱائي ڏسي نٿو سگهي، پر ڏٺي جيڪي ڪري ٿو، سو انسان جي ڀلي لاءِ آهي. هر ڳالهه ۽ حڪمت چئي اٿن، تنهنڪري توکي رضا تي راضي رهڻ گهرجي.

حڪيم هن کي گهڻي ڀرپور ڏٺا، پر هن کي جيڪا تار تن مان ٽڪل هئي، سا لڳل ئي رهي. حڪيم ڏٺو ته هن وقت هن کي ڪيترو به سمجهائبو ته به ڪن سمجهندو، تنهنڪري پنهنجي هڪ خذ متگار کي هڪل ڪري چيائين: حسن، تون ڪا ڳالهه ڪن

تہ ٻنڌ ڪئي، ۽ هن مڙس جو خيال بہ وڃي پئي ۽ واٽ ٻوي۔
 حڪيم صاحب جو حڪم مڃي، خدمتگار هڪ ڳالهه
 ڪنشي۔ ڳالهه جي وچ ۾ ڏوهيڙا پئي ڏنائين، حڪيم
 ۽ سندس خدمتگار هيئن وندريا پئي هليا، پر هن ڦوڙائي
 جي ڦٽيل لاءِ ڪا به ورونهن وندر ڪانه هئي۔ هن
 پنهنجي دردن جو دل ۽ دؤر پئي ڪيو۔ سورن جو
 سبق اٿلائيندي، ڪنهن وقت هن پنهنجي ڪني جي
 ڪنجهڪار ٻڌي۔ سندس ڪتي کسي هڪ بانس جي
 پچري ۾ بند ڪري، اهو پچرو ڪاٺ تي ڪئي
 لڏيو هٿائون۔ سرڪينيت پنهنجي وفادار ڪتي ڏي
 منهن ڪري، چپن ۾ چيو: ٻارا روسوال، تون منهنجي
 واهر لاءِ ٿو واهائين، پر هن وقت آءٌ ٻان سڄي سائين ۽
 جي واهر لاءِ واهائي رهيو آهيان۔ اڳي آءٌ توکي
 قرب ڏيندو هوس، ۽ توهان هر طرح همدردي ڪندو
 هوس، پر اڄ خود مون کي دلاسي جي گهرج آهي۔
 هاڻ نصيب! اڄ ڪير مون جهڙو ٻيوس ۽ لاچار آهي!
 هو ٻوه منزلون ڪندا هليا، اکين ۽ جي نماز جي
 مهل تي تہ حڪيم صاحب وضو ساري، اچو سلو ڪهڙو
 بند ڪي ۽ لاءِ وڇائي، نماز پڙهي۔ ڪن کي وضو ۽ سارڻ
 لاءِ پاڻي پورو نه هو، هو پاڻي ۽ بدران واريءَ سان
 عضوا چڙهن مٿن لڳا۔* ٻوه هرڪو مصلو وڇائي،
 نماز پڙهن لڳو۔ هنن کي هيئن گڏ نماز پڙهندو ڏسي،

---

* واريءَ سان جيڪو وضو سارجي تنهن کي ”تيمر“ چئبو آهي.

سرڪينيٽ بہ اڪيون کڻي آسمان ۾ اٽڪايون، ۽
سڄي ماڻهن کي سنڀالڻ لڳو. هيٺسڻ هن جي دل تي
ڪجهه چنڊو پيو، ۽ هو پنهنجي حال تي صبر ۽
شڪر ڪرڻ لڳو.

ڏينهن ٺاري، اڳتي وڌيا ته حڪيم جي هڪ ماڻهو
ڏٺو ته پٺيان ڪي سوار ڪاهيندا ٻيا اچن. هن وڏي
حڪيم کي ڄاڻ ڪيو. حڪيم سياڻو هو، تنهن سمجهي
ورتو ته هي ٽيمپلرن جي گروئنڊ ماسٽر جا ماڻهو آهن
۽ ڪنهن ٻڙي لٽ سان ٿا اچن. هن پوءِ پنهنجن
ماڻهن کي تڪڙي هلڻ لاءِ حڪم ڏنو. سگهوئي
سلطان صلاح الدين جي ماري فوج حڪيم جي استقبال
لاءِ آئي، جنهنڪري گروئنڊ ماسٽر جي ماڻهن کي پنهنجي
مراد پوري ڪرڻ جو وجهه نه مليو، ۽ هو شرمندا
ٿي موٽي ويا.

امير شيرڪوه ۽ سرڪينيٽ جنهن تلاءُ وٽ
هڪٻئي کي گڏيا هئا، اتي هي سڀ لهي پيا. بڪدم
تنبولسڳي ويا، ۽ رڌڻ پچائڻ جون تياريون ٿيون.
سرڪينيٽ کي حڪيم کائڻ لاءِ زور ڪيا. هيٺسڻ هن
۾ ٿي گرم ڪنيا. حڪيم پوءِ هڪ شربت جو پيالو
ڏنس، ۽ چيائينس: هن شربت پيئڻ سان فرحتي ٿيندو
اهنديش. هن چيو سڄي، شربت پيتو. سگهوئي ننڊ کڻي
ويس، ۽ کولڪهرا هڻڻ لڳو.

ڪنهن وقت سرڪينيٽ سجاڪ ٿيو. ڇا ڏسي ته
چرخوئي ٺري ويو آهي. پاڻ اڳي ڪجهن جي هيلان

هڪ رواجي تنبوءَ ۾ چهر چاڻهي زمين تي کڻولو
 وجهائي ستو هو. هينئر ڏسي ته هڪ ريشمي تنبوءَ ۾
 شاهائي وانگي آهيان ۽ چؤ طرف بادشاهي سامان
 موجود آهي! هن ائين پئي ڀانيو ته سڀني ئي لھان،
 تنهن هوندي به هلنگ تان لهي اڳڀرو وڌيو. اول هڪ
 حمام خانو ڏٺائين - گرم پاڻي تيار هو ۽ آڇا سڏا لڙال
 موجود هئا. هيءُ ٻيون ڳالهون وساري وڃڻ لڳو.
 تڙ ڪري نازو ٿيو ته ٻريان هڪ آڇي ريشمي وڳي
 تي لنگاهي، جنهن جي ڀرسان هڪ تار جوهردار
 رکيل هئي. اتي هن مڙس کي شڪ ڪاڻي ويو. هن
 ڀانيو ته مون کي شايد مسلمان ڪرڻو اٿن، تنهنڪري
 منهنجي هيتري خوشامد ڪن ٿا. هن پوءِ هڪو ٻين
 ڪيو ته ڪنهن به طرح پاڻ کي هنن جي چار ۾
 لاس نه ڏيندس، ۽ ائين ڪرڻ ڪري جيڪڏهن
 مون کي ڪا خرابي رسائيندا ته اها ملي موچاري ڪري
 پوکيندس. هن اڃا اهي ٻه ٻئي ٻڌايا ته ٻاهران آواز
 آيو: اندر اچڻ جي اجازت آهي؟

ان وات تنبوءَ جو در-پردو هيٺ ٿيو پيو هو،
 تنهنڪري جنهن ماڻهوءَ اهي لفظ چيا، سو ڏسڻ ۾
 ڪونه آيس، پر آواز مان سهي ڪيائين ته
 حڪيم صاحب آهي.

ڪينيٽ: بلاشڪ هليا اچو. غولڊ ۽ ڪڏهن غلام

جي ڪري ۽ اچڻ لاءِ اجازت گهري آهي؟

ٻاهران آواز: آءِ اوهان جو خاوند نه آهيان،
تنهنڪري اندر اچڻ کان اجازت وٺڻ ضرور
ٿو سمجهان ؟

ڪينيٽ: حڪيم صاحب ڪنهن به وقت بيمار جي
ڪمري ۾ اچي سگهي ٿو. انهيءَ صورت ۾ به اجازت
جي ضرورت ڪانهي.

ٻاهران آواز: آءِ حڪيم نه آهيان، تنهنڪري اول
اجازت ڏيو ته اندر اچان ؟

ڪينيٽ: توهان جهڙو دوست، جنهن جون سڌ سڌ
تي مهرون اٿن، تنهن کي اندر اچڻ کان ڪير روڪيندو؟
هلي هليا اچو؟

ٻاهران آواز: فرض ڪريو ته هن وقت آءِ دوست
جي حالت ۾ ٿو اچان، تنهنڪري وري به اندر اچڻ
لاه رخصت گهران ٿو؟

ڪينيٽ: (وانڙو ٿي) ڪهڙي به حيثيت ۾ اچو ته
منهنجي اکين تي آهيو، اوهان کي روڪ ڪرڻ جي
مون کي نڪا اختياري آهي، نڪا اهڙي نهٺ آهي.
ٻاهران آواز: تڏهن آءِ اچان ٿو، پر يقين چانهو
ته آءِ اهو آهيان، جنهن کي ڪنهن وقت اوهان پنهنجو
دشمن سمجهي، هن سان چڻا پيئي ڪئي هئي.

ائين چوندو هو شخص اندر آيو. سرڪينيٽ ڀانيو
ته حڪيم صاحب ٿو اچي، پر هو شهر ڪوم امير هو.
هن جي پوشاڪ توڙي شڪل بي هئي، رڳو ڪالهاڻي

ڪيم صاحب جهڙو هوس. سرڪينٽ عجب وڃان

وات ڦاڙي هن ڏي نهارڻ لڳو!

امير: وائڙو ڇو ٿيو آهين؟ آءٌ ساڳيو شيرڪو،
آهيان، جو توسان ڪيم ٿي هليو هوس. منهنجو ويس
بدليل ڏسي، پاجني ويو آهين ڇا؟ پر منهنجي ڳالهه
چڙهي، اول منهنجي ڳالهه، جاج. جيڪي تون اڳي هئين
سو هيئن آهين؟

ڪينٽ: (ارمان مان) نه، آءٌ اڳوڻو ڪينٽ نه
آهيان. منهنجن ڪرستان ڀائرن جي نظر ۾ آءٌ دغا باز
۽ بدڪار آهيان، پر منهنجي دل ڪري ڄاڻان ٿو ته
آءٌ اهوئي مردانو ۽ سڄار آهيان، رکيو ٿوري ڳالهه، تان
ٽڙڪڻ ڪري قاصر ۽ گنهگار آهيان.

امير: برابر اهڙو گنهگار، جو موت جو سزاوارا پر
منهنجي ڳالهه ٻڌ: هي اهو ساڳيو هنڌ آهي. جتي پاڻ
پهريون ڀيرو گڏيا هئاسين. توکي دشمن جي طرف جو
آدمي ڏسي، اول آءٌ توتي آڻ ڪري آيو هوس. تون
جنهن بهلوانيءَ سان مون سان لڙيو هئين، سا مون کي
عمر ڀر وٺڻ جي نه آهي. جنهن وقت منهنجي هٿ
مان تارڪسڪي ويئي، ۽ پٺيءَ مان تهر ڪهي ويو،
تنهن وقت مون کي لاچار توسان صالح ڪرڻو پيو.
اوڏيءَ مهل جي تون منهنجي صالح جي آڇ نه قبولين
ها، ته هن وقت آءٌ جهان ۾ هيٺان ٿي ڪين ها.
پر تون مون سان ڪير ڪندڙ ٿي وئين، جيئن چوڏن

کي ٿيڻ جڳائي. اوڏي مهل اسان هڪڙي سان ولادار
ٿي رهڻ جو قول ڪيو هو. وڏي ڳالهه ته تون سان
گڏ نمڪ کاڌو هوم، تنهنڪري تنهنجي جان بچائڻ
مون پنهنجو فرض سمجهيو. تنهنجي ڪري رچرڊ بادشاهه
سان چڪري کائڻي پيئي، مون انهي ڳالهه جو ساڻس
ڪو نه ڪيو. وري تو جهڙي هانڪي ٻيڙي واه کي غلام
بنائائين ته مون کان اها ڳالهه سٺي نه ٿي. ۱۰۰۰ لائين جي ڇو؟
مون جيڪو ريشمي وڳو توکي موڪليو سو تو اڃا
ڪين پهريو آهي؟ شايد ايترا ڪپڙا ڪرڻ تنهنجي
شان وٽان نه آهن!

ڪميٽي: ائين نه آهي. آءٌ اهڙي ويس وڳي جو
لائق ٿي ڪين آهيان. مون کي غلامن جهڙي پوشاڪ
پهرايو، پر پلائي ڪري مون کي بندو نه ٻڌائجو.
اميڙو: تون تمام شڪي ٿو ڏسجين. مون توکي
اڳيئي ٻڌايو آهي ته سلطان صلاح الدين ڪڏهن به
ڪنهن کي زوريءَ مسلمان نه ڪندو آهي. ويڊون
ڏيئي ٻا ٻيءَ طرح لالچائي، ڪنهن کي مسلمان ڪرڻ
۱ سندس وڙ نه آهي. پنهنجي خوشيءَ سان ڪو مسلمان
ٿيندو ته اها ٻي ڳالهه آهي. منهنجا پيارا ڀاءُ، تون
ڪنهن به قسم جو شڪ شڪ نه ڪر، مون تنهنجي
آبروءَ رکڻ واسطي توڏي هيءَ وڳو موڪليو هو.
هينئر اسان کي سلطان صلاح الدين جي ڪچهريءَ ۾
هلائڻو آهي. اتي تون يوروي ويس ۱ هلندڙن ته اسانجن

ماڻهن مان ڪي مڻهن پيا جهڙو ڪندا، تنهنڪري
منهنجي صلاح مڃي، اهو اميرائو ويس ڏکي هل.
ڪينيٽ: آءٌ هنئر اوهان جو تابعدار آهيان، سو
مون کي جيئن چوندا تيئن ڪندس.

امير: تابعداريءَ جي ڳالهه ئي ڪانهي. تون اڳي
جهڙو خودمختار آهين. تڻو جهڙو پهلوآن، جو مون
جهڙي مڙس سان پڻا پيئي ڪري ڪٽي ويو، تنهن کي
آءٌ پنهنجو غلام ڪري ويهاريان ته مون کي حيف
آهي. مون تو سان سڄي عمر دوست ٿي رهڻ جو قول
ڪيو هو. مومن ٿي، آءٌ هرگز وعدي شڪني نه ڪندس.
تون منهنجو اهوئي اڳوڻو دوست آهين.

ڪينيٽ: لک ٿورا اوهان جا. اوهان جي حد
پلمانسِي چئبي جو غلاسيءَ جو داغ مون تان لاهي،
مون کي خودمختار ڪريو ٿا. آءٌ ايڏي مهربانيءَ
جو لائق ٿي ڪين هوس.

امير: ائين نه چؤ، تون هر طرح لائق انسان آهين.
تو جهڙو پهلوآن ڪو چڱو هوندو. تنهنجو شير جهڙو
جگر آهي، باقي ايترو چئبو ته هن نازنين جي اڳيان
تنهنجي دل مڙسي هليءَ جهڙي ٿيو هوي؟ ٻين سان
پهلوانن والڪر سينو ساهين ٿو، پر هن جي اڳيان
ڪنڌ جهڪائين ٿو!

ڪينيٽ: بس سائين، مٿا سور نه جاڳايو.

امير: تنهنجي سورن جي سڌ اڃا تڏهن هوندي،
جڏهن ابدت، سلطان صلاح الدين جو زانا خانو سينگاريندي.

ڪينيٽ: (ڪاوڙجي) خبردار، جي وري اهڙو
اڪر وات مان ڪڍيو اٿئي! توهان جو سلطان ڪٿي
سونا پٿر پائي، ته ۱۱ جنهن زمين تي ايڊٽ قدم ڪئي،
تنهن زمين تي سڄدي ڪرڻ جو ۱۱ لائق ڪينهي.

امير: (شوخيءَ مان) ڳالهائين ڪيئن ٿو؟ هوش ڌارا

ڪينيٽ: (ڊرو ٿي) آءُ اهوئي تابعدار آهيان.
توهان جا ڳڻ وساري، آءُ هين ڳالهائڻ ٿي ڪين ها،
پر اوهان هٿ وٺي منهنجو رت ٽهڪايو.

امير: تنهنجي پهلوانيءَ جي مون کي اڳيئي پروڙ
آهي. هينئر جڏهن اسين پاڻ ۾ دوستن وانگر آهيون،
تڏهن ڪو به ڳڻو حرف توکي وات مان ڪڍڻ نه
ڳهندو هو.

ڪينيٽ: پيشڪ، اسين دوست آهيون.

ايترو چئي، سرڪينيٽ ماڻ ڪئي. امير کڻي
ڪجهه جوش هو، سو پنهنجي ڪاوڙ روڪڻ لاءِ
تنهنجيءَ اڄ وڃ ڪرڻ لڳو. ڪينيٽ اٿيئي بيٺو
هو، پر سندس منهن مان ظاهر هو ته پاڻ ۱۱ پنهنجي
غصي تي غالب ٿي پيو. امير پوءِ هن سان لڙيو ۽
ٽڙو ڳالهائڻ لڳو.

امير: آءُ حڪيم آهيان. مون تنهنجي رک سهي
ڪئي آهي، البت جنهن هنڌ وليا هوندو، تنهن هنڌ
تي حڪيم هٿ رکندو ته بيمار کي ايذا ايندو، پر
انهيءَ ايذا ڪري حڪيم کي پنهنجو دشمن سمجهڻ

نه ڪهرجي. تنهنجي دل پرڪڻ لاه مون ڄاڻي ٻجهي
اڀڻ جي ڳالهه چوري، پر تون ٽپي باهه ٿي وئين.
هينئر ڳالهه ڪئي ڪيترو به لڪائيندين ته مون کان
لڪي ڪين سگهندي، تنهنڪري اهتر صلاح اها آهي
ته تون مون سان سڄي ڪر ته آءُ هو تنهنجي درد
جو دارون ڪريان.

ڪينيٽ: توهان جهڙي دوست کان آءُ چواڪ
ڪريان! سچ ٻچ آءُ هن جو طلبگار هوس.
امير: تڏهن چئبو ته هاڻ تون هن جو طالبڪار
نه آهين؟

ڪينيٽ: هينئر آءُ هن جي اکيان ڪهڙو ڪنڌ
کڻي سگهندس! پر سهرڻائي ڪري اها ڳالهه بند ڪريو.
منهنجا چئن لک چئري پيا آهن. هن جي ڳالهه ڪري
منهنجي ٿڌن تي لوڻ نه پرڪيو.

امير: مون کي فقط هڪ ڳالهه پڇڻي آهي: تون
هڪ رواجي سردار ۽ هڪ شهزادي، هو ۽ تو
اهڙي آس ڪيئن رکي ته هو ڪنهن وقت تنهنجي
پڻڪي هوندي؟

ڪينيٽ: عاشق سدائين آسروند هوندا آهن.
امير: پر هاڻ ته آسون اميدون چٽيون؟

ڪينيٽ: هاڻو، هاڻ منهنجون سڀ اميدون برباد
ٿي ويون. هينئر هن جي منهن ڏسڻ کان به
ٻا عمر سگهيس!

امير: هڪواري جي هن جو ديدار توکي نصيب
ٿئي ته ٻوءِ؟

ڪينيت: ٻوءِ مون جهڙو بختاور ٻيو ڪير
ٿي سگهندو؟

امير: ٻالا، رچرڊ بادشاهه وٽ وري آروءِ واري
درجي ملڻ جي اميد اٿئي؟

ڪينيت: هن حڪم ڪيو آهي ته آءٌ پٺڻي پٺاڻي ۾
وري سندس منهن تي نه چڙهان، ٻوءِ هن وٽ آروءِ
واري درجي ملڻ جي مون کي ڪهڙي اميد هوندي؟
امير: جيڪڏهن تون هن کي سندس جهنڊي جو
چور ڪولي ڏين ته ٻوءِ جيڪر توکي وري اڳي جهڙي
هزت ڏئي، يا نه؟

ڪينيت: ٻوءِ اڳوڻو ڏيندو، پر مون کان اول
اهو چور ٿي چوڻو؟

امير: آءٌ اها طبع ۾ ڄاڻا.

ڪينيت: اهڙي حڪمت ۾ هلايو ته ٻيو مون کي
ڇا گهرجي؟

امير: هاڻ جڏهن اهڙو آڻو آهين، تڏهن آءٌ توکي
جيڪا صلاح ڏيان سو سا مڃ، تنهنجو تازي ڪتو
هينئر بلڪل چڱو ڀلو آهي. پنهنجي طلسم جي وسيلي
هن کي موت جي چنبي کان ڇڏايو اٿم...

ڪينيت: ٺهيو ٺهيو، مون سمجهو ته اوهين ڇاڻا
چئو. آءٌ موڪلو چئيس، جو مون کي اها ڳالهه پائمراد و
خيال ۾ نه آئي.

امير: هينئر به ويل ويئي ڪانهي. رچرڊ جي چالوئي ۾ تنهنجو ڪو واقف هجي ته انهيءَ وٽ پنهنجو ڪتو موڪل. ڪتي کي ڏئي تيز حواس ڏنا آهن. جنهن جهنڊي چورائين مهل کيس زخميو هوندو، تنهن کي اڻڇو سڃڻدو.

ڪينيٽ: اراڻ، پر ڪتي کي موڪليان ڪنهن وٽ؟ هاڻي ڏاڻي هڪ سردار، جنهن سان ڪتو هريل هو، سو سڪائيندڙ روانو ڪري ڇڏيم. مون کي جنهن مهل جلاد جي حوالي ٿي ڪيائون، تنهن مهل هن کي پنهنجن مائٽن لاءِ نياها نٿا ڏيئي، روانو ڪري ڇڏيم. هاڻ منهنجو ڪتو مون کان سواءِ ڪنهن کي اودو اچي نه ڏيندو.

امير: چڱو، ڪتي کي هاڻ سان وٺي وڃ. ڪينيٽ: بادشاهه مون کي ڏس- وٺو ڏيئي، توڙي ڪڍيو، هو سندس چانوئي ۾ موٽي ڪيئن وڃان؟ امير: تون ته ڏاڍو ڪو زوراور ٿو ڏسجين! آءٌ تنهنجي توڙي تنهنجي ڪتي جي شڪل اهڙي ڪري ٿو ڇڏيان، جو حرام ڪو اوهان کي مڃائي سگهي. آءٌ اهر مان ڦري حڪيم ٿي هليس، نه خود تون به مون کي ڪين مڃائي سگهئين. تنهنجي به صورت اهڙي بدلائي ڇڏيندس، جو تنهنجا ورهين جا واقف توکي ڪين سڃاڻي سگهندا.

ڪينيٽ: تڏهن ڀلائي ڪري دير نه ڪريو. هتي مون کي هڪ- هڪ گهڙي وڌي ورهيه ٿي لڳي آهي.

امير: آءُ تيار آهيان، پر هڪڙو شرط آهي. سلطان صلاح الدين جو هڪ رقعو ايڊٽ ڪري رٿائيندين؟ سرڪينٽ ٺهيءَ ۾ پنهنجي ويو.

امير: منجهي ڇو آهي؟ نياڻي پهچائڻ ۾ ڊپ ٿو لڳي ٿي ڇا؟

ڪينٽ: ڊپ! نياڻي پهچائڻ ڪري جي مون ڪي قتل ڪري ڇڏين، ته به آءُ جيڪر پرواهه ڪين ڪريان. آءُ رڳو هن ويچار ۾ آهيان ته اها ڳالهه منهنجي شان وٽان ايندي، جو آءُ اهڙو رقعو رسايان؟ خود ايڊٽ ڪري شايد اها ڳالهه ڪين وٺندي ته ڪو مسلمان حاڪم کيس نياڻا موڪلي. نه ته، پنهنجي مطلب حاصل ڪرڻ لاءِ مون ڪي ڪو به ناجائز ڪم ڪرڻو ڪونهي. جيڪڏهن اهو نياڻو لالائيءَ جو هوندو ته آءُ هرگز ڪين پهچائيندس.

امير: خبر نه آهي ته توکي ڪهڙا گمان پيا پون. آءُ قسم ڪئي ٿو چوان ته ڪنهن به قسم جي لالائي ڪرڻ اسان جي ڪٿي جو به وڙ نه آهي، پر اتي نمائڻ سا به شهزادي، تنهن ڪري سلطان صلاح الدين جهڙو رڃ چڱو مڙس ڪيئن ڪيئن حرف لکندو؟

ڪينٽ: هاڻ به، توهان جي زبان تي مون ڪي ڪلي اعتبار آهي. هاڻ وقت نه وڃايو، منهنجا چاڪ ٻيا چڪن. انهن جي چٽاڻن جو ڪو حيلو ڪريو. امير هو هن ڪي پنهنجي تنبو ۾ وٺي ويو، کيس

ڇڏڻا پوئس ڪرائي، اهڙا رنگ ٺهائينس، جو هو
سڃاڻڻ کان ٻاهر ٿي پيو.

ويچارو ڪينٽ! ڪيڏانهن سندس اکڙو ٺاهيو
• اقبال، ڪيڏانهن سندس جلاد جي حوالي ٿين ۽ پوءِ
موت جي چنبي مان ڇڏي، هڪ مسلمان جو غلام ٿين!
پر شڪر جو وري به آزاد ڪي مليس. هينئر رچرڊ
بادشاهه جي راضي هٿ ڪرڻ • پنهنجي محبوب جي
منهن ڏسڻ لاءِ پنهنجا هي حال ڪيا اٿس. جو حبشي
غلام جهڙي شڪل بنائي اٿس! هاڻ ڏسجي ته قسمت
هن کي ڇا ٿي ڏيکاري!

باب چوڏهون

ڪٿي جي ڪارروائي

سرڪينٽ جي سائين ۽ سائين ڪٿي، پاڳ اهڙو
پڙايس جو بهرين ۽ ست رچرڊ بادشاهه جي جان بچائڻ
جو وجهه مليس ۽ ابدت تائين وڃڻ جو به آسرو ٿيس.
سرڪينٽ حبشي ۽ جو روپ بنائي، رچرڊ وٽ
ويو ته هن بهر يائين ڪهن سڃاتس، پر پوءِ جڏهن
زخم واري هنڌ چوسيندي ٻالهن تان ڪارنهن صفا
لهي ويس، تڏهن شڪ پيس ته هي ڪينٽ آهي.
وري ابدت ڏي وڃڻ لاءِ اجازت گهريائين ته بادشاهه
کي هڪاري هڪ ٿي ته ڪينٽ اهڙي آهي. اها
گالهه حال دل ۾ رکيائين. هن کي اول اهڙي
اولو هو ته جهنڊي جو چور ڪيئن به ڳولي هٿ ڪجي.
ٻئي ڏينهن رچرڊ بادشاهه سينٽ جارج جبل تي
پنهنجا وزير ۽ مقرب ولي وڃي بيٺو. ضحاک حبشي
به پنهنجي شاندار ڪٿي سميت اتي حاضر هو. رچرڊ جي
رائي، ابدت ۽ ٻيون وڏ گهراڻيون عورتون هڪ خلاصي
هنڌ جدا بيٺيون هيون. سگهوئي يورپ جا شهزادا
وڏي تجمل ۽ تومان سان پنهنجا پنهنجا لشڪر ولي
آيا ۽ درجيوار انگلنڊ جي جهنڊي اکيان ڪنڌ جهڪائي
لنگهيا. رچرڊ بادشاهه کي هيڏي آيو ٿي ملي، سو

اُڙيو پئي. جڏهن آسٽريا جي ڊيوڪ جو جهنڊي وٽان
 لنگهڻ جو وارو آيو، تڏهن بادشاهه ضحاک حبشيءَ
 کي چيو: پنهنجو ڪتو اڳيان ڪري جهل، ته جيڪي
 هيٺر جهنڊي وٽان لنگهڻا آهن، تن جا منهن چڱيءَ
 طرح ڏسي سگهي. حبشيءَ ڪٽي کي چڱي اڳڀرو
 ڪيو. آسٽريا جي ڊيوڪ کي دل ڪري اها ڳالهه لڳي
 وئي ته ڪو رچرڊ بادشاهه کي ايتري آبرو ڏجي. پر
 ٻين سان گڏ ٻول ۽ ٻڌل هو، تنهنڪري ٻڙو منهن
 ڪري جهنڊي وٽان نٿڙي لنگهيو. بادشاهه هر ڪهڙيءَ
 حبشيءَ ۽ سندس ڪٽي ڏي پئي تهاڙيو، پر ٻيئي ماڻ
 ڪريو ٻيلا هئا، اتي بادشاهه خاڻ وچان حبشيءَ کي
 چيو: اسان ڀانيو ئي ته هن وقت تون ڪو ٻوٽو
 ٽپاريندين، جنهنڪري اسان جو ججهو راضو هئ
 ڪندين، پر اسين تو ڪو افعال ڪو ڏسون!
 ٻيئي موڪا پٿر ٿي ويهي رهيا آهيو، ڪو سوجهرو
 ڪو نه ٿا ڪريو. ضحاک ڪنڌ جهڪائي، اکي کان ۽
 وڌيڪ خبردار ٿي بيٺو.

سگهوئي مانسٽيريت جو مارڪس، ڏاڍي لٽ سان
 پنهنجي لشڪر سميت جبل ڏانهن وڌندو آيو. هن کي
 پريان ايندو ڏسي، ڪتو لوج ٻڌي ويهي رهيو. اڃا
 مارڪس جهنڊي وٽان ڪنڌ نٿڙائي ٿي لنگهيو ته
 ڪٽي جي ڏهڻي پاڻ ڇڏايو، ۽ اڃالڪ ماري ڪهوڙي
 تي چڙهيل مارڪس مٿان وڃي ويٺو. مارڪس

جا حوصلا خطا ٿي ويا، سو آوندو ٿي گهوڙي نان
ڪيريو. ڪتي ٻه ڪين چڏيس، ڪنڌ ۾ چڪ
هڻي، چڪين ماس چنڊ لڳس.

حقيقتون جهنڊي جو چور اهو مارڪس هو. سرڪينٽ
ڪوڙي نياپي تي ايڊٽ ڏانهن ويو، ته هي ۽ ٻين
ڪتي کي زخمي ڪري، جهنڊو کڻي ويو هو. ڪتي هن کي
پورو سڃانو هو، تنهنڪري هيڏي ڪنڪ مان رکيو
انهي تي آڻ ڪري ويو هو ۽ هاڻ چڙيا ٻائينس پئي.
ڪيترن رڙ ڪئي: واهر ڪريو، نه ته راه، ويندي
ٿو مارجي. رچرڊ چيو: راه، ويندي ڪون ٿو
مارجي، جهنڊي چورائڻ مهل ڪتي مان جهڙي جٺ
هاڻ ڪئي هئائين، تهڙي هينئر هو سائس ٿو ڪري.
واراچارا آهن، انهي ڪر، انهي لوڙا ٻه راجاڪ،
ڪتي کي سگهو قابو ڪر، ستان اهڙي ماس پئي
پورو نه ڪري چڏيس.

بادشاه جو حڪم مڃي، حبشي وڃي ڪتي کي
ٻاڪر وجهڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ڪتو هٿ ۾ ٿي نه
اچيس، اٽڪ جيئن تيزن ڪري چڙيا ٻائينس، ۽ زنجير ۾
قابو ڪرايائينس. ڪتي ٻه ٻه پئي بٽل ڏنا، ۽
مارڪس ڏي شوڪجي زور سان پئي ڀولڪيائين. اتي
مارڪس جا ساٿي اچي مٽيا. رچرڊ کي چيائون، هي
حبشي سندس ڪتو هن گهوڙي قتل ٿيڻ گهرجن.
رچرڊ نهايت پريڪي ۽ بلند آواز سان چيو: هن ڪتي

پنهنجي فرض ادائي پوريءَ ريت ڪئي. تنهنڪري هن جي وار جو جيڪو نالو ڪنهندو، تنهن کي آلت ماري وجهيو. پوءِ مارڪئس ڏي وڌي چيائين: اسين پنهنجي بادشاهي حيثيت ۾ تو تي دغاوازيءَ جي تهمت رکون.

مارڪئس پنهنجي حال ۾ حيران هو، ويتر هينئر جو بادشاهه دغاوازيءَ جي تهمت ڏريس، سو جيئن تهن ڪري ڪالهائين لڳو ۽ چيائين: مون جهنڊي کي هٿ ۾ ڪونه ڏانءِ. بادشاهه چيس: تون پاڻ کي پالهي چور ثابت ٿو ڪرين. اسان فقط توتي دغاوازيءَ جي تهمت رکي، جهنڊي جو نالو ڪونه ورتوسين، پر تو چور کي پنهنجي چوري سمجهي آئي، تنهنڪري هالمرادو جهنڊي جو نالو وات مان ڪڍيو آئي. اتي ڪرئندڙ ماسٽر جي زبان چڱري ۽ ڪي جو ڪي ڪالهائين لڳو. ٻيا شهزادا به رچرڊ تي شوڪجي ٿوڪجي آيا، ۽ ڪي ڪڍي ڪلهي تي رکيائون. معاملو مچي ويو. ڪالهه الانجي ڪٿي وڃي پهتي ها، پر فرانس جي بادشاهه وڃ ۾ پئي. سڀني تي ٿڌو چنڊو وڌو. هنن کي چيائين: هن وقت هڪٻئي جي گلي ڪونه لاءِ ڪم نه ڪشو، ڪلاڪن کان پوءِ درٻار ۾ ڪڏهاسين، اتي ٿڌي سڀني مان انهيءَ ڪالهه جو آچار ڪنداسين. سڀني کي اها صلاح آڏري، تنهنڪري هرڪو ٿري پکڙي ويو.

ڪلاڪ ڪن کان پوءِ، شهزادن جو ميڙ ميڙ پيو.
 سڀني کي رچرڊ ۽ باهيون هيون. ڏسڻ ۽ ائين ٿي آيو
 ته سڀ مائسٽريٽ جي مارڪنس جو پاسو وٺي، رچرڊ
 کي پري ۽ سڀا ۾ پيمانو ڪندا. سڀ شهزادا پنهنجي
 پنهنجي جاءِ وٺي ويٺا ته رچرڊ به آيو، هن کي منهن
 ۽ اهوئي شور هو. هن اچڻ سان مارڪنس کي آهي
 ورتو، ۽ چيائينس: تون جهنڊي جو چور آهين، ۽
 سرڪنٽ جي وفادار ڪٿي کي به تو زخميو آهي.
 مارڪنس ڇرٽ مان چيس: اها تهمت ڪوڙي ۽
 يهودي آهي. اتي فرانس جو بادشاهه وري وڃ ۽
 پيو. رچرڊ کي چيائين: ٻارا پاڻ، اوهان کي ائين
 ڏٺي ڪا، ٿاڻي ڪانهي. ڪٿي پنهنجي لڄ سڀا
 ڪري ڪنهن کي ڏاڙهيو ته اهو چور ٿي پيو ڇا؟
 انصاف اوهان جا به نه وڃائبا، جو هڪ شهزادي تي
 چوريءَ جي تهمت ڏرڻ لاءِ، ڪين جهڙي ڪٿي جي
 شاهدي ٿا واريو!

رچرڊ پنهنجيءَ تي ٿي بيٺو. فلپ کي چيائين: اسان
 جا شاهانا پاڻ، ڪٿي کي ڏٺي ۽ تيز حواس بخشيا آهن،
 ۽ هو سچن توڙي ڏهن کي پريان ئي سڃاڻي سگهي
 ٿو. اسان پنهنجي مطالب لاءِ ڪوڙ کي سچ ڪندو
 ۽ ڳالهه ۽ مرج مصالح گڏيندو، پر ڪٿو انهن ڪٽڻ
 ڪن کان آيو آهي. اوهين هينئر ئي ڪٿي آزمودو
 ڪريو. مارڪنس پاڻ ته ويس بدلائي، شهزادن جي

سٺ ۾ اچي بيهي ته ڏسو ته ڪٿو ڪيئن ٿو سائس
اڳي جهڙي ڪارروائي ڪري.

شهزادن مان ڪوبه رچرڊ سان شامل راءِ نه ٿيو.
سڀني جي اها ئي مرضي هئي ته کالھ اتي ئي لٽي مٽي
ڪري ڇڏجي. رچرڊ چين: جيڪڏهن ڪٽي جي
شاهدي اوهان کي قبول نه آهي ته ٻلي ته مارڪس
نڪري ميدان ۾ ٿئي ته اسين سائس لیکو لاهيون.
فلپ چيو: ڪروسيڊر پاڻ ۾ وڙهندا ته اها واعدو ڪئي
ٿيندي. سڀني شهزادن فلپ جي راءِ کي ٽيڪو ڏنو.
آخر غلبي راءِ هيءَ رٿ بحال ٿي ته رچرڊ
بدان ڪو ٽياڪر مارڪس سان لڙي. اها چٽا پٽي
عيسائي حد کان ٻاهر ٿي، * اسين * ٽياڪر بيهن.
رچرڊ چيو: سلطان صلاح الدين هر طرح لائق انسان
آهي. اسين انهيءَ کي لکي ٿا موڪليون ته وڙهڻ
جي جاءِ * اوهان جو بندوبست ڪري، * پنهنجي
چانوليءَ مان ڪو جوان مارڪس مان لڙڻ لاءِ
منبرائي. سڀني اها کالھ قبول ڪئي، * مجلس
برخاست ٿي.

باب پندرھون

انجام ڪي ٻائي

رچرڊ بادشاهه پنهنجي تنبو۽ ۾ اچڻ سان ضحاڪ حبشيءَ کي گهرايو۔ هو انهيءَ دم سندس حضوريءَ ۾ اچي حاضر ٿيو۔ اول بادشاهه کسي سجدو ڪيائين ؟ ٻيو ؟ ٻانهن وانگر ٻانهو ٻڏي، اڪيون هيٺ ڪري، ادب سان بيٺي رهيو، رچرڊ ڇاتو ٿي ته هي سرڪينيت آهي، تنهنڪري چڱيءَ طرح چٽائي پئي نهاريا ٿينس۔ سرڪينيت کي به شڪ هو ته بادشاهه مون کي سڃاڻو آهي، تنهنڪري اڪيون کڻي ڌرتيءَ ۾ ڪوٺايون هئائين۔

ڪجهه وقت مات هئي، نيٺ بادشاهه چيس : ضحاڪ ! تو بيشڪ اڄ پاڻ موڪيو۔ تنهنجي ڪٽي کي به آفرين آهي، جو جهنڊي جي چور سان جبري جٺ ڪيائين، پر اڃا اسان جي دل وڌان ڪم نه ٿيو آهي۔ هاڻ تون موٽي سلطان صلاح الدين ڏي وڃ، انهيءَ صاحب کي لياقت ۽ فضيلت جا امان جا دعا سلام گهڻا ڏج، ۽ چئجائس ته ڪو اهڙو سٺو هنڌ صفا ڪرائي ڇڏي، جتي ۾ ڇڻا سولائيءَ سان دويدو لڙي سگهن۔ ائين ۾ چئجائس ته اسين گهڻو خوش ٿينداسين، جيڪڏهن پاڻ به انهيءَ چٽاڀيٽي ڏسڻ لاءِ اسان سان اچي شامل ٿيندو۔ وري اڪل سان ڏانهن اشارو ڪري چيائين : اسين سمجهون ٿا

ته ملطان جي چانوليءَ مان تون اهڙو ڪو جوڌو جوان هٿ ڪري سگهندڙن، جو سچ جي صدقي ۽ اسان وٽ پنهنجي آبروءَ وڌائڻ لاءِ دغا باز مارڪئس سان لڙي، هن جو ميچالو پيچندو.

سرڪينيٽ ڪنڊ مٿي ڪشي، بهادر ن والڪر بادشاهه ڏي منهن ڪيو. ۽ پوءِ اکين ۾ هائي آئي، آسمان ڏي نهار يائين. ڇڻ ته ائين ئي چيائين ته ڏي شل اهو ڏينهن ڪندو، جو آءٌ اوهان جو راضو هٿ ڪندس، جنهنڪري منهنجي من جا مطلب پورا ٿيندا! بادشاهه چيس: اسين تنهنجو مطلب سمجهون ٿا: تو ۾ جهڙو لئرو اٿئون، تنهنڪري پنهنجي ذات - پاڻ کي ڇڏي مارڪئس جي منڍيءَ پيڻ جو ڪم توتي رکيو اٿئون. پر اول ٻڌاء ته ايڊٽ وٽان ٿي آيو آهين؟

ضحاڪ پهريائين زبان سان چيو ٿي ته نه، پر اتيئي پاڻ سنڀالي، کونگن والڪر ڪنڊ سان ناڪار ڪيائين. بادشاهه عجب وچان چيو: مارا ايڊٽ ۽ ايڏي ڪرامت آهي، جو رکوسندس نالي ڪنهن سان گونگي جي زبان ٿي هلي! اڃا جي ڏسندس ته سندس اڪيون شايد مٿس وڌيڪ جادوءَ جهڙو اثر ڪنديون. پيارا غلام، اڄ اسان کي اهو آزمودو لهڻو آهي. تون ڀلي ايڊٽ تائين وڃ، ۽ جيڪو نياپو هن کي پوڄائڻو هجيئي سو پهچاء.

ايڊٽ وٽ وڃڻ جي اجازت ملڻ ڪري سرڪينيٽ نهايت سرهو ٿيو، بادشاهه جي شڪر گذاريءَ ڪرڻ لاءِ

سندس ٻيون تي ڪيري هو. جنهن مهل موليٰ سئون ٿي
 آيو، تنهن مهل بادشاهه زور سان ڪلهي کان جهلي،
 حشمت سان چيو: وفادار غلام، اسين توکي هڪ
 فرمان ڏيئي ٿا ڇڏيون، سو ياد رکج. هن وقت تون
 گونگو آهين، پرايڊت ڪي ڏسندي جيڪڏهن تنهنجي
 زبان ڪلي هجي، ته به هڪڙو اکر به هن مان نه
 ٻالهائج. زبان مان رڳو هڪڙي پڙ ڪڍين ته
 تنهنجي چپ هاڙون پٽائي ڪڍنداسين، تنهنڪري
 سڻائو ٿي، سانت به رهج. تون غلام آهين، تنهنڪري
 توکي ايترو تڪيد ڪو اٿئون. جيڪڏهن جنگي
 سردار هجن ها ته هو به تنهنجي هاطريءَ لاءِ توکافي
 رڳو قول وٺي ڇڏيون ها، جو بهادر سردارن جي
 زبان ئي بس آهي.

اتي حبشيءَ پنهنجي چاٽيءَ تي اهڙيءَ طرح هٿ
 رکيو، جو چڻ ته حڪم جي اجاوريءَ ڪرڻ جو
 انجام ٿي ڪيائين. بادشاهه هو سرهينريءَ کي سڏي
 چيو: هن غلام کي ايڊت تائين پهچاء. هن کي، اسان
 ساڻس خلاصي ملاقات ڪرڻ جي موڪل ڏني آهي.
 ايڊت جي جاءِ جي ڏٺل نه هجيس ته تون ڏيکار جانس،
 جيتوڻيڪ حايل پاليل ته اڳيئي پيو پائجي، پر پلي
 تون گڏ ٻو وڃينس. وري سرڪينٽ ڏي منهن ڪري
 چيائين: پنهنجو ڪم لاهي. جلد موٽج. اڌ ڪلاڪ
 جي اندر هتي آيو گهرجين.

مرڪينيٽ بادشاهه کسي سجدو ۽ سلام ڪري، سرهڻري، سان گڏجي هليو ويو. دل ۾ سمجهي رهيو هو ته آءٌ هڪ پڌرو ٿيو آهيان، پر هاڻ ايترو ڏسجي ٿو ته بادشاهه جي ڪاوڙ مون ڏانهن ڀري آهي. هيٺ مون کي پاڻ موڪلڻ جو وجهه ڏنو اٿس. جيڪڏهن مارڪٽس جي صبح پهچان ته هو منهنجو اڻڇو ماڻ ٿيندو. جهنڊي جو چور برابر آهوني آهي. چور جي شڪل ٿي پڌري. منهنجي ڪٽي کي به اڻڇو انهي ٿي زخميو هو. پيارا سوال، تو ايمان جي سلامتيءَ سان منهنجي خدمت ڪئي آهي. تنهنجي ٿي مدد مان آءٌ سڄي چور ٻولي لهن ۽ فخرمند ٿيو آهيان. انهيءَ جو اجورو اهو مليو اٿم، جو جنهن جي ديدار مائڻ جو ڪوبه آسرو ڪونه هوم، تنهن وٽ وڃڻ جي اجازت ملي اٿم. وري ائين ڪيو خيال آيس، سو دل ۾ چوڻ لڳو: هن وقت مون کي اهوئي عجب آهي ته رچرڊ جهڙي بادشاهه مون کي اهڙي اجازت ڏئي ڪيئن! جنهن کي پاڻ وٽان تڙي ڪڍيائين، تنهن تي اهڙو اڇو ڪيئن ڪيائين، جو هن کي پنهنجيءَ سوٽ وٽ وڃڻ ڏنائين! جيڪڏهن مون کي نه سڃاتو اٿس، ته به عجب جي ڳالهه آهي، جو رچرڊ بادشاهه هڪ حبشي غلام کي پنهنجيءَ سوٽ وٽ وڃڻ ڏئي، ۽ اها به اجازت ڏئيس ته هلي هڪ مسلمان سلطان جو هن کي لاپو پهچائي! نه هلي، هن ڳالهه ۾ ضرور ڪو پند آهي. لاشڪ منهنجي آزمائش ٿي ٿئي.

هاڻ جنهن صورت ۾ مون سان ايندڙ وڙ ڪيو
 اٿس، جو مون کي ايڊٽ وٽ وڃڻ جي موڪل ڏني
 اٿس، تنهن صورت ۾ مون تي به ڏاڍو آهي، ته آءُ
 هن جي حڪم جي پوريءَ طرح بجاواري ڪريان.
 پنهنجي ويل آهرو هٿ ڪرڻ جو اهڙو ڊاءُ مون کي
 وري مشڪل ملندو. چوندا آهن ته تر جي گڏي سڙ
 چوٿون ڪرائي. هيٺر جي هن ۾ اسر اورانگهيٺس
 ته هوءَ يا عمر ايڊٽ جي منهن ڏسڻ کان سڪندس.
 وري انهيءَ ڪا غيبت آيس، سو دل ۾ چوڻ لڳو:
 اڃا آءُ ايڊٽ جي اڳيان ڪيئن ڪٽ ڪٽي سگهندس!
 جنهن جي اڳيان مون پنهنجي سورهيائي ڏيکاري،
 هن جي هٿن مان هار ۽ ٻيا انعام ٿي ورتا، تنهن جي
 اڳيان ههڙي بهڙي بدوءَ جهڙي شڪل ڪٽي، غلامن
 وانگر وڃي بيهان، ۾ پرائو پيغام وڃي هن کي پهچايان!
 افسوس، اڃا نه ڪرڻ جهڙا ڪم مون کي ڪرڻا
 پوڻ ٿا، پر وري شڪراڻو ڏئيءَ جو مالڪ جي
 اينديءَ مهر حوالتي ٿي ڪونه هوس. هيٺائين منهنجي
 ڍڪ ٻردي سان رهجي آئي آهي ۽ آئيندي به مٿس
 ننگ آهي، اهڙيءَ طرح ويچار ڪندو، هيءُ اچي
 رائيءَ جي تنبوءَ وٽ پهتو.

رائيءَ جي تنبوءَ اڳيان چوڪيدار ٻهري تي بيٺا
 هئا. سرهينريءَ کي ڏسي، هن کي عزت ڏيڻ لاءِ
 پنهنجا هٿيار هيٺ ڪيائون. سگهوئي رائيءَ تائين

ليا هو و هو ته رچرڊ بادشاهه هڪ جهشي غلام گي ايڊٽ
 سان خالصگي ملاقات ڪرڻ جي موڪل ڏني آهي.
 ٻالھ، ٻڌڻ سان راڻيءَ ۽ سندس سهيلين ۽ اچي ٺهڪڙو
 ۽ ڪلي ڪلي ڪيريون ٿي وييون، آخر ايڊٽ تائين اها
 ٻالھ ويئي. ايڊٽ هڪ چانديءَ جي پتي کڻي، اڳئين
 ڪمري ۾ اچي ويئي. کيس اهي ٽي ڪارا ڪپڙا پيا
 هئا، جي بادشاهه سان ملاقات ڪرڻ مهل ڍڪيا هئائين.
 سگهوئي سرڪينيت کي سڏ ٿيو. هن اندر ڪپڙن سان
 پنهنجي پياريءَ اکيان سجدو ڪيو، ۽ غلامن وانگر
 ٻانهون ٻڏي بيٺو. ايڊٽ پنهنجي پتي هن جي ويجهو
 جهلي، هن جو منهن چٽائي ڏسڻ لڳي. هو پتي
 پاسيري ڪري، ڏاڍي ڏک مان چيائين: تون آهين؟
 ستل چيتي واري سرڪينيت جا هي حال! پنهنجي
 دلراري ڏک ۾ ڀريل ڏسي، سرڪينيت هن سان
 پنهنجا سور ٿي سلياءَ پرانيئي رچرڊ بادشاهه جو فرمان
 ۽ هن سان ڪيل قول ياد ڪري، گنگو ٿي ويهي
 رهيو. حال پنهنجيءَ دل کي انهيءَ خيال سان خوش
 ڪيائين، ته هن اڀالي حال تي پنهنجي مڙيءَ ايترو
 ارمان ظاهر ڪيو ته اهو انعام مون لاءِ ڪو ٿورو
 ڪونهي. هو پوءِ ٿڌو سام کڻي ڪنڌ هيٺ ڪري
 بيٺي رهيو.

ايڊٽ چيس: جنهن مهل انگلنڊ جي نئين جهنڊي
 وٽ بادشاهه جي پراسان بيٺو هئين، تنهن مهل مون
 سهي ڪيو هو ته اهو تون آهين. تنهنجي ڪتبي

کي به پريائين سڃاڻم. تون پنهنجي صورت ڪيتر
به کڻي بدلائين، پر جا تو وريام جي پوري طرح
وائف هوندي، سا توکي ڪيئن به سڃاڻندي؟ جنهن
ايڊٽ توکي اعليٰ درجي ۾ ڏسي عزت ٿي ڏني، سا
هن ادلي حالت ۾ توکي اهائي عزت ڏيندي. هيرو
جي اتفاق سان مٽي ۾ ڪري هوندو، ته ڪو مله
گهٽجي ڪونه ويندس. پر ڇو، اڃا ڪڇن ڪونه ٿو؟
ڊپ ٿو ٿئي يا لڄ ٿي اچي؟ تو جهڙي جوڌي
وٽ ڊپ جو ته نالو به نه هئڻ گهرجي، باقي لڄ هاڻ
انهيءَ کي اچڻ گهرجي، جن تو سان ههڙو لاحق
ڪيو آهي.

رچرڊ بادشاهه سان سرڪينٽ انجام ڪري آيو هو
ته ايڊٽ سان اکر به ڪين ڳالهائيندس. هن کي هينئر
پنهنجي انجام کي هاڻي ڏيڻو پيو. قول تي قابو رهي،
هن هڪ حرف به ڪونه ڪڇيو، باقي اندر ۾ ڏاڍو
لڇو. ڏک وڃان شڪارو پريائين ۽ اگر ڪڍي ڇڏي
تي رکيائين.

ايڊٽ کي اهي گنگن وارا اشارا ڪين وٺيا. هو
راج ٿي، مٽي پري ٿي، ۽ چيائين: هيءَ ڇا؟ مون
ائين نه ٿي ڀانيو ته تون هين پورو پورو غلام بنجي
هوندين! آءٌ زال ماڻهو ٿي توهان ڳالهائين، تون
مرد ماڻهو ٿي هين ڇڏي چئو هئي. هين! تڏهن
مون نسبت تون لائجي ڇا سمجهندو هوندين؟ آءٌ ڪا

لرلجي ۾ آهيان۔ ٺنگ ناموس آ ڇاڻان ٿي، ۽ مڙجاتا جو ليڪو ۽ سڃاڻان ٿي۔ منهنجي ۽ ڪري تو سڃيئون مليون آهن، تنهنڪري تنهنجي شڪرڪڌاري ڪرڻ لاءِ مون حجاب لاهي، تنهنجو آدر ڪيو۔

سرڪينٽ ارمان وڃان هٿ مهڻ لڳو۔ ايڊٽ چيس: اڃا ٻانهون ٻڌي ڇو پيو آهين؟ ۽ هيئن هٿ ڇو پيو مهڻ؟ رڳو ڪنڌ ڇو ڏوئين؟ وات ۽ مڱ۔ ٻيا ائين ڇا؟ اڙا منڊ ڇڙها ائين، جو هڪ حرف به زبان مان نٿو اڪليئي! مٿان سچ ٻچ يونالي ڪاسائن تنهنجي چپ ڪهي ڪڍي آهي! آ ٽه سڄهي لٿي مڱهان ٽه تنهنجا گهٽ جو گهٽيا آهن۔ پر لهيو۔ هالي مون کي توکان ڪو وڌيڪ سوال پڇڻو ٿي ڪونهي۔ تون جنهن ڪم لاءِ آيو هجين، سو ڇڏو؟ تون گنگو ٿيو آهين، آ ۽ گنگي ٿي ڇاڻان ٿي۔

سرڪينٽ هن کي هيترو خفي ٿيڻ ڏهڻي ڪين ها، پر هو ٻول ۽ ٻڌل هو۔ اشاري ۽ پنهنجي بيڪسي ۽ لاچارڻ ظاهر ڪيائين۔ پوءِ ڪيمخواب ۽ ويڙهيل خط ڪڍي ڏنائينس۔ ايڊٽ خط کولي، مٿاڇرو پڙهيو، ۽ پوءِ واسپرو رکي چيائين: خط پوڄائيندي ۽ هڪ اکر وات مان نٿو ڪڍين؟ اتي هي ۽ عشق جو ڪئل بقرار ٿي، پنهنجو نصيب مهڻ لڳو، ۽ اهڙي ڏيکاري ڏنائين جو چڻ ته سندس حڪم نه مڃڻ ڪري اندر ٿي اڏ ٿيس۔ ايڊٽ ساڙڻ وڃان منهن کڻي ڏيڙايو، ۽ چيائينس:

چڱو، پلي ڪري آئين. تون ٺوڳالهائين ته مون کي
 ۱۰ توسان ڳالهائو ڪونهي. ائين نه سمجهجان ته آءُ
 ڪا ڪن چور آهيان. منهنجي ڪري تون پيمانو ٽيو
 آهين، ته اڄ تنهنجي مهرڙي هات ڪري منهنجو ۱۱
 مان ڪوٺ رهيو آهي. مون پنهنجو شاهالو شان ڇڏي،
 توسان ڳالهائيو، پر تون منهنجي عزت ڪانه رکي،
 جنهنڪري هينئر آءُ هاڻ ڪان ٻاڏهي ڦڪي پيشي لڳان.
 ٺهيو، تون منهنجي آهرو ورتي سا ورتي، هالي پنڌ ٻڙا
 سرڪينٽ وڌي ٻهرن تي ڪيري پيس. هوءَ هتي
 ٻري ٿي، ۱۲ چيائينس: ڏٺي توکي تنهنجي ائين درجي
 جوئي لائق بنايو آهي. ايتري ۱۳ تو ۱۴ ساڄهه ڪانه
 رهي آهي، جو رکوشڪر گذاريءَ جو ۱۵ حرف وات
 مان ڪڍين! اڃا ٻيو آهين، هاڻ منهنجي منهن تان
 ٿري وڃ!

سرڪينٽ لڙڪ لاڙي، خط ڏي اشارو ڪيو،
 ۱۶ ڇن ته چيائين ٿي ته جواب لاءِ ترسيل آهيان. ايڊٽ
 ساڙن وڃان طعني طور چيو: مون کي وسري ويو ته
 وفادار غلام جواب لاءِ ترسيل آهي. هن هوءَ تڪڙ
 ۱۷ خط پڙهي، ڦاڙي ڦٽو ڪيو، ۱۸ انهيءَ ڦاٽل خط
 مٿان زور سان لت هڻي چيائينس: اهو آئيئي جواب!
 جڏهن خاوند جي بيت توتان لهي، ۱۹ زبان اڪليئي
 تڏهن ٻڌائجانس، ته مون سندس خط جا ڪهڙا حال
 ڪيا، ائين چئي، هوءَ تڪڙي تڪڙي هلي ٿي ويئي

ٽه سرڪينيٽ نمائن وانگر هن جي ٻلاند ڪي چنڊڙي
 ٻيو. هن ڇهي ڏيئي هاڻ ڇڏايو، منهن ۾ ڪهنڊ
 وجهي چيائينس: پنهنجي سلطان ڪي وجهي ڇو ته آءُ
 اهو سڱ اهڙو قبوليان، جهڙو تونالائق جي هيئر
 قدموسي ٿي قبوليان، تون دلاورن جي دلعي مان ئي
 نڪري ويو آهين! تنهنڪري هيئر توسان وڌيڪ
 ڪالهائڻ ئي عيب آهي. ائين چئي، هوءَ منهن ۾ شور
 وجهي، هلي ويئي ۽ هيءُ عاشق ارمان وڃان هٿ
 مهڻندو رهجي ويو.

هيءُ سڀ وقت سرهينري سندس لاءِ ٻاهر ترسيو
 ايندو هو. هيئر هن سڏ ڪيس. هن عاشق جو هٿان
 ٻيڙي نٿي ڪڍيو، پر جيئن آئين ڪري چڙهندو ٻاهر نڪتو.
 سرهينري بڪدم بادشاهه وٽ وئي ويس، جنهن وري
 خط ۾ سوڻانن مان سلطان صلاح الدين ڏي روانو ڪيس.

باب سورھون

مخالف تر جي مهماني

رچرڊ بادشاهه جي نياڻي پوڄڻ شرط، سلطان صلاح الدين هر طرح جون تياريون ڪيون. جنهن تلاءَ وٽ سرڪينيت ۽ امير شيرڪوم بهربون پيرو گذيا هئا، تنهن جي نزديڪ هن هڪ شاهي ميدان سرڪندڙ جهڙو ڪرائي ڇڏيو. هر طرف مشڪ ۽ عطر جي هپڪار ڪري سارو ميدان خوشبودار ٿي ويو، چٽا پٽي ڏسندڙن لاءِ عمد يون جاپون جڙي ويون. يورپ جي شهزادن لاءِ ريشمي ٽنبو ڪڙائي ويا. غاليجا ايراني ۽ شطرنج جون شاسماني زمين تي فرش ٿي ويون. سرودخاني ۽ طائومن، مردنڪ، چنڪ ۽ ٻيا ساز موجود ٿي ويا. ڪلاونتيون خوش آواز ڪئي. باز حاضر ٿيون. ڇڏهن سڀ بندوبست ٿي رهيا، تڏهن رچرڊ بادشاهه کڻي جواني موڪليائين ته هاڻ بلاشڪ هليا اچو.

ٻئي ڏينهن رچرڊ بادشاهه ۽ ٻيا شهزادا ڪيترا چنڪي جوان ساڻ وٺي، ڏاڍي طولان ۽ تومار سان سلطان جا مهمان ٿي آيا. هنن کي هريان ايندو ڏسي، سلطان پنهنجي لشڪر کي سندن مرحبا لاءِ سام ڏني. حڪم صادر ٿيڻ سان توتاڙيون، شرٺاپون، دهل ۽ نقارا وکا. سلطان پاڻ به چڱو لهي لڪي پيا هو. مٿي

تي دستار زبردار، بت تي جُنبو زري ڪنار، چيلام سان ترار جوهردار، ڪنگن ۽ اچي ريشمي شلوار ٻاڙ ٻيٺو هو. جنهن وقت هو ڪهڻو ويجهو آيا، تنهن وقت هي ۽ وڏي، سندن استقبال لاءِ ويو. هي ٻيئي مخالف ڌرين هينئر ڇت مان ڇاٽ ڪڍي، هڪٻئي کي ٻائرن کان به وڌيڪ حب ۽ قرب ڏيکارڻ لڳيون. سلطان جي هيتري مهمان اوازي ڏسي، چرڊ بادشاهه نهايت خوش ٿيو. سندس گهڻي شڪرگذاري ڪيائين. هر هڪ شهزادو ڌار ڌار تنبوءَ ۾ وڃي آرامي ٿيو. شاهي گهرائي وارين عورتن لاءِ جدا تنبو لنگل هئا، جن ۾ هو پنهنجن سهيلين سميت وڃي سُڪي ٿيون.

ڪجهه مهل کان پوءِ سلطان وڏي توسان سان چرڊ بادشاهه سان ملڻ ويو. وري ٽئين سر هڪٻئي کي خوش خيرو عافيت ڪيائون. ۽ حال احوال ڏنائون ورتائون. ٻانهن ڪندي، حڪيم جي ڳالهه نڪتي. چرڊ چيس: حڪيم صاحب کي گهرايو ته سائنس ملاقات ڪجي. سندس لاءِ ڪجهه تحفو آندو اٿئون، سو به ڏجي. سلطان ايتري پوشاڪ بدلائي اڳيان ئي بيٺس، ۽ چيائينس: اجهو حڪيم! اسان کي ته ماڻ ٿي لڳي ته توهان اسان کي هيستائين سڃاڻوئي ڪين هو. بيمار ته حڪيم کي سندس هالن مان ئي سهي ڪندا آهن، پر اڪثر انهن ٿئي ٿو ته ڄاڻن بيمار ڇٽو، تائين حڪيم کي منهن مان ڪين سڃاڻندو.

اتي بادشاه ڏاڍو ڪڪو وڪو ٿيو. سلطان کي چيائين :
اسان کي ڪن چور ڪري نه سمجهجو. سڄي ڳالهه ته اها
آهي ته اوهان جي بدليل ويس اسان کي منجهايو.
وري عجب وچان چيائين : رڳو ٻڌڪو ۱ جيو لاهي،
ترڪي ٿو ٻي پاتي اٿو ته سلطان مان ڦري حڪم ٿي
ٻوڙا پنهنجي ويس بدلائڻ سان انصاف ٿا ڪريو ۽
هان سمجهوسين. لاشڪ اوهان جي ئي مهرباني سان
سرڪينٽ موت جي چنبي مان ڇڏو، ۽ اوهان جي ئي
سيڪاريل اٽڪل سان چمڙا پوڻ ڪري، موٽي اسان جي
چالوئي ۾ آيو؟

سلطان : برابر، اسان ڄاتو ته جيسين هي ۽ پنهنجي
ويل عزت وري هٿ نه ڪندو، تيسين هن کي حياتي
زهر ٿي لڳندي. چوندا آهن : مرد مري مان کي،
گيدي مري نان کي. هي ۽ مڙس مان جو ٻڌڪو آهي.
اسان هن جو قدر سڃاڻي، هن مان پاڻ پٽايو، ۽
اسان ائين نٿي ڀانيو ته توهين هن کي ڪو اهڙو سٿرو
سڃاڻي سگهندؤ.

وچڙ ۱ سچ پچ هن کي سڃاڻڻ مشڪل هو، ۽
اتفاق اهڙو اچي بڻيو جو اسان سڃاڻي ورتس. اسان جي
جان بچائيندي، هن کي هڪ زهري خنجر جو ڪهڪو
ٻانهن تي اچي ويو. اسان يڪدم پنهنجن چن مان
هن جو زخمي چوسيو ته الهی ۱ هنڌان قلبي راسڪ آڻري
ويو، ۽ نه سڄو لڻو سمجهڻ سولو ٿي ويو.

سلطان : هن به سمجهيو ته توهان کيس سڃاتو آهي، تنهن هوندي به سڃاڻپ ڪري پاڻ ٻڌرو ته ڪيائين .
 رچرڊ : کيس خبر آهي ته سائس ايتريون ڀلايون ڪنهن ڪيون؟

سلطان : هن پهريائين ڀانيو هئي ته هي سڀ حڪيم جون حڪمتون آهن، هو پانڀائين ته شير ڪوھ، امير، جنهن جي سائس هن ساڳئي ميدان ۾ ڪڇ ڏينهن اڳي ملاقات ٿي هئي، تنهن سائس پاڻ ڀڙلايو آهي .
 رچرڊ : تڏهن اڃا اها خبر ڪانه اٿس ته جنهن کي پاڻ مڪنهن وقت شير ڪوھ، امير، ڪنهن وقت حڪيم ٿي سمجهيائين، سو حقيقتون اسان جو لائق دوست سلطان صلاح الدين آهي .

سلطان : اسان اهو پوءِ ٻڌايس . پنهنجي دل جو ڪو مطلب کيس ٻڌائڻو هوسين، تنهن ڪري سائس سڄي ڪٽيسين .
 رچرڊ : پاڻ به توهان سان ڪا سڄي ڪيائين؟
 سلطان : ٻي ته ڪا ڳالهه ڪانه ڪيائين، باقي مندرس گفتگو مان اسان سمجهيو ته هي عاشق زار آهي، پنهنجي دلبر جي ديدار ڌارن بيقرار آهي!

رچرڊ : اوهان کي خبر آهي ته جنهن ٻانهن سان لاءِ آيو آهي، تنهن ساڳيءَ ٻانهن بابت ڪن جي رڻ هئي ته اها اوهان سان پرتائجي؟

سلطان اهڙي ڪڙڪ ۾ اسان جي ڪن تي ٻيل آهي .
 رچرڊ : تڏهن توهان کي ضرور هن جي اهڙيءَ هلت تان ساڙ لڳا هوندا؟

سلطان: بلڪل نه. هن اڳيئي هرڪ هاريو هو، تنهنڪري اول هو حقدار آهي. وقتي ٻي ڌر جي دل جو لاڙو به هن ڏانهن هجي، تنهنڪري اسان جي پاڻ مرضي ٿي ته ڀلي ته هنن پنهنجي جي من جون مرادون پوريون ٿين.

رچرڊ: پر هن جو عهدو اقبال بلڪ گهٽ آهي، پوءِ اهڙي اميد ڪيئن ڌاري اٿس!

سلطان: انهيءَ ڳالهه تي پوءِ اچيو. هن وقت اسان کي آسٽريا جي ڊيوڪ ۽ مائسٽيريٽ جي مارڪنس سان ملڻو آهي، تنهنڪري موڪلايون ٿا.

رچرڊ: مارڪنس سان وڙهڻ لاءِ ڪو جوان سنڀرايو اٿو؟

سلطان: اهوئي سرڪينيٽ تيار آهي. هن کي ڪيئن به اوهان جو راضو هٿ ڪرڻو آهي.

رچرڊ: مارڪنس کي ماري مات ڪيائين ته اسان جو راضو هٿ ڪيائين.

سلطان: رڳو ڏٺي تي، سڀ سولي ٿي هوندي! هو پوءِ بادشاهه کان موڪلائي هليو ويو. هن جي وڃڻ کان پوءِ بادشاهه لاءِ آڇا سٺا طعام ٺهي آيا، جي کاڌي، هو ٻئي ڏينهن جي چٽاڀيٽيءَ بابت خيال ڪرڻ لڳو.

باب سترهون

ڏٺي حق وڪيل

ٻئي ڏينهن ان آڀري جو سڀ شهزادا نهايت شان
۽ شوڪت سان چٽاڀيٽي ڏسڻ لاءِ لڙائيءَ جي ميدان ۾
اچي مڙيا، رائي، ايڊٽ ۽ ٻين وڏگهراڻين عورتن لاءِ هڪ
خلاصي جاءِ خوب طرح مينڪاري ٿي. رچرڊ بادشاهه
لاءِ طاڻوسي تخت تيار هو. تخت جي ٻنهي پاسن کان
ٻين شهزادن لاءِ گلن ڦلن سان گڏيون وڇايل هيون.
شهزادن کي گڏين تي ويهڻ کين وڻيو، تنهنڪري
چيائون ته اسين پنهنجن گهوڙن تي چڙهيا بيٺا هوندا سين.
ميدان ۾ سوه سڀ ماڻهو صفون ٻڌي بيٺا. هن
چٽاڀيٽيءَ ڏسڻ لاءِ پروارن ٻولائڻ جي دل آڪاسجي
ويئي، سي ٻه ڪٿان ڪٿان ڪهي کان آيا، سرڪينيٽ سڀني
کان اک سنڀري، وچ ميدان ۾ اچي بيٺو، هر مارڪئس
اچا پنهنجي تنبو ۾ هو، پنهنجو موت ويجهو سمجهي،
هن اينڪانڊيءَ واري منياسي کي پاڻ وٽ گهرايو.
ٽيمپلن جي گرئنڊ ماسٽر کي اڳيئي چورا ڪورا هئي
سو ٽڪي، سندس تنبو ڏي ويو. ڇا وڃي ڏسي ته
مارڪئس ڏوھ-باس ڪرڻ لاءِ تيار آهي. هن آمالڪ
هيٺان لڪري ڏٺس ته مارڪئس پنهنجو ارادو
لاٿو. گرئنڊ ماسٽر سمجهو ٿي ته هيءُ ڏوھ-باس

ڪندو ته اهو ڦڪڙ ۾ ڦاڙيندو ته مون پندري ترڪ
کي رچرڊ جي قتل ڪرڻ لاءِ روانو ڪيو هو. پنهنجي
ڍڪ ڍڪڻ لاءِ هن اول سنڀاسي ڪي ڏڙهي ۽ ٻئي
ڪڍيو. ۽ پوءِ اچي مارڪئس تي هليو. هن کي
گهٽ-وڌ ڳالهائي چيائين: هيئن دل لاهي هٿ ۾ چو
ڪئي اٿئي؟ مڙس ئي هلي ميدان ۾ لڙ. مون کي
اميد آهي ته تنهنجي همت ڏسي، تنهنجي مخالفتي ۽
هنجو هارجي ويندو، ۽ پنج پاڻي ڀڄندو. اهڙي
طرح هٿائي، ميدان ۾ وٺي آيس.

مارڪئس کي ميدان ۾ آيل ڏسي، سندس مخالف
ايڊٽ ڏي اکيون کنيون. ۽ پوءِ پروردگار کي
پڪاري چيائين: يا ڏڙي، تون حق وڪيل آهين، سچ
جو پيڙو پنهنجي توم مان تارجان، ۽ هن آزمائش
مان مون کي ٻار پهچائجان! مارڪئس ۾ آسمان ڏي
اڳيون کنيون، پر هن کي پنهنجي اندر جي چور ٻئي
کاڌو، تنهنڪري اهڙي ميڻ ميڻ ڪيائين جو ڪنهن
کي سندس هڪ حرف به سمجهڻ ۾ نه آيو. اتي
گرئڊ ماسٽر جو سڪ ڦٽو. سو وڏي ويجهو ٿيس، ۽
ڪن ۾ چيائينس: ڪلا اٿئي، گيدي! هيئن جي همت
جهلي نه وڙهندين، يا ڏوھ-ٻاس ڪندين ته پوءِ آڏ
جيئرو نه ڇڏيندومان.

مارڪئس هيئن ٻن باهين ۾ اچي آيو- هو سمجهي
رهيو ته جي لوندس ته مرنديس، ۽ جي نه لڙنديس ته
گرئڊ ماسٽر نهوڙي نيندم. اٿئي ويچار آيس ته هو

جو ڪرڻڊ ماسٽر جي هٿان مران، تنهن کان دل ٻڏي
 هينئر ئي وڃي ٿو وڙهان، پوءِ ڏنگو ڏر ۾ يا ڪپو
 ڪڇ ۾. آهو ارادو ڪري، هن رڪاب ۾ پير
 وڌو، ۾ اڃا لانگ ورائي ڪهوڙي تي ٿي چڙهيو ته
 ڪهوڙو ٽهي پري ٿيو ۾ هو اونڌو ٿي ڪيريو. سڀني
 ڏٺو ته سوڻ ته سولو ڪونه ٿيس. هو وري به ڪهوڙو
 جهلي چڙهيو، ۾ جنهن سان وڙهڻو هوس تنهن جي
 سامهون سينو ڪڍي پيو. دستور موجب هڪ چٽي،
 پٽ وانگر هوڪو ڏيئي، سڀني حاضر ماڻهن کي ٻڌايو
 ته هيءُ ساڄي طرف بيٺل جوان ستل چيتي وارو سرڪينيٽ
 آهي، جو انگلنڊ جي شيردل بادشاهه رچرڊ جي ٻاران
 لڙي ٿو. هو پيو جوان، مانسٽيريٽ علائقي جو مارڪنس
 آهي، جنهن تي دغا بازیءَ جي تهمت آهي. هاڻ
 ڌڻي ڪندو ته جنهن کي پاپ پلم نه هوندو، سو
 سوڀارو ٿيندو!

ائين چئي، هو هٿي پاسي ٿيو. مارڪنس جي ته
 ماڻهن کي اڳيئي سڏ هئي، پر ڪيترن کي ڪل ڪانه
 هئي ته مائرس لڙي ڪير ٿو. هينئر سرڪينيٽ جو نالو
 ظاهر ٿيو ته چو طرف تازين جو ڦهڪو لڳي ويو.
 ٻئي جوان پوءِ ميدان ۾ نڪري نروار ٿيا، ۾ هڪٻئي
 سان منهن اٽڪائي پيٽا. سلطان جي اشاري تي دهلزين
 دهلن تي دس هنيا، ۾ اهي واڃت وڇايا، جو تماشابين
 کسي ڪنن ۾ تازيون ٿي پيون. هيءُ ڪو به ڪيلي
 جا ڪوڏها ڪهوڙن کي اڙيون هئي، هڪٻئي تي حملو

ڪرڻ لڳا. ڪا مهل ته ڊوڙي پئي ڊهون ڏنائون. ايٽ مارڪس وجهي وئي، پنهنجو ڀالو سرڪينيٽ جي سيني ۾ ٿي سٽڪايو، ته هن حريف سيني اڳيان سهر ڏيئي، اهو ڏڪ ڪسائي ڇڏيو. اتي سرڪينيٽ جو گهوڙو چرڪيو ۽ ستيون هڻڻ لڳو. هن ڪاريگر سوار گهوڙي کي هڃڪار ڏيئي گهٽي جهليو، ۽ اڙبائي ڪري مارڪس کي ٿري آيو، ۽ پر ڪري اهڙو ڀالو هنيائينس، جو ڍال زهر مان پار لنگهي ويس، ۽ ٽٽڙ ٿي پئي وڌائينس! مارڪس آمالڪ اونڌو ٿي ڪيريو. رچرڊ ٽائوسن تخت ڇڏي، هن ڏي ڊوڙيو، ته پٺيان ماڻهن جون پٺيون ۽ لڳيون آيس. سگهوئي مارڪس جي چوڌاري وڏو ميڙ ميوڙي ويو. ڪي جوان بدن تان زنجير بند زهر، لاهڻ لڳس ۽ زخم جاڇڻ لڳس. اوڏي مهل ڪلهي کس لڳي پئي هئي، پر سرڪينيٽ کي ايندو ڏسي سڀيئي هٽيا. هن کٽو کٽو ٿي ڪٽرا ڪٽرا ٿي ڪيس، پر جڏهن ويجهو وڃي ڏٺائين ته اڳيئي اڌ مٽو ٿيو پيو آهي، تڏهن هن کي مارڻ پنهنجو مرڪ نه سمجهائين. ترار موٽائي ميان ۾ وڌائين، ۽ نهايت اختياريءَ سان چيائينس، هينئر سڄي ڪر، ته ڪتن کان رت ڇٽائيندوسان؟

مارڪس هينئر موت اڳئين پئي ڏٺو. هن سمجهيو ته هاڻ هن جهان ۾ گهوڙيءَ ٻل جو مهمان آهيان، ۽ ڪوڙ مان ڪهڙا ڪهڙا ڪڍندس. بيمارن وانگر

جهيڻي آواز سان چيائين، مراد پوري ٿيو، اڃا چا
 ڪيو؟ ڏلي، ره حق وڪيل آهي، منهنجي حق ۾
 پورو ليا ڪيو اٿس. آڳ ٻار ڏوهاري آهيان، پر
 مون کان وڌيڪ دغا باز اوهان جي ست ۾ اڃا به آهن!
 هاڻ جس ڪتو، ڪو پادري گهرائي ڏيو، جنهن جي
 اکيان ڏوھ. پاس ڪري، پنهنجا ٻاڻ ڏئي ڪان بخشايل
 ته پڇاڙي سُرهي ٿين، ۽ هن ڪاٺائي ڪهڙي ڪان
 ڇڏائين. هن کي هيئن هيلي لاملو ڏسي، رچرڊ کي ڦاس
 پيو. سلطان کي چيائين: پنهنجي طلسم جي وسيلي هن
 جي جان بچايو.

سلطان: ههڙي دغا باز کي ٽنگن کان گهلي سوري ۽
 چاڙهي ڪين هاڻ سندس طلسم وارو علاج ڪجي؟
 هن جو زخم ڇٽائڻ ڪا وڏي ڳالهه ڪانهي، پر اسان کي
 ائين ڏسڻ ۾ ٿو اچي ته ملڪ الموت جي مهر هن ٺاهي
 جي نيرار تي اکيئي لڳي چڪي آهي.

بادشاهه: اوهين وري ۾ پنهنجا لائق ڪريوس ته
 ڪو دم جيئي ۽ ڏوھ. پاس ڪري، توبه، ٿاڻ ٿئي.

سلطان: اوهان جي اهڙي مرضي آهي ته اسان کي
 اعتراض ڪونهي. چوهارا ڪنهن غلام کي ڇو ته
 هن کي هڪدم اسان جي تنبوه ۾ ڪڍي هلي ته اتي
 علاج ڪريونس.

هي سڀ وقت گرٽنڊ ماسٽر سٿوٿو سٿوٿو اينو هو.
 منهن تي دالڪي گهمي ويئي هيس. هينئر جو ڏٺائين

تہ هن کي ڪٿائي ۽ وڃن، سو وڏي سلطان جي سامهون
ٿيو ۽ چيائين: خبردار، هي ڪنهن هن کي هٿ لائو
آهي! آسٽريا جو ڊيوڪ توڙي آءُ اها ڳالهه قيام ڪين
قبولينداسين، ته سڪرات جي مهل عيسائي مذهب جو
ماڻهو ڪنهن مسلمان جي حوالي ٿئي. مارڪس جي
ٻانهن اسان کي ملڻ گهرجي.

رچرڊ: (سلطان کي) چڱو، ائين ئي ڪريو، جنهن
۾ هي راضي، تنهن ۾ اسين راضي. هاڻ راڳيندڙن
کي حڪم ڏيو ته جنهن سورمي هي سوپ ڪٿي انگلنڊ
جو منهن مٿي ڪيو آهي، تنهن جو ناماچار ڳائين.
جهت ۾ ڪيتريون پرستاريون گلعداريون اچي حاضر
ٿيون، ۽ عمداگيت ڳايائون. هڪ پاسي ستار ۽ چوٿار،
ٻئي پاسي سرود جي للڪار آئي. ٻڪواز جي آواز ۽
سارلسڪي جي ساز غلغلو مڃايو. راڳ جي لاڳ
خوب رسايو. تان، مرڪ ۽ ٽيبي تي ڪيترن جوانن
ٽپ ٻٽي ڇڏيا ۽ گهورون ٻٽي گهورائون. مجلس جو
رنڪ رنڪ انهيءَ منزل کي وڃي پهتو، جو سڀڪنهن جي
وات مان واه واه جو آواز نڪتو.

محفل مٽي پيئي هئي، ته رچرڊ بادشاهه آئي بيٺو.
هن کي پيرن ۾ بيٺل ڏسي، سڀني ماڻهن مٿ ڪئي.
بادشاهه سرڪينسيٽ جي سامهون ٿي چڙيو:
اي ستل چيتي وارا جوان، عام طرح ائين چوندا آهن
تہ ”ڪوئلو ڪڏهن نه آبري، جي سؤ من صابن لاڻا“
اڄ انهيءَ ڪهڙيءَ کي تو ڪوڙو ڪري ڇڏيو.

جهڙي ۽ جهڙي شڪل بنائڻ ڪري تون ٻين کي ڪوئلي جهڙو ڪارو ڏسڻ ۾ ايندو هوندين، پر اسان جي نظر تون چوڏس جو چنڊ آهن. اسان جي فصيحتي ۽ جو تو ٻورو ٻورو انتقام ورتو آهي، تنهنڪري ان جو اجورو تنهنجي دل وٽان توکي ڏينداسون. ڏهجان ۽ ته اسين تنهنجو ڪيترو سان ٿا ڪريون. اسان کان وڌيڪ اسان جوڻ شاهي گهراڻي واريون عورتون توکي مان ۽ مهيت ڏينديون، جو سورس جو انهن کي سڄو ٻچو لدر آهي.

بادشاهه اڃا آهي اکر چيا ته راڻي، ايڊٽ ۽ ٻيون وڌگهراڻيون عورتون پنهنجن تنهن ڏي رخ رکي هال لڳيون. بادشاهه سرڪينيٽ کي ساڻ وٺي، هنن جي پٺيان ويو. مرلينگ مارڪس کي ڪرٽنڊ ماسٽر ڪٿائي ويو، ۽ سلطان هن جي علاج ڪرڻ لاءِ طلسم ڪٿڻ ويو. هو ميلو ٿيو ۽ سڀ ماڻهو پنهنجي پنهنجي ماڳ وڃي سگهي ٿيا.

باب ارڙهون

لمت جي مراد

رچرڊ بادشاهه ڏاڍي فلڪ ۽ خنڪي سان راڻي جي خيمي ڏي پئي ويو، مرڪينيت پوئلڳن وانگر پئتي ڪين پيو، پر سائس ڪلهوڪلهي سان لاٿي، پٺ پئي هليو. تنبو ۽ ڪهڙڻ سان مرڪينيت راڻي ڪي پيرين پيو، ۽ مرڪشو منهن ڪري، ايڊٽ ڏي اکيون کڻي ڪنڌ ٺٽڙائڻ جهڙو نمونو ڪيائين. بادشاهه چين: هن سورمي اوهان اڳيان سجدو ڪيو آهي. هاڻ اوهين ۽ هن سان پنهنجا لائق ڪريو. پيرنگيريا! تون پنهنجي مبارڪ هٿن سان هن جا هٿيار پنوهاڙ لاه. ايڊٽ، تون زنجير بند زرم لاهينس، ڦڪر نه آهي، جي اوهين وڌڪهڙائون آهيو. اڄ هن کي آرو ڏيڻ، سو گويا پاڻ کي آرو ڏيڻ آهي.

بادشاهه جي مرضي رکڻ لاءِ راڻي پڪڙم سندس حڪم جي تعميل ڪئي، پر ايڊٽ کي ٿورو عار ٿيو. شاهي فرمان جي هن کي پيروي ڪرڻي پئي. هٿ هليس ٿي ٿي، پر جيئن تيئن ڪري هن جو زرم لالائين. اهو زرم اڃا ايڊٽ جي هٿ ۾ ٿي هو ته بادشاهه چيو: سڃاڻونس ٿيون ته ڪير آهي؟ هي ٺڪي ضحاڪ حبشي، لڪي ستل چيتي وارو مرڪينيت

آهي، پر اوهان جهڙوئي وڌ گهراڻو آهي. هينئر ڇو هيءُ پنهنجو ويس بدلائي، ۽ ڇو پنهنجو نالو لڪائي؟ اسين اوهان کي کولي ٿا ٻڌيون ته هيءُ اسان جو ٿاني شريڪ ڏيوڊ، اول آو هئڻگڏن، سڪائيندڙ جي بادشاهه جو وليعهد آهي.

واڻي ۽ ايڊٽ کي جڏهن خبر پيئي ته هيءُ جوان سڪائيندڙ جي بادشاهه جو پٽ آهي، تڏهن عجب وڃان وات ٽاڙي هن ڏي نهارڻ لڳيون. ايڊٽ کي ته ايتري حيرت لڳي، جو هٿن مان زرم ڪيري پيس. بادشاهه چين: اوهين هيئن حيران ڇو ٿيون ٿيو؟ هيءُ سچ شهنشادو آهي. سڪائيندڙ جي بادشاهه اول لشڪر جي ڀرتي ڪرڻ جو انجام اسان سان ڪيو هو، پر پوءِ هو ڪنهن سبب پنهنجو انجام پاڙي نه سگهيو. هن جوان کي وري به شاس هجي، جو پنهنجي پيءُ جي ڳالهه مٿي ڪرڻ لاءِ ٿورا گهڻا ماڻهو ساڻ وٺي، چمڙا پوڻ ڪري، اسان جي لشڪر ساڻ اچي شامل ٿيو. سالس جيڪا مٿ ماڻهن جي هئي، سا ديني اڙائيءَ شهيد ٿي ويئي، باقي هڪڙو همراھ وڃي اڄيس. سندس ڪنهن به همراھ اسان کي ڪڏهن ائين ڪونه ٻڌايو ته سڪائيندڙ جو شهنشادو هيئن ويس بدلائي اسان وٽ آيو آهي. پوءِ غفلت ڪري جهنڊو وڇايائين ته کيس رواجي سردار سمجهي، جلاد جي حوالي ڪيو ويو. لڳ ٿورا ڏئيءَ ڄا، جو اسان کي پوءِ چت ۽

چڱي ٻيڻي، جو جيئدان ڏنوسون، هڙو ڪولڙ
ڪسجي وڃي ها، ته پرلڻي مڇي وڃي ها، ٻيڙا
هٽڪڻ، جڏهن اسان اٻهراڻي ڪري توکي جلاد جي
حوالي ڪرايو، تڏهن تو پنهنجو نالو نشان ۽ مرتبو
ڇو نٿي ظاهر ڪيو؟

شهزادو: بهري جو ڪم پاڻ تي ڪڻي، پوءِ جنهن
مهل قصور ڪيم، تنهن مهل سيڪت جو سزاوار ٿي
چڪس. اهو مڙس جو مرڪ نه آهي، جو پنهنجي
جند ڇڏائڻ لاءِ پنهنجو عهدو ۽ اقبال ڄاڻائين. تنهن
کان سواءِ مون هن ڪيو هو ته، ويڙهه پوري ٿيڻ
کان اڳ، پاڻ ٻڌرو نه ڪندس، پر جڏهن ڏام ته
هاڻ ڪال اچي ڪنڌ تي اينو آهي، تڏهن اينگاديءَ
واري سنڀاسيءَ اڳيان ڏوھ-بامس ڪيم، ۽ هن کي
پنهنجو سڄو نالو نشان ٻڌايم.

بادشاهه: هاڻ! هن کي اها وڃ جي سڏ هئي،
تڏهن ائين ٿي چيائين ته، پنهنجو ڪو عضوو ڪڍجي
وڃڻ قبوليو، پر هن جوان جو ڪسجن جيڪر ڪين
قبوليو. ارباب، هڪ عضوو ڇا، پر اسان جي سموري
جان هلي وڃي، ته به هيءُ ڪٿور جيڪر تڏهن به
ڪسجن نه ڏيون. سڄي يورپ جي پوءِ اسان تي جيڪر
قت لعنت پوي ها، ۽ ڪنهن جي اڳيان جيڪر ڪنڌ
به ڪين کڻي سگهون ها! قومي شرطن موجب اسين
هن جي هر طرح سنڀال لهن لاءِ ٻڌل آهيون، تنهنڪري
ڏاڍو پئلو ڪم ٿيو، جو اسان اهو ٿهر نه ڪيو.

رالي ۽ ٻيو ٽيٽ توهان کي ڪيئن سڏ ٿيئي، ته هيءُ شهزادو آهي؟

بادشاهه: الڪلنڊ مان قاصدن ٿال آندي، تنهن ۾ ڄاڻايل هو ته سڪائيندڙ جي بادشاهه کي معلوم ٿيو آهي ته سندس اکين جو آسائيندڙ اسان جي لشڪر ۾ اچي شامل ٿيو آهي. هاڻ هن اسان جا ٽي امير جهلي، هاڻ وٽ قابو ڪيا ۽ چوائي مڪو اٿس ته جيڪڏهن سندس سڪائيندڙ هٿ ڪيس صحيح سلامت موٽي نه ملندو، تيستين انهن اميرن کي اهو نه چڏيندو. اتي اسان جي اک هتي ۽ شڪ ۽ پراسين ته شهزادو اهو ئي آهي. توهان کي ٻڌايوسين ته هن جا ٻيا ساٿي ديني لڙائيءَ ۾ شهيد ٿي ويا هئا، باقي هڪ همراھ بچيو هوس. جنهن وقت هن کي جلاد جي حوالي ٿي ڪيوسين، تنهن وقت اهو همراھ پندرهن ڪوھ پنڌ ڪري عسڪران ڏي ويو ۽ سرٿامس کي سمورو پٽ وڃي ڏنائين. سرٿامس جڏهن اسان سان اچي ڳالهه ڪئي، تڏهن اسان جا ڪهاڻ ڪليا. هاڻ پياري ايڊٽ، تون اسان کي پنهنجو هٿ ڏي. پيارا سڪائيندڙ جا شهزادا، تون به پنهنجو هٿ ڏي ته اسين پنهنجن هٿن سان اوهان کي پرڻايون.

هيءُ شهزادو پنهنجي بهلوانيءَ ڪري اڪيئي ايڊٽ جي رکڻ ۾ بيخي ويو هو، پر هيستائين ايڊٽ ساڻس پرڻجڻ پنهنجي شان وٿان نٿي ڄاتو جو هن کي پنهنجو جيس نٿي سمجهيائين. شهزادي کي ۽ هاڻ ٻڌرو

ڪرڻو نه هو. تنهنڪري ماليشي محبت تي ڪفايت
ٿي ڪيائين. هينئر ٻنهي ڏاڍي چوچ مان هڪٻئي سان
لائون لڏيون. هن جوان سندس خاطر سر جون سئون
ڏنيون هيون. پر هينئر هن جا لاپا سجايا ٿيا. من جون
مرادون پوريون ٿيس ته خوشي ۽ وڇان ڪپڙن ۾ نه
ٻئي ماڻهو. سگهوئي شاهي تنبوءَ ۾ شادمانا ٿيا ۽
چوڌاري واڌايون وري ويون.

هيڏانهن هي ۽ پٺئين مڙجن ۾ سگن هئا. ته
هوڏانهن سلطان صلاح الدين سڀني شهزادن جي مائي
موڪلائي. سلطان جهڙي نر حاڪم کي ڪوبه ٺاڀري
واري نٿي سگهيو. سگهوئي سڀ بادشاهه ۽ شهزادا
اچي وٽس ڪٺا ٿيا ۽ هي ۽ گهٽ ڪنوار به آيا.
مهمانن لاءِ قورمون پلاٽ، دوپيازه، دم پخت، برياني ۽
ٻيا طرح طرح جا طعام تيار ٿيا هئا. قسمن قسمن ميوا
۽ مٺايون موجود ٿي ويون. مسلمانن وٽ شراب
حرام آهي. تنهنڪري نموني نموني جا شراب شهزادن
کي مليا. اول سڀني مهمانن ٿورو ٿورو چيو چورو ڪري
شراب ٿي پيو ته هاڪارو ڇاڙو سهڪندو آيو. ۽
سلطان کي ڪن ۽ ڪاٺوڪ ڏنائين. سلطان امالڪ
محفل مان اٿي ويو. گرٽنڊ ماسٽر کي پاڻ کان هاليهي
اچي چورا ڪورا لڳي ۽ منهن جو ٻنهي لهي ويس.
سگهوئي سلطان موٽيو ۽ ميزبان جا حق ٻڌا آهن لڳو.
سڪانڊ جو شهزادو، جنهن هيڏا لڪ ننگهيا هئا،
تنهن جي خاص طرح خاطري ڪيائين ۽ هن کي دل

دل ڪهڙي ۽ ٻانهن مان جون مبارڪون ڏنائين. هن ۱۱
 سندس ڪهڙي شڪر گذاري ڪئي، جو وقت سر سندن
 هٿ نصيب نه ٿينس ها، ته هن کان اڳ لاشو به ڪين
 اٿيس ها. اوڏي مهل ٽيمپلرن جي ڪرڻڊ ماسٽر اڃا
 هريون شربت جو ڪلاس چين تي ٿي رکيو، ته سلطان
 صلاح الدين اوچتو ئي اڇانگ ماري، ائين وڃي مٿان
 هيس، جيئن ٻلي پٽي ڪٽي ٿي، ۽ انهي ترار سان
 سسي لٽي ڌڙ کان ڌار ڪيائينس. سڀني جون ڏنڊين
 آڱريون لڳي وييون. آسٽريا جي ڊيوڪ کي اڃي
 پنهنجي ڦڙي پئي. هن ڀانيو ته ڪرڻڊ ماسٽر کان پوءِ
 مون کي پورو ڪندو. هن واڪو واکاڻ لائي،
 جي، اسان کي ڪوئي ٿو ڪٽي! اني سڀني کي اڃي
 پنهنجي لڳي. رچرڊ ڀانيو ته سلطان دغاهازيءَ تي
 ڪم رکشي آهي، تنهن آسڪ پنهنجيءَ ترار ۾ هٿ وڌو.
 سلطان ڏاڍي ٺاه سان آسٽريا جي ڊيوڪ ۽ ٻين
 کي چيو: اوهين ڪو به خيال نه ڪريو! پيارا انگلنڊ
 وارا شهاڻا پاڻ اوهين به ناحق ترار نه آلاريو. هن
 لپاڳي پنهنجو ڪيتو لوڙيو آهي. اڄ آءٌ اوهان کي
 ڪٽي طرح ٿو ٻڌايان ته هن ملهون ڪهڙا ڪهڙا ڪم ڪيا
 آهن: رچرڊ جهڙي لائق بادشاهه پٺيان هن نالائق
 بندرو ترڪ ڇڏيو، هر ڏليءَ هن کي هٿ ڏيئي رکيو.
 اسين جڏهن حڪيم جي ويس ۾ رچرڊ بادشاهه وٽ
 وياسين، تڏهن اسان جي ۽ هن سڪاٽلنڊ جي شهزادي
 جي پٺيان هي بدليت ساڻ آيو هو. وري جڏهن اسين

رچرڊ بادشاه جي چانولي ڇڏي، هيڏانهن ئي آياسين، نڌن
بدنيتي سان اسان جي پٺيان پنهنجا ماڻهو ڊوڙايائين،
هر اسين پنهنجا وٽ تڪڙا ڪاهي، سڪ سان اڇي
پنهنجي حد ۾ پهتاين. جنهن مهل مانسٽيريت جو
مارڪٽس ۾ ڪالند جو شهزادو پاڻ ۾ دٻو ٿي
لڙيا ٿي. تنهن مهل اسان جي هڪ تابع ڪهل دشمن
گي ڇيڙي وٺي آيو. اسان کي هن جا پار سجهيا پئي،
تنهنڪري اسان اڳيئي وڏو ڪڪ سنڀرائي ڇڏيو.
هو، جنهن ملعون کي وڃي منهن ڏنو ۾ اوهان کي
ڪاھ لڻڪ ڪاھ پئي. هن هيترا فتور جا ڳايا ته ۾ اسان
هن جي وار جو نالو نه ورتو. هينئر اسين هتي محفل ۾
مشغول هئاسين، ته پٺيان هي وڃي مانسٽيريت جي
مارڪٽس کي خون ڪري آيو. اسان جي حد اندر
اهو ڏوھ هن کي ڦهڻ جو نه هو، تنهنڪري ڪنهن
۾ قیاس کان سواءِ هن کي قتل ڪري ڇڏيو سين.

رچرڊ رڙ ڪري چيو: مارڪٽس! ڳرئڻد ماسٽر
سندس ڳوڙهو دوست هو، پوءِ ڪيئن ڪٽائينس؟
سلطان، اوهان کي هن ڳالهه لاءِ ثابتي ڏيئي پوندي*.

---

* سروالتر مڪات، آرنولڊ جي خون کي ڳرئڻد ماسٽر
جو خون ڪري ڄاڻايو آهي.

آرنولڊ نالي هڪ شخص شام ملڪ جي ويران پٽن ۾ هڪ
قلعو هٿ ڪيو هو. جيڪي حاجي حج ڪرڻ ويندا هئا، تن کي
ڦٽري ماري، هو انهيءَ قلعي ۾ وڃي پناهه وٺندو هو.
(ڏسو حاشيه ص ۲۰۹)

سلطان چيو: اوهانکي خاطري ڪرڻي آهي ته هن ڄامڙي کان پڇو. هن پوءِ امالڪ ڄامڙي کي ڪن کان جهلي، سڀني جي اڳيان آڻي بيهاريو. ڄامڙي سڄي گالهه پيرائڻي ڪري ٻڌائي. هن چيو: سلطان هنکي طلسم واري دوا ڏني ته هو سمهي پيو ۽ ننڊ ڪڍي ويس سندس نوڪر ڇاڪر تنبوءَ مان ذڪري ٻاهر ٿيا ته مان هنجي نگاهه ڪرڻ ويس. اتي ڪنهنجي اڇڻ جو آواز ٻڌم، سو تنبوءَ جي پٺيان پاسيرو ٿي پيس. ڪرڻنڊ ماسٽر سمهندو سمهندو هن وٽ ويو ته هن اڪيون ٻڏي ساڻس گالهائو ۽ هيائينس: ”آءٌ ڏوھ باس ڪندس ته پوءِ منهنجي دل تان ٻار لهندو.“ هن اڃا ايترو چيو ته ڪرڻنڊ ماسٽر

(هلندڙ حاشيہ ص ۲۰۸)

انوقت جيروسلم جو بادشاهه هڪ عيسائي مذهب جو هو. آرنولڊ جي رهزنيءَ ڪري سلطان صلاح الدين جيروسلم جي بادشاهه سان جنگ جوڙي. بادشاهه ۽ آرنولڊ گرفتار ٿيا. تڏهن ٻئي قيد ٿي، سلطان وٽ آيا، تڏهن جيروسلم جي بادشاهه کي وڪيل ٺٽل ڏسي، سلطان هنکي شريت جو پيالو پيئڻ لاءِ ڏنو. بادشاهه ٿورو شربت پي، پوءِ اهو پيالو آرنولڊ کي ٿي ڏنو ته سلطان چيس: ”منهنجا شاهانا قيدي، تنهنجو سر ٻاڪ آهي، پر اسان صلاح الدين جو پيالو ههڙي ناٻاڪ رهڙن جي هٿن ۾ پليد ٿيڻ نه ڪهجي.“ ائين چئي سلطان جي تيار آرنولڊ جي سسي ٽڙ کان ڌار ڪري ڇڏي.

(ڏسو کين صاحب واري تاريخ).

ترار ڪڍي ڪهي وٽس. مون پوءِ ٻوڙي اچي سلطان سان ڳالهه ڪئي، جنهن ڪرڻڊ ماسٽر جو ڪلو ڪپيو. ڄامڙي جي واٽان هيءَ ڳالهه ٻڌي سڀ حيران ٿي ويا. سڀيئي انهيءَ دم مارڪئس جي تنبوه ڏي ٻوڙيا. ۽ اتي رت جون نديون ڏسي بهي ڪين سگهيا. شهزادن کي هينئر ڄاڻوڙي جي ڳالهه تي اعتبار آيو، پراهي ڦار لڳن ته سلطان جو ڪهڙو واسطو جنهن ڪرڻڊ ماسٽر کان هن خون جو حساب ورتو. رچرڊ چين: ”انهيءَ ڳالهه تي نه اچو، سلطان پنهنجي حد پوري ڪارروائي ڪئي آهي.“ هو پوءِ موٽي سلطان جي محفل ۾ ويا. هينئر ڪنهنڪي ڪاڻڻ پيڻ ڪونه ٿي اجهيو. سلطان جڏهن ڪاڻڻ لاه ڪهڙا زور ڪين تڏهن رچرڊ چيو: جيروسلم اسانجي حوالي ڪريو ته اهائي اوهانجي وڏي مهماني ۾ سبي. سلطان چيس: پنهنجي جيئري جيروسلم هتان ڇڏڻو نه اٿئون باقي جيڪي سهوليتون گهرندا سي سڀ ڏينداسين. رچرڊ انهيءَ تي به راضي ٿيو. سڀني پوءِ ڀائرن وانگر هڪٻئي کان موڪلايو. ڪوچ ڪرڻ مهل سلطان پنهنجو طلسم سڪا ڏنڊ جي شهزادي کي سوکڙيءَ طور ڏنو. هينئر ڪروسيدرن جو هتان ڪم لڳو ۽ هو وڃي پنهنجي وطن سگي ٿيا. هتي اچي سڀني اهو ڀرتو اکين سان ڏٺو ته ”جهڙي نيت تهڙي مراد.“ سڪاڏنڊ جي شهزادي جي نيت صفا هئي ته پنهنجو لائق انعام لڌائين. ڪرڻڊ ماسٽر ۽ مارڪئس کي دل ۾ دغا هئي ته انهن پنهنجي پنهنجو ڪيتو لوڙيو.

پڙهندڙ نسل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ”اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لڙهندڙ نسل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:
انڌي ماءُ جڙيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ٻرندڙ، چُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙ، پاڙي، ڪاڻو، پاڇوڪڙ، ڪاوڙيل ۽ وڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان انهن سڀني وچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان ڪڍي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ٺاهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪَ ٻئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نسل (پَن) ڪا به تنظيم ناهي. اُن جو ڪو به صدر، عهديدار يا پايو وجهندڙ نه آهي. جيڪڏهن ڪو به شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو ڪوڙو آهي. نه ئي وري پَن جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو به ڪوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پَن ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نسل وارا پَن به مختلف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وڙهندڙ ۽ پڙهندڙ به ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پَن ڪا خصوصي ۽ تالي لڳل Exclusive Club نه آهي.

ڪوشش اها هوندي ته پَن جا سڀ ڪم ڪار سهڪاري ۽ رضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي ته ڪي ڪم اجرتي بنيادن تي به ٿين. اهڙي حالت ۾ پَن پاڻ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جي اصول هيٺ ڏي وٺ ڪندا ۽ غير تجارتي non-commercial رهندا. پَن پاران ڪتابن کي ڊجيٽائيز digitize ڪرڻ جي عمل مان ڪو به مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊجيٽائيز ڪرڻ کان پوءِ اهم مرحلو ورهائڻ distribution جو ٿيندو. اهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو ته ڀلي ڪمائي، رڳو پَن سان اُن جو ڪو به لاڳاپو نه هوندو.

پَن کي کليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي ته هو وَس پٽاندڙ وڌ
 کان وڌ ڪتاب خريد ڪري ڪتابن جي ليکڪن، ڇپائيندڙن ۽
 ڇاپيندڙن کي همٿائن. پر ساڳئي وقت علم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ
 کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن به رڪاوٽ کي نه مڃن.
 شيخ اياز علم، ڄاڻ، سمجھ ۽ ڏاهپ کي گيت، بيت، سٽ،
 پُڪار سان تشبيهه ڏيندي انهن سڀني کي بمن، گولين ۽ بارود
 جي مد مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو ته:
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪرڻ ٿا.

... ..

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جڳ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇڻن ٿا؛
 ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي منجهه پهڙ ڇڻن ٿا؛

... ..

ڪالهه هيا جي **سُرخ گلن** جيئن، اڄڪلهه **نيلا پيلا** آهن؛
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن.....

... ..

هي بيت اُٿي، هي بم- گولو،

جيڪي به ڪٽين، جيڪي به ڪٽين!

مون لاءِ ٻنهي ۾ فرقُ نه آ، هي بيتُ به بمَ جو ساٿي آ،

جنهن رڻ ۾ رات ڪيا راڙا، تنهن هڏ ۽ چمَ جو ساٿي آ -

ان حساب سان اڻڄاڻائي کي پاڻ تي اهو سوچي مڙهڻ ته
 ”هاڻي ويڙهه ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نه
 وڃايو“ نادانيءَ جي نشاني آهي.

پَنَ جو پڙهڻ عام ڪتابي ڪيڙن وانگر رڳو نصابي ڪتابن تائين محدود نه هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڍي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نسل جا پَنَ سڀني کي **ڇو، ڇا، ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بيان تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جواب ڳولڻ کي نه رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اڻتر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان به پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي ان سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون پاڪي پائي چيو ته ”منهنجا ڀاءُ
 پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ.“
 - اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)